

แนวทางการป้องกันและเฝ้าระวังการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐ โดยเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์

Guidelines for Preventing and Monitoring Anti-corruption in the Public Sector by Civil Society Networks in Nakhon Sawan Province

หนึ่งนภา ภัตสรดิโลกเลิศ¹ และไพศาล เครือแสง³

Nuengnapa Patsordilokler and Phaisan Khruesaeng

Received: March 10, 2025

Revised: November 21, 2025

Accepted: December 4, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาการก่อตัวของเครือข่ายภาคประชาสังคม ในการป้องกันและเฝ้าระวังการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐ 2) ศึกษาปัญหาการป้องกันและเฝ้าระวังการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐ และ 3) หาแนวทางการป้องกันและเฝ้าระวังการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐ โดยเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมาย คือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ สำนักงาน เขต 6 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เครือข่ายภาคประชาสังคม STRONG จิตพอเพียงต่อต้านทุจริต และสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า 1) เครือข่ายภาคประชาสังคม ก่อตัวจากสมาชิกทั้ง 5 กลุ่ม มุ่งส่งเสริมธรรมาภิบาลและต่อต้านทุจริต จัดทำบันทึกความร่วมมือเป็นคณะทำงานศูนย์ประสานงานเครือข่ายภาคประชาสังคมในการต่อต้านการทุจริต 2) พบปัญหาความไม่สอดคล้องของรายงานกับสถานการณ์จริง ข้อจำกัดของนโยบายไม่รับของขวัญมีบทลงโทษไม่ชัดเจน ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานที่ถูกรตรวจสอบ โครงสร้างอำนาจที่ซ้ำซ้อน ปัญหาทรัพยากรบุคคล ปัญหาการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ 3) แนวทางการป้องกันและเฝ้าระวังการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐ โดยเครือข่ายภาคประชาสังคม

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์; Nakhon Sawan Rajabhat University

จังหวัดนครสวรรค์ (3.1) ส่งเสริมการขยายตัวของเครือข่ายภาคประชาสังคม เชิญภาครัฐและเอกชนให้มาเป็นคณะทำงานของศูนย์ประสานงานเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ (3.2) ส่งเสริมการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ (3.3) จัดทำยุทธศาสตร์การปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ บังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียม คุ่มครองผู้แจ้งเบาะแส ใช้เทคโนโลยีในการติดตามตรวจสอบ (3.4) ขับเคลื่อนและกำกับนโยบายอย่างเคร่งครัด โปร่งใส ตรวจสอบได้ บูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน สร้างความเชื่อมั่นและเสริมสร้างวัฒนธรรมสุจริตในสังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การต่อต้านทุจริตในภาครัฐ, เครือข่ายภาคประชาสังคม, สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the formation of civil society networks in preventing and monitoring anti-corruption in the public sector; 2) to study the problems in preventing and monitoring anti-corruption in the public sector; and 3) to find ways to prevent and monitor anti-corruption in the public sector through civil society networks in Nakhon Sawan Province. This was the qualitative research using in-depth interviews and focus group discussions with target groups, namely the Public Sector Anti-Corruption Commission, Region 6, the National Anti-Corruption Commission, the STRONG civil society network, the Sufficiency Mind Against Corruption, and media professional associations in Nakhon Sawan Province. The research findings revealed that 1) the civil society network, formed from five member groups, aimed to promote good governance and combat corruption. A memorandum of understanding was established to form a working group for the coordinating center of civil society networks in combating corruption; 2) inconsistencies were found between the report and the actual situation problems, limitations of the policy against accepting gifts (with unclear penalties), lack of cooperation from the audited agencies, overlapping power structures, human resource issues, and problems with communication and public relations; 3) guidelines

for prevention and monitoring of anti-corruption in the public sector by civil society networks in Nakhon Sawan Province, (3.1) promoting the expansion of civil society networks, inviting government and private sectors to become working groups of the Civil Society Network Coordination Center in Nakhon Sawan Province, (3.2) promoting communication and public relations, emphasizing public participation, (3.3) developing strategies for combating corruption in the public sector, enforcing laws equally, protecting whistleblowers, and using technology for monitoring and investigation, (3.4) driving and strictly overseeing policies in a transparent and verifiable manner, integrating cooperation from all sectors, building trust, and fostering a sustainable culture of integrity in society.

Keywords: anti-corruption in the public sector, civil society networks, Office of the National Anti-Corruption Commission

บทนำ

ปัญหาการทุจริตถือว่าเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนา การทุจริตได้ทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้นเนื่องจากเป็นประเทศที่มีโครงสร้างที่มีความเป็นอำนาจนิยมสูง ประชาชนโดยทั่วไปจึงไม่สามารถขอตรวจสอบการทำงานของโครงสร้างได้อย่างลึกซึ้งและมีประสิทธิภาพ ถึงแม้ว่าประเทศเหล่านี้จะพยายามปฏิรูประบบราชการมากเพียงใด มีการจัดตั้งองค์กรอิสระให้ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐจำนวนมากขององค์กร ก็ยังไม่สามารถป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทุจริตคอร์รัปชันจึงถือว่าเป็นอุปสรรคใหญ่ต่อการพัฒนาการเมืองพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมของประเทศ (จารุวรรณ สุขุมลพงษ์, 2556) จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในปี พ.ศ.2540 หรือที่เรียกกันว่า “วิกฤตการณ์ต้มยำกุ้ง” ทำให้ประเทศไทยจึงได้นำแนวคิดธรรมาภิบาลเข้ามาปรับใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน เพราะสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ดังกล่าวมีอยู่ 5 สาเหตุ คือ 1) การขาดกลไกและกฎหมายที่ดีในการบริหารราชการแผ่นดิน 2) ความอ่อนแอและถดถอยของข้าราชการ 3) ระบบการตัดสินใจและการบริหารจัดการเปิดโอกาสหรือเปิดช่องทางให้เกิดการทุจริตด้วยวิธีการที่หลากหลาย 4) ประชาชนขาดข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและรวดเร็ว และ 5) การทุจริตเชิงโครงสร้างของ 3 ภาคส่วน

(หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาสังคม) (จุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์, ม.ป.ป.) ทำให้ประเทศไทยต้องมีการประกาศของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 ขึ้นมา เพื่อใช้แนวคิดธรรมาภิบาลมาช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจและผลักดันให้รัฐบาลใช้อำนาจอย่างเป็นธรรม ภาคประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของระบบราชการได้อย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ

สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจที่นำไปสู่อุตสาหกรรมและบริการเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดความทันสมัยจากการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาประเทศ มีการรับแนวคิดและแนวการปฏิบัติในแบบตะวันตกเข้ามามากมาย รัฐบาลจึงต้องไม่หยุดการพัฒนาให้เท่าทันกับความต้องการของประชาชนที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด ระบบราชการจึงเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยให้รัฐบาลบริหารจัดการประเด็นต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จและมีคุณภาพ แต่ผู้มีอำนาจมักเล็งเห็นประโยชน์ของกลุ่มตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม จึงทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น เช่น การติดสินบนเจ้าหน้าที่ การทุจริตในการเลือกตั้ง การขู่เข็ญบังคับโดยผู้บังคับบัญชา การใช้กฎหมายอย่างมีอคติ เป็นต้น ซึ่งการทุจริตคอร์รัปชันนั้น เป็นความร่วมมือกันระหว่างนักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจ ถือว่าเกิดการทุจริตในภาครัฐที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติอย่างมหาศาล การทุจริตจึงเป็นปัญหาสำคัญที่ขัดขวางกระบวนการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขจัดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งวัดโดยความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของคนในสังคม (Chansarn, S., 2013) การทุจริตเป็นปัญหาสำคัญลำดับต้น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นมาช้านานจนฝังรากลึก และพบเกือบทุกกลุ่มอาชีพในสังคมไทยเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยมายาวนาน ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อนจำนวนมาก มีผลเสียมากกว่าผลดี และเกิดขึ้นแทบทุกองค์กร ทุกระดับของระบบราชการ ไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองระดับชาติ นักการเมืองระดับท้องถิ่น ข้าราชการทุกระดับ ผู้นำท้องถิ่น ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้ถือว่าเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองในการอนุมัติงบประมาณทำโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในแต่ละพื้นที่ หรือกล่าวได้ว่าการทุจริตคอร์รัปชันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยไปแล้ว (สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์, 2549) ถึงแม้ว่าการพัฒนาในบางเรื่องหรือบางพื้นที่เป็นความต้องการของประชาชนในพื้นที่นั้นเอง แต่ก็ต้องผ่านกระบวนการทางการเมืองเพื่อขออนุมัติโครงการก่อน โดยระบบราชการจะอ้างอิงกฎหมายและขั้นตอนวิธีการปฏิบัติที่ล่าช้าและหลายขั้นตอน จนบางครั้งนำไปสู่การฮั้วประมูลโครงการต่าง ๆ การเปิดเวทีประชาคมหรือการทำประชาพิจารณ์ก็ถูกทำขึ้นมาเป็นเพียงพิธีกรรมให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น แต่ไม่นำข้อห่วงหวังหรือข้อห่วงกังวลของประชาชนไปแก้ไข

ตามที่รัฐบาลมีแนวนโยบายสำคัญและเร่งด่วนในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แต่ยังไม่มีส่วนราชการในส่วนของฝ่ายบริหารที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตโดยตรง ทำให้รัฐบาลไม่สามารถกำกับ ดูแลและผลักดันเพื่อให้การดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ สำนักงาน ป.ป.ช. ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่มีอำนาจในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐมีภารกิจที่อยู่ในความรับผิดชอบจำนวนมาก จึงต้องมีการบัญญัติหน่วยงานส่วนราชการในฝ่ายบริหาร รับผิดชอบดำเนินการด้านนโยบายดังกล่าว และเป็นศูนย์กลางประสานงานของรัฐที่เกี่ยวข้องทั้งหมด รวมทั้งกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตในฝ่ายบริหารสามารถดำเนินการในลักษณะบูรณาการและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หน่วยงานนั้นจึงคือ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) ตามมาตรา 51 ของพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2551 (ราชกิจจานุเบกษา, 2551) ให้สำนักงาน ป.ป.ท. อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงยุติธรรม ซึ่งในปัจจุบัน (พ.ศ. 2568) สำนักงาน ป.ป.ท. อยู่ภายใต้สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี

ตามมาตรา 63 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้ให้สาระสำคัญ 2 ส่วน คือ 1) รัฐ ต้องทำหน้าที่สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข ป้องกันและปราบปรามการทุจริต รวมทั้ง และ 2) รัฐ ต้องกระตุ้นการตื่นตัวของประชาชนให้เข้าใจสิทธิของตนเอง ส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันแจ้งเบาะแสการทุจริตในภาครัฐ โดยรับการคุ้มครองพยานจากภาครัฐตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2565 (ราชกิจจานุเบกษา, 2565) จึงต้องส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วม ถือเป็นหลักการ 1 ใน 6 หลักการ ของแนวคิดธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เพื่อให้ภาคประชาสังคมทั้งที่ได้รับการคัดเลือกและอาสาสมัครด้วยจิตสาธารณะเข้ามาช่วยทำหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐให้มากที่สุด การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมจึงเป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่ง ทั้งสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และสำนักงาน ป.ป.ท. จึงต้องมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐให้แก่ภาคประชาสังคมได้เข้าใจเสียก่อน เช่น ความรู้เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ ความรู้เกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และมาตรฐานจริยธรรม เป็นต้น ภาคประชาสังคมที่เข้ามามีส่วนร่วมในการ

ป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐจึงต้องมีความเสียสละและไม่เกรงกลัวต่ออำนาจอิทธิพลที่อาจส่งผลให้ภาคประชาสังคมคนนั้นได้รับอันตราย

จากความสำคัญข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา “เครือข่ายภาคประชาสังคม” ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงาน ป.ป.ท. ว่า มีปัญหาการป้องกันและเฝ้าระวังการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐ โดยเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดนครสวรรค์ ว่าเป็นอย่างไร เพื่อทำการวิเคราะห์ถึงปัญหาการป้องกันและเฝ้าระวังการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐ โดยเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดนครสวรรค์ ว่าเป็นอย่างไร และมีแนวทางการป้องกันและเฝ้าระวังการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐ โดยเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดนครสวรรค์ ว่าเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการก่อตัวของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ในการป้องกันและเฝ้าระวังการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐ
2. เพื่อศึกษาปัญหาการป้องกันและเฝ้าระวังการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐ โดยเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อหาแนวทางการป้องกันและเฝ้าระวังการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐ โดยเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตามรูปแบบการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นการวิจัยที่ค่อนข้างยืดหยุ่นได้ และมีผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการวิจัยด้วยการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เริ่มทำการศึกษาตั้งแต่มีการก่อตัวของกลุ่มประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ในปี พ.ศ.2564 จนถึงเมษายน พ.ศ.2568 ประกอบด้วย

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยการศึกษาสังเคราะห์แนวคิดแนวความคิดมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) แนวคิดประชาสังคม (Civil Society) และแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย
2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview) โดยกำหนดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 8 คน จำแนกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม 1 เจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 จำนวน 1 คน, กลุ่ม 2 เจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ช. จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 1 คน, กลุ่ม 3 สมาชิกของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์

จำนวน 3 คน, กลุ่ม 4 สมาชิกของโมเดล STRONG : จิตพอเพียงต่อต้านทุจริต ของจังหวัด นครสวรรค์ จำนวน 1 คน และกลุ่ม 5 สมาชิกของสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนภายในจังหวัด นครสวรรค์ จำนวน 2 คน เพื่อรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงที่ชัดเจนสามารถอธิบายมีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้ การกำกับดูแลของสำนักงาน ป.ป.ท. จังหวัดนครสวรรค์ และทำการสัมภาษณ์แบบกลุ่มกับ กลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 กลุ่มข้างต้น เพื่อร่วมกันหาแนวทางการและข้อเสนอแนะในประเด็นที่เกี่ยวข้อง กับเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ หรือเห็นควรเพิ่มเติมความรู้ให้มีความสมบูรณ์มาก ยิ่งขึ้น โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเก็บข้อมูล ภาคสนาม เครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ภายใต้การกำกับและดูแลของ สำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 ซึ่งเครือข่ายภาคประชาสังคมมีหน้าที่เพื่อสนับสนุนการทำงานของ สำนักงาน ป.ป.ท. ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ ขับเคลื่อนการดำเนินงานตาม หลักธรรมาภิบาลให้บรรลุเป้าหมายของภารกิจของสำนักงาน ป.ป.ท. ซึ่งจากอำนาจและหน้าที่ที่ สำนักงาน ป.ป.ท. ที่ได้รับมอบหมายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 นั้น ผู้วิจัยให้ ความสำคัญกับหน้าที่ข้อที่ 2 ข้อที่ 5 และข้อที่ 6 (ดูรายละเอียดอำนาจและหน้าที่ทั้ง 9 ข้อ ได้จาก หน้าเว็บไซต์ของสำนักงาน ป.ป.ท.) ที่เป็นการให้อำนาจกับหน่วยงานภาครัฐ อนุญาตให้มีการ รวมกลุ่มประชาสังคมเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตใน ภาครัฐร่วมกับทางสำนักงาน ป.ป.ท. ทั้ง 9 เขต ซึ่งจังหวัดนครสวรรค์อยู่ในความรับผิดชอบของ สำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 ที่ดูแลพื้นที่ทั้งหมด 9 จังหวัด โดยมีศูนย์ประสานงานกับสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 อยู่ที่พิษณุโลกเป็นหลัก

ทางสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 จึงได้การจัดทำ “บันทึกความร่วมมือในการเป็น คณะทำงานศูนย์ประสานงานเครือข่ายภาคประชาสังคมในการต่อต้านการทุจริตจังหวัดนครสวรรค์ ระหว่าง สำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 กับ เครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดนครสวรรค์” เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2564 ซึ่งถือว่าเป็นการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ที่ประกอบไปด้วยตัวแทนภาคประชาสังคมในภาคส่วนต่าง ๆ ที่หลากหลาย ผู้แทน สภาองค์กรชุมชน ผู้แทนสภาเด็กและเยาวชน นักวิชาการยุติธรรมที่เป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน

ป.ป.ท. เขต 6 ร่วมกันทำงานภายใต้ศูนย์ประสานงานประสานงานเครือข่ายภาคประชาสังคมในการต่อต้านทุจริตจังหวัดนครสวรรค์

2. ปัญหาการป้องกันและเฝ้าระวังการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐ โดยเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อพิจารณาตามภารกิจ 3 ด้าน ของสำนักงาน ป.ป.ท. จะพบว่า

2.1 ปัญหาด้านการป้องกันการทุจริตในภาครัฐ

การป้องกันการทุจริตในภาครัฐ การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส (ITA) หน่วยงานภาครัฐทุกแห่งต้องเข้ารับการประเมิน ITA ซึ่งประกอบด้วย 3 เครื่องมือ ได้แก่ การประเมินจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน (IIT) การประเมินจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก (ETA) และการประเมินการเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ (OIT) และความท้าทายในการประเมิน ITA ข้อมูลเอกสารที่ส่งเข้ารับการประเมินมักไม่ตรงกับสถานการณ์จริง ปัญหาการทุจริตมักเกิดจาก 3 ประการ อันประกอบด้วย เจตนาทุจริตโดยตรง ความไม่รู้ หรือการทำผิดพลาดโดยไม่ตั้งใจ ถูกบังคับหรือความกดดันจากภาระงานที่มากเกินไป รวมไปถึงนโยบายไม่รับของขวัญ (No Gift Policy) เพื่อป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน ผู้วิจัยพบปัญหาดังต่อไปนี้ 1) ความไม่สอดคล้องระหว่างข้อมูลที่รายงานกับสถานการณ์จริง 2) ข้อจำกัดของ No Gift Policy ที่ไม่มีบทลงโทษที่ชัดเจน 3) ความไม่ร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐในการตรวจสอบจากภาคประชาสังคม 4) ความจำเป็นในการให้ความรู้เรื่องกฎหมายและแนวทางการป้องกันการทุจริตอย่างต่อเนื่อง

2.2 ปัญหาด้านการปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ

สรุปจากข้อมูลปัญหาด้านการปราบปรามการทุจริตในภาครัฐภายใต้การทำงานของสำนักงาน ป.ป.ท. ผู้วิจัยพบปัญหาดังนี้ 1) อำนาจหน้าที่จำกัด คือ สำนักงาน ป.ป.ท. มีอำนาจเพียงการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับการทุจริต แต่ไม่มีสิทธิ์ลงโทษผู้กระทำความผิดเหมือนสำนักงาน ป.ป.ช. ทำให้หน่วยงานที่ถูกตรวจสอบมักไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการลงพื้นที่ของเครือข่ายภาคประชาสังคมในการต่อต้านทุจริต 2) การทำงานที่ขึ้นอยู่กับคำสั่งจากส่วนกลาง คือ เครือข่ายภาคประชาสังคมในการต่อต้านทุจริต จังหวัดนครสวรรค์ ไม่สามารถดำเนินการโดยอิสระ ต้องรอคำสั่งจากสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 การประสานงานมีความล่าช้า เนื่องจากสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 ตั้งอยู่ที่จังหวัดพิษณุโลก 3) ปัญหาเชิงโครงสร้างและการทำงานทับซ้อน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบการทุจริตมีหลายแห่ง ทำให้เกิดความสับสนระหว่างบทบาทของสำนักงาน ป.ป.ท. และสำนักงาน ป.ป.ช. ประชาชนทั่วไปไม่มีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน 4) การขาดทรัพยากรสนับสนุน คือ ไม่มีสถานที่ที่ชัดเจนในการจัดเก็บหลักฐานและประชุมสรุปงาน ขาดงบประมาณในการสนับสนุน

การทำงานของเครือข่ายภาคประชาสังคม ทำให้การขยายฐานสมาชิกเป็นไปได้ยาก 5) การประชาสัมพันธ์ผลงานไม่ทั่วถึง คือ ผลงานของเครือข่ายภาคประชาสังคมในการต่อต้านทุจริตมีการเผยแพร่สู่สาธารณะน้อยกว่า “ชมรม STRONG Model จิตพอเพียงต้านทุจริต จำนวนสมาชิกของเครือข่ายภาคประชาสังคมมีเพียง 60 คน ซึ่งน้อยกว่าชมรม STRONG Model ที่มีสมาชิกกว่า 1,000 คน

2.3 ปัญหาด้านการขับเคลื่อนและกำกับการดำเนินงานนโยบายภาครัฐ

สรุปปัญหาด้านการขับเคลื่อนและกำกับการดำเนินงานนโยบายภาครัฐ พบ ปัญหาหลักของการขับเคลื่อนและกำกับการดำเนินงานนโยบายภาครัฐของสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 ในจังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ การขาดสถานที่และบุคลากรประจำพื้นที่ ความล่าช้าในการขออนุมัติงบประมาณ ข้อจำกัดด้านการประชาสัมพันธ์ และอำนาจหน้าที่ที่จำกัด ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานร่วมกับเครือข่ายภาคประชาสังคมในการต่อต้านทุจริตอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแบ่งเป็นปัญหาภายในและภายนอกดังนี้

2.3.1) ปัญหาภายในองค์กร ประกอบไปด้วย

2.3.1.1) ปัญหาด้านสถานที่และบุคลากร คือ ขาดสำนักงาน ป.ป.ท. ประจำจังหวัดนครสวรรค์ ส่งผลให้ไม่มีสถานที่สำหรับประชุมหรือหารือเรื่องสำคัญ และการไม่มีเจ้าหน้าที่ ป.ป.ท. เขต 6 ประจำพื้นที่ ทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลและการให้คำปรึกษาแก่เครือข่ายล่าช้า

2.3.1.2) ปัญหาด้านงบประมาณ อันประกอบด้วย งบประมาณสำหรับการดูแลเครือข่าย คือ ไม่มีแนวทางหรือรางวัลที่เป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับสมาชิก การดูแลสมาชิกทำได้เพียงจัดกิจกรรมอบรมและเชิญบางคนเป็นวิทยากร ซึ่งต้องผ่านกระบวนการขออนุมัติที่ซับซ้อน และงบประมาณในการจัดกิจกรรม คือ การจัดกิจกรรมต้องได้รับการอนุมัติจากสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 ซึ่งต้องผ่านขั้นตอนการขออนุมัติจากส่วนกลาง ทำให้ดำเนินการได้ล่าช้า

2.3.1.3) ปัญหาด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ ผลงานของเครือข่ายยังขาดความชัดเจนเมื่อเทียบกับชมรม STRONG Model จิตพอเพียงต้านทุจริต เครือข่ายมีข้อจำกัดด้านช่องทางการสื่อสาร เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่เป็นสื่อมวลชนด้านหนังสือพิมพ์ ซึ่งได้รับความนิยมน้อยลงในปัจจุบัน

2.3.2) ปัญหาภายนอกองค์กร ประกอบไปด้วย

2.3.2.1) การประสานงานข้ามหน่วยงาน เป็นการขาดความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น เนื่องจากอำนาจหน้าที่ของ ป.ป.ท. ทับซ้อนกับสำนักงาน ป.ป.ช.

2.3.2.2) ความสับสนของประชาชน โดยประชาชนสับสนเกี่ยวกับขอบเขตการทำงานของ ป.ป.ท. และ ป.ป.ช. ส่งผลให้มีการร้องเรียนเกินขอบเขตอำนาจของ ป.ป.ท.

3 แนวทางการป้องกันและเฝ้าระวังการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐ ด้านการปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ สามารถนำมาสรุปเป็นแนวทาง ดังต่อไปนี้

3.1) แนวทางการพัฒนาอำนาจหน้าที่จำกัด ต้องปรับปรุงกฎหมายให้หน่วยงานมีอำนาจตรวจสอบเชิงรุก เพิ่มอำนาจและขยายขอบเขตในการดำเนินคดี ให้หน่วยงานมีอำนาจฟ้องร้องหรือส่งต่อคดีไปยังองค์กรอิสระ ส่งเสริมการสืบสวนเชิงรุก เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางด้านทรัพยากรและบุคลากรในการตรวจสอบก่อนเกิดเหตุการณ์ทุจริต โดยใช้เทคโนโลยี Big Data เพื่อวิเคราะห์ความผิดปกติในการใช้งบประมาณ

3.2) แนวทางพัฒนาการทำงานที่ขึ้นอยู่กับคำสั่งจากส่วนกลาง สร้างกลไกการอนุมัติล่วงหน้า โดยการจัดทำแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อให้หน่วยงานสามารถดำเนินการบางอย่างได้โดยไม่ต้องรอคำสั่งจากส่วนกลาง พัฒนาระบบ e-Office สำหรับการออกคำสั่ง ประสานงาน และติดตามผลแบบเรียลไทม์ พัฒนาแพลตฟอร์มสื่อสารออนไลน์เพื่อให้คำสั่งจากส่วนกลางถึงหน่วยงานปลายทางอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งเสริมศักยภาพผู้นำระดับพื้นที่ โดยการจัดอบรมผู้นำระดับภูมิภาคให้สามารถวิเคราะห์สถานการณ์และตัดสินใจโดยไม่ต้องพึ่งพาส่วนกลางในทุกเรื่อง

3.3) แนวทางการพัฒนาเชิงโครงสร้างและการทำงานทับซ้อน ต้องจัดทำแผนผังกระบวนการ (Process Mapping) เพื่อให้เห็นภาพรวมของกระบวนการทำงานที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการตรวจสอบและวิเคราะห์บทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน เพื่อระบุความซ้ำซ้อน รวมถึงสำรวจความคิดเห็นจากพนักงานทุกระดับ เพื่อระบุปัญหาและช่องว่างในการทำงาน ใช้ระบบ Single Window หรือ One-Stop Service ในการให้บริการเพื่อรวมการทำงานที่เกี่ยวข้อง

3.4) แนวทางการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรสนับสนุน โดยการประเมินความต้องการทรัพยากรในแต่ละปี และจัดทำแผนการใช้ที่ครอบคลุม มีการกำหนดลำดับความสำคัญของโครงการ เพื่อใช้ทรัพยากรในกิจกรรมที่จำเป็นที่สุด สนับสนุนการนำระบบ Enterprise Resource Planning (ERP) มาใช้เพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรทุกด้านอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งพัฒนาระบบ Inventory Management System เพื่อควบคุมการจัดเก็บและกระจายทรัพยากร และสร้างเครือข่ายการแบ่งปันทรัพยากร โดยประสานความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่มีอยู่

3.5) แนวทางการพัฒนาประชาสัมพันธ์ผลงานไม่ทั่วถึง ส่งเสริมการผลิตเนื้อหาที่สื่อสารเชิงบวก เพื่อดึงดูดความสนใจ ใช้รูปแบบที่เข้าใจง่าย เช่น อินโฟกราฟิก คลิปวิดีโอ

สั้น และแอนิเมชัน ปรับเนื้อหาให้เหมาะกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ส่งเสริมการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์เชิงรุก โดยใช้แคมเปญ #แฮชแท็ก (Hashtag Campaign) เพื่อให้เกิดกระแสบนโซเชียล

3.6) แนวทางการพัฒนาภายในองค์กร ด้านสถานที่และบุคลากร ส่งเสริมการใช้ระบบ Smart Office นำระบบ Hybrid Work หรือ Work from Anywhere มาใช้ให้ความสำคัญกับ Work-Life Balance โดยมีพื้นที่สำหรับการผ่อนคลาย ต้องมีการพัฒนาทักษะอ่อน (Soft Skills) และทักษะใหม่ (Future Skills) ฝึกอบรมทักษะการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการทำงานเป็นทีมผ่านหลักสูตรระยะสั้นและออนไลน์ (e-Learning)

3.7) แนวทางการพัฒนาภายในองค์กร ด้านงบประมาณสำหรับการดูแลเครือข่าย และงบประมาณในการจัดกิจกรรม ต้องทำการวิเคราะห์ความต้องการงบประมาณจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพันธกิจหลักขององค์กร พร้อมทั้งวิเคราะห์ต้นทุนทั้งทางตรง (ค่าใช้จ่ายที่จับต้องได้) และต้นทุนทางอ้อม (ทรัพยากรและเวลา) ขอรับการสนับสนุนจากภายในและภายนอกองค์กร เสนอผลประโยชน์ร่วม (Win-Win)

3.8) แนวทางการพัฒนาภายในองค์กร ด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ มีการกำหนดช่องทางการสื่อสารหลัก การประชุม การแจ้งข่าวสารผ่านช่องทางดิจิทัล กระดานข่าวองค์กร (Bulletin Board) กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบ มีผู้รับผิดชอบการสื่อสาร (Communication Officer) กำหนดขั้นตอนการส่งข้อมูลและผู้มีอำนาจอนุมัติ ส่งเสริมการเปิดช่องทางรับฟังความคิดเห็น โดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็น การประชุมแบบเปิด

3.9) แนวทางการพัฒนาภายนอกองค์กร ด้านการประสานงานข้ามหน่วยงาน แต่งตั้งผู้แทนจากแต่ละหน่วยงานเป็น "จุดประสานงานกลาง (Focal Point)" จัดสร้างคู่มือแนวทางการทำงานร่วมกัน (MOU หรือ TOR) โดยระบุขั้นตอนการประสานงาน ตั้งแต่การเริ่มต้นถึงการสรุปผล และส่งเสริมการประชุมแบบ Hybrid เพื่อลดข้อจำกัดด้านสถานที่ และสร้าง "Dashboard" เพื่อติดตามความคืบหน้าของโครงการแบบเรียลไทม์ เน้นการทำงานเชิงรุก และจัดตั้งทีมเฉพาะกิจ (Task Force) เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะด้าน

3.10) แนวทางการพัฒนาภายนอกองค์กร ความสับสนของประชาชนในขอบเขตการทำงานของ ป.ป.ท. และ ป.ป.ช. ควรมีการจัดทำ Infographic หรือวีดิทัศน์สั้น ๆ เปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ของ ป.ป.ท. และ ป.ป.ช. สนับสนุนการสร้าง แคมเปญ “รู้จริง ร้องถูก” เพื่ออธิบายการร้องเรียนที่ถูกหน่วยงาน และจัด กิจกรรมสัญจร (Mobile Unit) ลงพื้นที่ให้ความรู้ใน

ชุมชนและโรงเรียน พัฒนาการร่วมมือกับสื่อมวลชนเพื่อสร้างความเข้าใจสาธารณะ ให้ความรู้แก่สื่อมวลชนเกี่ยวกับบทบาทและขอบเขตของทั้งสององค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยในประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนจากการได้รับอนุญาตให้เกิดการรวมตัวของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 63 นั้น ในฐานะ “เครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์” ที่อยู่ภายใต้การกำกับและดูแลของสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 จึงได้ใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 ในการเชิญประชาชนทั่วไปเข้ามาเป็นสมาชิกของเครือข่ายฯ จนทำให้การรวมตัวของ “เครือข่ายภาคประชาสังคมในการต่อต้านทุจริตจังหวัดนครสวรรค์” เริ่มมีการพูดคุยและชักชวน โดยอาศัยความไว้นื้อเชื่อใจกันได้ มีจิตสาธารณะ เข้ามาร่วมพูดคุย และเชิญเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือกัน ทำให้เกิดการรวมตัวของคณะทำงานบางส่วนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 ภายใต้กรอบแนวทางการดำเนินงานโครงการบริหารจัดการศูนย์ประสานงานเครือข่ายภาคประชาสังคมส่งเสริมธรรมาภิบาลและต่อต้านทุจริต กองป้องกันการทุจริตในภาครัฐ สำนักงาน ป.ป.ท. กำหนดและดำเนินการภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 63 และเป็นไปตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงาน ป.ป.ท. พ.ศ.2560 ข้อ 12 และข้อ 16 ซึ่งในช่วงปี พ.ศ.2563 นั้น เครือข่ายภาคประชาสังคมในการต่อต้านทุจริตจังหวัดนครสวรรค์ยังไม่สามารถก่อตั้งได้ เนื่องจากยังมีคุณสมบัติไม่ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ในปี พ.ศ.2564 ทางสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 จึงได้การจัดทำ “บันทึกความร่วมมือในการเป็นคณะทำงานศูนย์ประสานงานเครือข่ายภาคประชาสังคมในการต่อต้านการทุจริตจังหวัดนครสวรรค์ ระหว่าง สำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 กับ เครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดนครสวรรค์” เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2564 ซึ่งถือว่าเป็นการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการของเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดนครสวรรค์ ที่ประกอบไปด้วยตัวแทนภาคประชาสังคมในภาคส่วนต่าง ๆ ที่หลากหลาย

ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ถูกทำขึ้นมาถูกต้องตามกฎหมาย คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 63 จึงนำไปสู่การทำบันทึกความร่วมมือในการเป็นคณะทำงานศูนย์ประสานงานเครือข่ายภาคประชาสังคมทั้งในระดับเขต ทั้ง 10 เขต และระดับจังหวัด ทั้ง 76 จังหวัด ภายใต้พื้นที่การดูแลของสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 ในระดับจังหวัดนครสวรรค์ จึงได้ทำคำสั่งสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ เขต

6 เลขที่ 21/2565 ปรากฏรายชื่อคณะทำงานศูนย์ประสานงานเครือข่ายภาคประชาสังคมในการต่อต้านการทุจริตจังหวัดนครสวรรค์ ทั้งหมด 18 คน จนปัจจุบัน (พ.ศ.2568) ทางเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ มีสมาชิกทั้งหมด 60 คน (เป็นตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ 10 คน และเป็นตัวแทนภาคประชาสังคมและหน่วยงานเอกชน 50 คน) ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ถึงแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ถือว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ทั้ง 2 ประเภท คือ “การมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม” กล่าวคือ

การมีส่วนร่วมทางตรงนั้น พิจารณาได้จากการที่ประชาชนทั่วไปที่เข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง 60 คน นั้น มีการเล็งเห็นถึงความสำคัญของการที่เขาเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ต้องธำรงไว้ซึ่งประโยชน์ส่วนรวม จึงอาสาเข้ามาตรวจสอบการทุจริตในภาครัฐโดยไม่เกรงกลัวอำนาจหรืออิทธิพล หรืออันตรายในรูปแบบต่าง ๆ เมื่อเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ตรงนี้

การมีส่วนร่วมทางอ้อมนั้น พิจารณาได้จากการที่สมาชิกของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ต้องเสียสละเวลาและกำลังทรัพย์สินของจนบางส่วน เพื่อทำการสนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 ให้ทำงานตรวจสอบการทุจริตในภาครัฐได้ลุล่วงไปด้วยดี เช่น การเลือกใช้เครือข่ายย่อยของสมาชิกในการสืบหาข้อเท็จจริงของการร้องเรียนการทุจริตในพื้นที่ หรือ การจัดหาสถานที่ในการประชุมปรึกษาหารือกันเองของสมาชิกเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ได้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัย เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ จึงเป็นหลักประกันว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง” เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐให้ทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน ยังเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนอีกด้วย

การรวมตัวกันของประชาชนในสังคมสมัยใหม่ที่ต้องการคานอำนาจกับรัฐ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ การมีส่วนร่วมของประชาสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ถึงแม้ว่าจุดกำเนิดของ “เครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์” จะไม่ได้มาจากภาคประชาชนรวมตัวกันเอง แต่เป็นการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายแม่บทได้อนุญาตให้ประชาชนสามารถรวมตัวกันได้ (มาตรา 63) และให้หน่วยงานภาครัฐ คือ สำนักงาน ป.ป.ท. สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน

เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและลดการทุจริตในภาครัฐ เครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ จึงกลายมาเป็นพันธมิตรสำคัญในการกำหนดทิศทางการบริหารท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมได้ด้วยตนเอง

บุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ จึงต้องอาศัยความรู้ความสามารถของตนเองและการพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารต่าง ๆ ภายในท้องถิ่นได้ เพื่อทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจในการดำเนินกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ ในนามสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ “การตรวจสอบการทุจริตในภาครัฐ เพื่อให้การทุจริตในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ลดลง” ซึ่งการเกิดขึ้นของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ เป็นไปตามลักษณะของประชาสังคมในลักษณะที่ 1 กลุ่มหรือองค์กรอาสาสมัคร ที่มีมุมมองต่อรัฐในเชิงบวก เครือข่ายภาคประชาสังคมมีคนหลากหลายอาชีพ อาสาเข้าไปร่วมทำงานกับหน่วยงานภาครัฐ คือ สำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 ด้วยความสมัครใจ ร่วมกันกำหนดนโยบาย การดำเนินงาน การแก้ปัญหา และทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐในมีการทุจริตให้น้อยที่สุด เพื่อการรักษาลผลประโยชน์สูงสุดของสังคมเอาไว้ ทางสำนักงาน ป.ป.ท. จึงต้องคอยกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกให้กับเครือข่ายฯ และประชาชนทั่วไปได้มีความรู้และความเข้าใจในการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐอยู่เสมอ

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่ สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ (2539) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของประชาสังคมต้องมี 3 องค์ประกอบ มาวิเคราะห์กับเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

องค์ประกอบที่ 1 จิตสำนึกของประชาสังคม (Civil Consciousness) คือ ความคิดและการยอมรับในเรื่องของการรวมตัวอย่างอิสระ ด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่าง พร้อมทั้งจะเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาให้กับสังคม การรวมตัวกันจึงอยู่ในลักษณะของการเป็นหุ้นส่วน (Partnership) และมีความสัมพันธ์ในแนวราบ

องค์ประกอบที่ 2 โครงสร้างองค์กรประชาสังคม (Civil Organization) คือ เครือข่ายฯ ได้ทำการรวมกลุ่มที่เป็นทางการขึ้นมา เป็นการรวมตัวกันแบบเฉพาะกิจหรือมีวัตถุประสงค์เพื่อทำงานร่วมกับสำนักงาน ป.ป.ท. ในการตรวจสอบ เฝ้าระวัง และสืบหาข้อเท็จจริงจากการร้องเรียนการทุจริตในภาครัฐ สมาชิกของประชาสังคมจะเป็นบุคคลของรัฐ ภาคธุรกิจ หรือประชาชน มารวมตัวกันได้ ซึ่งในตอนแรกเป็นการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ แล้วย่อย ๆ ขยายจำนวนสมาชิกให้มากขึ้นในภายหลัง มีความสัมพันธ์กันในลักษณะแนวราบ เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีร่วมกัน

องค์ประกอบที่ 3 เครือข่ายประชาสังคม (Civil Network) คือ โครงสร้างหรือกระบวนการซึ่งเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่ม หรือเชื่อมโยงองค์กรประชาสังคมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ปัจจัยสำคัญของเครือข่ายประชาสังคม คือ กระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและมีความสัมพันธ์ในแนวนราบ ภายในองค์กรมีความสามัคคี ซึ่งเป็นตัวช่วยในการสร้างจิตสำนึกประชาสังคมได้เป็นอย่างดี

แนวคิดธรรมาภิบาลถือว่าเป็นแนวคิดหลักในการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ท. และเครือข่ายภาคประชาสังคม ในการร่วมกันตรวจสอบ เฝ้าระวัง และสืบหาข้อเท็จจริงจากการร้องเรียนการทุจริตในภาครัฐ ธรรมาภิบาลจึงกลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญ ต้องให้การสนับสนุนให้เป็นปัจจัยพื้นฐานในการสร้างคุณภาพและประสิทธิภาพให้กับสังคมไทย ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคง เจริญก้าวหน้า และยั่งยืนตลอดไป

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันของสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 และเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ทั้ง 6 ประการ ดังนี้

หลักการที่ 1 หลักนิติธรรม (Rule of Laws) ของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ การทำงานที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์การทำงานที่ชัดเจนร่วมกันกับสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 คือ “ร่วมกันตรวจสอบ เฝ้าระวัง และสืบหาข้อเท็จจริงจากการร้องเรียนการทุจริตในภาครัฐ” ซึ่งเป็นไปตามหลักสิทธิและเสรีภาพที่องค์กรภาคประชาสังคมต้องมี ปกป้องสิทธิและเสรีภาพของตนเองและประโยชน์ของสังคมโดยรวม ไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐร่วมกันทุจริตในการทำงานร่วมกับนักการเมืองและนายทุนได้ ซึ่งถือว่าเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาของสังคมให้ลดลงได้ด้วยการบริหารและใช้ความสัมพันธ์แนวนราบระหว่างสมาชิกเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ และสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 เพื่อสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดีต่อกัน แต่ทั้ง 2 ฝ่ายยังคงดำเนินวิธีการให้ได้มาซึ่งผลที่วัตถุประสงค์ตั้งเอาไว้ และคำนึงถึงผลประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก ในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย จึงสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นและในระดับชาติได้เสมอ

หลักการที่ 2 หลักคุณธรรม (Ethics) ของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์คือ การยึดถือและเชื่อมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยการณรงคเพื่อสร้าง ค่านิยมที่ดีงามให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือสมาชิกของสังคมถือปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความอดทนขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย และการมีจิตอาสา

หลักการที่ 3 หลักความโปร่งใส (Transparency) ของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ คือ การทำให้หน่วยงานภาครัฐเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไป ตรงมา และ

สามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ สร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชัน

หลักการที่ 4 หลักการมีส่วนร่วม (Participation) ของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ คือ เครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ได้เข้าไปมีบทบาทร่วมกับเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 ในการตรวจสอบการทุจริตในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ทุกครั้งที่มีการร้องเรียนผ่าน 4 ช่องทางที่สำนักงาน ป.ป.ท. กำหนดไว้ ซึ่งการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมย่อมเป็นหลักการที่การเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในหน่วยงานได้ร่วมรับรู้ สามารถแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจในการปฏิบัติงานและมีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบการทำงานต่าง ๆ การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดความสามัคคีและมีความผูกพันกับองค์กร ซึ่งเป็นการสร้างพลังให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการที่ 5 หลักความรับผิดชอบ (Accountability) ของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ คือ สมาชิกของเครือข่ายฯ ทุกคน เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเองว่า มาทำหน้าที่ด้วยวัตถุประสงค์อะไร เครือข่ายฯ จึงกลายมาเป็นฟันเฟืองที่สำคัญในการสืบหาข้อเท็จจริงจากการร้องเรียนการทุจริตในภาครัฐ ทำการรวบรวมข้อมูลและพยานต่าง ๆ เพื่อส่งต่อให้เจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 ได้ดำเนินการในลำดับถัดไป

หลักการที่ 6 หลักความคุ้มค่า (Value) ของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ คือ การเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ของเครือข่ายภาคประชาสังคมนั้นเป็นงานจิตอาสา ย่อมสร้างความประหยัดทั้งเงิน เวลา ทรัพยากรบุคคล ให้กับสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 ในการตรวจสอบการทุจริตในภาครัฐ เกิดความภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่และสร้างเกียรติประวัติให้กับครอบครัวของสมาชิก

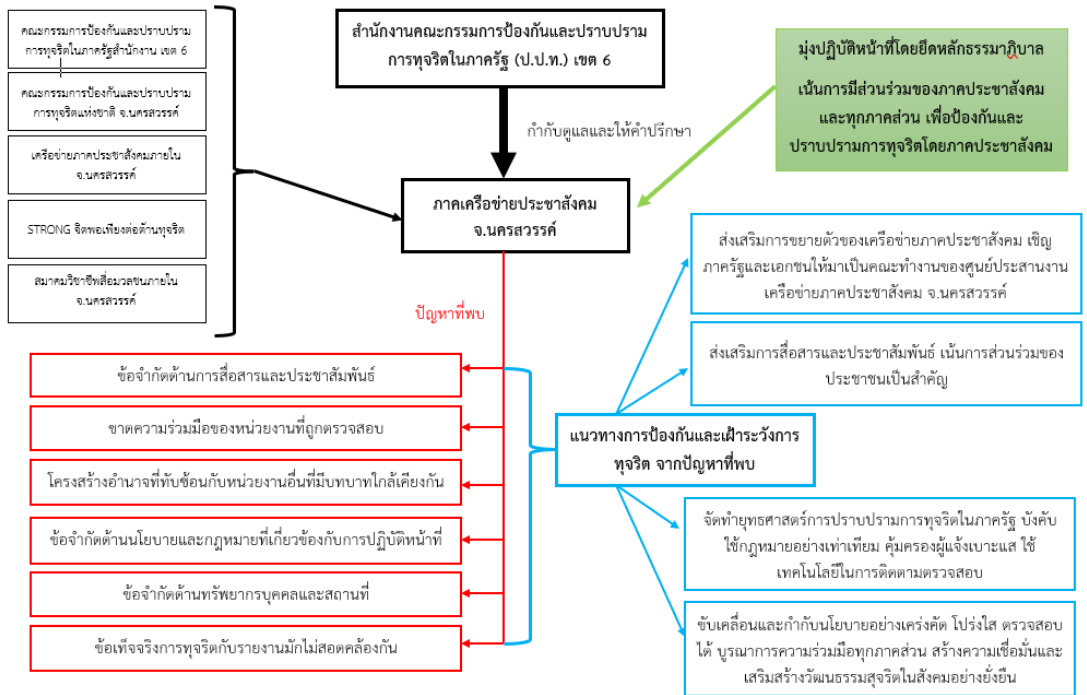
จากการอภิปรายผลของวัตถุประสงค์ในงานวิจัยทั้ง 3 ข้อ ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดทั้ง 3 แนวคิดที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยยังพบว่า ผลการศึกษาวิจัยของผู้วิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ และคณะ (2565) ที่ทำการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในสังคมไทย ที่ต้องมุ่งเน้นในเจ้าหน้าที่ภาครัฐมีจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติงาน โดยยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นกรอบในการปฏิบัติหน้าที่ ภายใต้อุดมคติ “ทำดี พุทธิ คิดดี” และควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ได้ในทุกขั้นตอนและมีความโปร่งใส ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนทั่วไปและภาคประชาสังคมได้มีความรู้ความเข้าใจ และเข้าถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ สามารถป้องกันและปราบปราม

การทุจริตในภาครัฐได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาไถยน้อย ญาณเมธี และคณะ (2561) ที่ทำการศึกษามีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งการก่อตัวของภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงาน ป.ป.ท. ก็ได้รับอนุญาตให้มีการรวมตัวกัน อย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยอาศัยมาตรา 63 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นต้นกำเนิดในการก่อตัวครั้งนี้

และยังพบอีกว่าผลการศึกษาวิจัยมีความสอดคล้องกับการศึกษาของบงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา ที่ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของ คณะกรรมการ ป.ป.จ. เชียงใหม่ ซึ่งมีการกล่าวถึงการเพิ่มอำนาจหน้าที่ให้ ป.ป.จ. มีขอบเขตการ รับผิดชอบที่มากกว่าเดิม เพราะยังคงมีการจำกัดการใช้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่และไม่มีความเป็น อิสระในการปฏิบัติงาน (เมื่อเปรียบเทียบกับกรปฏิบัติงานของสำนักงาน ป.ป.ช.) การส่งเสริมให้ เจ้าหน้าที่ภาครัฐมีธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงานก็ไม่ใช่ช่องทางเดียวในการลดปัญหาการทุจริต คอร์รัปชัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอภิสิทธิ์ หนูนุกถิติ (2552) และการศึกษาของเชิงฐิติภัทร เอียดแก้ว (2549) ที่ภาครัฐต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล และเข้าใจในกระบวนการทางกฎหมายในการตรวจสอบการทำงานของ เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เข้าข่ายการกระทำการทุจริต

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากงานวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง “แนวทางการป้องกันและเฝ้าระวังการต่อต้านการทุจริตในภาครัฐ โดยเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์” สรุปได้ว่า การก่อตัวของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ เริ่มมาจากกลุ่มสำคัญทั้ง 5 กลุ่ม โดยได้รับคำเชิญชวนจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ เขต 6 ร่วมปฏิบัติหน้าที่การป้องกันและเฝ้าระวังการทุจริตภายในพื้นที่รับผิดชอบ ยึดหลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ที่เป็นเจ้าของพื้นที่และรับทราบถึงปัญหาภายในพื้นที่เป็นอย่างดี ด้วยการนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่พบทั้งภายในและภายนอกเครือข่ายประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อร่วมกันผลักดันการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในอนาคตให้เกิดความเป็นรูปธรรมมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ทางสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 ควรเร่งขยายจำนวนสมาชิกของเครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดนครสวรรค์ ให้มากกว่านี้ เพื่อให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทุจริตในภาครัฐ เพื่อลดภาระงานให้กับเจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6

2. ทางสำนักงาน ป.ป.ท. เขต 6 ควรมีรางวัลหรือสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิกเครือข่ายภาคประชาสังคมทุกจังหวัด เพื่อเป็นการกระตุ้นการมีส่วนร่วมและสร้างจิตสำนึกของการต่อต้านการทุจริตทุกรูปแบบ และยังช่วยให้ประชาชนทั่วไปอาจมีความสนใจที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายภาคประชาสังคมอย่างเป็นทางการได้

3. การยกสถานะการทำงานให้สำนักงาน ป.ป.ท. สามารถชี้ขาดบทลงโทษได้แบบสำนักงาน ป.ป.ช. เพื่อเป็นการสร้างความเป็นตัวตนในการปฏิบัติหน้าที่ตรวจสอบการทุจริตในภาครัฐให้กับสำนักงาน ป.ป.ท. อีกทางหนึ่ง เพราะทุกวันนี้หน่วยงานภาครัฐกลัวการตรวจสอบของสำนักงาน ป.ป.ช. มากกว่าสำนักงาน ป.ป.ท.

เอกสารอ้างอิง

กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ และคณะ. (2565). วิธีป้องกันและปราบปรามการทุจริตในหน่วยงานภาครัฐ. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. 2(2): 37-51.

จารุวรรณ สุขุมาลพงษ์. (2556). *แนวโน้มของคอร์ปชั่นในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร.

จุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบการสอนวิชาธรรมภิบาลจิตสำนึกสาธารณะ*. เชียงใหม่ : ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

เชิงฉิมัทธ เอียดแก้ว. (2549). *การทุจริตคอร์ปชั่นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาการพัฒน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

พระมหาไทยน้อย ญาณเมธี และคณะ. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจภาครัฐภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*. 3(2): 196-213.

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2565. (2565, 26 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 139 ตอนที่ 52 ก, หน้า 15-20.

พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551. (2551, 24 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 125 ตอนที่ 21 ก, หน้า 1-28.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก, หน้า 1-90.

สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์. (2549). *รัฐประศาสนศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎี*. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

- สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ. (2539). *ประชาสังคมกับการพัฒนาสุขภาพ บทวิเคราะห์ทางวิชาการ*
ประชาสังคม : ดุลยภาพใหม่เพื่อสุขภาพ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- อภิสิทธิ์ หนูนุกัถ์. (2552). *ธรรมาภิบาลในองค์การภาคประชาสังคม*. (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Chansarn, S. (2013). Corruption and Income Inequality in Society : A Cross- Country
Review. Songklanakarin. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 19(3),
35-59.

การพัฒนาระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4

Development of a Diagnostic System for Mathematical Misconceptions
for Mattayom Suksa 4 Students

น้ำทิพย์ งามอาจวานิชย์¹

Namthip Ongardwanich

Received: April 04, 2025

Revised: May 28, 2025

Accepted: May 28, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแบบสอบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ 2) พัฒนาระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ และ 3) ตรวจสอบคุณภาพระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 305 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนสามระดับ และแบบประเมินความพึงพอใจต่อระบบสอบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคราเมอร์วี ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการพัฒนาแบบสอบวินิจฉัยสามระดับสำหรับมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องความสัมพันธ์และฟังก์ชัน จำนวน 40 ข้อ มีลักษณะของแบบสอบวินิจฉัยสามระดับในแต่ละข้อคำถาม ประกอบด้วยคำถาม 3 ส่วน คือ ระดับแรกหรือระดับเนื้อหา ระดับสองหรือระดับเหตุผล และระดับสามหรือระดับความมั่นใจ ผลการวิจัยประกอบด้วย 8 ลักษณะ 2) ผลการพัฒนาแบบสอบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ พบว่า การออกแบบระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน มีขั้นตอนทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

Corresponding author, e-mail: namthipo@nu.ac.th

ออกแบบระบบการลงทะเบียน (2) การออกแบบลำดับของการแสดงข้อสอบและข้อมูลย้อนกลับ (3) การออกแบบหน้าจอของระบบ (4) การออกแบบรายงานผลการทดสอบ และ 3) ผลการตรวจสอบคุณภาพระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าระบบมีความเหมาะสม สำหรับรายการที่นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ระบบใช้งานง่ายทำงานไปข้างหน้าอย่างราบรื่น

คำสำคัญ: มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน, วินิจฉัย, คณิตศาสตร์, ข้อมูลย้อนกลับ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop a diagnostic test for mathematical misconceptions; 2) to develop a diagnostic system for mathematical misconceptions; and 3) to examine the quality of a diagnostic system for mathematical misconceptions. The sample consisted of 305 Mattayom Suksa 4 Students in the 2024 academic year. The research instruments included interviews, a three-level diagnostic test for identifying misconceptions, and a satisfaction survey for the diagnostic questionnaire system. Data analysis was performed using mean, standard deviation, Cramer V correlation coefficient, and Cronbach's alpha coefficient. The research results showed that 1) the development of a three-level diagnostic test for misconceptions in Mathematics on relations and functions, consisting of 40 items, had a three-level diagnostic test structure for each question, comprising three parts: the first level or content level, the second level or reasoning level, and the third level or confidence level. The diagnostic results consisted of eight characteristics; 2) the development of a system for diagnosing misconceptions in Mathematics revealed that the design of the system for diagnosing misconceptions consisted of four steps: (1) designing the registration system, (2) designing the sequence of displaying test items and feedback, (3) designing the system's screen, and (4) designing the test result report; 3) the results of the quality assessment of the system for diagnosing misconceptions in mathematics showed that experts considered the

system suitable. The item with the highest student satisfaction was the ease of use and smooth operation.

Keywords: misconceptions, diagnosis, Mathematics, feedback

บทนำ

คณิตศาสตร์มีความสำคัญไม่เพียงแต่ในด้านการคำนวณ แต่ยังเป็นกระบวนการคิดที่มีเหตุผลและเป็นขั้นตอน ซึ่งใช้ในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน การที่เด็กสามารถคิดในลักษณะของคณิตศาสตร์จะช่วยให้พวกเขาพัฒนาคุณภาพของการคิดวิเคราะห์ มีเหตุผล และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งในชีวิตประจำวันและในการทำงาน อย่างไรก็ตาม แม้ว่านักเรียนจะมีความเข้าใจในเนื้อหาคณิตศาสตร์ได้ดี แต่ยังมีนักเรียนจำนวนมากที่มีความรู้และทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะในด้านการสื่อสารและการนำเสนอแนวคิดทางคณิตศาสตร์ การอ้างอิงเหตุผล กระบวนการแก้ปัญหา และการเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ระหว่างคณิตศาสตร์กับสถานการณ์จริง รวมถึงการคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นทำให้นักเรียนไม่สามารถนำความรู้ และกระบวนการทางคณิตศาสตร์มาประยุกต์ในชีวิตประจำวัน และใช้ในการศึกษาต่อขั้นสูงได้มีประสิทธิภาพ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2555) เมื่อพิจารณาจากผลการประเมิน ความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy) ของ PISA ปี 2022 พบว่า นักเรียนไทยได้คะแนนเฉลี่ย 394 คะแนน ซึ่งมีผลต่ำกว่าค่าเฉลี่ยขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) ที่ค่าเฉลี่ย 472 คะแนน จากการเปรียบเทียบผลการประเมินเทียบกับการสอบครั้งก่อนในปี 2018 มีคะแนนลดลงมาก ดังนั้นบทบาทของครูผู้สอนในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ถือว่าสำคัญอย่างมาก คือ การประเมินผลเพื่อวินิจฉัยนักเรียน เช่น มีความสนใจในการเรียนคณิตศาสตร์เพียงใด มีอุปนิสัยความถนัดและความสนใจในการเรียนรู้เกี่ยวกับคณิตศาสตร์อย่างไร เพื่อตอบสนองต่อรูปแบบการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนซึ่งอาจมีพื้นฐานที่แตกต่างกัน การศึกษานักเรียนนี้ทำให้ผู้สอนสามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับนักเรียน ซึ่งการสอนคณิตศาสตร์ส่วนใหญ่นั้นมีความซับซ้อน และมีลักษณะที่เป็นนามธรรม เมื่อผู้สอนคาดหวังจากนักเรียนว่าจะเรียนรู้อะไรนั้น อาจจะเสียเวลาไปกับการที่ผู้สอนไม่รู้จักนักเรียนดีพอ ตัวอย่างเช่น ผู้สอนวินิจฉัยไม่รอบคอบว่านักเรียนอ่อนกว่าที่เป็นจริง จะทำให้เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์กับการสอนซ้ำหรือฝึกทักษะซ้ำในสิ่ง

ที่นักเรียนรู้แล้ว แต่ถ้าผู้สอนคิดว่านักเรียนเก่งกว่าที่เป็นจริง นักเรียนจะไม่สามารถเป็นไปดังที่คาดหวัง เป็นต้น ดังนั้นครูผู้สอนควรวินิจฉัยนักเรียนโดยอาศัยเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การสอบปากเปล่า การอภิปรายซักถาม การวางแผนร่วมกัน ระหว่างนักเรียนกับผู้สอน หรือการทดสอบด้วยแบบสอบเพื่อการวินิจฉัย (Diagnostic Test) เป็นแบบสอบที่สร้างขึ้นครอบคลุมเนื้อหาและพฤติกรรมสำคัญที่เป็นเป้าหมายการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่การวินิจฉัยนักเรียนว่ามีความบกพร่องในด้านใด และมีสาเหตุใดเพื่อจะได้ช่วยแก้ไขความบกพร่องนั้นได้ตรงจุด ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและแก้ไขเพื่อเสริมความรู้ของนักเรียน (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2555; Adodo, S. O., 2013; Bauer, E., et. al, 2020; Andariana, A., et. al, 2020; Fadzil, H. M., et. al, 2022) การใช้แบบสอบวินิจฉัยสามารถจำแนกประเภทของการมีมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้และมีบทบาทในกระบวนการประเมินผลระหว่างเรียน (Formative Assessment) โดยช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนา รวมถึงแนวทางในการบรรลุเป้าหมายของตนเอง งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการให้ข้อมูลย้อนกลับระบุว่า วิธีการและลักษณะของการให้ข้อมูลย้อนกลับส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน (โชติกา ภาชีผล และคณะ, 2558; Henderson, M., et al., 2019; Haughney, K., et al., 2020) หากมีการใช้ข้อมูลย้อนกลับอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญ จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน พบว่า ในวิชาคณิตศาสตร์ นักเรียนมักเกิดความเข้าใจที่ผิดพลาดได้ง่าย โดยหัวข้อที่พบบ่อยที่สุดคือ ความสัมพันธ์และฟังก์ชัน ในการตรวจสอบมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน ครูมักใช้แบบสอบวินิจฉัย ไม่ว่าจะแบบดั้งเดิม แบบสองระดับ หรือแบบสามระดับ ซึ่งสามารถจำแนกประเภทของนักเรียนได้อย่างละเอียด อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า แบบสอบวินิจฉัยส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบกระดาษ (Paper & Pencil) ซึ่งมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการตรวจและการวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้ครูเพียงแค่อายางานคะแนนให้นักเรียนทราบ แต่ขาดการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการพัฒนา

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพัฒนาระบบวินิจฉัยที่สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (COMPUTER-BASED) มาใช้ จะช่วยเพิ่มความสะดวกและรวดเร็วในการรายงานผลการวินิจฉัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้สอนและผู้เรียนในการนำข้อมูลไปปรับปรุงและพัฒนาต่อไป ดังนั้น การพัฒนาระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ผู้วิจัยให้ความสนใจ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาแบบสอบวินิจฉัยสำหรับมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์
2. เพื่อพัฒนาระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์
3. เพื่อตรวจสอบคุณภาพระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา เพื่อออกแบบและพัฒนาระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยทั้งสิ้น 3 ระยะ ดังนี้

ตารางที่ 1 รายละเอียดการดำเนินการวิจัยทั้งสิ้น

ขั้นตอน	ผลที่ได้
ระยะที่ 1 การพัฒนาแบบสอบวินิจฉัยร่วมกับการสะท้อนข้อมูลเบื้องต้น	
1. สำรวจมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนคณิตศาสตร์	มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในคณิตศาสตร์
2. สร้างแบบสอบวินิจฉัยสามระดับคณิตศาสตร์ และตรวจสอบคุณภาพ	แบบสอบวินิจฉัยสามระดับที่มีคุณภาพด้านความเที่ยง และ ความตรง
3. สร้างข้อมูลย้อนกลับ และตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลย้อนกลับ	ข้อมูลย้อนกลับที่มีคุณภาพ
ระยะที่ 2 การพัฒนาระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์	
1. พัฒนาระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน	ระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ที่มีการสะท้อนข้อมูลย้อนกลับ
- ออกแบบและเขียนโปรแกรม	
- ทดลองใช้และแก้ไขโปรแกรม	
- จัดทำเอกสารและคู่มือการใช้ระบบ	
ระยะที่ 3 ตรวจสอบคุณภาพระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์	
1. ตรวจสอบคุณภาพระบบจากผู้เชี่ยวชาญ	ผลการตรวจสอบระบบ 3 ด้าน คือ 1) การทำงานของระบบ 2) การออกแบบระบบ 3) ลักษณะทั่วไปของระบบ
2. เตรียมระบบก่อนนำไปใช้	ระบบวินิจฉัยที่พร้อมใช้งาน
3. กำหนดสถานที่ในการทดสอบ	โรงเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองใช้เครื่องมือ
4. ชี้แจงก่อนการทดสอบ	การชี้แจงก่อนการทดสอบจริง 30 นาที
5. การดำเนินการทดสอบ	นักเรียนทำแบบสอบวินิจฉัยในระบบ ได้รับข้อมูลย้อนกลับจนครบทุกวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และรายงานผลการวินิจฉัยทั้งฉบับ
6. ประเมินความพึงพอใจต่อระบบจากผู้ทดสอบ	ผลการประเมินความพึงพอใจ 3 ด้าน คือ 1) การใช้ระบบการทดสอบ 2) การออกแบบระบบ 3) ความรู้สึกต่อระบบและข้อมูลย้อนกลับ

ประชากรและตัวอย่างวิจัย

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 9 อำเภอ ทั้งหมด 39 โรงเรียน รวมจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ทั้งหมด 4,955 คน

ตัวอย่างวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ซึ่งมีขั้นตอนในการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1) สุ่มโรงเรียน อำเภอละ 1 โรงเรียน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) รวมได้โรงเรียนจำนวน 9 โรงเรียน 3) สุ่มห้องเรียนเป็นตัวแทนโรงเรียน 1 ห้องเรียน จาก 1 โรงเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้นักเรียนทั้งสิ้น 305 คน

เครื่องมือวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งเครื่องมือเป็น 4 ชนิด ประกอบด้วย

1. แบบสอบวินิจฉัยสามระดับสำหรับมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง ความสัมพันธ์และฟังก์ชัน จำนวน 40 ข้อ ซึ่งมีลักษณะของแบบสอบวินิจฉัยแบบสามระดับสำหรับมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ในแต่ละข้อคำถาม ประกอบด้วยคำถาม 3 ส่วน คือ คำถามระดับแรกหรือระดับเนื้อหา (Content Tier) วัดความรู้เนื้อหาสำคัญด้วยคำถามแบบปรนัยจำนวน 4 ตัวเลือก คำถามระดับสองหรือระดับเหตุผล (Reason Tier) วัดเหตุผลที่สนับสนุนในการตอบระดับแรกหรือระดับเนื้อหาด้วยคำถามแบบปรนัยจำนวน 4 ตัวเลือก ซึ่งทั้งสองระดับใช้คำถามและตัวเลือกเดียวกัน และคำถามระดับสามหรือระดับความมั่นใจ (Confidence Tier) มีการใช้คำถามวัดความมั่นใจของคำตอบทั้งสองระดับที่ผ่านมา โดยมีระดับความมั่นใจ 2 ระดับ ได้แก่ มั่นใจ และไม่มั่นใจ นำข้อคำถามในระดับเนื้อหาและข้อคำถามระดับเหตุผลไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความตรงเชิงวินิจฉัยโดยผู้เชี่ยวชาญในวิชาคณิตศาสตร์ และการวัดและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 5 คน หลังจากปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ นำแบบสอบวินิจฉัยสามระดับทดลองใช้กับนักเรียนจำนวน 36 คน เพื่อวิเคราะห์คุณภาพรายข้อของแบบสอบวินิจฉัยสามระดับ ใช้เกณฑ์ค่าความยากของข้อสอบ ค่าความเที่ยงแบบสอดคล้องภายในโดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เพื่อตรวจสอบความเป็นเอกพันธ์ของข้อคำถาม โดยใช้การประมาณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ความตรงตามเกณฑ์สัมพันธ์ของการวินิจฉัย โดยใช้แบบสอบวินิจฉัยสามระดับกับการวินิจฉัยโดยใช้เทคนิคคิดออกเสียง

2. แบบคิดออกเสียงสำหรับวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ความสัมพันธ์และฟังก์ชัน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จะประกอบด้วย 8 ข้อคำถามที่มีเนื้อหาการวัดตาม

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมทั้งหมด 8 วัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์เดียวกันกับแบบสอบถามวิจัยสามระดับวัดมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์ ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญในวิชาคณิตศาสตร์และการวัดและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 5 คน

3. แบบประเมินระบบสอบวินิจัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) 3 ด้าน คือ 1) การทำงานของระบบ 2) การออกแบบระบบ 3) ลักษณะทั่วไปของระบบ ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญในเทคโนโลยีทางการศึกษาหรือที่เกี่ยวข้องและการวัดและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 5 คน

4. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อระบบวินิจัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ ดำเนินการสร้างข้อคำถามตามประเด็นในเรื่อง 1) การใช้ระบบการทดสอบ 2) การออกแบบระบบการทดสอบ 3) ความรู้สึกต่อระบบการทดสอบและข้อมูลย้อนกลับแบบสอบถามที่ใช้เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญในเทคโนโลยีทางการศึกษาหรือที่เกี่ยวข้องและการวัดและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 5 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลถึงผู้อำนวยการโรงเรียน
2. ผู้วิจัยสำรวจมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนคณิตศาสตร์
3. ผู้วิจัยนำข้อมูลจากผลการตอบแบบสอบถามวิจัยสามระดับคณิตศาสตร์ และข้อมูลย้อนกลับ
4. ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลการทดลองใช้ระบบวินิจัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์
5. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลความพึงพอใจต่อระบบจากผู้ใช้งาน

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยาย ซึ่งสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์คราเมอร์วี (Cramer's V Coefficient) ระหว่างการวินิจฉัยโดยใช้แบบสอบถามวิจัยสามระดับสำหรับมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ กับการวินิจฉัยโดยใช้เทคนิคคิดออกเสียง การแปลผลความหมายคะแนนการประเมินในส่วนของผู้เชี่ยวชาญ/คะแนนความคิดเห็นของนักเรียน ใช้เกณฑ์จากค่าเฉลี่ยดังนี้

เกณฑ์จากค่าเฉลี่ย

ความหมาย

4.51 - 5.00 ประเด็นการประเมินอยู่ใน/เห็นด้วยกับข้อความใน ระดับมากที่สุด

3.51 - 4.50 ประเด็นการประเมินอยู่ใน/เห็นด้วยกับข้อความใน ระดับมาก

2.51 - 3.50 ประเด็นการประเมินอยู่ใน/เห็นด้วยกับข้อความใน ระดับปานกลาง

1.51 - 2.50 ประเด็นการประเมินอยู่ใน/เห็นด้วยกับข้อความใน ระดับน้อย

1.00 - 1.50 ประเด็นการประเมินอยู่ใน/เห็นด้วยกับข้อความใน ระดับน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบสอบวินิจฉัยสมรรถนะสำหรับมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4” สามารถแสดงผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. ผลการพัฒนาแบบสอบวินิจฉัยสมรรถนะสำหรับมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ โครงสร้างแบบสอบวินิจฉัยสมรรถนะสำหรับมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ วัดมโนทัศน์พื้นฐานในเรื่อง ความสัมพันธ์และฟังก์ชัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์ 8 ข้อเป็นหลัก ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 40 ข้อ การวินิจฉัยตามรูปแบบการตอบของแบบสอบวินิจฉัยสมรรถนะสำหรับมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ มีผลการวินิจฉัยนักเรียน 8 ลักษณะ ได้แก่

AC = มโนทัศน์ที่ถูกต้อง = เนื้อหาถูก เหตุผลถูก มั่นใจ

AE1 = มีความคลาดเคลื่อนแบบผิดทางบวก = เนื้อหาถูก เหตุผลผิด มั่นใจ

AE2 = มีความคลาดเคลื่อนแบบผิดทางลบ = เนื้อหาผิด เหตุผลถูก มั่นใจ

AE3 = มีมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน = เนื้อหาผิด เหตุผลผิด มั่นใจ

ALG = เดาคำตอบถูก หรือ ขาดความมั่นใจ = เนื้อหาถูก เหตุผลถูก ไม่มั่นใจ

ALK1 = การขาดความรู้แบบที่ 1 = เนื้อหาถูก เหตุผลผิด ไม่มั่นใจ

ALK2 = การขาดความรู้แบบที่ 2 = เนื้อหาผิด เหตุผลถูก ไม่มั่นใจ

ALK3 = การขาดความรู้แบบที่ 3 = เนื้อหาผิด เหตุผลผิด ไม่มั่นใจ

ผลการวิเคราะห์คุณภาพข้อคำถามรายข้อ ของแบบสอบวินิจฉัยสมรรถนะสำหรับมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ ความยากของข้อสอบในแบบสอบวินิจฉัยสมรรถนะ อยู่ในช่วง 0.20 - 0.79 และค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบ อยู่ในช่วง 0.30 - 0.69 ค่าความเที่ยงแบบ สอดคล้องภายใน มีค่าเท่ากับ 0.94 ความตรงตามเกณฑ์สัมพันธ์ระหว่างการวินิจฉัยโดยใช้แบบสอบ

รูปแบบ	ข้อมูลย้อนกลับ
แบบผสม	<p>ผลคูณคาร์ทีเซียนของเซต A และเซต B เขียนแทนด้วย $A \times B$ (อ่านว่า เอ คูณ บี) เขียน $A \times B$ ในรูปเซตแบบบอกเงื่อนไขได้ดังนี้</p> $A \times B = \{(a, b) a \in A \text{ และ } b \in B\}$ <p>การหาผลคูณคาร์ทีเซียน $B \times A$ ควรพิจารณาว่าเซต B มีสมาชิกอะไรบ้าง ซึ่งคือ y และ z และเซต A มีสมาชิกอะไรบ้าง ซึ่งคือ x จากนั้นการหาค่าผลคูณคาร์ทีเซียน $B \times A$</p> <p>ตัวอย่างเพิ่มเติม กำหนดให้ $A = \{1\}$ และ $B = \{3, 4\}$ ข้อใดคือ $A \times B$</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. $\{(1, 1)\}$ 2. $\{(3, 1), (4, 1)\}$ 3. $\{(1, 1), (3, 1), (4, 1)\}$ 4. $\{(3, 3), (3, 4), (4, 3), (4, 4)\}$ <p>วิธีคิด</p> <p>พิจารณาตัวเลือก 1. เป็นผลคูณคาร์ทีเซียน $A \times A$ เนื่องจากสร้างคู่อันดับที่มีสมาชิกตัวหน้าเป็น A จับคู่กับสมาชิกตัวหลังเป็น A ทุกตัว</p> <p>ตัวเลือก 2. เป็นผลคูณคาร์ทีเซียน $B \times A$ เนื่องจากสร้างคู่อันดับที่มีสมาชิกตัวหน้าเป็น B จับคู่กับสมาชิกตัวหลังเป็น A ทุกตัว</p> <p>ตัวเลือก 3. เป็นผลคูณคาร์ทีเซียน $(A \cup B) \times A$ เนื่องจากสร้างคู่อันดับที่มีสมาชิกตัวหน้าเป็น $A \cup B$ จับคู่กับสมาชิกตัวหลังเป็น A ทุกตัว</p> <p>ตัวเลือก 4. เป็นผลคูณคาร์ทีเซียน $B \times B$ เนื่องจากสร้างคู่อันดับที่มีสมาชิกตัวหน้าเป็น B จับคู่กับสมาชิกตัวหลังเป็น B ทุกตัว</p>

2. ผลการพัฒนาระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ ระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน แบ่งการทำงานออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

2.1 การลงทะเบียนเข้าสู่ระบบทดสอบ ผู้เข้ารับการทดสอบดำเนินการเข้าสู่ระบบในหน้าแรกของระบบ จะปรากฏดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การเข้าสู่ระบบการทดสอบ

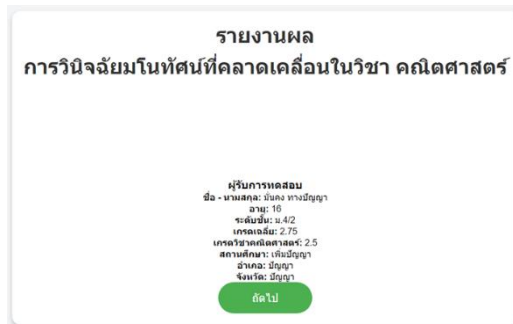
2.2 การดำเนินการทดสอบ จะปรากฏดังภาพ

ภาพที่ 2 รายละเอียดการดำเนินการทดสอบ

เมื่อผู้เข้าร่วมทดสอบเข้าสู่ระบบเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ระบบจะแสดงหน้าจอรายละเอียด ข้อมูลต่าง ๆ หลังจากที่ผู้เข้าร่วมการทดสอบอ่านคำชี้แจง และกรอกข้อมูลส่วนตัวเรียบร้อยแล้ว ผู้เข้าร่วมจะต้องกดที่ปุ่มเข้าทดสอบ จะปรากฏข้อสอบทีละ 1 ข้อ และแสดงเวลาที่เหลือในการทดสอบ โดยผู้ทดสอบจะต้องตอบ 3 คำตอบใน 1 ข้อ และคลิกปุ่มข้อถัดไปเพื่อทำข้อสอบต่อ

2.3 การรายงานผลการทดสอบ ระบบจะรายงานผลการสะท้อนข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับความสามารถและข้อบกพร่องของนักเรียนเพื่อใช้ในการพัฒนาตนเอง จะปรากฏดังภาพ

ภาพที่ 3 การรายงานผลการทดสอบ

เมื่อผู้เข้าทดสอบดำเนินการสอบครบทั้ง 8 วัตถุประสงค์ ซึ่งครอบคลุมเรื่อง 1) ความสัมพันธ์ 2) โดเมนและเรนจ์ของความสัมพันธ์ 3) ฟังก์ชัน และ 4) ฟังก์ชันเชิงเส้น แล้วระบบจะรายงานผลการสะท้อนข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับความสามารถและข้อบกพร่องของนักเรียนเพื่อใช้ในการพัฒนาตนเอง สำหรับรายงานผลการทดสอบแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 1) รายงานข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าทดสอบ 2) ตารางและกราฟ แสดงคะแนนรวม คะแนนเฉลี่ย ความหมายของ

คะแนน 3) ตารางแสดงผลการวินิจฉัยวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง ความสัมพันธ์และฟังก์ชัน จำแนกตาม
วัตถุประสงค์ทั้ง 8 วัตถุประสงค์ 4) สรุปผลการวินิจฉัยวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง ความสัมพันธ์และ
ฟังก์ชัน โดยรายงานจุดเด่นคือเรื่องที่นักเรียนมีความรู้ดีมาก จุดด้อยคือเรื่องที่นักเรียนขาดความรู้
และเรื่องที่มีมโนทัศน์คลาดเคลื่อน 5) ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการพัฒนา (Feed Forward)

3. ผลการตรวจสอบคุณภาพระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์
โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนมีคุณภาพเฉลี่ยด้านลักษณะทั่วไปของ
ระบบอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D.= 0.60) คุณภาพเฉลี่ยด้านการออกแบบระบบอยู่ในระดับ
มากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D.= 0.60) คุณภาพเฉลี่ยด้านการทำงานของระบบอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X}
= 4.70, S.D.= 0.52)

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนใน
วิชาคณิตศาสตร์ พบว่า ด้านการใช้ระบบการทดสอบนักเรียนมีความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ในระดับพึง
พอใจมาก ($\bar{X} = 4.36$, S.D.= 0.64) ด้านการออกแบบระบบการทดสอบนักเรียนมีความพึงพอใจ
เฉลี่ย อยู่ในระดับพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D.= 0.62) สำหรับด้านความรู้สึกต่อระบบการทดสอบ
และข้อมูลย้อนกลับที่ได้รับนักเรียนมีความพึงพอใจเฉลี่ย อยู่ในระดับพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 4.34$, S.D.=
0.62)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนทางคณิตศาสตร์
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 สามารถอภิปรายผลในประเด็นที่เกิดขึ้น ได้ดังนี้

1. การพัฒนาแบบสอบวินิจฉัยสามารถระดับสำหรับมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชา
คณิตศาสตร์ แบบสอบวินิจฉัยสามารถใช้ประเมินนักเรียนผ่านการตอบคำถามในสามมิติ
ได้แก่ คำถามเกี่ยวกับเนื้อหา เหตุผล และระดับความมั่นใจ ซึ่งช่วยจำแนกนักเรียนออกเป็นประเภท
ต่างๆ ตามรูปแบบการวินิจฉัยที่มีทั้งหมด 8 ประเภท ได้แก่ 1) มโนทัศน์ที่ถูกต้อง 2) มโนทัศน์ที่
คลาดเคลื่อนแบบผิดทางบวก 3) มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนแบบผิดทางลบ 4) มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน
5) การเดาคำตอบได้ถูกต้อง 6) การขาดความรู้แบบที่ 1 7) การขาดความรู้แบบที่ 2 8) การขาด
ความรู้แบบที่ 3 แบบสอบวินิจฉัยสามารถช่วยให้สามารถจำแนกมโนทัศน์ของนักเรียนได้อย่าง
ละเอียดมากขึ้น ซึ่งผลการวิจัยสนับสนุนแนวคิดที่ว่า แบบสอบวินิจฉัยสองระดับมีข้อจำกัดในการ
แยกแยะว่าการตอบผิดเกิดจากการขาดความรู้ (Lack Of Knowledge) หรือเกิดจากการยึดติดกับ
มโนทัศน์ทางเลือก (Alternative Conceptions) นอกจากนี้ ยังไม่สามารถแยกแยะได้ว่าการตอบ

ถูกมาจากความเข้าใจที่แท้จริงหรือเป็นเพียงการเดาสุ่ม (Caleon, I. & Subramaniam, R., 2010; Muryani, D. I., et al., 2022) ดังนั้น แบบสอบวินิจฉัยสามารถปรับจึงถูกพัฒนาขึ้นเพื่อลดข้อจำกัดของแบบสอบวินิจฉัยสองระดับ โดยสามารถให้การวินิจฉัยที่ครอบคลุมและละเอียดมากขึ้นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียน (Peşman, H. & Eryilmaz, A., 2010; Sari, D. N., et al., 2024)

2. การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนจากผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งพิจารณาใน 3 ด้าน ได้แก่ การใช้งานระบบทดสอบ การออกแบบระบบ และความรู้สึกระบบทดสอบและข้อมูลย้อนกลับ พบว่า นักเรียนมีระดับความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับสูงทั้งสามด้าน ปัจจัยที่อาจส่งผลต่อความพึงพอใจนี้ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายการทดสอบ เนื้อหาที่ต้องทดสอบ และระยะเวลาที่ใช้ได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ระบบยังได้รับการออกแบบให้ใช้งานง่าย เช่น การจัดเมนูให้สะดวก มีข้อความแจ้งเตือนเมื่อข้อสอบยังไม่ครบ และระบบยืนยันการส่งคำตอบเมื่อทำข้อสอบครบ 5 ข้อในแต่ละวัตถุประสงค์การเรียนรู้ นอกจากนี้ ระบบยังมีการเรียงลำดับข้อสอบจากง่ายไปยาก และให้ข้อมูลย้อนกลับทันทีหลังจากทำข้อสอบเสร็จในแต่ละหัวข้อ ซึ่งช่วยกระตุ้นให้นักเรียนอยากทำข้อสอบต่อเนื่องไปยิ่งเรื่องถัดไป เมื่อทำแบบทดสอบครบทุกหัวข้อแล้ว ระบบจะสรุปผลการทดสอบในภาพรวม โดยแสดงจุดเด่น จุดที่ต้องพัฒนา และมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนของนักเรียน พร้อมข้อมูลย้อนกลับที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย ความพึงพอใจของนักเรียนต่อระบบนี้ สอดคล้องกับข้อดีของการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการทดสอบตามที่ Zilles, C., West, M., Mussulman, D. & Sacris, C. (2018) ศึกษาประสบการณ์ของนักเรียนและผู้สอนในการใช้ระบบการทดสอบด้วยคอมพิวเตอร์ พบว่า การใช้เทคโนโลยีช่วยเพิ่มความน่าสนใจในการเรียนรู้ ลดความน่าเบื่อ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทดสอบด้วยคอมพิวเตอร์สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับได้ทันที (Immediate Feedback) ซึ่งการทดสอบแบบกระดาษทั่วไปไม่สามารถทำได้ อีกทั้งระบบยังมีความแม่นยำและรวดเร็วในการคำนวณผลสอบ นอกจากนี้ กิดานันท์ มลิทอง (2548) ยังกล่าวว่า ระบบทดสอบด้วยคอมพิวเตอร์ไม่ได้มีเพียงแค่การวัดความรู้ของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการทดสอบจากแนวเดิมที่ใช้ข้อสอบปรนัยหรือคำถามจากบทเรียน มาเป็นการทดสอบแบบมีปฏิสัมพันธ์กับคอมพิวเตอร์ ซึ่งช่วยเพิ่มความน่าสนใจ ลดความน่าเบื่อ และทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ การใช้คอมพิวเตอร์ยังช่วยลดปริมาณกระดาษที่ต้องใช้ในการทดสอบแต่ละครั้ง ถือเป็นอีกหนึ่งข้อดีของระบบทดสอบอิเล็กทรอนิกส์

ในการพัฒนาระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน ได้มีการปรับปรุงและแก้ไขโปรแกรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของระบบ การปรับปรุงที่สำคัญได้แก่ การปรับขนาดตัวอักษรให้ชัดเจนขึ้นเพื่อให้อ่านง่าย และการปรับโทนสีของหน้าจอให้สว่างขึ้นเพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถอ่านข้อสอบได้อย่างสบายตา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกิตติศักดิ์ ญพัทธ์ (2545); Yusof, A. M., Yunus, M. M. & Embi, M. A. (2021) ที่ระบุว่า การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนรู้หรือการทดสอบ หากมีการออกแบบสีสัน ภาพ และเสียงอย่างเหมาะสม จะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนและลดความเบื่อหน่าย นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญยังแนะนำให้ลดจำนวนภาพการ์ตูนในบางหน้าจอ เนื่องจากการใช้ภาพประกอบมากเกินไปอาจทำให้นักเรียนเสียสมาธิและลดความสนใจต่อข้อสอบลง

แม้ว่าระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งใช้แบบสอบวินิจฉัยสามระดับร่วมกับการสะท้อนข้อมูลย้อนกลับด้วยคอมพิวเตอร์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 จะประกอบด้วยข้อสอบวินิจฉัยที่มีคุณภาพและสามารถให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์ แต่จากการทดลองใช้งานกับนักเรียนจำนวน 305 คน พบว่ายังมีข้อจำกัดบางประการ ได้แก่ 1) ระยะเวลาในการทดสอบ การสอบใช้เวลาทั้งหมดประมาณ 1 ชั่วโมง ซึ่งถือว่าใช้เวลาค่อนข้างมาก อาจทำให้นักเรียนรู้สึกเหนื่อยล้าระหว่างการทำข้อสอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื่องจากผู้ทดสอบต้องทำแบบทดสอบให้ครบทั้ง 4 หัวข้อ ได้แก่ ความสัมพันธ์, โดเมนและเรนจ์ของความสัมพันธ์, ฟังก์ชัน และฟังก์ชันเชิงเส้น ระบบจึงจะสามารถสรุปผลการวินิจฉัยในภาพรวมได้ อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ยังไม่สามารถแบ่งการทดสอบออกเป็นรายหัวข้อได้ ในอนาคตอาจมีการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถเลือกทำข้อสอบทีละหัวข้อ และกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสมกับแต่ละเนื้อหา 2) รูปแบบของข้อมูลย้อนกลับ ข้อมูลย้อนกลับที่ให้กับนักเรียนในปัจจุบันอยู่ในรูปแบบข้อความตัวอักษร ซึ่งต้องใช้เวลาอ่านค่อนข้างมาก อาจทำให้นักเรียนขาดความสนใจหรือไม่อ่านอย่างละเอียด เพื่อแก้ไขข้อจำกัดนี้ อาจมีการพัฒนาเป็น ข้อความเสียงหรือสื่อแอนิเมชัน เพื่อช่วยอธิบายเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกิตติศักดิ์ มลิตอง (2548) ที่ระบุว่า การใช้สี ภาพเคลื่อนไหว และเสียงประเภทต่างๆ สามารถเพิ่มความสนใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจมากขึ้น 3) การรายงานผลการวินิจฉัย ระบบที่พัฒนาขึ้นยังไม่มีฟังก์ชันในการระบุรายละเอียดว่าผู้เรียนมีมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนประเภทใดในแต่ละข้อ โดยปัจจุบันจะแสดงผลเฉพาะภาพรวมของมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในแต่ละวัตถุประสงค์การเรียนรู้เท่านั้น ซึ่งในอนาคตอาจพัฒนาให้ระบบสามารถแสดงรายละเอียดที่เจาะจงมากขึ้น เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แบบสอบวินิจฉัยสามระดับสำหรับมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องความสัมพันธ์และฟังก์ชัน มีลักษณะของแบบสอบวินิจฉัยสามระดับในแต่ละข้อคำถาม ประกอบด้วยคำถาม 3 ส่วน คือ ระดับแรกหรือระดับเนื้อหา เป็นระดับที่ใช้คำถามวัดความรู้เนื้อหาสำคัญ ระดับสองหรือระดับเหตุผล เป็นระดับที่ใช้คำถามวัดเหตุผลที่สนับสนุนในการตอบระดับแรกหรือระดับเนื้อหา และระดับสามหรือระดับความมั่นใจ เป็นระดับที่ใช้คำถามวัดความมั่นใจของคำตอบทั้งสองระดับที่ผ่านมา ผลการวินิจฉัยประกอบด้วย 8 ลักษณะ ได้แก่ มโนทัศน์ที่ถูกต้อง 1 ลักษณะ ความคลาดเคลื่อนของมโนทัศน์ 3 ลักษณะ การเดาคำตอบถูกต้อง 1 ลักษณะ และการขาดความรู้ 3 ลักษณะ นอกจากนี้ยังได้ระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ มีขั้นตอนทั้งสิ้น 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การออกแบบระบบการลงทะเบียน 2) การออกแบบลำดับของการแสดงข้อสอบและข้อมูลย้อนกลับ 3) การออกแบบหน้าจอของระบบ 4) การออกแบบรายงานผลการทดสอบ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. แบบสอบวินิจฉัยสามระดับสำหรับการวิเคราะห์มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ ประกอบด้วยองค์ประกอบของ ระดับความมั่นใจ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดการประเมินตนเองของผู้เรียน และมีผลต่อกระบวนการวินิจฉัยประเภทของมโนทัศน์ ดังนั้น เพื่อให้ได้ผลการวินิจฉัยที่สะท้อนความเข้าใจที่แท้จริงของผู้เรียน นักเรียนควรทำแบบสอบด้วยความตั้งใจ และตอบคำถามอย่างรอบคอบ ครูผู้สอนควรให้คำแนะนำแก่นักเรียนก่อนการทำแบบสอบ พร้อมทั้งจัดเตรียมคำชี้แจงที่ชัดเจน เพื่อป้องกันความสับสน เนื่องจากแบบสอบวินิจฉัยสามระดับประกอบด้วยคำตอบในสามส่วนย่อยที่ต้องตอบให้ครบถ้วน

2. ครูผู้สอนหรือผู้ที่สนใจสามารถนำ ระบบวินิจฉัยมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งใช้ แบบสอบวินิจฉัยสามระดับร่วมกับการสะท้อนข้อมูลย้อนกลับด้วยคอมพิวเตอร์ ไปใช้ในการทดสอบนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลระหว่างเรียน (Formative Assessment) โดยระบบนี้จะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับ จุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางพัฒนาตนเองของผู้เรียน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทั้งนักเรียนและครูผู้สอนในการวางแผนการเรียนการสอนเสริม เพื่อช่วยให้นักเรียนพัฒนาศักยภาพของตนเองและประสบความสำเร็จทางการ

เรียน ทั้งนี้ ผู้ที่จะนำระบบไปใช้ควรมีความรู้พื้นฐานในการใช้งานคอมพิวเตอร์ เนื่องจากต้องติดตั้งโปรแกรมลงในเครื่อง นอกจากนี้ ควรมีการ เตรียมห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ที่มีอุปกรณ์เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน และศึกษาคู่มือการใช้งานระบบให้เข้าใจก่อนการใช้งาน เพื่อให้สามารถดำเนินการทดสอบได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ หลังจากที่นักเรียนทำแบบทดสอบเสร็จ ครูควร พิมพ์รายงานผลการทดสอบให้กับนักเรียนทันที พร้อมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์ ในเชิงสร้างสรรค์และให้กำลังใจ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนพัฒนาตนเองต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยและตีพิมพ์เผยแพร่จากมหาวิทยาลัยนเรศวรและกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กิดานันท์ มลิทอง. (2548). *เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์.
- กิตติศักดิ์ ฌ พัทลุง. (2545). *การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเรื่อง เครื่องผสมสัญญาณเสียงระบบดิจิทัล*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- โชติกา ภาชีผล, ประกอบ กรณีกิจ และพิทักษ์ โสถถยาคม. (2558). การพัฒนารูปแบบเพิ่มสะสมงานอิเล็กทรอนิกส์ที่สะท้อนข้อมูลย้อนกลับในการประเมินพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*, 28(1), 1-25.
- ศิริชัย กาญจนवासี. (2555). *ทฤษฎีการทดสอบแนวใหม่*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2555). *ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์*. กรุงเทพฯ : 3-คิว มีเดีย.
- Adodo, S. O. (2013). Effects of two-tier multiple choice diagnostic assessment items on students' learning outcome in basic science technology (BST) . *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 2(2), 201-210.
- Andariana, A., Zubaidah, S., Mahanal, S. & Suarsini, E. (2020). Identification of biology students' misconceptions in human anatomy and physiology course

- through three-tier diagnostic test. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 8(3), 1071-1085.
- Bauer, E., Fischer, F., Kiewewetter, J., Shaffer, D. W., Fischer, M. R., Zottmann, J. M. & Sailer, M. (2020). Diagnostic activities and diagnostic practices in medical education and teacher education: an interdisciplinary comparison. *Frontiers in psychology*, 11(562665), 1-9.
- Caleon, I. & Subramaniam, R. (2010). Development and application of a three-tier diagnostic test to assess secondary students' understanding of waves. *International Journal of Science Education*, 32(7), 939-961.
- Fadzil, H. M., Saat, R. M., & Rafi, A. (2022). Development of Technology-Enhanced Three-Tier Diagnostic Test to Assess Pre-university Students' Understanding of Scientific Concepts. In *Alternative Assessments in Malaysian Higher Education* (pp. 285-292). Singapore : Springer.
- Haughney, K., Wakeman, S., & Hart, L. (2020). Quality of feedback in higher education: A review of literature. *Education Sciences*, 10(3), 60.
- Henderson, M., Ajjawi, R., Boud, D., & Molloy, E. (Eds.). (2019). The Impact of Feedback in Higher Education: Improving assessment outcomes for learners. *Springer Nature*. Retrieved from <https://content.e-bookshelf.de/media/reading/L-12776953-e2d186faca.pdf>
- Muryani, D. I., Jana, P. & Umasugi, S. M. (2022). The Students' Misconceptions in Using Three-tier Multiple Choice Diagnostic Test on the Angle Relationships. *Formatif: Jurnal Ilmiah Pendidikan MIPA*, 12(1), 25-34.
- Peşman, H. & Eryılmaz, A. (2010). Development of a three-tier test to assess misconceptions about simple electric circuits. *The Journal of educational research*, 103(3), 208-222.
- Sari, D. N., Arif, K., Yurnetti, Y. & Putri, A. N. (2024). Identification of Students' Misconceptions in Junior High Schools Accredited A using the Three Tier Test Instrument in Science Learning. *Journal Penelitian Pendidikan IPA*, 10(1), 1-11.

- Yusof, A. M., Yunus, M. M. & Embi, M. A. (2021). Preferences of Generation Z students in user interface design for online learning. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*, 99(7), 1539–1550.
- Zilles, C., West, M., Mussulman, D. & Sacris, C. (2018). Student and Instructor Experiences with a Computer-Based Testing Facility. *EDULEARN18 Proceedings*, 1–10.

การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยาย โอกาสทางการศึกษา

Whole-School Approach to Enhance Executive Functions (EF) for Students in Opportunity Expansion Schools

วงเดือน จันทร์เทศ¹ พิทยา แสงสว่าง² วาริรัตน์ แก้วอุไร³ และอนุชา กอนพวง⁴
Wongduen Chunthes, Phitthaya Saengsawang, Wareerat Kaewurai and
Anucha Kornpuang

Received: December 26, 2024

Revised: April 21, 2025

Accepted: May 07, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานโรงเรียนพัฒนาทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 2) สร้างแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 3) ศึกษาผลการทดลองใช้แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และ 4) ประเมินผลแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนขยายโอกาสที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนพัฒนาตนเอง จำนวน 375 คน ดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยวิจัยเชิงปฏิบัติการ PAOR มาใช้พัฒนาผู้บริหารและครูโรงเรียนสวนป่าแม่กะสี จำนวน 2 วงรอบ ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการปฏิบัติงานโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.45) 2) แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการ

¹ โรงเรียนสวนป่าแม่กะสี; Suanpa Maekasi School

²⁻⁴ มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

ของแนวทาง ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ ส่วนที่ 3 องค์ประกอบ การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ส่วนที่ 4 การวัด และประเมินผลทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ 3) ผลการทดลองใช้แนวการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อ ส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ พบว่า นักเรียนทุกระดับชั้นมีพัฒนาการทางด้านทักษะสมองในวิจัยเชิงปฏิบัติการรอบที่ 2 สูงขึ้น กว่าวิจัยเชิงปฏิบัติการรอบที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) แนวทางการพัฒนา โรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ใน ภาพรวมมีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ, โรงเรียนขยายโอกาส, ทักษะสมอง

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the state of the Whole School Approach to promote the Executive Functions for students in *opportunity expansion schools*; 2) to create a guideline for the Whole School Approach to promote the Executive Functions for students in *Opportunity Expansion Schools*; 3) to study the results of implementing the Whole School Approach to promote the Executive Functions for students in *Opportunity Expansion Schools*; and 4) to evaluate a guideline for the Whole School Approach to promote the Executive Functions for students in *Opportunity Expansion Schools*. The sample consisted of 375 administrators and teachers from *Opportunity Expansion Schools* participating in the Self-Developing School Project. The research was conducted using the PAOR action research process to develop administrators and teachers at Suan Pa Mae Kasi School in two cycles. The research findings revealed that 1) the overall operational state of the school system to promote the Executive Functions for students in *Opportunity Expansion Schools* was at a high level (\bar{X} = 4.37, S.D. = 0.45); 2) a guideline for the Whole School Approach to promote the Executive Functions for

students in *Opportunity Expansion Schools* consisted of five parts: Part 1: Principles of the guidelines; Part 2: Objectives of the holistic school development guidelines; Part 3: Components of the Whole School Approach to promote the Executive Functions for students in *Opportunity Expansion Schools*; Part 4: Measurement and evaluation of the Executive Functions for students in *Opportunity Expansion Schools*; and Part 5: Conditions for success; 3) results of the experiment using the guidelines for the Whole School Approach to promote the Executive Functions for students in *Opportunity Expansion Schools* through action research showed that students at all grade levels had significantly higher Executive Functions development in the second cycle of action research compared to the first cycle, at a statistical significance level of .05; 4) guidelines for the Whole School Approach to promote the Executive Functions for students in *Opportunity Expansion Schools*, overall, was found to be highly accurate, appropriate, feasible, and extremely beneficial.

Keywords: Whole School Approach, opportunity expansion schools, executive functions

บทนำ

จากการกำหนดนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคน ในมิติต่าง ๆ ซึ่งระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560) หมวด 5 มาตรา 54 และกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ประเด็นด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในด้านต่าง ๆ ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ตั้งแต่ช่วงการตั้งครรภ์/ปฐมวัย ช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น ช่วงวัยแรงงาน และช่วงวัยผู้สูงอายุ โดยคาดหวังว่าการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 จะเปลี่ยน Mindset ของคนในองค์กรและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการในทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 ที่ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้

เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) แต่เนื่องจากสังคมโลกปัจจุบันมีความเจริญเติบโตและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และเทคโนโลยี โดยเฉพาะสื่อโซเชียลได้เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากในยุคสังคมวิถีใหม่ (New Normal) เพราะเป็นยุคแห่งการสื่อสาร สังคมก้มหน้า ติดต่อสื่อสารกันแบบไร้ตัวตนผ่านอุปกรณ์สื่อสาร ผ่านโลกเสมือนจริง ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหา เป็นช่องว่างให้มีฉาบฉวยแฝงตัวมาได้หลากหลายรูปแบบ ดังที่เป็นข่าวการถูกล่อลวงฉ้อโกงเป็นจำนวนมาก เกิดสถานการณ์ปัญหาเด็กและความเปราะบาง จากการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับเด็กมีจำนวนมากและหลากหลายมากขึ้น เนื่องจากความเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม ความก้าวหน้าเทคโนโลยี ทำให้พ่อแม่มีเวลาเอาใจใส่ลูกน้อยลง ส่งผลให้เด็กมีปัญหาพฤติกรรม เช่น เด็กถูกทอดทิ้ง เร่ร่อน การตั้งครรภในวัยรุ่น เด็กติดยาเสพติด ติดเกมส์ ทารกถูกทอดทิ้ง มีปัญหา ความรุนแรง ตกเป็นเหยื่อวงจรของการกระทำผิด นอกจากนี้ยังพบเด็กที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ บริโภควัตถุนิยม รักสนุก มีความหย่อนยานทางคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก (นพรดา คำชื่นวงศ์, 2563)

จากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมานั้น การปฏิรูปการจัดการศึกษา จึงเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ดังแนวคิดของการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole-school Approach) ที่เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้ดีขึ้น ทั้งในด้านวิชาการ ทักษะชีวิต และคุณลักษณะที่ดี โดยเน้นการเรียนรู้แบบองค์รวม และรวมถึงการแก้ปัญหาจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน เป็นการเตรียมเยาวชนวันนี้ให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมรอบด้าน มีการวิเคราะห์กันว่า สังคมโลกยุคใหม่เป็นสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ ต้องการคนรุ่นใหม่ที่มีทักษะการบริหารจัดการ และการควบคุมตนเอง (Executive Function and Self-Regulation) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาการจัดการศึกษาโดยให้การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่ต้องตอบสนองต่อปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ครูต้องมีกระบวนการสอนที่หลากหลาย จัดการเรียนรู้ให้ทุกที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ครูเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนเป็นครูโค้ช จากครูผู้สอน เป็นผู้อำนวยความสะดวกการจัดการเรียนรู้ วัดผลจากสภาพจริงเพื่อการพัฒนา (โครงการรุ่งอรุณ, 2554)

ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาส ที่ต้องการส่งเสริมครูให้สามารถพัฒนาเด็กเพื่อส่งเสริมทักษะการบริหารจัดการ หรือทักษะสมอง (EF) ตามแต่ละช่วงวัย เพื่อเป็นการ

เตรียมเยาวชนให้เหมาะสมกับสังคมยุคปัจจุบัน และให้มีความพร้อมที่จะใช้ชีวิตในอนาคต มีความรู้พื้นฐานสำคัญ มีทักษะการคิดที่จำเป็นเหมาะสำหรับการใช้ชีวิตประจำวัน มีความรู้สึกรู้จักคิดในการเป็นพลเมืองดี (นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล, 2565) ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะดำเนินการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เนื่องจากเป็นกระบวนการวิจัยที่มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับวิธีการดำเนินงานระหว่างวิจัยเพื่อให้ได้แนวทางพัฒนาโรงเรียนที่ตรงกับความต้องการจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษาให้ประสบความสำเร็จในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
2. เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา
4. เพื่อประเมินผลแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research; PAOR) ระยะเวลาเริ่มโครงการวิจัยตั้งแต่วันที่ 21 ธันวาคม 2565 สิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคม 2567 มีขั้นตอนการดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

1. ผู้วิจัยศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี หลักการ องค์ประกอบจากหนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัย คู่มือที่เกี่ยวข้องการกับบริหารโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

2. ผู้วิจัยศึกษา วิเคราะห์บริบท และรวบรวมข้อมูลพื้นที่เป้าหมายในการทดลองใช้แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนสวนป่าแม่กะสี อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 2 โดยผู้วิจัยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) มีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จัดการศึกษา 3 ระดับคือ ประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา มีครูครบตามเกณฑ์ จ.18 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ และผู้วิจัยสามารถเข้าไปบริหารจัดการสถานศึกษาได้เต็มที่

3. ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนทั้งระบบ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ไม่น้อยกว่า 0.50 วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดย Try Out กับโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 โรงเรียน มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α) เท่ากับ 0.990 และให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์อีกครั้ง เพื่อขอความเห็นชอบก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

4. ผู้วิจัยศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนทั้งระบบด้วยแบบสอบถามจากผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบ (Teachers & School Quality Program: TSQP) จำนวน 375 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทุกเขตทั่วประเทศ ที่มีโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดที่เข้าร่วมโครงการ TSQP วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าความต้องการจำเป็นโดยวิธี Priority Need Index แบบปรับปรุง ($PNI_{Modified}$)

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

1. ผู้วิจัยศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล เพื่อยกร่างแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และผลจากการศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนทั้งระบบจากแบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ร่างแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ เพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษามาพิจารณาความเหมาะสมและการใช้ภาษา

2. ผู้วิจัยสร้างแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) มีเกณฑ์การคัดเลือกคือนักวิชาการศึกษาหรือผู้มีความเชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาพัฒนาการเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะสมอง 2 คน ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสต้นแบบ TSQP 2 คน และครูผู้สอนโรงเรียน

ต้นแบบ TSQP 3 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาส เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบตรวจสอบความเหมาะสมของร่างแนวทาง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงร่างแนวทาง เพื่อนำไปสร้างคู่มือต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาส ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ณ โรงเรียนสวนป่าแม่กะสี อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1. ระยะเตรียมการ (เริ่มตั้งแต่วันที่ 21 ธันวาคม 2565-25 เมษายน 2566) ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมโดยการจัดทำคู่มือแนวทางพัฒนา กำหนดพื้นที่ทดลองใช้, ประชุมคณะกรรมการและกรรมการสถานศึกษา เพื่อกำหนดนโยบายและวางแผนโครงการ/กิจกรรม ที่จะต้องดำเนินการในช่วงทำการทดลองร่วมกัน, พัฒนาครูแกนนำ โดยเข้าร่วมเป็นโรงเรียนเครือข่ายโครงการ DE และพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน โดยเข้าร่วมอบรมหลักสูตร New Science TUE LEADER ณ โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา

2. ระยะดำเนินการ (เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 พฤษภาคม 2566-31 มีนาคม 2567) ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kert Lewin (1964) จำนวน 2 วงรอบ โดยในแต่ละวงรอบจะประกอบไปด้วย Planning (การวางแผน) Action (การปฏิบัติ) Observation (การสังเกต) Refection (การสะท้อนผล) มีวิธีดำเนินการดังนี้ 1) วิจัยเชิงปฏิบัติการวงรอบที่ 1 ระหว่างวันที่ 16 พฤษภาคม 2566-30 กันยายน 2566 และ 2) วิจัยเชิงปฏิบัติการวงรอบที่ 2 ระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน 2566-31 มีนาคม 2567 โดยในแต่ละวงรอบปฏิบัติการวิจัยเชิงปฏิบัติการจะประกอบไปด้วย

- 2.1 การวางแผน (Plan) นำคณะครูไปศึกษาดูงานสถานศึกษาต้นแบบ เพื่อเก็บข้อมูล และกลับมาทบทวนแผนปฏิบัติการ โครงการ/กิจกรรม และร่วมกันวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน เพื่อปรับกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองของเด็ก

- 2.2 การปฏิบัติ (Act) ปรับวิถีของโรงเรียน ปรับตารางเรียน ดำเนินกิจกรรมการตามแผนที่กำหนด เพื่อส่งเสริมทักษะสมองทั้ง 9 ด้าน

- 2.3 การสังเกต (Observe) ครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ผู้วิจัยสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู และจัดกิจกรรมนิเทศแบบพี่เลี้ยง เข้านิเทศการสอนและสังเกตจากการนิเทศการสอนของครูตามปฏิทินที่วางไว้

2.4 การสะท้อนผล (Reflect) ผู้วิจัยร่วมสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็ก จัดกิจกรรม PLC ครุทุกสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อระดมสมองตรวจสอบแผนการจัดกิจกรรม และปรับปรุงแผนให้สอดคล้องกับความต้องการพัฒนาสำหรับการปฏิบัติในรอบต่อไป

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครูผู้สอนจำนวน 14 คน และนักเรียนโรงเรียนสวนป่าแม่กะสีจำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินผลการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบคะแนนผลการประเมิน EF ของเด็ก โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยการประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสอบถามจากผู้แทนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการวิจัย หาข้อสรุป จุดเด่น จุดด้อย ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนข้อคิดเห็นอื่นๆ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ประจำพื้นที่ และภาคีเครือข่าย แบ่งเป็น ผู้บริหาร 1 คน ศึกษานิเทศก์และกรรมการสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องรวม 5 คน ตัวแทนภาคีเครือข่าย 14 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการส่งแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า สภาพการบริหารโรงเรียนทั้งระบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สภาพการบริหารสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.47) อยู่ในระดับมาก และสภาพ

บริหารต่ำสุด คือ ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้และการวัดผล ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.51) อยู่ในระดับมาก

2. ผลการสร้างแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีส่วนประกอบสำคัญในการพัฒนา 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 หลักการของแนวทาง

ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของแนวทาง

ส่วนที่ 3 องค์ประกอบในการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ เพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก 13 ประเด็น ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการโรงเรียนทั้งระบบ (Whole-school Approach: WSA) ประกอบด้วย ประเด็นที่ 1 การตั้งเป้าหมายหลัก (School Goals) ประเด็นที่ 2 ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (Student Support System) และประเด็นที่ 3 ระบบสารสนเทศในสถานศึกษา (Information Systems in Educational Institutions)

องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้และการวัดผล (Learning Management Process and Evaluation) ประกอบด้วย ประเด็นที่ 4 กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning (Active Learning) ประเด็นที่ 5 กระบวนการพัฒนาปัญญาภายใน (The Process of Developing Inner Intelligence) และประเด็นที่ 6 เครื่องมือวัด EF (EF Tools)

องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา (Development of Teachers and Educational Personnel) ประกอบด้วย ประเด็นที่ 7 กระบวนการ PLC (PLC) ประเด็นที่ 8 มีความรู้ทางวิชาการ (Academic Knowledge) ประเด็นที่ 9 มีทักษะการทำงาน (Work Skills) ประเด็นที่ 10 มีทัศนคติที่ดี (Good Attitude) และประเด็นที่ 11 เป็นครูมืออาชีพ (Professional Teacher)

องค์ประกอบที่ 4 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ (Creating a learning network) ประกอบด้วย ประเด็นที่ 12 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (Creating an Effective Learning Network) ประเด็นที่ 13 การสร้างเครือข่ายที่ส่งเสริมทักษะสมองของเด็ก (Creating a Network that EF)

ส่วนที่ 4 การวัดและประเมินผลทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

ส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ

3. ผลการทดลองใช้แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้วยวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2 วงรอบ พบว่า

3.1 นักเรียนระดับปฐมวัย มีพัฒนาการทางด้านทักษะสมอง ในวงรอบที่ 2 สูงขึ้นกว่าวงรอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 51.46

3.2 นักเรียนระดับชั้น ป.1 มีพัฒนาการทางด้านทักษะสมองในวงรอบที่ 2 สูงขึ้นกว่าวงรอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น 4.42

3.3 นักเรียนระดับชั้น ป. 2 มีพัฒนาการทางด้านทักษะสมองในวงรอบที่ 2 สูงขึ้นกว่าวงรอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น 41.63

3.4 นักเรียนระดับชั้น ป. 3 มีพัฒนาการทางด้านทักษะสมองในวงรอบที่ 2 สูงขึ้นกว่าวงรอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น 38.77

3.5 นักเรียนระดับชั้น ป. 4 มีพัฒนาการทางด้านทักษะสมองในวงรอบที่ 2 สูงขึ้นกว่าวงรอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น 34.51

3.6 นักเรียนระดับชั้น ป. 5 มีพัฒนาการทางด้านทักษะสมองในวงรอบที่ 2 สูงขึ้นกว่าวงรอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น 41.63

3.7 นักเรียนระดับชั้น ป. 6 มีพัฒนาการทางด้านทักษะสมองในวงรอบที่ 2 สูงขึ้นกว่าวงรอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น 26.26

3.8 นักเรียนระดับชั้น ม. 1 มีพัฒนาการทางด้านทักษะสมองในวงรอบที่ 2 สูงขึ้นกว่าวงรอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น 21.83

3.9 นักเรียนระดับชั้น ม. 2 มีพัฒนาการทางด้านทักษะสมองในวงรอบที่ 2 สูงขึ้นกว่าวงรอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น 32.84

3.10 นักเรียนระดับชั้น ม. 3 มีพัฒนาการทางด้านทักษะสมองในวงรอบที่ 2 สูงขึ้นกว่าวงรอบที่ 1 คิดเป็นร้อยละที่เพิ่มขึ้น 35.36

4. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในภาพรวมมีความถูกต้อง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.21) มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.20) มีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.21) และมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.39)

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัย การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ได้ดำเนินการ 4 ขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัย แยกเป็น 4 ประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า สภาพการบริหารโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สภาพการบริหารสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา อยู่ในระดับมาก และสภาพการบริหารต่ำสุด คือ ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้และการวัดผล อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในการบริหารจัดการทุกระบบที่ครอบคลุมและสามารถส่งเสริมให้เกิดทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาจำเป็นต้องมีระบบการบริหารจัดการโรงเรียนทั้งระบบที่ดี มีกิจกรรมและกระบวนการจัดการเรียนรู้ สามารถวัดประเมินผลที่ครอบคลุมทุกด้าน ประเมินผลตามสภาพจริง มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะทางสมองของเด็ก เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาเด็กเป็นสำคัญ จึงส่งผลให้มีสภาพการบริหารอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Whole School Approach ที่เน้นการพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นองค์รวม โดยให้ทุกส่วนในโรงเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการด้านสมองและสุขภาพของนักเรียน ทั้งในส่วนของบริหารจัดการ และการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะสมองร่วมกัน (Leger, St., L., & Young, I. M, 2009) ซึ่งแนวคิดนี้สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของอรรถพงษ์ อินตะวงค์ (2564) ได้สรุปไว้ว่า หลักของการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบนั้นเป็นการเปลี่ยนด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาผู้เรียน โดยการสนับสนุนจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนที่เป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนา

2. ผลการสร้างแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองของเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการของแนวทาง ส่วนที่ 2 วัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ ส่วนที่ 3 กระบวนการในการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมความเป็นตัวเองและทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ส่วนที่ 4 การวัด และประเมินผลความเป็นตัวเองและทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้วิจัย

ได้ทำการพัฒนาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ เพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พร้อมทั้งขอคำแนะนำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในด้าน การสร้างและพัฒนาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนช่วยอธิบายองค์ประกอบต่าง ๆ ของการพัฒนา โรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็ก ทั้งนี้ในการตรวจสอบแนวทางนั้นจะเป็นข้อมูล เชิงประจักษ์โดยตรวจสอบแนวทางจากหลักฐานเชิงคุณภาพ และให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานจริงในยุคปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาคู่มือ การใช้แนวทางเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของขวัญฟ้า รังสิยานนท์ และคณะ (2562) พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างทักษะสมอง - อีเอฟ สำหรับเด็กปฐมวัยที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม

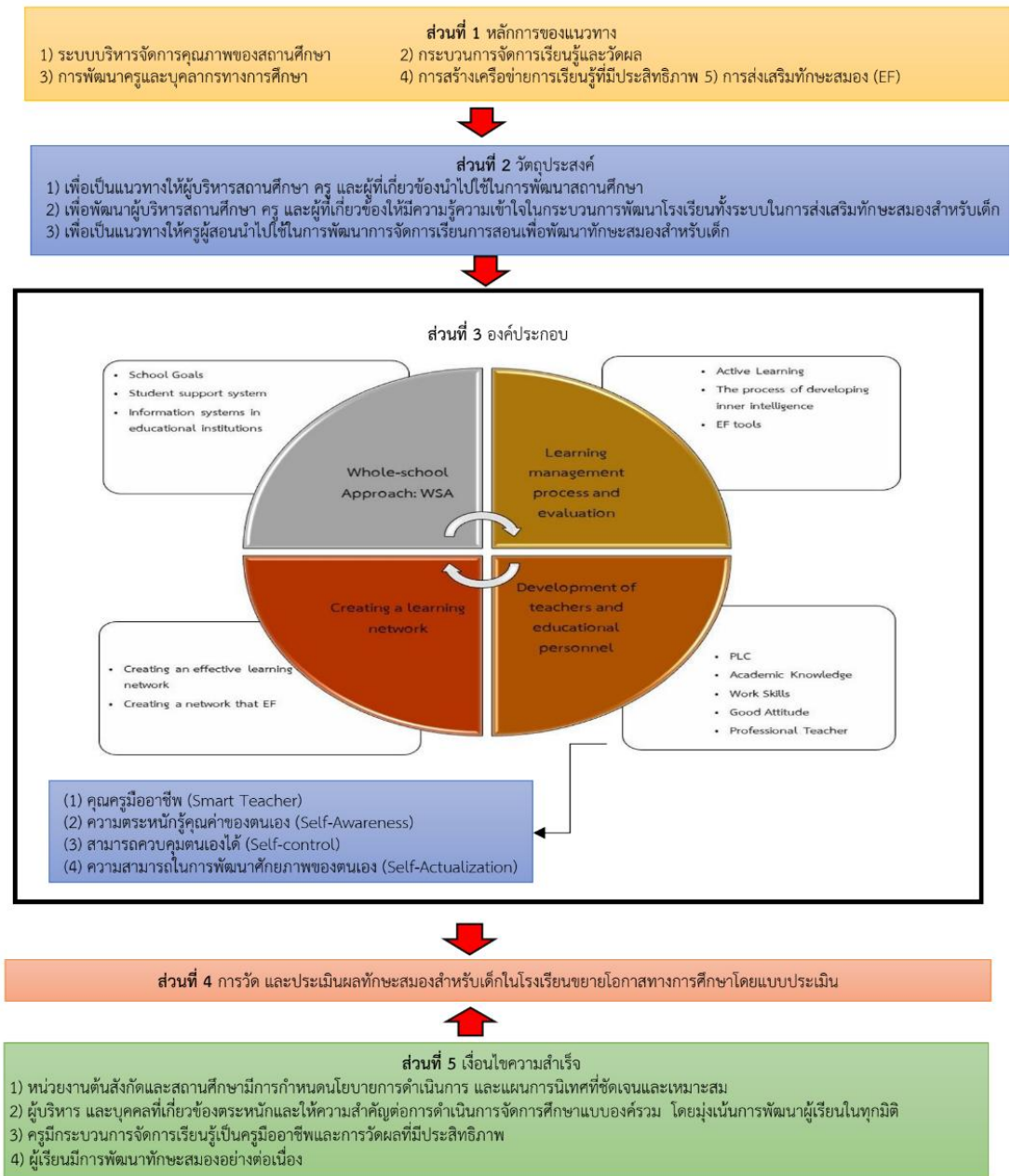
3. ผลการทดลองใช้แนวการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็ก ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ พบว่า นักเรียนทุกระดับชั้นมี พัฒนาการทางด้านทักษะสมองในการวิจัยเชิงปฏิบัติการวงรอบที่ 2 สูงขึ้นกว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการ วงรอบที่ 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อ ส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีกระบวนการปฏิบัติอย่าง จริงจัง วัดและประเมินผลสภาพจริง ดำเนินงานตามกระบวนการอย่างถูกต้อง เหมาะสม จึงส่งผลให้ เด็กมีความเข้าใจในส่วนของแนวทางการปฏิบัติ เพื่อพัฒนาทักษะสมองของเด็กสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของขวัญฟ้า รังสิยานนท์ และคณะ (2562) พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการ เสริมสร้างทักษะสมอง - อีเอฟ สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า พัฒนาการด้านทักษะสมอง - อีเอฟ เด็ก ปฐมวัย โดยภาพรวมและรายด้านหลังใช้รูปแบบฯ สูงกว่าก่อนใช้รูปแบบฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .001 นอกจากนี้ครูและผู้ปกครองต่างเห็นพ้องกันว่าหลังใช้รูปแบบฯ เด็กปฐมวัยส่วนใหญ่มี พัฒนาการด้านทักษะสมอง - อีเอฟ เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์ชัย ใจ ชื่อตรง (2561) พบว่า การทดสอบประสิทธิผลของรูปแบบการจัดประสบการณ์ศิลปะที่ส่งเสริม ทักษะการจัดการสมอง การทดสอบประสิทธิผลผู้วิจัยนำไปทดลองใช้กับเด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 5-6 ปี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ประเมินและสังเกตพฤติกรรมทักษะ การจัดการสมองก่อนการจัดกิจกรรมและทุก ๆ 2 สัปดาห์ รวม 5 ครั้ง นำผลมาวิเคราะห์ความ แปรปรวนแบบวัดซ้ำพบว่ารูปแบบการจัดประสบการณ์ศิลปะสามารถพัฒนาทักษะการจัดการสมอง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของคันธรส ภาผล (2565) พบว่า การคิดเชิงบริหารสมองของเด็กปฐมวัยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในการใส่ใจจดจ่อ รองลงมา คือ ด้านการ

ควบคุมอารมณ์ ตามลำดับ ซึ่งหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการประเมินแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า ในภาพรวมมีความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้จะเป็นเพราะ ผู้วิจัยได้อธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานจริงในยุคปัจจุบัน ซึ่งแนวทางที่ได้นั้นสามารถพัฒนาเพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ที่สามารถทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เมื่อพิจารณาพิจารณาถึงความถูกต้อง และสอดคล้องกับนโยบายในระดับต่าง ๆ ทั้งระดับชาติและระดับหน่วยงานต้นสังกัด บริบทของโรงเรียนภายในองค์ประกอบแต่ละด้านนั้น พิจารณาจากความครอบคลุม องค์ประกอบการใช้ถ้อยคำ การจัดกลุ่มหรือลำดับความสำคัญของเนื้อหาในการดำเนินการ ตลอดจนความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ มีทรัพยากรที่เพียงพอในการส่งเสริมสนับสนุนให้การปฏิบัตินั้นประสบความสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญฟ้า รังสิยานนท์ และคณะ (2562) พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างทักษะสมอง - อีเอฟ สำหรับเด็กปฐมวัยที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ และมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ได้องค์ความรู้ใหม่ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็ก
 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรกำหนดกรอบการบริหารจัดการที่ครอบคลุม 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การบริหารจัดการโรงเรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาครู และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยให้โรงเรียนขยายโอกาสเป็นศูนย์กลางในการนำแนวทางดังกล่าวไปปรับใช้ ออกคู่มือการดำเนินงานที่พัฒนาจากผลการวิจัย และส่งเสริมการนำไปปฏิบัติในโรงเรียนต้นแบบ และสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณอย่างเหมาะสม รวมถึงการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเด็กอย่างยั่งยืน และสร้างกลไกการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างโรงเรียน เช่น การประชุมวิชาการและการเยี่ยมชมโรงเรียนต้นแบบ

3. สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะสมอง (Executive Function - EF) ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน และการจัดประสบการณ์ศิลปะ จัดการอบรมพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการพัฒนาทักษะสมองเด็กตามแนวทางที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สถานศึกษาที่นำแนวทางการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบไปใช้ สิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องยั่งยืน คือ การแสดงเจตจำนงอย่างชัดเจนที่จะเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ มีความมุ่งมั่น กล้าตัดสินใจและพร้อมรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการสร้างการรับรู้ ให้เกิดความเข้าใจและมีเจตจำนงร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และ นักเรียน

2. ผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรนำผลการวิจัยพิจารณาการกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบอันจะนำไปสู่การส่งเสริมทักษะสมองสำหรับเด็กได้อย่างต่อเนื่อง โดยการปรับเปลี่ยนด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียน เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดเป็นโรงเรียนวิถีใหม่ ครูมืออาชีพ และเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งเป็นตัวแปรที่จะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาทักษะสมองสำหรับเด็ก

3. ครูผู้สอนควรสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบโดยการพัฒนาดตนเองให้สามารถ ออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยปรับเปลี่ยนบทบาทครู และผู้เรียนให้เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ ครูเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน สร้างสัมพันธ์ภาพ ในการเรียนรู้อันดีระหว่างครูและผู้เรียน โดยการบริหารจัดการชั้นเรียนเชิงบวก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542. เข้าถึงได้จาก <https://www.moe.go.th/พรบ-การศึกษาแห่งชาติ-พ-ศ-2542/>
- ขวัญฟ้า รังสิยานนท์ และคณะ. (2562). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างทักษะสมอง-อีเอฟ สำหรับ เด็กปฐมวัย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ในโรงเรียนเครือข่าย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. (รายงานการวิจัย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) : มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- คันทรส ภาผล. (2563). ผลการจัดกิจกรรมนิทานหุ่นเงาที่ส่งผลต่อส่งเสริมการคิดเชิงบริหารสมอง สำหรับเด็กปฐมวัย. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 14(1), 100-113.
- โครงการรุ่งอรุณ. (2554). การพัฒนาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.
- นพรดา คำชื่นวงศ์. (2563). สถานการณ์ปัญหาเด็กและความเปราะบาง – เรารู้อะไรและยังไม่รู้อะไร?. เข้าถึงได้จาก <https://researchcafe.tsri.or.th/synthesis-of-knowledge-on-social-protections-for-children/>
- นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล. (2560). การพัฒนาและหาค่าเกณฑ์มาตรฐานเครื่องมือประเมินการคิดเชิงบริหารในเด็กปฐมวัย. (รายงานการวิจัย). สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สรวส.) : ศูนย์วิจัยประสาทวิทยาศาสตร์ สถาบันชีววิทยาศาสตร์โมเลกุล, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศักดิ์ชัย ใจซื่อตรง. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์ศิลปะที่ส่งเสริมทักษะการจัดการสมอง (EF) สำหรับเด็กปฐมวัย. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ.2561-2580. เข้าถึงได้จาก https://www.nesdc.go.th/download / document/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560).

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

อรรถพงษ์ อินตะวงศ์. (2564). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Leger, St., L., & Young, I. M. (2009). Creating the healthy school: A whole school approach to health education. *Health Education*, 109(4), 261–277.

Lewin, K. (1951). *Field. Theory and Learning* W Ind. Cratwright *Field Thory in Social Science : Selected Theortical*. New York : Harper & Row.

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสะพานหัน จักรวรรดิสัมพันธ์ และการพัฒนาผู้ประกอบการรายย่อย

A Participatory Community-based Cultural Tourism Management Model in
Saphan Han, Chakrawat Samphan and the Development
of Small Entrepreneurs

จิระวดี เตียประพงษ์¹ ณัฐปกรณ์ ฤทธิ์วัฒนาวณิช² และกิตติ ธารอุดมโชค³

Jirawadee Tiaprapong, Natprapas Ritwatthanavanich and Kitti Than-Udomchok

Received: March 09, 2025

Revised: May 15, 2025

Accepted: August 01, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสะพานหัน จักรวรรดิสัมพันธ์ 2) ศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนสะพานหัน จักรวรรดิสัมพันธ์ 3) พัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนสะพานหัน จักรวรรดิสัมพันธ์ และ 4) สร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสะพานหัน จักรวรรดิสัมพันธ์และการพัฒนาผู้ประกอบการรายย่อย วิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ วิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนสะพานหัน 13 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ และวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนสะพานหัน 305 คน คำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป G*Power เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การจำแนกแบบพหุ ผลการวิจัย พบว่า 1) ชุมชนสะพานหัน มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการพัฒนาผู้ประกอบการรายย่อย 2) ภายหลังอบรมเชิงปฏิบัติการ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์; Rajamangala University of Technology Rattanakosin

Corresponding author, e-mail: Natprapas.rit@rmutr.ac.th, Tel. 095-8292996

สมาชิกชุมชนและผู้ประกอบการรายย่อยสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) พฤติกรรมและความพึงพอใจมีอิทธิพลต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ ปัจจัยทัศนคติและแรงจูงใจ ได้แก่ สถานที่ราคา 4) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสะพานหัน และการพัฒนาผู้ประกอบการรายย่อย ได้แก่ สักรวจตลาดทำความเข้าใจนักท่องเที่ยว วางแผนอย่างเป็นระบบ ร่วมสร้างประสบการณ์ เตรียมความพร้อมพัฒนาศักยภาพ นำไปสู่การปฏิบัติ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การมีส่วนร่วม, การพัฒนาผู้ประกอบการ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the current situation and needs for participatory cultural tourism development in the Saphan Han, Chakkrawat Samphan community; 2) to study the behavior and satisfaction of tourists that influenced the management of cultural tourism within the Saphan Han Chakkrawat Samphan community; 3) to develop the community's capacity to manage cultural tourism within the Saphan Han Chakkrawat Samphan community; and 4) to create a model for participatory cultural tourism management in the Saphan Han Chakkrawat Samphan community and the development of small entrepreneurs. It was the mixed-methods approach, namely qualitative and quantitative research. Qualitative research involved in-depth interviews with 13 individuals related to the Saphan Han community, selected using purposive sampling. The research instrument was an interview. Quantitative research involved a sample of 305 tourists visiting the Saphan Han community, calculated using the G*Power program. The research instrument was a questionnaire. Statistical analyses included percentages, mean, standard deviations, and multiple discriminant analysis. The research findings revealed that 1) the Saphan Han community has developed in various aspects leading to cultural tourism and the development of small entrepreneurs; 2) following the workshops, community members and small entrepreneurs were able to apply the knowledge to benefit cultural tourism; 3) behavior and satisfaction influenced

cultural tourism management; personal factors included education level and occupation; and attitudinal and motivational factors included location and price; 4) the participatory cultural tourism management model of the Saphan Han community and the development of small entrepreneurs included market research, understanding tourists, systematic planning, collaborative experience creation, preparation, capacity building, and implementation.

Keywords: cultural tourism, participation, entrepreneurship development

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักในการหารายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจให้กับประเทศไทย โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนดเป้าหมายสำคัญที่จะสนับสนุนและสร้างรายได้ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอันจะส่งผลต่อการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน การลดความเหลื่อมล้ำของสังคมไทยและมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง โดยมีเป้าหมายในการปรับเปลี่ยนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยโดยมุ่งเน้นการพัฒนาทั้งระบบที่เน้นคุณค่าและความยั่งยืนของเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้ประกอบการและยกระดับปัจจัยพื้นฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยตามข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทย (2567) ในช่วง 10 เดือนของปี 2567 ที่ผ่านมามีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยกว่า 29 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 88 สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยได้ประมาณ 1 ล้านล้านบาท ดังนั้นผู้ประกอบการทุกภาคส่วนในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวควรที่จะเสาะแสวงหาแนวทางในการเปลี่ยนแปลงหรือพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาสโดยการนำโอกาสและจุดแข็งของชุมชนมากำหนดแนวทางหลักโดยผลักดัน การส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Responsible Tourism) อย่างเป็นทางการในทุกมิติของการดำเนินงานและการสื่อสาร นำเสนอสินค้าและบริการที่ชูเอกลักษณ์ของประเทศไทยแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (ปรัชญากรณ์ ไชยคช, วัชระ ชัยเขต และปณต ประคองทรัพย์, 2564)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหากดำเนินการและได้รับความนิยมนักจะสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและประเทศชาติ โดยอาศัยความร่วมมือของผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนในฐานะเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะต้องมีการเตรียมความพร้อมและมีการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในชุมชนต่อการ

จัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีรูปแบบที่มีความแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องตอบสนองความต้องการให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงผู้คนในท้องถิ่น โดยมีการจัดการทรัพยากร กำหนดทิศทาง และจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวผ่านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (กฤษณะ เนียมหอม และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์, 2564)

ชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่อยู่ใกล้พื้นที่ในคลองโองอ่างที่ได้รับการปรับปรุงให้เป็นถนนคนเดินที่มีความยาวประมาณ 2 กิโลเมตร มีการตกแต่งด้วยไฟประดับและถนนศิลปะที่มีความสวยงาม ปัจจุบันมีผู้ประกอบการรายย่อยที่ขายสินค้าในคลองโองอ่างและสำเพ็งเป็นจำนวนมาก เช่น ร้านค้าส่งสินค้าประเภทต่าง ๆ ร้านกาแฟ ร้านอาหาร ที่พัก เป็นต้น สินค้าที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว เช่น เครื่องประดับ งานฝีมือ และของตกแต่งบ้านจากร้านค้าต่าง ๆ ในย่านสำเพ็งและสะพานหิน รวมทั้งเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีบรรยากาศสวยงามและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเดินชมถนนแห่งศิลปะ การออกกำลังกาย การไหว้พระจันทร์ ซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวหลักมีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่สนใจในวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการถ่ายภาพบนถนนแห่งศิลปะ ซึ่งผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคาดหวังว่า ชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ เหมาะแก่การสร้างให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม หากมีการพัฒนาและอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกชุมชนก็มีโอกาสที่จะประสบผลสำเร็จได้เป็นอย่างดี (เทพพิทักษ์ นิลวรรณ, 2564)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาพื้นที่ไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และผลักดันให้เกิดผู้ประกอบการรายย่อยโดยสมาชิกในชุมชน ค้นหาความเป็นอัตลักษณ์ นำเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมตามความต้องการของชุมชน ให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน เครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ถือเป็น การสืบทอดต้นทุนทางวัฒนธรรมทั้งในด้านการดำรงชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

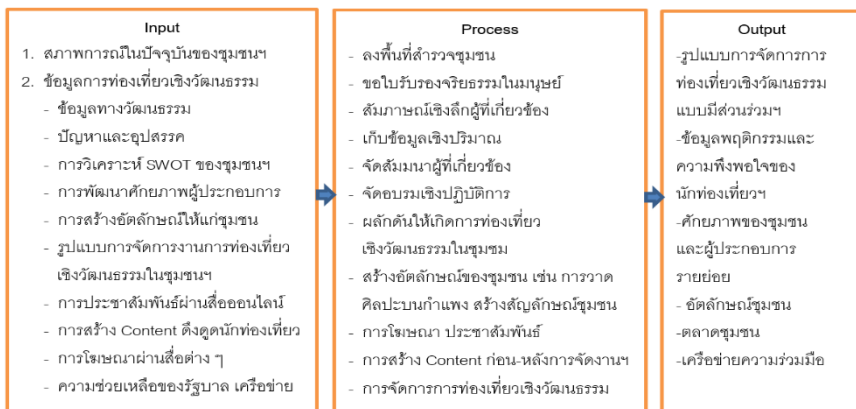
1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์

2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์
4. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ และการพัฒนาผู้ประกอบการรายย่อย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ประกอบไปด้วย วิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีรายละเอียดตามกรอบแนวคิดดังต่อไปนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยในภาพรวม

วิธีดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนการดำเนินการดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ค้นหาข้อมูล ทบทวนวรรณกรรม ติดต่อประสานงานผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่สำรวจสภาพการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบการดำเนินการวิจัย
2. สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบ่งออกเป็น ผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน ผู้ประกอบการรายย่อย หน่วยงานราชการ มหาวิทยาลัยเครือข่ายและเครือข่ายอื่น ๆ รวม 13 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และคัดเลือกให้ตรงตามวัตถุประสงค์วิจัย เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ก่อนสัมภาษณ์ทำการขอใบรับรองจริยธรรมในมนุษย์ รูปแบบคำถามเป็นการซักถามระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เจาะลึกคำตอบอย่างถี่ถ้วน เปิดโอกาสให้ผู้ถูก

สัมภาษณ์สามารถพูดคุยในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างครอบคลุม เมื่อได้รับข้อมูล ถอดเทปและสรุปประเด็นต่าง ๆ โดยหัวข้อที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเป็นมา บริบทต่าง ๆ ที่สำคัญของชุมชนสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก จุดแข็งและจุดอ่อน แนวทางการพัฒนาและผลักดันสมาชิกในชุมชน หรือผู้ประกอบการรายย่อยที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดผู้ประกอบการรายย่อยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ ความต้องการการอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเป็นผู้ประกอบการรายย่อยสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ และนำมาเป็นข้อมูลในการสรุปผลการวิจัย

3. ระดมความคิดเห็น (Brainstorming) โดยรวบรวมผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบุคคลที่เกี่ยวข้อง จำนวน 23 คน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนสะพานหินต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และประเมินสภาพปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน สรุปออกมาเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์รวมทั้งนำไปสู่การจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ประสบความสำเร็จ โดยรวบรวมข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) มุ่งค้นหาข้อเท็จจริง หรืออธิบายสภาพการณ์ปัจจุบัน มีแนวทางแก้ไขปัญหอย่างไร เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ หัวข้อการสัมภาษณ์ที่มีความเหมาะสมและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและรวบรวมออกมาเป็นรายงานผลการสัมมนาเพื่อนำไปสู่การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการตามความต้องการของชุมชน และ การผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์

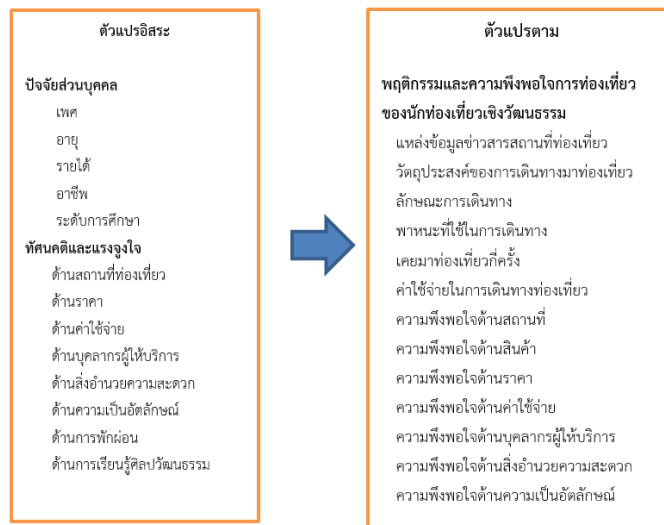
4. ดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สร้างขึ้นจากการศึกษาตำรา เอกสาร แนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลขอใบรับรองจริยธรรมในมนุษย์ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยผู้เชี่ยวชาญ (IOC) 3 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและเคอมาท่องเที่ยวในย่านคลองโอรังอ่างและชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ คำนวณกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป G*Power ตามตัวแปรข้อมูลส่วนบุคคลแบบ Ordinal เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีการระบุข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้แก่ กลุ่มของสถิติ (Test Family) สถิติที่ใช้งาน (Statistics) มีการระบุ Type of Power Analysis และ การใส่ค่าพารามิเตอร์ (Input Parameters) ที่ประกอบไปด้วยค่าขนาดอิทธิพล (Effect Size) ภายหลังการใส่ข้อมูลและทำการประมวลผลโปรแกรมได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 305 คน ข้อมูลในแบบสอบถามประกอบไปด้วยตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ทักษะและแรงจูงใจ ใช้การแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมและความพึงพอใจ

ของนักท่องเที่ยวใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อวัดระดับช่วงมาตรา (Interval Scale) สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การจำแนกแบบพหุ (Multiple Classification Analysis: MCA) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถแสดงสมมติฐานและกรอบแนวคิดในการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 (H1) : ปัจจัยส่วนบุคคลมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในพื้นที่สะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์

สมมติฐานที่ 2 (H2) : ทักษะคิดและแรงจูงใจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในพื้นที่สะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัยเชิงปริมาณ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมและนำพานักท่องเที่ยวจากดินแดนและชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันมาพบกัน ประกอบไปด้วย การค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากร วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลและรู้สึกชื่นชมในวัฒนธรรมนั้น การส่งเสริมให้ผู้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือจัดการทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวในลักษณะต่าง ๆ และให้ความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรม กระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยาวนานและยั่งยืน (Collier, A. & Harraway, S., 1997) มีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) และ การเข้าถึงแหล่ง

ท่องเที่ยว (Accessibility) นอกจากนี้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพจำเป็นจะต้องทำการวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และ อุปสรรค เพื่อนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวที่มีการส่งมอบประสบการณ์ที่ดีให้แก่ลูกค้าไม่ได้เป็นเพียงแค่การให้บริการ แต่ยังเป็นการสร้างความทรงจำและความพึงพอใจในการนำเสนอเอกลักษณ์เฉพาะตัวของการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ จนเกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจ และ ประสบการณ์ในการท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อความตั้งใจด้านพฤติกรรมและความทรงจำมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในอนาคตในการเลือกจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการตัดสินใจบอกต่อไปยังนักท่องเที่ยวอื่น ๆ (Otto, J.E. & Ritchie, J., 1996)

แรงจูงใจ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมของมนุษย์ที่จะผลักดันให้เกิดพฤติกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ แรงผลักดันที่เป็นปัจจัยภายในบุคคลที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดการเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อค้นหาความบันเทิง การผจญภัย ในขณะที่แรงดึงดูดเป็นปัจจัยที่มาจากแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม น่าสนใจ มีส่วนกระตุ้นปัจจัยผลักดันให้เกิดพฤติกรรมและความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ เช่น ราคาสินค้า สิ่งอำนวยความสะดวก คุณภาพ ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว (พิชารัตน์ สุขะนิรินทร์, 2563)

การรวบรวมข้อมูล

1. วิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลการลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจพื้นที่เป้าหมาย ณ ชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ และ ข้อมูลการสัมภาษณ์ร่วมกัน เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหา อุปสรรค ความเป็นไปได้ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำข้อมูลที่ได้รับ ทำการถอดเทปและสรุปประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทบทวนวรรณกรรมมาบูรณาการร่วมกันเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ และการพัฒนาผู้ประกอบการรายย่อย

2. วิจัยเชิงปริมาณ ภายหลังจากเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างเสร็จสิ้น นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การจำแนกแบบพหุ (Multiple Classification Analysis: MCA) เพื่อใช้ในการทดสอบสมมติฐานในการวิจัย โดยมีการกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่มีการกำหนดไว้ที่ระดับ 0.05 เพื่อให้ทราบพฤติกรรมการท่องเที่ยวและความพึงพอใจที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แล้วนำผลที่ได้มาทำการสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

3. ภายหลังจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ให้แก่สมาชิกในชุมชนและผู้ประกอบการรายย่อยในเรื่องที่เกี่ยวกับการถ่ายภาพและการสร้างเนื้อหาผ่านระบบออนไลน์ รวมทั้งการคิดต้นทุนทางบัญชี หลังจากนั้นนำความรู้ที่ได้รับมาจัดกิจกรรมตามแนวทางการสร้างและผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การจัดทำตลาดชุมชน การโฆษณาประชาสัมพันธ์ชุมชน และการคิดต้นทุนทางบัญชีสำหรับผู้ประกอบการรายย่อยต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการณ์ปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ จากการสำรวจพื้นที่ พบว่า ชุมชนสะพานหินมีศักยภาพด้านวัฒนธรรมและสถานที่เก่าแก่ที่น่าสนใจ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ จุดแข็งคือความงดงามทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น จุดอ่อนคือความร่วมมือของคนในชุมชนยังมีน้อยในด้านโอกาส ปัจจุบันมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่โดยรอบแต่ยังมีอุปสรรคจากการสนับสนุนของภาครัฐที่ยังไม่ชัดเจน และการประชาสัมพันธ์ยังไม่เพียงพอ นอกจากนี้จากการสำรวจชุมชนยังขาดทักษะที่จำเป็นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว รวมทั้งผู้ประกอบการรายย่อยหลายรายยังพบปัญหาในเรื่องของการขายออนไลน์ การสร้างรูปแบบในสังคมออนไลน์ที่น่าสนใจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน จึงควรมีการอบรมและพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนและผู้ประกอบการเพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์โดยการผลักดันและทำให้เกิดการพัฒนาของสมาชิกในชุมชนและผู้ประกอบการรายย่อยภายในชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ ผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน และผู้ประกอบการรายย่อย โดยเนื้อหาการอบรมประกอบไปด้วย

- 1) การอบรมเทคนิคการถ่ายภาพและการสร้างเนื้อหาเพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการสร้างเนื้อหาพร้อมการปฏิบัติเข้าใช้งานแอปพลิเคชันออนไลน์
- 2) การจัดทำบัญชีต้นทุนเบื้องต้นและการคิดต้นทุนสินค้า ซึ่งมีการอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญเน้นการปฏิบัติและนำไปใช้ได้จริงสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ ผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ โดยจัดเตรียมสถานที่สำหรับจัดงานภายในเส้นทางที่กำหนด อาศัยความร่วมมือจากชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีการวาดศิลปะบนกำแพงภายในชุมชน ติดโคมไฟตามเส้นทางท่องเที่ยว เปิดตลาดชุมชนใช้ชื่อตลาดเฮงฮันลี่ กิจกรรมการร้องเพลงจีน การเขียนพู่กันจีน การเล่นดนตรีในร้านกาแฟ การสอนทำขนมบัวลอยน้ำขิง การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การสร้างอัตลักษณ์

ชุมชนเป็นรูปแมวดกน้ำมีชื่อว่า “เหมียวโรหง่า” (ออกแบบโดย เอกลักษณ์ โภคทรัพย์ไพบูลย์) มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 3 การผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนสะพานหัน จักรวรรดิสัมพันธ์

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนฯ และศิลปินก้ำแพงแผนที่ชุมชน

ภาพที่ 4 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการเขียนศิลปะบนกำแพง

3. พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนสะพานหัน จักรวรรดิสัมพันธ์ พบว่า 1) ด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ระบบอินเทอร์เน็ต วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การมาท่องเที่ยวเพื่อพบปะผู้คน และค้นหาเพื่อนใหม่ ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ส่วนใหญ่จะเที่ยวกับเพื่อนหรือครอบครัว พาหนะที่ใช้ในการเดินทาง ได้แก่ เดินทางมาท่องเที่ยวโดยรถไฟฟ้า ความถี่ในการมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเฉพาะวันหยุดราชการและนักชดถุกซ์ ค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ จะใช้ค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของสินค้าหรือบริการ และ 2) ด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า ความพึงพอใจด้านสถานที่ ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่ไม่ไกลสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวยัง

สถานที่ใกล้เคียงอื่นได้สะดวก ความพึงพอใจด้านสินค้า ได้แก่ สินค้าที่จำหน่ายในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแสดงถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ความพึงพอใจด้านราคา ได้แก่ ความคุ้มค่าที่ได้รับจากการซื้อสินค้าหรือบริการเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายทั้งหมดมีความเหมาะสม ความพึงพอใจด้านค่าใช้จ่าย ได้แก่ ไม่มีการเก็บค่าธรรมเนียมการเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ความพึงพอใจด้านบุคลากร ได้แก่ บุคลากรมีการให้คำแนะนำในเรื่องต่าง ๆ โดยผู้คนที่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวกบริการนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจด้านความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ได้แก่ มีกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับการแสดงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน วิเคราะห์ทางสถิติด้วยข้อมูลการวิเคราะห์การผันแปร และข้อมูลการวิเคราะห์จำแนกหมู่ (Multiple Classification Analysis: MCA) พบว่า

สมมติฐานที่ 1 (H1) : ปัจจัยส่วนบุคคลมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์การผันแปรของพฤติกรรมและความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ และปัจจัยส่วนบุคคล

ที่มาของการผันแปร	ตัวแบบการวิเคราะห์แบบเชิงชั้น				
	ผลรวมกำลัง สอง	DF	ค่าเฉลี่ยผลรวม กำลังสอง	F	ระดับนัยสำคัญ
ตัวแปรอิสระ	14633.318	13	1125.640	2.598	.002*
เพศ	298.619	1	298.619	.689	.407
อายุ	1672.991	3	557.664	1.287	.279
ระดับการศึกษา	4306.240	2	2153.120	4.968	.008*
อาชีพ	7222.423	4	1805.606	4.166	.003*
รายได้ส่วนบุคคล	1133.045	3	377.682	.871	.456
การผันแปรที่อธิบายได้	14633.318	13	1125.640	2.597	.002*
การผันแปรที่เหลือ	126127.653	291	433.428		
การผันแปรทั้งหมด	140760.970	304	463.030		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พฤติกรรมและความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ มีความแตกต่างตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยพบว่า ระดับการศึกษาและอาชีพมีอิทธิพลมากที่สุด โดยเฉพาะผู้ที่จบปริญญาตรีและพนักงานเอกชน แสดงพฤติกรรมและความพึงพอใจสูงกว่ากลุ่มอื่นอย่างชัดเจน

สมมติฐานที่ 2 (H2) : ทศนคติและแรงจูงใจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธมิตร

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การผันแปรของพฤติกรรมและความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนสะพานหินฯ และ ทศนคติและแรงจูงใจ

ที่มาของการผันแปร	ตัวแบบการวิเคราะห์แบบเชิงชั้น				
	ผลรวมกำลังสอง	DF	ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสอง	F	ระดับนัยสำคัญ
ตัวแปรอิสระ	14742.649	18	819.036	1.859	.019*
ด้านสถานที่	5228.650	3	1742.883	3.955	.009*
ด้านราคา	2901.250	2	1450.625	3.292	.039*
ด้านค่าใช้จ่าย	635.190	1	635.190	1.442	.231
ด้านบุคลากร	1060.692	3	353.564	.802	.493
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	1395.236	3	465.079	1.056	.368
ด้านความเป็นอัตลักษณ์	603.808	2	301.904	.685	.505
ด้านวัฒนธรรม	1816.895	3	605.632	1.374	.251
ด้านการเรียนรู้	1100.928	1	1100.928	2.499	.115
การผันแปรที่อธิบายได้	14742.649	18	819.036	1.859	.019*
การผันแปรที่เหลือ	126018.322	286	440.624		
การผันแปรทั้งหมด	140760.970	304	463.030		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พฤติกรรมและความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธมิตร มีความแตกต่างตามปัจจัยทศนคติและแรงจูงใจ โดยพบว่า ปัจจัยด้านสถานที่และราคามีอิทธิพลมากที่สุด โดยเฉพาะ ความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว มีจุดเช็คอิน (Check in) และ การตั้งราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพสูงกว่ากลุ่มอื่นอย่างชัดเจน

4. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธมิตรและการพัฒนาผู้ประกอบการรายย่อย พบว่า ประกอบไปด้วย กระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สำรวจตลาดและทำความเข้าใจนักท่องเที่ยว 2) วางแผนอย่างเป็นระบบ 3) ร่วมสร้างประสบการณ์ 4) เตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพ 5) นำไปสู่การปฏิบัติ

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการณ์ปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธมิตร พบว่า 1) ชุมชนสะพานหิน เป็นสถานที่ที่มีการพัฒนาพื้นที่เพื่อต่อยอดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอนาคต เป็นสถานที่สวยงาม ดั้งเดิม มี

วัฒนธรรม มีร้านค้าที่มีชื่อเสียงดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาซื้อสินค้าหรือบริการ มีทำเลที่ดีที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างสะดวกสบาย รวมทั้งมีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหากได้รับความร่วมมือของสมาชิกชุมชน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐบาลเข้ามาส่งเสริมสนับสนุน โฆษณาประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุธิตา แจ่มประจักษ์ (2565) ที่พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำเป็นต้องมีการจัดการภูมิทัศน์และการพัฒนาเส้นทางเพื่อนำไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงพัฒนาสินค้าและบริการที่ตรงต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว และสอดคล้องกับงานวิจัยของมานพ ชุ่มอ่อน และคณะ (2567) ที่ระบุว่า แรงบันดาลใจสำคัญของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อพักผ่อน เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของชิตาวีร์ สุขคร (2562) ที่ระบุว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยที่ดีและถูกต้องควรเกิดจากความร่วมมือจากชุมชน ภาครัฐ และเอกชน อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงชุมชนหรือพื้นที่ที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการร่วมมือของทุกฝ่าย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤตล สวัสดิ์ศรี และมัสนิน ปูนอน (2565) ที่พบว่า การสร้างสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องรักษาความเป็นเอกลักษณ์ควบคู่กับการเปิดรับวิถีของยุคโลกาภิวัตน์ และการพัฒนารูปร่างท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีการสร้างความเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีที่มีความงดงามอันเป็นเอกลักษณ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว 2) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของชุมชนสะพานหิน ประกอบไปด้วย จุดแข็ง เป็นสถานที่ที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่น่าสนใจรวมทั้งนำวัฒนธรรมเก่าแก่ที่กำลังจะหายไป นำกลับมาทำใหม่ส่งผลให้ได้การตอบรับที่ดี และมีร้านค้าที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาซื้อสินค้าหรือบริการ จุดอ่อน เป็นเส้นทางที่ผู้คนสัญจรไปมาเพื่อไปยังคลองโอง่างและส่วนใหญ่เป็นเพียงที่พักของสมาชิกในชุมชน มีร้านค้าเพียงเล็กน้อย ยังไม่เป็นที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว โอกาส อยู่ใกล้คลองโอง่างที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก การเปิดตลาดของชุมชนเป็นการเพิ่มเส้นทางให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม อุปสรรค ความร่วมมือของผู้คนในชุมชนและการสนับสนุนของภาครัฐบาลยังน้อยเกินไป สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล (2561) ที่มีการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุทัยธานี ได้แก่ จุดแข็ง คือ เอกลักษณ์ของวัดและชุมชน เมืองเก่าที่แสดงถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัดอุทัยธานี มีวัฒนธรรมของแต่ละอำเภอที่เป็นเอกลักษณ์และทำให้คนรู้จักจังหวัดอุทัยธานี จุดอ่อน คือ ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว คือ ขาดการประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่าง ๆ ไม่มีการวางแผนการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดอุทัยธานี อีกทั้งยังเป็นเมืองรองที่ยังไม่

ค๋อยมีนักท่องเที่ยวรู้จัก โอกาส คือ เป็นสถานที่ที่สามารถเดินทางได้ง่าย ใช้เวลาไม่นาน ถนน สะดวกสบาย อีกทั้งยังมีท่องเที่ยวที่เป็นรูปแบบเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยในแต่ละตำบลหรือชุมชนก็จะมีสิ่งที่เป็นที่ให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชม นอกจากนี้มีการประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์มากขึ้น ทำให้ผู้คนเริ่มสนใจและเดินทางมาท่องเที่ยวมากขึ้น อุปสรรค ขาดการช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในจังหวัดอุทัยธานีในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุทัยธานี นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์มีน้อยจึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวยังไม่มี การวางแผนการท่องเที่ยวได้ดีเท่าที่ควร

2. พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนสะพานหัน จักรวรรดิสัมพันธ์ พบว่า พฤติกรรมและความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนสะพานหัน จักรวรรดิสัมพันธ์ มีความแตกต่างกันตาม 1) ปัจจัยส่วนบุคคล โดยพบว่า ระดับการศึกษาและอาชีพมีอิทธิพลมากที่สุด โดยเฉพาะผู้ที่จบปริญญาตรีและพนักงานเอกชน แสดงพฤติกรรมและความพึงพอใจสูงกว่ากลุ่มอื่นอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของจารุวรรณ กมลสินธุ์ และอรพรรณ เกิดจันทร์ (2564) ที่ศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อวัดเฉลิมพระเกียรติพระจอมเกล้าราชานุสรณ์ อำเภอกำแพง จังหวัดลำปาง ปัจจัยด้านระดับการศึกษาเป็นไปตามสมมติฐานและระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี และงานวิจัยของสุกัญญา พวงสนธิ (2563) ที่ระบุว่า คุณลักษณะส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดฉะเชิงเทราในด้านอาชีพเป็นไปตามสมมติฐาน ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) ปัจจัยด้านทัศนคติและแรงจูงใจ โดยพบว่า ปัจจัยด้านสถานที่และราคามีอิทธิพลมากที่สุด โดยเฉพาะ ความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยว มีจุดเช็คอิน และการตั้งราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพสูงกว่ากลุ่มอื่นอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของวิจิตรรา บุญแล และคณะ (2564) ที่ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองที่มีศักยภาพสูง เนื่องจากครบเครื่องเรื่องวิถีชีวิตและแหล่งธรรมชาติที่มีอัตราการเติบโตใกล้เคียงกับเมืองหลักและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ และภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวที่ดีเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว และงานวิจัยของสุกัญญา พวงสนธิ (2563) ที่พบว่า ราคาอาหาร สินค้า ค่าบริการ และ ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีความเหมาะสม เน้นคุณภาพเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและนำไปสู่ความพึงพอใจสูงสุด

3. การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนสะพานหัน จักรวรรดิสัมพันธ์ พบว่า การจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับสมาชิกในชุมชนเพื่อ

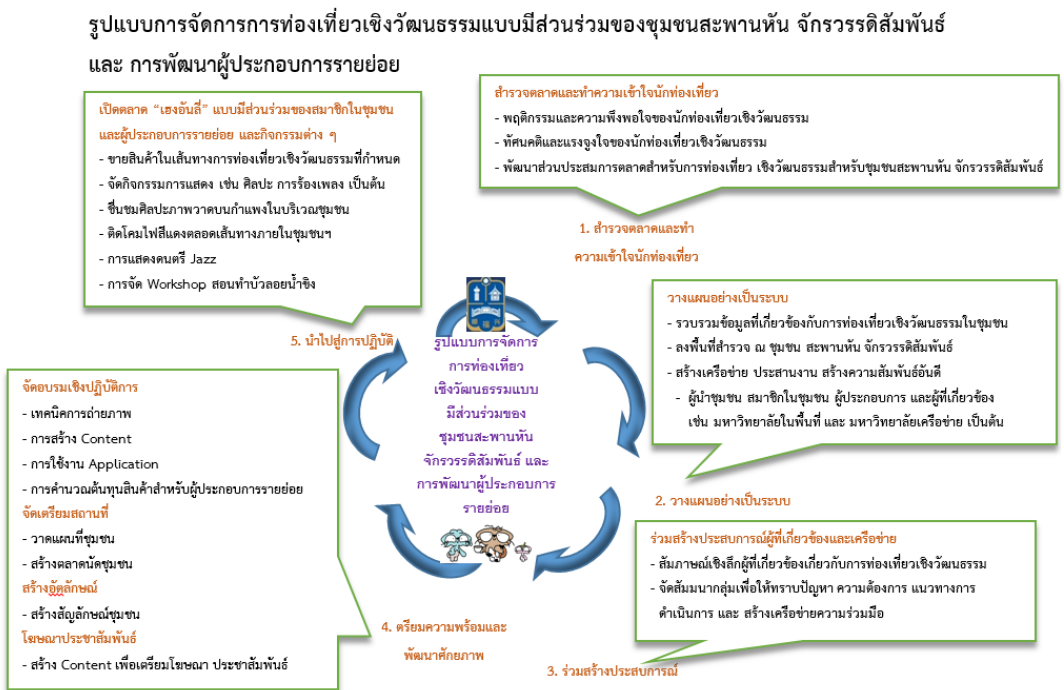
พัฒนาศักยภาพสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีเนื้อหาการอบรม ประกอบไปด้วย

- 1) การอบรมเทคนิคการถ่ายภาพและการสร้างเนื้อหาเพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการสร้างเนื้อหาในแอปพลิเคชันที่น่าสนใจเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของภูริต สุคนธ์ ปัญญา (2564) ที่ระบุว่า การสร้างเนื้อหาของผู้ประกอบการที่มุ่งเน้นการผลิตจากความต้องการของผู้ชมเป็นหลักมีข้อดี คือ ได้รับทราบความต้องการและยังเป็นการตอบโต้ผู้ชม สร้างความผูกพันและความรู้สึกเป็นส่วนเดียวกับรายการได้เป็นอย่างดีทำให้มีการติดตามอย่างต่อเนื่อง และการสร้างเนื้อหาที่ดีเป็นการผลิตเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ ด้วยเครื่องมือและรูปแบบที่เข้าใจง่าย ประกอบไปด้วยการสร้างประเภทเนื้อหา ข้อความ รูปภาพ คลิปวิดีโอ ที่น่าสนใจเพื่อนำเสนอต่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงผู้บริโภค และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของณฤติ เนตรโสภา (2561) ที่ระบุว่า การเพิ่มความรู้และความมั่นใจในการลงเนื้อหาในแอปพลิเคชัน จะช่วยให้ผู้ประกอบการเกิดความมั่นใจและทำธุรกรรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เข้าถึงลูกค้ากลุ่มเป้าหมายได้มากยิ่งขึ้น
- 2) การอบรมการจัดทำบัญชีและการคิดต้นทุนสินค้าสำหรับผู้ประกอบการรายย่อยเพื่อนำความรู้ทางการเงินไปประยุกต์ใช้จริงในการดำเนินธุรกิจ สอดคล้องกับงานวิจัยของประไพพิศ สวัสดิ์รัมย์ และคณะ (2563) ที่ระบุว่า การลงทุนต้องมีการเตรียมความพร้อมเรื่องการเงิน รวมถึงการวิเคราะห์และทำความเข้าใจถึงกลยุทธ์ในการจัดการด้านต่าง ๆ ของธุรกิจเพื่อให้เกิดการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดจากเงินลงทุนรวมถึงลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นรวมถึงศึกษาความเป็นไปได้ของจุดคุ้มทุน

4. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสะพานหัน จักรวรรดิสัมพันธ์และการพัฒนาผู้ประกอบการรายย่อย พบว่า มีกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่
 - 1) สำรวจตลาดและทำความเข้าใจนักท่องเที่ยว ด้วยการเก็บข้อมูลพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านการพัฒนาส่วนประสมการตลาด
 - 2) วางแผนอย่างเป็นระบบ ได้แก่ รวบรวมข้อมูล ลงพื้นที่สำรวจ สร้างเครือข่าย ประสานงาน สร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน ผู้ประกอบการรายย่อย และผู้ที่เกี่ยวข้อง
 - 3) ร่วมสร้างประสบการณ์ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดสัมมนากลุ่มเพื่อให้ทราบปัญหา ความต้องการและแนวทางการดำเนินการ
 - 4) เตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพด้วยการจัดเตรียมสถานที่ วัสดุศิลปะบนกำแพงเป็นแผนที่ชุมชน การสร้างตลาดชุมชน การสร้างอัตลักษณ์เพื่อเป็นสัญลักษณ์ชุมชน สร้างเนื้อหาโฆษณาประชาสัมพันธ์ และการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ และ
 - 5) นำไปสู่การปฏิบัติจัดกิจกรรม การเปิดตลาด “เฮงอันลี” แบบมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและผู้ประกอบการรายย่อย และกิจกรรมการแสดงศิลปะและวัฒนธรรมในหลายรูปแบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตศักดิ์ พุฒจรร

และคณะ (2562) ระบุว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประกอบไปด้วย การวางแผนการดำเนินงาน การสร้างความรู้ความเข้าใจประสบการณ์การท่องเที่ยวในรูปแบบประสบการณ์ท้องถิ่น การเตรียมความพร้อมพัฒนาศักยภาพ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การทำความเข้าใจทิศทางการตลาด พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลง การจัดการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านบุคคล ด้านกายภาพและการนำเสนอ และด้านกระบวนการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางการจัดการตลาดสินค้าและบริการของการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกวรรณ ศิลสว่าง (2562) ที่มีการศึกษาแนวทางการพัฒนาส่วนประสมการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวและแนวทางการพัฒนาส่วนประสมการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 3 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ และการพัฒนาผู้ประกอบการรายย่อย

จากภาพแสดงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยจะมีกระบวนการและวิธีการในเรื่องของการสำรวจตลาดและทำความเข้าใจนักท่องเที่ยวโดยนำส่วนประสมทางการตลาดที่เหมาะสมมาแนะนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวให้ตรงความต้องการมากที่สุด หลังจากนั้นจึงทำการวางแผนงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งในเบื้องต้นจะต้องมีการรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงแนวทางการดำเนินการ หลังจากนั้นจะมีการร่วมสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้เพื่อให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และ แนวทางการแก้ไขร่วมกันของบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะสมาชิกในชุมชนและผู้ประกอบการรายย่อยที่เป็นกลุ่มสำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวในชุมชนประสบผลสำเร็จ แล กระบวนการสุดท้ายก็คือการนำแผนไปปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จในการสร้างตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ ควรให้ความร่วมมือและมีการดำเนินงานตามนโยบายการพัฒนาและปรับปรุงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง
2. หน่วยงานภาครัฐบาลควรมีการกำหนดนโยบายในการสนับสนุนและส่งเสริมชุมชนต่าง ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ สามารถนำข้อมูลจากงานวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น
2. การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากงานวิจัยนี้จะทำให้สมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญของการร่วมแรงร่วมใจ และ ร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนต่อไปในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

วิจัยในครั้งนี้ได้รับได้รับการรับรองจริยธรรมในมนุษย์ เลขที่ NMCEC-00001/2567 จากวิทยาลัยนครราชสีมาและได้รับการสนับสนุนงบประมาณรายได้ประจำปี 2567 จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสะพานหิน จักรวรรดิสัมพันธ์ และการพัฒนาผู้ประกอบการรายย่อยจนสำเร็จจุล่งไปได้ด้วยดี ทีมผู้วิจัยขอขอบคุณ มา ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ศิลสว่าง. (2562). แนวทางพัฒนาส่วนประสมการตลาด การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน จังหวัดราชบุรี. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 6(2), 132-146.
- กฤษณะ เนียมหอม และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2564). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดย ชุมชน. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(11), 350-363.
- จารุวรรณ กมลสินธุ์ และอรุวรรณ เกิดจันทร์. (2564). การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาวัดศรีอุทุมพร ตำบลหนองกรด อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก สาขา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(3), 492-503.
- จิตศักดิ์ พุฒจร และคณะ. (2562). *การพัฒนาแนวทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับสินค้าการ ท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการวิจัย แห่งชาติ (วช.) : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชิตาวีร์ สุขคร. (2562). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย. *วารสารเพื่อการพัฒนาการ ท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 2(1), 1-7.
- ณฤดี เนตรโสภา. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้าง สัมมาทิฐิ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A. *วารสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 12(2), 1-14.
- เทพพิทักษ์ นิลวรรณ. (2564). การเปลี่ยนแปลงเชิงสัณฐานชุมชนคลองโอง่างและชุมชนสะพาน หัน. *วารสารสาระศาสตร์*, 8(1), 76-87.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2567). *Future of tourism รับมือการเปลี่ยนผ่านสู่การเติบโตอย่างมี คุณค่าและยั่งยืน*. เข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/kSPyR>
- นฤตล สวัสดิ์ศรี และมัสลิน ปูนอน. (2565). *ศึกษาแนวทางการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดมหาสารคามเพื่อไปสู่เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม : คณะเทคโนโลยีการเกษตร.
- ประไพพิศ สวัสดิ์รัมย์, นันทน์ภัส ศรีโสภณ, ทิพากร ย้อยสร้อยสุด, ภิญญาดา แสงจันทร์, ศศิณีภา ภู ศรี และศุภาพิชญ์ ผาดสุวรรณ. (2563). ต้นทุน ผลตอบแทน และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ ของธุรกิจร้านกาแฟ ตำบลทุ่งสุขลา อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. *วารสารการบัญชีและ การจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 12(3), 63-82.

- ปรัชญากรณ ไชยคช, วัชระ ชัยเขต และปณต ประคองทรัพย์. (2564). รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในเมืองท่องเที่ยวรองกรณีศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(12), 288-304.
- พิชารัตน์ สุขะนินทร์. (2563). *การศึกษาการรับรู้ข้อมูล ทักษะคิด และพฤติกรรม ที่มีต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร*. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ภูริต สุคนธ์ปัญญา. (2564). *กลยุทธ์การสร้างเนื้อหาบนสื่อออนไลน์ : กรณีศึกษากลุ่มธุรกิจอาหารที่มีผู้ติดตามมากกว่า 1 แสนซับสไครเบอร์ในยูทูป*. (สารนิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการตลาด และแบรนด์). คณะนิเทศศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มานพ ชุ่มอุ่น, แววรรณ ละอองศรี, วรัญญา ละอองศรี, ปวีณา แดงวิรุฬห์, ศิรสา สอนศรี, อาชวินใจแก้ว, จุฑาลักษณ์ สายแปง และพัทธ์สิริ สุวรรณภิรมย์. (2567). การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านตราสินค้าเรื่องเล่าอัตลักษณ์และโมเดลธุรกิจของตำบล ป่าเมี่ยงอำเภอต๋อยสะเท่เกิด จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 16(4), 87-104.
- วิจิตรา บุญแล และคณะ. (2564). การศึกษาศักยภาพองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 26(1), 46-55.
- สุกัญญา พวกสนิท. (2563). *พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดฉะเชิงเทรา*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุกัญญา วงศ์เจริญชัยกุล. (2561). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมืองจังหวัดอุทัยธานี*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุธิดา แจ้งประจักษ์. (2565). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6(2), 214-222.
- Collier, A. & Harraway, S. (1997). *Principles of Tourism*. Auckland : Longman.
- Otto, J.E. & Ritchie, J. (1996). The Service Experience in Tourism. *Tourism Management*, 17, 165-174.

การพัฒนาทักษะการอ่านคำ เขียนคำ และการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทย
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบสมองเป็นฐาน
ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย

Developing Reading, Writing, and Reading Comprehension Skills in Thai of
Prathomsuksa 3 Students Using a Brain-based Learning Model
Combined with Multimedia

อุทุมพร ขุนทุม¹ และคณิตา ดวงวิไล²

Autumporn Khunthum and Dhanita Doungwilai

Received: February 10, 2025

Revised: April 24, 2025

Accepted: May 27, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาทักษะการอ่าน 2) พัฒนาทักษะการเขียน และ 3) พัฒนาความสามารถด้านการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทย หลังใช้การจัดการเรียนรู้รูปแบบสมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไปกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ ตำบลศรีธาตุ อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบสมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย 2) แบบวัดทักษะการอ่านคำภาษาไทย 3) แบบวัดทักษะการเขียนคำภาษาไทย 4) แบบวัดความสามารถการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า 1) ทักษะการอ่านคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย นักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน

¹⁻² มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Khon Kaen University

33 คน มีผลการประเมินคิดเป็นร้อยละ 86.84 ซึ่งผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 2) ทักษะการเขียนคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย นักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 34 คน มีผลการประเมินคิดเป็นร้อยละ 89.47 ซึ่งผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และ 3) ความสามารถการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบสมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย นักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 33 คน มีผลการประเมินคิดเป็นร้อยละ 86.84 ซึ่งผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

คำสำคัญ: การรู้เรื่องการอ่าน, การอ่านคำ, การเขียนคำ, สมองเป็นฐาน, สื่อมัลติมีเดีย

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop reading skills; 2) to develop writing skills; and 3) to improve Thai reading comprehension abilities after implementing a brain-based learning model combined with multimedia of Prathomsuksa 3 Students. 80% of the students achieved a score of 80% or higher. The target group was Prathomsuksa 3 Students in class 3/1 at Anuban Sri That school, Sri That Subdistrict, Sri That District, Udon Thani Province. This was the action research conducted in the classroom. Data collection instruments included 1) a lesson plan using the brain-based learning model combined with multimedia; 2) a Thai reading skills test; 3) a Thai writing skills test; and 4) a Thai reading comprehension test. Statistical analysis included percentages, mean, and standard deviations. Data was analyzed using descriptive content analysis. The research findings showed that 1) In the Thai word reading skills of Prathomsuksa 3 Students, using brain-based learning model combined with multimedia, 33 students passed the criteria, with an evaluation score of 86.84%, exceeding the set criterion of 80%; 2) in the Thai word writing skills of Prathomsuksa 3 Students, using brain-based learning model combined with multimedia, 34 students passed the criteria, with an evaluation score of 89.47%, exceeding the set criterion of 80%; and 3) in the Thai reading comprehension ability of Prathomsuksa 3 Students, using brain-based learning model combined with

multimedia, 33 students passed the criteria, with an evaluation score of 86.84%, exceeding the set criterion of 80%.

Keywords: reading comprehension, word reading, word writing, brain-based learning, multimedia

บทนำ

กลไกที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ พัฒนาคอนไทยให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และมีสมรรถนะที่พร้อมรับมือต่อแรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพนั้น จะเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความก้าวหน้า ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ซึ่งการพัฒนาประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติทำได้โดยการยกระดับ ศักยภาพ ของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคอนให้มีความเติบโตบนการศึกษาในทุกช่วงวัยให้เป็น คนดี คนเก่ง และมีคุณภาพ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในปัจจุบันจึงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ สามารถคิดเป็น ปฏิบัติได้ในชีวิตจริง ดังนั้นการเรียนการสอนภาษาไทยจึงมีความสำคัญที่ครูจะต้อง จัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพ กระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสุขและสนุกในการ เรียน เกิดความสนใจและรักที่จะเรียน มีเจตคติที่ดีต่อวิชาภาษาไทย ซึ่งเป็นผลให้ผู้เรียนประสบ ผลสำเร็จในการเรียนยิ่งขึ้น อีกทั้งครูจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ทักษะการอ่านและการเขียนในการ สื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจในความคิดและเจตนาของตนเองได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการอ่านคำ เขียนคำภาษาไทย และการรู้เรื่องการอ่าน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านและการเขียนคำภาษาไทยของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ ซึ่งจากผลการทดสอบ RT ปี การศึกษา 2566 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 3 พบว่า ผลการทดสอบ NT ลดลงจากปีที่แล้ว 12.53 ซึ่งผลการทดสอบ NT 3 ปีย้อนหลังของ โรงเรียนมีดังนี้ ปี 2564 เท่ากับ 35.67 ปี 2565 เท่ากับ 65.77 ปี 2566 เท่ากับ 53.24 ระดับ ประเทศในปีการศึกษา 2566 เท่ากับ 62.58 มีค่าต่ำกว่าประเทศ อยู่ 9.34 แสดงให้เห็นว่านักเรียน ยังมีขาดทักษะในการอ่านและการเขียนคำและการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะ ช่วยต่อยอดการเรียนรู้วิชาแขนงอื่น ๆ โดยต้องได้รับการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นเพื่อสานต่อสู่ออนาคต ทางการเรียนรู้ ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนลดลงมากในแต่ละปี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ภาษาไทยเป็นสิ่งที่คนไทย ได้เรียนรู้ฝึกฝนมาตั้งแต่เด็ก เมื่อขาดการเอาใจใส่ทั้งจากผู้สอนและผู้เรียน

ทำให้ไม่ได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง หรือการเว้นระยะในการเรียนรู้ไป มักจะก่อให้เกิดปัญหาทางการเรียนรู้ ตลอดจนขาดทักษะในการอ่านและการเขียนในอนาคตได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่ควรปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่าน การเขียนคำ และการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทย โดยการใช้รูปแบบและเทคนิควิธีการอย่างหลากหลาย อีกทั้งควรส่งเสริมการสร้างทักษะดังกล่าว ให้เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2555) เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะการอ่านการเขียนคำ และการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทย โดยใช้รูปแบบสมองเป็นฐานกับสื่อมัลติมีเดีย โดยเน้นเรื่องการอ่านและการเขียนคำภาษาไทยให้ถูกต้อง เนื่องจากเป็นพื้นฐานที่จะสามารถต่อยอดมาสู่การเขียนประกอบคำได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ และทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย จึงเป็นนวัตกรรมหนึ่งที่สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูได้อีกด้วย อีกทั้งผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของการนำสื่อมัลติมีเดียเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนเพิ่มมากขึ้น โดยมีการผสมผสานสื่อหลายชนิด เช่น ข้อความ กราฟฟิก ภาพเคลื่อนไหว เสียง วิดีทัศน์ และสื่อปฏิสัมพันธ์ ซึ่งงานวิจัยที่ได้นำสื่อมัลติมีเดียไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนส่งผลให้เกิดผลดี ดังที่สมพงษ์ ดอกบัว (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทยด้วยสื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 1) การจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทย ด้วยสื่อมัลติมีเดียหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2) ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกับซาราห์ หะยีแวฮามะ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างสื่อมัลติมีเดียโดยใช้เทคนิคการสอนแบบโฟนิกส์ เพื่อเพิ่มความสามารถในการอ่าน เรื่องการแจกลูกสะกดคำ ในรายวิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 โรงเรียนศึกษาวิทยา จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่าสื่อมัลติมีเดียที่สร้างขึ้นมีผลประเมินคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญ ด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ย คือ 4.71 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.12 ซึ่งอยู่ในระดับดีมากและด้านสื่อมีค่าเฉลี่ย คือ 4.03 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคือ 0.17 ซึ่งอยู่ในระดับดี ผลการประเมินความสามารถในการอ่าน มีค่าเฉลี่ยคือ 2.24 ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานคือ 0.04 อยู่ในระดับที่ดี

จากเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยที่จะพัฒนาทักษะการอ่านคำเขียนคำ และการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบสมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย เพื่อให้เกิดทักษะการอ่านคำเขียนคำที่เป็นทักษะที่สำคัญต่อการเรียนภาษาไทย

ในระดับที่สูงขึ้น นอกจากนี้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูภาษาไทยในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/1 โดยใช้รูปแบบสมมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป
2. เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบสมมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป
3. เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบสมมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้แนวคิดของ Kemmis, S. & McTaggart, R. (1988) มาเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามวงจรปฏิบัติการ PAOR ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการวิเคราะห์ ตามประเด็นที่วางไว้มีวิธีการศึกษาค้นคว้าดังต่อไปนี้

ขั้นรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแยกตามประเด็นที่ศึกษาค้นคว้า ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การอ่านคำเขียนคำ การรู้เรื่องการอ่าน การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมมองเป็นฐาน (Brain Based Learning) สร้างและหาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัย โดยมีลำดับขั้นตอนการสร้างเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสื่อมัลติมีเดีย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 6 แผน รวมเวลา 12 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เกี่ยวกับหลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมาตรฐานการเรียนรู้

- 1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย หลักการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย

- 1.3 ศึกษาหลักสูตรโรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

1.4 วิเคราะห์เนื้อหาและจัดหมวดหมู่เนื้อหาที่จะนำมาออกแบบสื่อมัลติมีเดีย องค์ความรู้เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ออกแบบและพัฒนาสื่อมัลติมีเดีย ภายใต้คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ ด้านเนื้อหาและด้านสื่อ

1.5 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักการและขั้นตอนของการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐาน ร่วมกับสื่อมัลติมีเดียของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 6 แผนการเรียนรู้ 12 ชั่วโมง

1.6 เสนอแผนการจัดการเรียนรู้ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของภาษาที่ใช้และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

1.7 สร้างแบบประเมินแผนการจัดการจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐาน ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย เพื่อนำไปเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญใช้ประกอบการประเมิน หรือตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีสาระในการประเมินเกี่ยวกับความเหมาะสมขององค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้

1.8 นำแผนการจัดการจัดการเรียนรู้สมองเป็นฐาน ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

1.9 นำคะแนนที่ได้จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์คุณภาพตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 คะแนน ถือว่าเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม จากนั้นนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

2. การสร้างสื่อมัลติมีเดีย ผู้วิจัยออกแบบและพัฒนาสื่อมัลติมีเดีย มาตรฐานตัวสะกดจำนวน 6 สื่อ โดยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อมัลติมีเดียและเนื้อหาการอ่านคำเขียนคำและการรู้เรื่องการอ่านจากจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้วิเคราะห์ออกแบบและพัฒนาสื่อมัลติมีเดียต้นแบบให้มีองค์ประกอบครบถ้วน ภายใต้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยได้สำรวจและทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายให้ลึกซึ้ง ซึ่งกลุ่มเป้าหมายในครั้งนี้คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยเก็บข้อมูลผ่านการสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียนในรายวิชาภาษาไทยพื้นฐานขณะจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เข้าใจเป้าหมายและประเด็นที่ต้องการแก้ไข จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการออกแบบสื่อมัลติมีเดีย

2.2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำสื่อมัลติมีเดียที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2.3 นำกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อมัลติมีเดียเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและสื่อมัลติมีเดียต้นแบบไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะอื่น ๆ ของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.4 นำกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อมัลติมีเดียเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสม โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2.5 ผลการประเมินค่าความเหมาะสมของสื่อมัลติมีเดีย พบว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมมากที่สุด

2.6 นำกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย มาปรับปรุง แก้ไขให้ถูกต้องเหมาะสมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมาย

2.7 นำกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไป Try Out กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/3 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

2.8 หลังจากปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อมัลติมีเดีย ตามข้อมูลหลังจากนั้นนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อจัดทำสื่อมัลติมีเดีย ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย

3. การสร้างแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านคำและการเขียนคำ และแบบวัดความสามารถการรู้เรื่องการอ่าน ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านคำและการเขียนคำ และแบบวัดความสามารถการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

3.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชนิดและลักษณะของข้อสอบจากหนังสือการวัดผลและการประเมินผลการศึกษา และทำการกำหนดลักษณะของแบบทดสอบ

3.2 วิเคราะห์จุดประสงค์และเนื้อหาสาระหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากนั้นกำหนดน้ำหนักคะแนนและจำนวนข้อสอบของแต่ละเนื้อหา

3.3 สร้างแบบวัดทักษะการอ่านคำการเขียนคำ และการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบทดสอบการอ่านออกเสียงคำ จำนวน 10 ข้อ คะแนนเต็ม 10 คะแนน ตอนที่ 2 แบบทดสอบการเขียนคำ จำนวน 10 ข้อ คะแนนเต็ม 10 คะแนน โดยการเลือกคำมาใช้ในแบบทดสอบการอ่านและเขียนคำ ผู้วิจัยคัดเลือกคำจากชุดคำพื้นฐานในบทเรียนที่นักเรียนอ่านและเขียนผิดจากผลการทดสอบก่อนเรียน

3.4 นำแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านคำการเขียนคำ และการรู้เรื่องการอ่าน สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เสนออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะ

3.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านคำการเขียนคำ และการรู้เรื่องการอ่านตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.6 นำแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านคำการเขียนคำ และการรู้เรื่องการอ่าน ที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่งผลที่ได้มีค่า 1.00 จำนวน 70 ข้อ ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับและนำมาใช้ได้

3.7 ปรับปรุงแก้ไขแบบวัดทักษะการอ่านคำการเขียนคำ และการรู้เรื่องการอ่าน ให้ถูกต้อง เหมาะสม ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ นำไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาเห็นชอบก่อนนำไปใช้จริง

3.8 นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแก้ไขเสร็จแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 26 คน

3.9 นำผลคะแนนจากแบบทดสอบมาคำนวณหาค่าระดับความยาก ง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) แล้วคัดเลือกเฉพาะแบบทดสอบข้อที่มีค่าที่อยู่ในระดับที่เหมาะสม จำนวน -30 ข้อเท่านั้น ซึ่งแยกเป็นแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านคำ 10 ข้อ การเขียนคำ 10 ข้อ และแบบทดสอบวัดความสามารถการรู้เรื่องการอ่าน 10 ข้อ ไปใช้โดยค่าความยากง่าย (p) ที่เหมาะสมจะอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20-1.00 ถือเป็นแบบทดสอบที่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ การหาร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการนำคะแนนจากแบบวัดทักษะการอ่านการเขียนคำและการรู้เรื่องการอ่านมาหาร้อยละ ค่าเฉลี่ยของผู้เรียนทั้งหมดและนำมาสะท้อนผลการปฏิบัติการเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการเรียนรู้และเป็นแนวทางในการดำเนินการในวงจรปฏิบัติการต่อไป

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เป็นการแจกแจงข้อค้นพบที่สำคัญในเชิงอธิบายความหมายที่ได้จากการบันทึกสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบวัดความสามารถการรู้เรื่องการอ่าน แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ และแบบบันทึกผลการ

จัดการเรียนรู้มาวิเคราะห์ตีความ สรุปความและนำมาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไป ประเมินผลการปฏิบัติและนำไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้

สรุปผลการวิจัย

1. นักเรียนมีการพัฒนาทักษะการอ่านคำภาษาไทย ร้อยละ 86.84 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ตารางที่ 1 ผลคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านคำภาษาไทย

จำนวน นักเรียน	คะแนนสอบ			คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	นักเรียนที่ผ่าน เกณฑ์		นักเรียนที่ไม่ผ่าน เกณฑ์	
	คะแนน เต็ม	คะแนน สูงสุด	คะแนน ต่ำสุด			จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
38	10	10	6	11.72	86.32	33	86.84	5	13.15

2. นักเรียนมีการพัฒนาทักษะการเขียนคำภาษาไทย ร้อยละ 89.47 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ตารางที่ 2 ผลคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดทักษะการเขียนคำภาษาไทย

จำนวน นักเรียน	คะแนนสอบ			คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	นักเรียนที่ผ่าน เกณฑ์		นักเรียนที่ไม่ผ่าน เกณฑ์	
	คะแนน เต็ม	คะแนน สูงสุด	คะแนน ต่ำสุด			จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
38	10	10	6	11.60	84.74	34	89.47	4	10.52

3. นักเรียนมีการวัดความสามารถด้านการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทย ร้อยละ 86.84 ผ่าน เกณฑ์ร้อยละ 80 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ตารางที่ 3 ผลคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทย

จำนวน นักเรียน	คะแนนสอบ			คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	นักเรียนที่ผ่าน เกณฑ์		นักเรียนที่ไม่ผ่าน เกณฑ์	
	คะแนน เต็ม	คะแนน สูงสุด	คะแนน ต่ำสุด			จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
38	10	10	5	10.15	87.37	33	86.84	5	13.15

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาทักษะการอ่านคำเขียนคำและการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบสมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดียสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาทักษะการอ่านคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบสมองเป็นฐาน ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย พบว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 11.72 คิดเป็นร้อยละ 86.32 และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 33 คน คิดเป็นร้อยละ 86.84 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่สามารถอ่านคำ ได้ถูกต้อง มีความเข้าใจในหลักการอ่านคำและเข้าใจเนื้อหา ที่เรียนมากยิ่งขึ้นเพื่อจากการจัดกิจกรรม การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย และยึดขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานตามแนวคิดขนาธิป พรกุล (2554) มาดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการเตรียมตัว ขั้นตอนที่ 2 ขั้นกระตุ้นการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการขยายความรู้ ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการจำ และขั้นตอนที่ 5 ขั้นการนำความรู้ไปใช้ ซึ่งจะเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มีการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียน ได้มีโอกาสในการฝึกฝนการอ่านคำเขียนคำ และการรู้เรื่องการอ่านอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงลงมือทำในงานหรือกิจกรรม สามารถช่วยแก้ไขปัญหการอ่านคำ นอกจากนี้ได้หรือยังมีความสนุกสนาน มีความน่าสนใจและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์ภัทรา ออสวัสดิ์ (2566) พบว่า การพัฒนาทักษะการอ่านคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตรา และสมรรถนะการสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ซึ่งสื่อมัลติมีเดียเข้ามามีบทบาทในการกระตุ้นด้านการอ่าน เป็นการเพิ่มศักยภาพการอ่านให้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสมพงษ์ ดอกบัว (2561) พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทยด้วยสื่อมัลติมีเดีย ให้นักเรียนมีส่วนร่วมได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับซาร่าห์ หะยีแวฮามะ (2560) พบว่า การจัดการเรียนการสอนที่เพิ่มเทคนิคการสอนเข้ามา ทั้งในในการอ่านแจกลูกสะกดคำ ที่มีสื่อมัลติมีเดียเข้ามาช่วย ทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาการอ่านได้ดียิ่งขึ้นแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทยช่วยให้การพัฒนาการอ่านได้ ทั้งในด้านการอ่านแจกลูกสะกดคำและการอ่านคำภาษาไทยได้ดียิ่งขึ้น

2. ผลการพัฒนาทักษะการเขียนคำภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบสมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย นักเรียนร้อยละ 89.47 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบนักเรียนหลังสิ้นสุดกิจกรรมโดยใช้แบบวัดทักษะการ เขียนคำ พบว่า นักเรียนที่มีผลการทดสอบผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 92.10 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่สามารถเขียนคำได้ถูกต้อง มี

ความเข้าใจในหลักการเขียน และเข้าใจเนื้อหาที่เรียนมากยิ่งขึ้น จากการจัดกิจกรรม การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานกับสื่อมัลติมีเดีย และยึดขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน และสื่อมัลติมีเดียได้พัฒนาศักยภาพด้านการเขียนคำภาษาไทยได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดขนาธิป พรกุล (2554) มาดำเนินการอย่างเป็นระบบซึ่งจะเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มีการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียน ได้มีโอกาสในการฝึกฝนการเขียนคำ อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงลงมือทำในงานหรือกิจกรรม สามารถช่วยแก้ไขปัญหาการเขียนคำได้ นอกจากนี้ได้หรือยังมีความสุขสนุกสนาน มีความสนใจและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมอีกด้วย นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนได้แก้ไขปัญหาของการเขียนคำภาษาไทย สามารถเพิ่มทักษะการเขียนแจกลูกสะกดคำภาษาไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของนิติญาพร ใจเที่ยง และวรางคณา เทศนา (2564) กล่าวว่าการพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้เป็นอย่างดีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งครูสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรม การเขียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ผลการพัฒนาความสามารถการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบสมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย นักเรียนร้อยละ 86.84 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80.00 ขึ้นไป จากการจัดกิจกรรมครบทั้ง 3 วงจร ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบนักเรียนหลังสิ้นสุดกิจกรรมโดยใช้แบบวัดความสามารถการรู้เรื่องการอ่าน พบว่า นักเรียนที่มีผลการทดสอบผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 80 ขึ้นไป จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 86.84 และนักเรียนมีผลคะแนนเฉลี่ย 0.87 คิดเป็นร้อยละ 87.37 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่สามารถทำแบบฝึกการรู้เรื่องการอ่าน ได้ถูกต้อง มีความเข้าใจ การรู้เรื่องการอ่าน และเข้าใจเนื้อหาที่เรียนมากยิ่งขึ้น จากการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย และยึดขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานตามแนวคิดขนาธิป พรกุล (2554) มาดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียน ได้มีโอกาสในการฝึกฝนการรู้เรื่องการอ่านอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงลงมือทำในงานหรือกิจกรรม สามารถช่วยแก้ไขปัญหาการรู้เรื่องการอ่านได้ นอกจากนี้ได้หรือยังมีความสุขสนุกสนาน มีความสนใจและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมอีกด้วย สอดคล้องกับสุพรรณิ ขาวงาม และดินดา ดวงวิไล (2564) พบว่า ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกการรู้เรื่องการอ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยการทดสอบการรู้เรื่องการอ่าน สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สื่อมัลติมีเดีย โดยการรู้เรื่องการอ่านเข้าไปมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐานในขั้นตอนที่ 2 ขึ้นกระตุ้นการเรียนรู้ด้วย เป็นสื่อการสอนที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ได้แก่ สื่อการสอน Power point เกี่ยวกับการอ่านคำ เขียนคำ เพลง และวีดิทัศน์ที่เกี่ยวกับการอ่าน คำ เขียนคำ รวมถึง สื่อการสอนประเภทวัสดุ ที่มีลักษณะเป็นบัตรคำ ในรูปแบบที่หลากหลาย ะ ส่งผลให้ช่วยดึงดูดความสนใจของนักเรียนที่มีต่อเนื้อหาที่เรียนได้มากยิ่งขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ เกิดความสนุกสนาน และทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหา ที่ตรงกับความต้องการของครูผู้สอน การเรียนการสอน เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับ Dounwilai, D. (2018) พบว่า การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยในหัวข้อ “การอ่านและการเขียนคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผ่านการใช้มัลติมีเดียมีผลที่สูงขึ้น จะเห็นได้ว่า สื่อมัลติมีเดีย เข้าไปมีบทบาทในการ จัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ในขั้นตอนที่ 2 สื่อมัลติมีเดีย เป็นสื่อประกอบการสอนที่นำมาใช้ร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน เพื่อฝึกฝน การอ่านคำเขียนคำ และการมีปฏิสัมพันธ์ได้ต่อกลับ สื่อมัลติมีเดียของนักเรียนระหว่างทำกิจกรรม การเรียนรู้ ส่งผลให้นักเรียน สามารถทำความเข้าใจกับสิ่งที่อ่าน เขียน ได้ถูกต้อง มีส่วนร่วมในการ สนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็นเพิ่มมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาผลการพัฒนาทักษะการอ่านคำเขียนคำและการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทยของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้รูปแบบสมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย พบว่า สามารถ พัฒนาทักษะการอ่านคำเขียนคำและการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการ จัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดียที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นทำให้นักเรียนมีผลการ พัฒนาที่เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สามารถนำแผนการจัดการกิจกรรม การเรียนรู้ ประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย ไปใช้ในการสอนวิชาภาษาไทยได้
2. การพัฒนาทักษะการอ่านคำเขียนคำ และการรู้เรื่องการอ่านภาษาไทย ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย มี ขั้นตอนและกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ ทำให้นักเรียนใช้เวลาทำกิจกรรมมากกว่าเวลาที่ กำหนด ดังนั้นครูผู้สอนสามารถยืดหยุ่นเวลาได้ตามความเหมาะสม

3. สื่อวีดิทัศน์ที่นำมาประกอบการสอนควรมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนและการโต้ตอบแสดงความเข้าใจของผู้เรียน เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องการอ่านการเขียน และเป็นการฝึกย้ำซ้ำทวนในเนื้อหา นั้น ๆ

4. ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดียกับตัวแปรอื่น ๆ เช่น เกมส์ บอร์ดเกมส์ เทคนิคเพื่อนคู่คิด การเขียนเชิงสร้างสรรค์ การอ่านจับใจความเป็นต้น

5. ครูผู้สอนนำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดียไปใช้กับตัวแปรอื่น ๆ และในระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อหาทางเลือกในการส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาไทยด้านการอ่านการเขียน และการรู้เรื่องการอ่านที่เหมาะสมกับนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *การจัดการสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว.
- ชนาธิป พรกุล. (2554). *การสอนกระบวนการคิดทฤษฎีและการนำไปใช้*. กรุงเทพฯ : วี พริ้นท์
- ซาร่าห์ หะยีแสวามะ. (2560). *การสร้างสื่อมัลติมีเดียโดยใช้เทคนิคการสอนแบบโฟนิกส์ เพื่อเพิ่มความสามารถในการอ่าน เรื่อง การแจกลูกสะกดคำ ในรายวิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 โรงเรียนศึกษาวิทยา จังหวัดปัตตานี*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการเรียนรู้และสื่อสารมวลชน). คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- นิติญาพร ใจเที่ยง และวรางคณา เทศนา. (2564). *การพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้แบบฝึกทักษะ*. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาศักยภาพกำลังคน เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก*, 1(2), 77-88.
- พิมพ์ภัทรา ออสวัสดิ์. (2566). *การพัฒนาทักษะการอ่านคำที่มีตัวสะกดไม่ตรงตามมาตราและสมรรถนะการสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมพงษ์ ดอกบัว. (2561). *การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทยด้วยสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ*

ชุมชน. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น).
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพฯ
: พรินทวาทกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2555). แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตาม
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2550. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุม
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.

สุพรรณณี ขาวงาม และดนิตา ดวงวิไล. (2564). ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมการรู้เรื่องการ
อ่านสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 16(1),
70-78.

Doungwilai, D. (2018). The development of Thai language learning activities on the
topic “Grade 1 Primary School Students’ Word Reading and Writing through
the use of Multimedia. *Journal of education, Mahasarakham University*,
12(4), 22-30.

Kemmis, S. & McTaggart, R. (1988). *The action research planner*. (3rd ed). Geelong :
Deakin University Press.

การพัฒนาเครื่องมือวัดและเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล
เพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน :
การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์กลุ่มแฝง

Development of Instruments and Criteria for Assessing Digital Technology
Competency in Online Learning Management of Basic Education
Teachers: An Application of Latent Class Analysis

มีณรัชฎ์ ทองช่วย¹ ณัฐกานต์ ประจันบาน² และปกรณ ประจันบาน³
Meenarat Thongchuay, Nattakan Prechanban and Pakorn Prachanban

Received: March 26, 2025

Revised: May 25, 2025

Accepted: May 27, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลฯ 2) สร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลฯ และ 3) กำหนดเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลฯ กลุ่มตัวอย่างเป็นครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 250 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ เครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นแบบประเมินรูบริค จำนวน 8 ข้อ การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์กลุ่มแฝง ผลการวิจัย พบว่า 1) สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลฯ ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้และทักษะการใช้อินเทอร์เน็ต การกระตุ้นแรงจูงใจ การออกแบบการเรียนรู้แบบ Active Learning การสร้างสื่อและนวัตกรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีเป็นแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการตัดสินผลการเรียน 2) เครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลฯ ที่เป็นแบบประเมินรูบริค จำนวน 8 ข้อ ที่ผ่านตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 21.10$, $df = 13$, $p = 0.0709$, $CFI = 0.994$, $GFI = 0.981$, $AGFI = 0.946$, $RMR = 0.0165$) และตัวบ่งชี้มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.71-0.87 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ตัวบ่งชี้ของโมเดลการวัดมีความตรงเชิงโครงสร้าง และ 3) เกณฑ์การประเมินจำแนกรูออกเป็น 3 ระดับ คือ โดยใช้คะแนน 25.44 เป็นคะแนนจุดตัดที่แบ่งกลุ่มแฝงที่ 1

¹⁻³ มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

Corresponding author, e-mail: meenarat2529@gmail.com, Tel. 064-4656145

(กลุ่มต่ำ ≤ 25.44 คะแนน) และกลุ่มแฝงที่ 2 (กลุ่มปานกลาง 25.45-33.85 คะแนน) และคะแนนที่ 33.85 เป็นคะแนนจุดตัดที่แบ่งกลุ่มแฝงที่ 2 (กลุ่มปานกลาง 25.45-33.85 คะแนน) และกลุ่มแฝงที่ 3 (กลุ่มสูง ≥ 33.86 คะแนน)

คำสำคัญ : การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล, การจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์, การวิเคราะห์กลุ่มแฝง

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop components and indicators of digital technology competence; 2) to create and validate the quality of tools for measuring the performance of digital technology; and 3) to establish criteria for evaluating digital technology competence. The sample consisted of 250 teachers from Primary Educational Service Area Office, using multi-stage random sampling. The research instrument was a rubric-based assessment tool consisting of 8 items to measure digital technology competence for online learning management of basic education teachers. Data analysis included mean, standard deviation, confirmatory factor analysis, and latent class analysis. The research findings revealed that 1) digital technology competence comprised eight components: internet knowledge and skills, motivation, active learning design, media and innovation creation, knowledge exchange, using technology as a learning resource, measurement and evaluation, and learning outcome determination; and 2) the digital technology competence measurement tool was an eight-item rubric that has passed instrument quality verification. The model was consistent with empirical data ($\chi^2 = 21.10$, $df = 13$, $p = 0.0709$, $CFI = 0.994$, $GFI = 0.981$, $AGFI = 0.946$, $RMR = 0.0165$), and the indicators had factor weights ranging from 0.71-0.87 and were statistically significant at the .01 level, indicating that the indicators of the measurement model had structural validity; and 3) the evaluation criteria classified teachers into three levels, using a score of 25.44 as the cut-off score dividing latent class 1 (low group ≤ 25.44 points) and latent class 2 (medium group 25.45-33.85 points), and a score of 33.85 as the cut-off score dividing latent group 2 (medium group 25.45-33.85 points) and latent class 3 (high group ≥ 33.86 points).

Keywords: evaluation of digital technology competence, online learning management, latent class analysis

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้นทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงาน ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดและพฤติกรรมเด็กและเยาวชนที่เติบโตขึ้นในโลกที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่งรวมทั้งเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการเรียนการสอน การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในด้านการศึกษาดำเนินไปอย่างรวดเร็วในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยเห็นได้จากความสนใจอย่างต่อเนื่องในด้านนโยบายการศึกษาแห่งชาติของประเทศต่าง ๆ (McGarr, O., Mifsud, L. & Rubio, J. C. C., 2021) ดังนั้นครูในยุคปัจจุบันจะต้องมีความรู้ความสามารถในการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามามีใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งไม่เพียงความรู้และทักษะการใช้งานคอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ทว่าครูจะต้องมีชุดของทักษะหรือแหล่งรวมทักษะที่มีการผสมผสานระหว่าง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเพื่อใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรมทั้งในด้านการทำงาน การจัดการข้อมูล การสร้างเนื้อหาและความรู้ หรือที่เรียกว่าสมรรถนะดิจิทัล (Digital Competence) (กณิชา ศิริศักดิ์, 2559; Ferrari, A., 2012) สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายในการพัฒนาคุณภาพและยกระดับมาตรฐานการศึกษามีการจัดทำแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2561-2564 ได้กำหนดให้มีการพัฒนาการบริหารจัดการให้ก้าวสู่การเป็นหน่วยงานดิจิทัลโดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการทำงานและการให้บริการภาครัฐ เพื่อให้เกิดการปฏิรูปกระบวนการทำงานและขั้นตอนการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ ถูกต้อง รวดเร็ว มีการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลให้การจัดการศึกษาจำเป็นต้องผลิตและพัฒนากำลังคนด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเร่งด่วน โดยต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ การปรับหลักสูตรและวิธีการประเมินผลที่ตั้งอยู่บนฐานของเทคโนโลยีดิจิทัล ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ เพื่อผลิตกำลังคนให้มีความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชาญฉลาดในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวัน ให้มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญในระดับมาตรฐานสากล ซึ่งการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นการบูรณาการในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอน สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ครู ทั้งนี้ครูควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นการให้นักเรียนนำเสนอผลงานผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และจัดพื้นที่ให้นักเรียนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ครูและนักเรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการเพิ่มพลังในการเรียนรู้ของผู้เรียนยิ่งขึ้น (บัญชา วงศ์คำภา , 2563)

การเรียนการสอนออนไลน์ในยุคดิจิทัลเป็นนวัตกรรมที่ช่วยเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนการสอนเดิมโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับผลลัพธ์ที่ต้องการ การจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์มีองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น ครู ผู้เรียน เนื้อหา สื่อการเรียน และระบบการติดต่อสื่อสาร ซึ่งการเลือกองค์ประกอบที่เหมาะสมจะช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา (ทัพพวงค์ บำเรอราช, 2565) โดยครูใน

ยุคดิจิทัลต้องมีทักษะและสมรรถนะดิจิทัลในการใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลเพื่อพัฒนาและทำให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ครูในยุคดิจิทัลที่จำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะความสามารถในการใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนประสบความสำเร็จ กล่าวได้ว่า ครูจำเป็นต้องมีสมรรถนะดิจิทัล (Krumsvik, R., 2011)

การศึกษาสมรรถนะ (Competency) ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของครูเป็นการศึกษาถึงคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้ครูสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับประเทศไทยมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยงานสำคัญในประเทศได้ให้ความสำคัญกับการจัดทำสมรรถนะดิจิทัลที่เป็นบริบทเฉพาะหน่วยงานในด้านการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) และทางกระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงจึงได้กำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูและอาจารย์ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะทางภาษาและดิจิทัล เพื่อให้ครูและอาจารย์ได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะ ทั้งด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยภาษาและดิจิทัล สามารถปรับวิธีการเรียนการสอนและการใช้สื่อทันสมัยและมีความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ทางการศึกษาที่เกิดกับผู้เรียน และครูเป็นผู้มีหน้าที่หลักในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ เพื่อรองรับนโยบายเศรษฐกิจดิจิทัลที่รัฐบาลได้กำหนดไว้จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทยที่จะต้องมีการพัฒนากำลังคนทั้งปริมาณและคุณภาพให้มีสมรรถนะด้านความรู้เทคโนโลยีดิจิทัล (สนธยา หลัทอง, 2562) ซึ่งหัวใจสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นไปที่ทักษะของกระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดแก้ไขปัญหา และการคิดสร้างสรรค์ เพื่อต้องการให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กับการวัดประเมินผล เพราะฉะนั้นครูจะต้องมีสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ ดังนั้น SOLO Taxonomy จึงเป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอนและหมวดหมู่ โดยใช้แบบประเมินรูบริค พร้อมกับแบบเกณฑ์การประเมินตามระดับของ SOLO Taxonomy เพื่อประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของครูในแต่ละด้านในการประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครู ต้องพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งเป็นการดำเนินการที่ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูที่ดีขึ้น ตลอดจนเป็นครูที่มีคุณลักษณะในการประเมินการเรียนรู้ที่ดี จะส่งผลให้การประเมินการเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สุวิมล ว่องวานิช, 2558) ดังนั้นสิ่งที่ต้องบ่งบอกได้ว่า ลักษณะของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูที่มีประสิทธิภาพ และผลการดำเนินการประเมินการเรียนรู้ของครู

ควรมีลักษณะเป็นแบบใดนั้น คือ ตัวบ่งชี้ ซึ่งเป็นตัวแปรที่บรรยายถึงลักษณะสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของครูที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพของการประเมินการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในปัจจุบัน อีกทั้งเหตุการณ์ความไม่สงบและความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาอย่างหนัก ซึ่งผู้วิจัยในฐานะศึกษานิเทศก์ ไม่สามารถออกไปนิเทศได้ครอบคลุมและต่อเนื่อง ไม่มีแหล่งการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ครูขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา (เสริม คงประเสริฐ 2552, อ้างถึงใน ชนะ สุ่มมาตย์, 2557) นั่นก็เพราะบทบาทของศึกษานิเทศก์ต้องรู้จักส่งเสริม ทำหน้าที่ช่วยเหลือครู ช่วยแก้ปัญหาให้กับครูอย่างเป็นกัลยาณมิตร ช่วยออกแบบวิธีการสอนเป็นผู้อำนวยการอำนวยความสะดวก ช่วยคิดช่วยแนะนำและพัฒนาครูและสถานศึกษาให้เกิดความเข้มแข็งด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย (ตุลย์ ณ ราชดำเนิน, 2552, อ้างถึงใน ชนะ สุ่มมาตย์, 2557) การจัดเรียนการเรียนรู้แบบออนไลน์จึงเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถช่วยแก้ปัญหาและช่วยออกแบบวิธีการสอนให้กับครูการจัดเรียนการเรียนรู้ ผ่านระบบการติดต่อสื่อสารและระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ

จากการศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้องค์ประกอบของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ ได้ 8 องค์ประกอบ คือ 1) ความรู้และทักษะการใช้ Internet 2) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ 3) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อออกแบบการเรียนรู้แบบ Active Learning 4) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นและสร้างสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ 5) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนกับบุคคลอื่น 6) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อการสืบค้นและประกอบการเรียนรู้ 7) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และ 8) การใช้เทคโนโลยีเพื่อตัดสินผลการเรียนสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ได้กล่าวถึงนโยบายการส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพครูบุคลากรทางการศึกษาและบุคลากรสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลตามกรอบระดับสมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency) สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษา ซึ่งได้มีการดำเนินงานตามนโยบายโดยมีการจัดหลักสูตรพัฒนาสมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency) สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีการกำหนดสมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency: DC) สำหรับครู ประกอบด้วย 3 ระดับ ได้แก่ สมรรถนะดิจิทัลระดับขั้นพื้นฐาน สมรรถนะดิจิทัลระดับขั้นกลาง สมรรถนะดิจิทัลระดับขั้นสูง ซึ่งในแต่ละระดับต้องมีสมรรถนะดิจิทัลที่จำเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skills) และด้านการประยุกต์ใช้ (Apply) ซึ่งสมรรถนะนี้จะเน้นครูที่สอนทางด้านคอมพิวเตอร์และครูสอนวิชาทั่วไป เพื่อมุ่งเน้นให้ครูทุกคนมีสมรรถนะดิจิทัล และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้และปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์กลุ่มแฝง (Latent Class Analysis: LCA) เป็นเทคนิคที่ใช้ในการค้นหาและจัดกลุ่มสมาชิกจากข้อมูลตัวแปรจัดประเภท (Categorical Variables) โดยสามารถแยกแยะคุณลักษณะที่เหมือนกันภายในกลุ่มและแตกต่างกันระหว่างกลุ่มได้อย่างแม่นยำ การจำแนกกลุ่มนี้ไม่สามารถคาดการณ์จำนวนกลุ่มล่วงหน้า (Banfield, J. D. & Raftery, A. E., 1993) และวิธีการกำหนดคะแนนจุดตัด (Setting Cut Score) เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มผู้ตอบตามคะแนน (ศิริพันธ์ ตียะวงศ์สุวรรณ, 2554) ดังนั้นผู้วิจัยได้นำการประยุกต์ใช้ LCA ในการกำหนดกลุ่มสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ จะช่วยในการแบ่งกลุ่มและแปลผลกลุ่มสมรรถนะของครูในแต่ละกลุ่มได้อย่างชัดเจน

จากการศึกษาปัญหาและความสำคัญของการประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครู ผู้วิจัยเห็นความจำเป็นในการพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะนี้สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย ผู้วิจัยมองว่า การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของครู เพื่อให้ครูมีทักษะและคุณลักษณะที่ดีในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อสร้างเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : โดยการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์กลุ่มแฝง

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อการพัฒนาเครื่องมือวัดและเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์กลุ่มแฝง ซึ่งเป็นการวิจัยรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (R&D) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารจากการสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย คือ ผู้เชี่ยวชาญสำหรับการตรวจสอบความเหมาะสมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมและตัวบ่งชี้สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้การวิเคราะห์ด้วยดัชนีความสอดคล้องของข้อรายการตามวัตถุประสงค์ (IOC) (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2548) พบว่า แบบประเมินความเหมาะสมและตัวบ่งชี้สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ทุกข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำแบบประเมินความเหมาะสมและตัวบ่งชี้สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีลักษณะเป็นแบบประเมินออนไลน์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปประเมินองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่ผู้เชี่ยวชาญได้ให้คำแนะนำผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) และการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis)

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย (Research Participants) คือ ผู้เชี่ยวชาญสำหรับการตรวจสอบความสอดคล้องของนิยามตัวแปรและข้อคำถาม จำนวน 5 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Population and Sample)

1) ประชากร คือ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของประเทศไทย

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 250 คน โดยการกำหนดขนาดตัวอย่างสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) โดยใช้สัดส่วนคือ 10:1 (ขนาดตัวอย่างต่อจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณค่า) (Hair Jr., J.F., Black, W.C., Babin, B.J. & Anderson, R.F., 2010) ซึ่งมีจำนวนพารามิเตอร์ 16 ตัว จะได้ขนาดตัวอย่างคือ 160 คน เพื่อเพิ่มความแกร่งของผลการวิจัย (Robustness) ผู้วิจัยได้กลุ่มตัวอย่างวิจัยเป็น 250 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) โดยการสุ่มจังหวัดมา 22 จังหวัด ซึ่งจะครอบคลุมโรงเรียนทั้งสิ้นจำนวน 66 โรงเรียน เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 250 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research instruments)

1. แบบประเมินความสอดคล้องเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้นำแบบประเมินความสอดคล้องเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครู

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2548) พบว่า IOC เท่ากับ 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ทุกข้อ

2. เครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีลักษณะเป็นแบบประเมินรูบริก (Rubric) จำนวน 8 ข้อ โดยใช้แนวคิด SOLO Taxonomy ผู้วิจัยได้นำร่างเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2548) พบว่า IOC เท่ากับ 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ทุกข้อ หลังจากนั้นผู้วิจัยนำเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปทดลองใช้กับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ไม่เกี่ยวข้องกันตัวอย่างวิจัย จำนวน 100 คน แล้วนำมาหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) โดยใช้การหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item Total Correlation) (ไพศาล วรคำ, 2562) พบว่า เครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.585-0.840 และค่าความเที่ยงโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.909

การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) ผู้วิจัยนำแบบประเมินคุณภาพเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีลักษณะเป็นแบบวัดออนไลน์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่เป็นตัวอย่างวิจัย จำนวน 250 คน และผลจากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ในการตอบกลับคืนมาจำนวน 250 ชุด คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 10.00

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สร้างขึ้นโดยใช้โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) (ลำพอง กลมกุล, 2564)

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : โดยการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์กลุ่มแฝง ขั้นตอนนี้จะนำเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สร้างและตรวจสอบคุณภาพ

เรียบร้อยแล้วจากขั้นตอนที่ 2 มาใช้ในการสร้างเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) เนื่องจากการวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาที่ต่อเนื่องจากขั้นตอนที่ 2 ที่ผู้วิจัยได้ไปเก็บข้อมูลกับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นกลุ่มตัวอย่างวิจัยในขั้นตอนที่แล้ว ซึ่งได้แบบสอบถามกลับคืนมา 250 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 เพียงพอต่อการวิเคราะห์กลุ่มแฝง (Latent Class Analysis: LCA)

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) เพื่อสร้างเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : โดยการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์กลุ่มแฝง (latent class analysis: LCA)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD), การวิเคราะห์กลุ่มแฝงจะใช้การวิเคราะห์กลุ่มแฝง (Latent Class Analysis: LCA) และการเปรียบเทียบคะแนนจุดตัด (Setting Cut Score) ระหว่างวิธีการวิเคราะห์กลุ่มแฝง (ศิริพันธ์ ดิยะวงศ์สุวรรณ, 2554)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การศึกษาแนวคิดและนิยามจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความรู้และทักษะการใช้ Internet หมายถึง ครูต้องมีความรู้และทักษะในการค้นหา คัดกรองข้อมูลสารสนเทศ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการใช้ประโยชน์อิเล็กทรอนิกส์อย่างถูกกฎหมายและมีจริยธรรม, 2) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ หมายถึง ครูต้องใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน เชื่อมโยงบทเรียนกับชีวิตจริง และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเป้าหมายและความภาคภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง, 3) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อออกแบบการเรียนรู้ แบบ Active Learning หมายถึง ครูต้องใช้เทคโนโลยีเพื่อออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะการคิดขั้นสูง และการลงมือปฏิบัติจริง, 4) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นและสร้างสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ครูต้องสามารถสร้างสรรค์สื่อและนวัตกรรมที่สอดคล้องกับองค์ความรู้และเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบออนไลน์, 5) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนกับบุคคลอื่น หมายถึง ครูต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนความคิดที่เปิดกว้าง และร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลลัพธ์การเรียนรู้, 6) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อการสืบค้นและประกอบการเรียนรู้ หมายถึง ครูต้องมีทักษะในการสร้างแหล่งการเรียนรู้จากเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา, 7) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ หมายถึง ครูต้องใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ และออกแบบการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และ 8) การใช้เทคโนโลยีเพื่อตัดสินผลการเรียน

หมายถึง ครูต้องสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผลการเรียนอย่างเหมาะสมกับผู้เรียนและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และมีผลการประเมินองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทั้ง 8 ด้าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกองค์ประกอบ

2. ผลการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า

2.1 การสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า เครื่องมือดังกล่าวมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ผ่านการวิเคราะห์ด้วยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และมีคุณภาพในด้านความเที่ยงและอำนาจจำแนก โดยมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.909 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.585-0.840

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ พบว่า ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระบุว่า ตัวแปรที่บ่งชี้ ครู (Teach) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในช่วง .444 ถึง .768 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกคู่ ทั้งนี้ ค่า Bartlett's Test of Sphericity มีค่าเท่ากับ 1411.632 ($p = .000$) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแตกต่างจากเมทริกซ์เอกลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญ และค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) เท่ากับ 0.903 แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้มีความสัมพันธ์กันมากเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดี โดยมีค่าไคสแควร์ ($\chi^2 = 21.10$, $df = 13$, $p = 0.0709$, $CFI = 0.994$) ซึ่งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.981 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.946 และดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (RMR) เท่ากับ 0.0165 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรทั้งหมดเป็นบวก โดยมีค่าตั้งแต่ 0.71 ถึง 0.87 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัว

2.3 การวิเคราะห์ระดับและกลุ่มแฝงสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยการวิเคราะห์กลุ่มแฝง พบว่า ระดับขององค์ประกอบสมรรถนะฯ ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับสูง (Mean = 3.620 - 3.896) และสามารถจำแนกรูออกเป็นกลุ่มแฝง 3 กลุ่ม อธิบายคุณลักษณะกลุ่มย่อยได้ในระดับสูง โดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) กลุ่มแฝงที่ 1: “ครูที่มีสมรรถนะระดับเริ่มต้น” มีสมาชิก 54 คน (21.60%) มีค่าเฉลี่ยของสมรรถนะฯ อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง, 2) กลุ่มแฝงที่ 2: “ครูที่มีสมรรถนะระดับดี/ชำนาญ” มีสมาชิก 129 คน (51.60%) มีค่าเฉลี่ยของสมรรถนะฯ อยู่ในระดับสูงในทุกด้าน, 3) กลุ่มแฝงที่ 3: “ครูที่มีสมรรถนะระดับดีมาก/เชี่ยวชาญ” มีสมาชิก 67 คน (26.80%) โดยมีค่าเฉลี่ยของสมรรถนะฯ อยู่ในระดับสูงมากที่สุดในทุกด้าน

3. การสร้างเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : โดยการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์กลุ่มแผน พบว่า ผลการวิเคราะห์กลุ่มแผนเพื่อกำหนดคะแนนจุดตัด ผู้วิจัยได้พิจารณาเมื่อพิจารณาจุดตัดเพื่อการแปลผลคะแนนจุดตัดของเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ณ จุดคะแนนเท่ากับ 25.44 เป็นคะแนนจุดตัดที่สามารถแบ่งกลุ่มแผนที่ 1 (Class 1 กลุ่มต่ำ) และกลุ่มแผนที่ 2 (Class 2 กลุ่มปานกลาง) และคะแนนเท่ากับ 33.85 เป็นคะแนนจุดตัดที่สามารถแบ่งกลุ่มแผนที่ 2 (Class 2 กลุ่มปานกลาง) และกลุ่มแผนที่ 3 (Class 3 กลุ่มสูง) ตามระดับคะแนนของเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. การสังเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ พบว่า สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้และทักษะการใช้อินเทอร์เน็ต การกระตุ้นแรงจูงใจ การออกแบบการเรียนรู้แบบ Active Learning การสร้างสื่อ/นวัตกรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีเป็นแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการตัดสินผลการเรียน เนื่องจากผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แนวคิดและนิยามจากนักวิชาการและงานวิจัย และทำตรวจสอบความเหมาะสมองค์ประกอบสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน, ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและศึกษานิเทศก์, ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล หรือมีประสบการณ์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้ได้องค์ประกอบที่เหมาะสมและชัดเจนสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการพัฒนาเครื่องมือวัดและเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์กลุ่มแผน สอดคล้องกับงานวิจัยของฉัตรชัย หวังมีจมี (2560) ที่ได้ศึกษา สมรรถนะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 : ปรับการเรียนเปลี่ยนสมรรถนะ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นตรงกันว่าโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานบางคนยังไม่สามารถก้าวทันความเปลี่ยนแปลง และการวิเคราะห์แบบอุปนัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ปัญหาของคนในปัจจุบัน มี 2 ประการ คือ 1) ครูยังคงใช้รูปแบบการสอนแบบดั้งเดิม และ 2) ครูขาดจิตวิญญาณในความเป็นครู สำหรับสมรรถนะของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 มี 7 สมรรถนะ คือ 1) สมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง 2) สมรรถนะด้านการวัดประเมินผลเพื่อการพัฒนาและคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายระหว่างบุคคล 3) สมรรถนะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี และการรู้เท่าทันสื่อ 4) สมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ 5) สมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 6) สมรรถนะด้านการข้ามวัฒนธรรม 7) สมรรถนะด้านการเป็นผู้อำนวยความสะดวก จากการศึกษาใน

ครั้งนี้ทำให้เห็นถึงความสำคัญ ของการนำสื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายมาใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการเรียนรู้ของนักเรียน

2. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า

2.1 การสร้างเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า เครื่องมือวัดสมรรถนะไปตรวจสอบค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่า IOC เท่ากับ 1.00 และเมื่อผู้วิจัยจึงนำเครื่องมือวัดไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเที่ยงพบว่า เครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีค่าอำนาจจำแนก อยู่ระหว่าง 0.585-0.840 และมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.909 ซึ่งสอดคล้องกับรุ่งทิภา นามำรุง (2550) ระบุว่าในแต่ละลำดับขั้นของพัฒนาการ จำแนกออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับก่อนมีมุมมอง (Pre-Structural) ผู้เรียนจะแสดงความวอกแวกบ่อยครั้งหรือเข้าใจสถานการณ์ผิด 2) ระดับมุมมองเดียว (Uni-Structural) ผู้เรียนสนใจ ที่ตัวแปรหรือปัญหาแต่จะใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพียงข้อมูลเดียว การสรุปจะไม่เที่ยงตรง (Invalid) 3) ระดับหลายมุมมอง (Multi-Structural) ผู้เรียนจะใช้ข้อมูลสองข้อมูลหรือมากกว่า แต่ไม่มีการสังเคราะห์ข้อมูลหรือไม่เข้าใจความสัมพันธ์ใด ๆ ระหว่างข้อมูลนั้นๆ ไม่มีการบูรณาการแต่ใช้ ข้อมูลที่หลากหลายจากความจำในการได้ลงมือปฏิบัติ 4) ระดับเห็นความสัมพันธ์ (Relational) ผู้เรียนสามารถให้ข้อมูลทั้งหมดที่หามาได้ และผสานข้อมูลทั้งหมดเข้าด้วยกันตามความสัมพันธ์ข้อมูลทั้งหมดจะเป็นโครงสร้างที่เชื่อมโยงกันและมีความสอดคล้องกันในระบบโดยตัดสินใจอย่าง ถูกต้องกับข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กัน 5) ระดับขยายนามธรรม (Extended Abstract) ผู้เรียนสามารถขยายแนวคิดนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ มีการให้เหตุผลในระดับสูงขึ้น และสามารถ สร้างกรณีทั่วไปใหม่ ๆ รวมทั้งที่เป็นนามธรรม ใช้ความเข้าใจข้อมูลที่กำหนดสร้างสมมติฐาน หรือสร้างหลักการเชิงนามธรรม

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 8 ข้อ ซึ่งเป็นแบบประเมินรูปรีตามเกณฑ์ SOLO Taxonomy และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 21.10$, $df = 13$, $p = 0.0709$, $CFI = 0.994$, $GFI = 0.981$, $AGFI = 0.946$, $RMR = 0.0165$) และตัวบ่งชี้มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ตั้งแต่ 0.71 - 0.87 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ตัวบ่งชี้ของโมเดลการวัดมีความตรงเชิงโครงสร้าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ยืนยันว่าโมเดลเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลฯ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และตัวบ่งชี้มีความตรงเชิงโครงสร้าง สูง โดยดัชนีความเหมาะสมของโมเดลเป็นไปตามเกณฑ์ที่ยอมรับได้ รวมถึงค่าไค-สแควร์สัมพันธ์กับองศาอิสระ, ค่า p , GFI, AGFI, รวมถึง RMR, RMSR, RMSEA และค่า

Standardized Residual (ลำพอง กลมกุล, 2564) สอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐกานต์ ประจันบาน และปรณม์ ประจันบาน (2564) พบว่า แบบวัดกระบวนการสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้เป็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ (27 ข้อ) มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (.60 - 1.00), ค่าอำนาจจำแนก (.386 - .782), และค่าความเที่ยง (.926) ทั้งนี้ มีความตรงเชิงโครงสร้างสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (ไค-สแควร์ (290, N = 340) = 329.965, $p = .053$, CFI = .987, TLI = .984, RMSEA = .026, SRMR = .040) หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์กลุ่มแฝงเพื่อระบุกลุ่มแฝงครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการการเรียนรู้แบบออนไลน์ เพื่อสร้างเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรายละเอียด ดังนี้ ค่าสัมประสิทธิ์ที่เป็นค่าประมาณความน่าจะเป็นมีเงื่อนไขสูงของกลุ่มแฝงทั้ง 3 กลุ่ม โดยผู้วิจัยมีการตั้งชื่อกลุ่มแฝงแต่ละกลุ่ม ไว้ว่า 1) กลุ่มแฝงที่ 1 (Class 1) มีชื่อว่า “ครูที่มีสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ในระดับเริ่มต้น” เป็นกลุ่มที่มีจำนวนครูภายในกลุ่มน้อยที่สุด มีครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 54 คน ครูกลุ่มนี้มีค่าเฉลี่ยของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ในด้านต่าง ๆ ใกล้เคียงกันในระดับต่ำ (น้อย) ถึงปานกลาง, 2) กลุ่มแฝงที่ 2 (Class 2) มีชื่อว่า “ครูที่มีสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ในระดับดี/ระดับชำนาญ” มีครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 129 คน ครูกลุ่มนี้มีค่าเฉลี่ยของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ในด้านต่าง ๆ ใกล้เคียงกันในระดับสูง (มาก) ทุกด้าน และ 3) กลุ่มแฝงที่ 3 (Class 3) มีชื่อว่า “ครูที่มีสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ในระดับดีมาก/ระดับเชี่ยวชาญ” มีครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 67 คน ครูกลุ่มนี้มีค่าเฉลี่ยของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ในด้านต่าง ๆ ใกล้เคียงกันในระดับสูง (มาก) ที่สุดสอดคล้องกับศิริพันธ์ ดิยะวงศสุวรรณ (2554) ที่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคะแนนจุดตัด ไว้ว่า คะแนนจุดตัดหมายถึง คะแนนที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามคะแนนของนักเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐกานต์ ประจันบาน (2561) พบว่า การวิเคราะห์กลุ่มแฝงสามารถแบ่งนิสิตออกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มตัดสินใจต่อการเปลี่ยนแปลง 2) กลุ่มยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลง และ 3) กลุ่มแสดงพฤติกรรมต่อการเปลี่ยนแปลง

3. การสร้างเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : โดยการประยุกต์ใช้การวิเคราะห์กลุ่มแฝง เพื่อกำหนดคะแนนจุดตัดของเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สามารถจำแนกกลุ่มแฝงออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มแฝงที่ 1 (Class 1), 2) กลุ่มแฝงที่ 2 (Class 2) และ 3) กลุ่มแฝงที่ 3 (Class 3) โดยผู้วิจัยได้ทำการกำหนดคะแนนจุดตัดของเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการแปลผลคะแนนจุดตัดของเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ณ คะแนน 25.44 เป็นคะแนนจุดตัดระหว่างกลุ่มแฝงที่ 1 (กลุ่มต่ำ) และกลุ่มแฝงที่ 2 (กลุ่มปานกลาง) และ ณ คะแนน 33.85 เป็นคะแนนจุดตัดระหว่างกลุ่มแฝงที่ 2 (กลุ่มปานกลาง) และกลุ่มแฝงที่ 3 (กลุ่มสูง) สอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมศักดิ์ มะลิงาม (2558) ที่ได้ศึกษา การพัฒนามาตรวัดจิตวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์กลุ่มแฝงเพื่อกำหนดคะแนนจุดตัด มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนามาตรวัดจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 2) วิเคราะห์กลุ่มแฝงจิตวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสำหรับกำหนดคะแนนจุดตัดของมาตรวัด จิตวิทยาศาสตร์ และ 3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มแฝงจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น กับปัจจัยพื้นฐาน พบว่า กลุ่มแฝงจิตวิทยาศาสตร์จำแนกได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแฝงจิตวิทยาศาสตร์ 1 (กลุ่มสูง) กลุ่มแฝงจิต วิทยาศาสตร์ 2 (กลุ่มต่ำ) และกลุ่มแฝงจิตวิทยาศาสตร์ 3 (กลุ่มปานกลาง) และมีคะแนนจุดตัดระหว่างกลุ่มแฝงจิตวิทยาศาสตร์ 2 (กลุ่มต่ำ) กับกลุ่มแฝงจิตวิทยาศาสตร์ 3 (กลุ่มปานกลาง) เท่ากับ 12.75 และคะแนนจุดตัดระหว่าง กลุ่มแฝงจิตวิทยาศาสตร์ 3 (กลุ่มปานกลาง) กับกลุ่มแฝงจิตวิทยาศาสตร์ 1 (กลุ่มสูง) เท่ากับ 20.25

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้เป็นการพัฒนาเครื่องมือวัดและเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์กลุ่มแฝง เป็นงานวิจัยที่มีกล่าวถึง การศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะและการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดและเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเริ่มการนำเสนอองค์ประกอบของสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการการสังเคราะห์แนวคิดและนิยามของนักวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 8 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้และทักษะการใช้ Internet, การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้, การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อออกแบบการเรียนรู้ แบบ Active Learning, การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็น/สร้างสื่อ/นวัตกรรมการเรียนรู้, การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนกับบุคคลอื่น, การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อการสืบค้นและประกอบการเรียนรู้, การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยีเพื่อตัดสินผลการเรียน โดยผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า องค์ประกอบทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมและน่าเชื่อถือในการนำไปใช้พัฒนาสมรรถนะครูเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์อย่าง จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือวัดสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผลการสร้างเครื่องมือวัด พบว่า เครื่องมือวัดถูกพัฒนาขึ้นโดยทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายและครูที่เข้าร่วมการทดลองกระจายตัวอยู่ในหลายภูมิภาคและผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวัด พบว่า เครื่องมือวัดได้รับการตรวจสอบด้านความตรงเชิงโครงสร้างและผ่าน

เกณฑ์ความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่า โมเดลเครื่องมือวัดมีความสอดคล้องกับ ข้อมูลเชิงประจักษ์ และการวิเคราะห์กลุ่มแฝง พบว่า ครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถแบ่ง ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแฝงที่ 1 (Class 1) คือ ครูที่มีสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระดับ เริ่มต้นถึงปานกลาง, กลุ่มแฝงที่ 2 (Class 2) คือครูที่มีสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระดับดีถึง ขำนาญ และกลุ่มแฝงที่ 3 (Class 3) คือ ครูที่มีสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระดับดีมากถึง เชี่ยวชาญ การแบ่งกลุ่มแฝงทั้ง 3 กลุ่มนี้ช่วยให้เข้าใจถึงระดับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของครูแต่ละ กลุ่มและการพัฒนาสมรรถนะของพวกเขาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีการกำหนดคะแนนจุดตัด คือ คะแนนที่ 25.44 สำหรับแยกกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 และคะแนนที่ 33.85 สำหรับแยกกลุ่มที่ 2 และ กลุ่มที่ 3 โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้ประเมินสมรรถนะการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลของครูได้ โดยควรสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเกณฑ์การประเมิน และ การใช้เครื่องมือ ให้เหมาะสมกับบริบท แต่หากจะใช้เครื่องมือกับกลุ่มอื่นๆ ควรกำหนดคะแนนจุดตัดใหม่เพื่อความ เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถนำเครื่องมือวัดและเกณฑ์การประเมิน สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้น พื้นฐานพัฒนาขึ้นในงานวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ในการวัดระดับสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ ทั้งนี้ควรพิจารณาเงื่อนไขใน การใช้เครื่องมือ กล่าวคือ การสร้างความเข้าใจ เกณฑ์การประเมิน แบบ SOLO Taxonomy การ ตอบคำถามเครื่องมือวัดเป็นการสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบ ออนไลน์ของครู ดังนั้นผู้ใช้เครื่องมือวัดควรสร้างความเข้าใจในจุดนี้ให้แก่ผู้ตอบ เพื่อให้ผู้ตอบได้ให้ ข้อมูลตามความเป็นจริงมากที่สุด นอกจากนี้ หากต้องใช้เครื่องมือนี้ในการวัดสมรรถนะการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูซ้ำมากกว่า 1 รอบและควรกำหนดเวลา ระยะห่างให้เหมาะสม

2. สถานศึกษาสามารถนำคะแนนจุดตัดของเกณฑ์การประเมินสมรรถนะการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้กับ หน่วยงานทางการศึกษาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่กลุ่มเดียวกันกับประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ทั้งนี้ควรพิจารณา ให้มีการตรวจสอบกำหนดคะแนนจุดตัดใหม่

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสามารถนำเครื่องมือไปประเมิน สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้น พื้นฐาน เพื่อนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้

แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการออกแบบการจัดการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีสมรรถนะที่เหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้คุณภาพการจัดการเรียนรู้ดีขึ้น

2. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือหน่วยงานทางการศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวิจัยพัฒนาเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ของครูมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือสาขาวิชาอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมศักดิ์ มะลิงาม. (2558). *การพัฒนามาตรฐานวัดจิตวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์กลุ่มแฝงเพื่อกำหนดคะแนนจุดตัด*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพศาล วรคำ. (2562). *การวิจัยทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). มหาสารคาม : ตักสิลาการพิมพ์.
- กนิชชา ศิริศักดิ์. (2559). *การวิจัยหลักสูตรวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัล*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรชัย หวังมีงมี. (2560). สมรรถนะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 : ปรับการเรียนเปลี่ยนสมรรถนะ. *วารสารสถาบันเสริมศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 12(2), 47-63.
- ชนะ สุ่มมาตย์. (2557). การพัฒนารูปแบบการบริหารการนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 16(1), 63-77.
- ณัฐกานต์ ประจันบาน และปกรณ์ ประจันบาน. (2564). การพัฒนาแบบวัดและเกณฑ์การประเมินกระบวนการสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์กลุ่มแฝง. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 23(3), 411-424.
- ณัฐกานต์ ประจันบาน. (2561). *การพัฒนาเครื่องมือวัดและโปรไฟล์การให้ข้อมูลย้อนกลับแบบชี้ทิศสำหรับส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของนิสิตบัณฑิตศึกษา*. (ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัฬหพงศ์ บำเรอราช. (2565). *การจัดการระบบการศึกษาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของหลักสูตรหลักประจำวิทยาลัยการทัพบก*. (เอกสารการวิจัยส่วนบุคคล). บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยการทัพบก.

- บัญชา วงศ์คำภา. (2563). *การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาคุณภาพการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รุ่งทิวา นามำรุง. (2550). *วิถีธรรมชาติแห่งการคิดเชิงคณิตศาสตร์เรื่องการคูณและการหารของเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 7-10 ปี*. (ดุขฎีนิพนธ์การศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลำพอง กลมกุล. (2564). *คู่มือการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง SEM ด้วยโปรแกรม LISREL*. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2548). *ทฤษฎีการทดสอบดั้งเดิม*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพันธ์ ดิยวงค์สุวรรณ. (2554). *การพัฒนาวิธีการกำหนดคะแนนจุดตัดสำหรับการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐานวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6*. (ดุขฎีนิพนธ์ดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนธยา หลีกทอง. (2562). *การประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการรู้ดิจิทัลของครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(4), 234-248.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564-2565*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Banfield, J. D. & Raftery, A. E. (1993). Model-based Gaussian and non-Gaussian clustering. *Biometrics*, 49(3), 803–821.
- Ferrari, A. (2012). *Digital competence in practice: An analysis of frameworks*. Spain : Publications Office of the European Union.
- Hair Jr., J.F., Black, W.C., Babin, B.J. & Anderson, R.F. (2010). *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective*. New Jersey : Pearson Prentice Hall.
- Krumsvik, R. (2011). Digital competence in Norwegian teacher education and schools. *Högre utbildning*, 1(1), 39-51.
- McGarr, O., Mifsud, L. & Rubio, J. C. C. (2021). Digital competence in teacher education: comparing national policies in Norway, Ireland and Spain. *Learning, Media and Technology*, 46(4), 483-97.

การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการ สอนแบบเน้นประสบการณ์

Development of a Curriculum to Enhance Basketball Officiating Competencies Based on the Experiential Learning Concept

ชิตชนก ศรีสวัสดิ์¹ อาพัทธ์ เตียวตระกูล² ภูฟ้า เสวกพันธ์³ และอังคณา อ่อนธานี⁴
Chitchanok Srisawat, Arphat Tiaotrakul, Pufa Savagpun and Angkana Onthanee

Received: February 18, 2025

Revised: May 14, 2025

Accepted: May 28, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะการตัดสินและแนวทางการพัฒนาหลักสูตร 2) พัฒนาหลักสูตร 3) ทดลองใช้หลักสูตร และ 4) ประเมินผลหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอล เป็นการวิจัยและพัฒนา ขั้นที่ 1 การศึกษาสมรรถนะการตัดสินใช้แบบสอบถามสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอล มีค่าดัชนีความสอดคล้อง = 0.93 ค่าความเชื่อมั่น = 0.96 กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มแบบเจาะจง จำนวน 320 คน และผู้ทรงคุณวุฒิเลือกแบบเจาะจงจำนวน 7 คน ขั้นที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ใช้แบบตรวจสอบความเหมาะสม และแบบประเมินความสอดคล้อง ขั้นที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรกับผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอลของสมาคมกีฬาบาสเกตบอลแห่งประเทศไทย จำนวน 30 คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีครใจ ใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบวัดความรู้การตัดสิน และแบบประเมินสมรรถนะการตัดสิน สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที และขั้นที่ 4 การประเมินผลการใช้หลักสูตรกับกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มเดียวกับขั้นตอนที่ 3 ใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สมรรถนะการตัดสินของผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอล 6 ด้านภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยรวม = 4.07 และแนวทางการพัฒนาหลักสูตร พบว่า ผู้ตัดสินจะต้องมีวิธีการฝึกส่วนบุคคล ทักษะการสื่อสาร การเป็นผู้นำและการทำงานเป็นทีม การฝึกพัฒนาสมรรถภาพทางกาย การฝึกจิตใจ การพัฒนาด้านบุคลิกภาพที่ดี ด้วยการจัดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้ตัดสินโดยการฝึกปฏิบัติผ่านประสบการณ์ 2) หลักสูตร ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหาแนวทางการจัดกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

¹⁻⁴ มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

Corresponding author, e-mail: Chitchanoks64@nu.ac.th

ที่สุด ค่าเฉลี่ย = 4.60 และมีความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบ 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า คะแนนความรู้หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนพัฒนาย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ผลการประเมินความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย = 4.61

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, สมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอล, การสอนแบบเน้นประสบการณ์

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the officiating competencies and curriculum development guidelines; 2) to develop a curriculum; 3) to try out the curriculum; and 4) to evaluate the curriculum to enhance basketball officiating competencies. This was a research and development project. Phase 1, studying officiating competencies, used a questionnaire on basketball officiating competencies with a content validity index of 0.93 and a reliability coefficient of 0.96. The sample group consisted of 320 persons and 7 experts using purposively sampling; Step 2, creating and monitoring the quality of curriculum, using a suitability checklist and a consistency assessment form; Step 3, curriculum trial on 30 basketball referees of the Basketball Association of Thailand, selected specifically from those who volunteered. A single-group pre-test and post-test design was used. The instruments used were a officiating knowledge test and a officiating competency assessment form. The statistical methods used were mean, standard deviation, and t-test; Step 4, the evaluation of the curriculum's effectiveness with the same sample group as in step 3 was conducted, using a satisfaction questionnaire. The statistics used were mean and standard deviation. The research findings revealed that 1) overall, the officiating competency of basketball referees in six areas was at a high level, with an overall average of 4.07. The curriculum development guidelines indicated that referees needed individual training, communication skills, leadership and teamwork, physical fitness training, mental training, and personality development through experiential learning training to enhance referee competence; 2) the curriculum, comprising principles, objectives, structure and content, activity guidelines, learning materials, and assessment methods, was found to be at the highest level overall, with an average of 4.60, and all components were consistent; 3) the results of the curriculum implementation showed that post-development knowledge scores were significantly higher than pre-development scores at the .05

statistical significance level; 4) the overall satisfaction evaluation was at the highest level, with an average of 4.61.

Keywords: curriculum development, basketball officiating competence, experiential learning

บทนำ

การพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพ เป็นผู้ที่สมรรถภาพดี มีสุขภาพแข็งแรง สมบูรณ์ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนในเรื่องของกำลังสติปัญญา ความสามารถที่จะประกอบกิจการงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะบุคคลถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุด และการที่ทรัพยากรบุคคล จะมีค่าได้นั้น สามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยอาศัยเรื่องของกีฬา สุริยัน สมพงษ์ และคมกฤษ รัตตะมณี (2563) ตรงกับแผนยุทธศาสตร์การกีฬาแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2565-2570) ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ที่ต้องการพัฒนากีฬาเพื่อความเป็นเลิศและต่อยอดเพื่อความสำเร็จในระดับอาชีพ อีกทั้งการพัฒนาบุคลากรการกีฬาอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานสากล เพื่อการพัฒนากีฬาเพื่อความเป็นเลิศและการอาชีพอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์การพัฒนากีฬาเพื่อความเป็นเลิศและอาชีพให้มีมาตรฐานทัดเทียมสากล ขยายฐานจำนวนบุคลากรการกีฬาเพื่อรองรับการพัฒนาการกีฬาเพื่อความเป็นเลิศและอาชีพ ส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรกีฬาทั้งผู้ฝึกสอนกีฬา ผู้ตัดสินกีฬา ผู้บริหารกีฬา ให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพและขีดสมรรถนะความสามารถตามหลักเกณฑ์และมาตรฐานที่องค์กรกีฬาระดับนานาชาติกำหนด และยังคงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยการเสริมสร้างศักยภาพการกีฬาในการสร้างคุณค่าทางสังคมและพัฒนาประเทศ โดยมุ่งส่งเสริมการใช้กิจกรรมนันทนาการและกีฬาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างสุขภาวะของประชาชนอย่างครบวงจรและมีคุณภาพมาตรฐาน

การทำหน้าที่ของผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอล สังเกตได้ว่ามีปัจจัยและสถานการณ์มากมายที่ทำให้ผู้ตัดสินมีการตัดสินที่แตกต่าง ยกตัวอย่าง การสัมผัสร่างกาย ผู้ตัดสินคนหนึ่งเรียกฟาล์ว ชาร์จส่วนผู้ตัดสินอีกคนเรียกการฟาล์วบล็อด (Wang, S-W. & Hsieh, W-W, 2016) และบางครั้งมักจะมีการโต้เถียงกันระหว่างผู้เล่นกับผู้ตัดสิน รวมถึงผู้ฝึกสอนและผู้ตัดสินในเรื่องของกฎกติกา (Candra, O., Dupri. & Prasetyo, T., 2021) อีกกรณีที่มีเกิดขึ้นส่งผลให้ผู้ฝึกสอนไม่พอใจในการตัดสินเป็นเรื่องการละเมิดที่เกี่ยวข้องกับเวลา 3 วินาที, 5 วินาที, 8 วินาที, 14 วินาที และ 24 วินาที ผู้เล่นมักจะถามการละเมิด 3 วินาทีและแม้แต่โค้ช เพราะเห็นได้ชัดว่าผู้เล่นฝ่ายตรงข้ามอยู่ในบริเวณพื้นที่สำคัญที่ (Pratama, R., Wismanadi, H. & Tuasikal, A. R. S., 2019) และบางครั้งผู้ตัดสินอาจอยู่ภายใต้แรงกดดันเมื่อถูกคาดหวังให้ตัดสินใจอย่างถูกต้องภายในเวลาไม่กี่วินาที ความเป็นไปได้ของการทำผิดพลาดอาจเป็นเรื่องเครียดสำหรับผู้ตัดสิน (Sors, F., Tomé Lourido, D., Parisi, V., Santoro, I., Galmonte, A., Agostini, T. & Murgia, M., 2019) การตัดสินใจของผู้ตัดสินอาจถูกมองว่าไม่ถูกต้องและสามารถกระตุ้นพฤติกรรมเชิงลบของผู้เล่นหรือผู้ฝึกสอนหรือแรงกดดันจากผู้ชม

ดังนั้น ความผิดพลาดของผู้ตัดสินอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของผู้ตัดสินในทุกนัดของการแข่งขันก็เป็นไปได้ การใช้โปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงการตัดสินใจของผู้ตัดสิน เช่น ทบทวนสถานการณ์ที่ขัดแย้งกันของเกมและวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ หรือเสนอสถานการณ์จริงที่ผู้ตัดสินต้องตัดสินใจได้ดีที่สุดในช่วงเวลาจำกัด (García-Santos, D., Gómez-Ruano, M.A., Vaquera, A. & Ibáñez, S.J., 2020) ผู้ตัดสินจึงจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจากมุมมองทางสรีรวิทยา จิตวิทยา และเทคนิค เพื่อให้ผู้ตัดสินปรับปรุงประสิทธิภาพ การรับรู้ความสามารถของตนเองและการตัดสินใจของผู้ตัดสิน (Dosseville, F., Laborde, S. & Raab, M. 2011)

การเป็นผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอลที่ดี ต้องมีประสบการณ์การเรียนรู้จากประสบการณ์สามารถช่วยผู้ตัดสินในการพัฒนาทักษะและทัศนคติของผู้ตัดสิน และกลายเป็นผู้ตัดสินที่มีความสามารถมากขึ้น ผู้ตัดสินที่ดีควร ฝึกฝน สังเกต ทบทวนตนเอง ทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับการปฏิบัติ ทำความเข้าใจว่าควรปรับปรุงอะไรและอย่างไร และนำความเข้าใจนี้ไปใช้ในแนวปฏิบัติใหม่ ๆ ขั้นตอนเหล่านี้เป็นขั้นตอนที่แน่นอนของการเรียนรู้จากประสบการณ์ จะสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ตัดสินกล่าวได้ว่าประสบการณ์ นั้นถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาความคิดและคุณค่าในด้านอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่นำเสนอโดยทฤษฎีหนึ่ง นั่นคือทฤษฎีการเรียนรู้แบบประสบการณ์ของ Kolb, D.A. (1984) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ต่อยอดพัฒนามาจากทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำของ John Dewey ทฤษฎีการเรียนรู้ แบบประสบการณ์ของ Kolb นั้น คือการนำความรู้จากประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาบูรณาการเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้น โดยดำเนินการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติจากวงจรการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ประสบการณ์เชิงรูปธรรม (Concrete Experience) การสังเกตอย่างไตร่ตรอง (Reflective Observation) สรุปเป็นหลักการนามธรรม (Abstract Conceptualization) และการทดลองปฏิบัติ (Active Experimentation) การจัดสภาพการเรียนรู้ตามวงจรดังกล่าวเป็นการเสริมสร้างและสนับสนุน ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากการเผชิญสถานการณ์ และการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการกระทำ ผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจในตนเอง ทำให้เกิดเป็นประสบการณ์ เกิดทักษะการแก้ปัญหา ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ได้สร้างสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น และได้เข้าใจความเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งที่เกิดขึ้น

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะของการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสังเคราะห์ ได้ทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ สมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม สมรรถนะด้านสมรรถภาพทางกาย สมรรถนะด้านการตัดสินใจ สมรรถนะด้านการควบคุม และสมรรถนะด้านพฤติกรรม ญัฐพงศ์ จรทะผา (2561) กล่าวว่า ผู้ตัดสินจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในกฎกติกาและมารยาทของการเล่นบาสเกตบอลอย่างถ่องแท้และแม่นยำ สามารถใช้เป็นหลักในการตัดสินได้ทันที มีความขยันในการฝึกซ้อม และทบทวนการปฏิบัติหน้าที่อยู่เสมอ รู้จักรักษาสุขภาพร่างกายและจิตใจให้แข็งแรงสมบูรณ์ และที่สำคัญคือ ต้องเป็นคนรักความยุติธรรมจึงจะเป็นผู้ตัดสินที่ดีมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Šmíd, P. & Horička, P. (2013) ได้กำหนดเกณฑ์พื้นฐานสมรรถนะที่ดีของผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอลในการ

แข่งขันผู้ตัดสินที่มีความพร้อม มีความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ มีไหวพริบ มีความเป็นกลาง ซื่อสัตย์ยุติธรรม กล้าแสดงออก มีการตัดสินใจที่รวดเร็ว สมรรถนะที่ผู้ตัดสินระดับสูงควรมีความรู้ สติปัญญา การพิจารณา รูปร่างแข็งแรงแข็งแกร่ง มีทัศนคติ ผู้ตัดสินจึงต้องอาศัยความรู้ ทักษะต่าง ๆ เป็นแนวทางสู่การปฏิบัติทักษะที่ใช้ในการปฏิบัติงาน เฉพาะวิชาชีพนำไปสู่ความเป็นมืออาชีพของผู้ตัดสินในทุกระดับของเกมการแข่งขัน จากความสำคัญของสมรรถนะสำหรับการตัดสินกีฬา บาสเกตบอลดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมเอกสาร งานวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความต้องการของผู้ตัดสินที่ปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบันนำมาพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสมรรถนะการปฏิบัติหน้าที่ของการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลในปัจจุบันตามองค์ประกอบต่าง ๆ ใช้เป็นแนวทางสร้าง หลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลเพื่อพัฒนา ความรู้ ทักษะ และความสามารถต่าง ๆ สำหรับผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอลต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะการตัดสินและแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์
4. เพื่อประเมินหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์ครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลและแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์ โดยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลดำเนินการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.93 มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.96

ประชากรใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอลของสมาคมกีฬาบาสเกตบอลแห่งประเทศไทยที่ขึ้นทะเบียน จำนวนทั้งสิ้น 1,204 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอลของสมาคมกีฬาบาสเกตบอลแห่งประเทศไทย โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 320 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 คน ผู้ควบคุมการแข่งขันกีฬาบาสเกตบอลระดับนานาชาติ จำนวน 2 คน ผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอลระดับนานาชาติ จำนวน 2 คน และวิทยากรอบรมผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอลระดับชาติ จำนวน 2 คน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์ นำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 และผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัย มาเป็นแนวทางและข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตร ประเมินให้ครอบคลุมกับ เอกสารหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างและเนื้อหาสาระ แนวทางการจัดกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบตรวจสอบความเหมาะสม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอลของสมาคมกีฬาบาสเกตบอลแห่งประเทศไทย เลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีสมัครใจเข้ารับการพัฒนา โดยใช้การคำนวณจากโปรแกรม G*power กำหนดค่า Power ที่ระดับ 0.80 และค่า Effect Size ที่ระดับ 0.50 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เกณฑ์คัดเข้า 1) ผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอลของสมาคมกีฬาบาสเกตบอลแห่งประเทศไทย 2) มีประสบการณ์การตัดสินอย่างน้อย 2 ปี 3) ผู้ตัดสินที่ได้รับคำสั่งปฏิบัติหน้าที่ตามที่สมาคมกีฬาบาสเกตบอลแห่งประเทศไทยปี พ.ศ.2565 4) เป็นผู้มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง 5) มีความสมัครใจในการร่วมการวิจัยและยินดีให้ความร่วมมือในการทำงานวิจัยครั้งนี้ตลอดช่วงการศึกษา เกณฑ์คัดออก 1) ไม่สามารถเข้าร่วมในการวิจัยได้ตลอดเวลาระยะเวลาในการทดลองหรือขอถอนตัวออกจากการวิจัย 2) กลุ่มตัวอย่างมีเวลาเข้าร่วมในฝึกอบรมไม่ถึงร้อยละ 80 3) กลุ่มตัวอย่างเกิดเหตุสุดวิสัยที่ไม่สามารถเข้าร่วมการวิจัยได้ เช่น มีอาการเจ็บป่วยในช่วงการเข้าร่วมฝึกอบรมของทดลองใช้หลักสูตร เป็นต้น โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร 2) แบบวัดความรู้การตัดสิน 3) แบบประเมินสมรรถนะการตัดสิน มีการหาคุณภาพเครื่องมือ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์ ไปทดลองใช้กับผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอลของสมาคมกีฬาบาสเกตบอลแห่งประเทศไทย จำนวน 30 คน เป็นเวลา 5 วัน ในการเก็บข้อมูลอาสาสมัครจะต้องเขียนหนังสือยินยอมแสดงการเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ เพื่อเป็นการปกป้องอาสาสมัคร โดยผ่านการรับรองคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยนเรศวร เอกสารรับรองรหัส

IRB No. P2-0439/2565 วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินใจฟาสเกตบอลตามแนวทางการสอนแบบเน้นประสบการณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มเดียวกับขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินใจฟาสเกตบอลตามแนวทางการสอนแบบเน้นประสบการณ์ โดยผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญในขั้นตอนที่ 2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

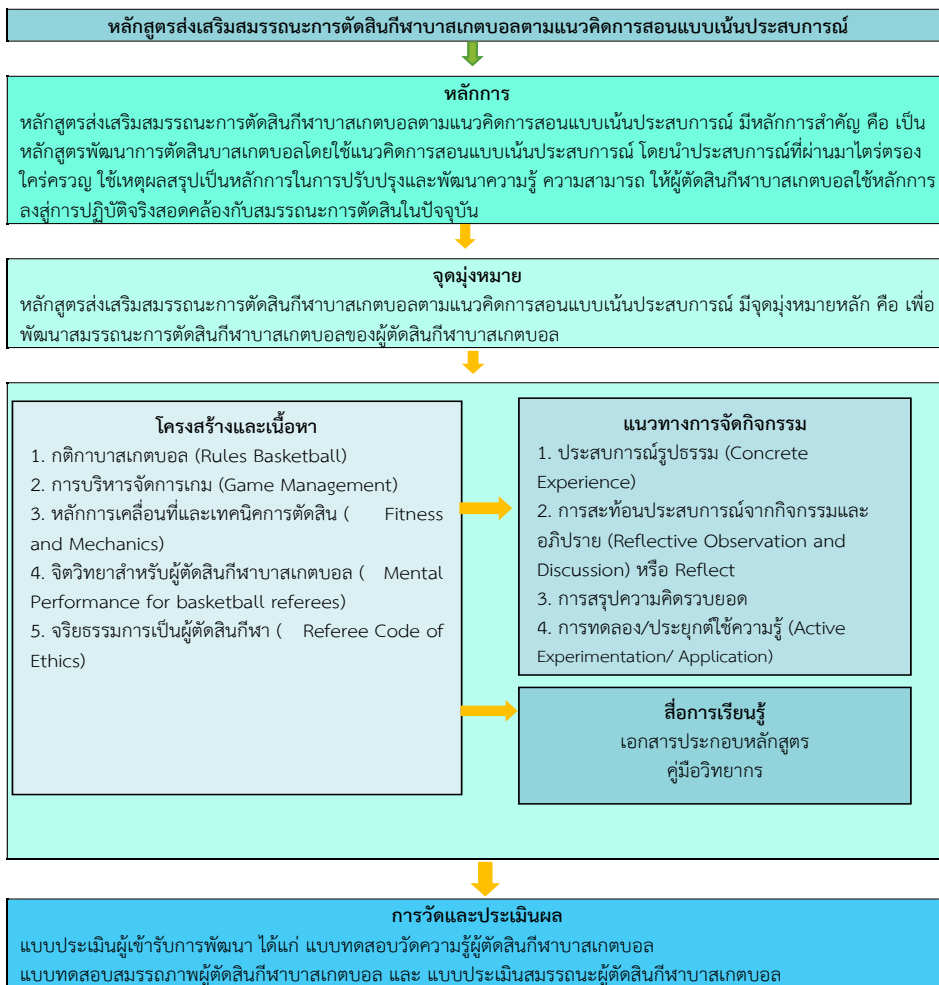
สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสมรรถนะการตัดสินใจของผู้ตัดสินใจฟาสเกตบอลและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินใจฟาสเกตบอลตามแนวทางการสอนแบบเน้นประสบการณ์ ปรากฏผลดังนี้

1.1 ผลการศึกษาสมรรถนะการตัดสินใจของผู้ตัดสินใจฟาสเกตบอล พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.07 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเท่ากับ 0.71 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 6 ด้านพบว่า ด้านความรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.70) ด้านการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.74) ด้านสมรรถภาพทางกาย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.74) ด้านการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.67) ด้านการควบคุม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.68) และด้านพฤติกรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.71) อยู่ในระดับมากทั้ง 6 ด้าน

1.2 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินใจฟาสเกตบอลตามแนวทางการสอนแบบเน้นประสบการณ์ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ปัจจุบันผู้ตัดสินใจมีปัญหาในการนำกติกาไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่รู้ขั้นตอนในการปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเกมการแข่งขัน สมรรถภาพร่างกายยังไม่ดี ขาดประสบการณ์ ส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมของร่างกายและจิตใจ ไม่มีสมาธิ บุคลิกภาพในและนอกสนามยังไม่ดี ผู้เชี่ยวชาญจึงได้ให้แนวทางเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ตัดสินใจฟาสเกตบอล ว่าควรเสริมสร้างภารกิจและปรัชญาของการเป็นผู้ตัดสินใจ ความรอบรู้และทันสมัยในกติกา การจัดการและบริหารเกมการแข่งขัน ทักษะ เทคนิค ส่วนบุคคล ที่ผู้ตัดสินใจจะต้องมีวิธีการฝึกส่วนบุคคล การสื่อสาร การเป็นผู้นำ และการทำงานเป็นทีม การฝึกพัฒนาสมรรถภาพทางกาย การฝึกจิตใจ สมาธิ รวมถึงด้านบุคลิกภาพที่ดี ทั้งในและนอกสนามเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นกับบุคคลที่เห็นและพบเจอผู้ตัดสินใจ โดยใช้การฝึกปฏิบัติผ่านประสบการณ์

2. ผลการสร้างหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์ พบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นรวมทั้งเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, $S.D. = 0.55$)

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์

3. ผลการใช้หลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์ พบว่า ผลการวัดความรู้ของผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอล มีสมรรถนะด้านความรู้ความเข้าใจในการตัดสินกีฬาบาสเกตบอล โดยหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะด้านความรู้ความเข้าใจการตัดสินใจตัดสินใจกีฬาบาสเกตบอล ก่อนพัฒนาและหลังพัฒนา

การทดลอง	n	\bar{X}	S.D.	t	P
ก่อนการพัฒนา	30	17.77	1.94	23.50*	0.00
หลังการพัฒนา	30	24.03	1.96		

*p<.01

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของการใช้หลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินใจกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์ พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินใจกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านจุดมุ่งหมาย 2) ด้านเนื้อหาสาระ 3) ด้านระยะเวลาในการฝึกอบรม 4) ด้านการวัดและประเมินผล 5) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านจุดมุ่งหมาย อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านเนื้อหาสาระ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านระยะเวลาในการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 ผลความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินใจกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์

รายการ	n = 30		ระดับ
	\bar{X}	S.D.	
1. ด้านจุดมุ่งหมาย	4.72	0.48	มากที่สุด
2. ด้านเนื้อหาสาระ	4.72	0.48	มากที่สุด
3. ด้านระยะเวลาในการฝึกอบรม	4.48	0.65	มาก
4. ด้านการวัดและประเมินผล	4.58	0.50	มากที่สุด
5. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.53	0.54	มากที่สุด
โดยรวม	4.61	0.53	มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาสมรรถนะการตัดสินใจและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินใจกีฬาบาสเกตบอล พบว่า การศึกษาสมรรถนะการตัดสินใจของผู้ตัดสินใจกีฬาบาสเกตบอล พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้ตัดสินใจได้รับการถ่ายทอดความรู้ของกติกา กลไก การเคลื่อนที่ใหม่ ๆ เทคนิควิธีการตัดสินใจ ที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้ตัดสินใจมีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ สอดคล้องกับงานวิจัยอรุณพล ยรรยงเสวี (2561) พบว่า การพัฒนาสมรรถนะผู้ตัดสินใจ ประกอบไปด้วยสมรรถนะหลัก 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) การใช้ภาษาอังกฤษ 2) สมรรถภาพทางกาย 3) ความรู้ 4) ประสบการณ์ และ 5) การตัดสินใจและความแม่นยำและการ

ประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะ ซึ่งต้องประเมินในทุกขั้นตอนและต่อเนื่อง องค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาผู้ตัดสินฟุตบอลสู่การเป็นผู้ตัดสินระดับนานาชาติ (FIFA) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอล พบว่า ผู้ตัดสินจะต้องมีวิธีการฝึกส่วนบุคคล ทักษะการสื่อสาร การเป็นผู้นำและการทำงานเป็นทีม การฝึกพัฒนาสมรรถภาพทางกาย การฝึกจิตใจ รวมถึงการพัฒนาด้านบุคลิกภาพที่ดี ด้วยการจัดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้ตัดสินโดยใช้การฝึกปฏิบัติผ่านประสบการณ์ สอดคล้องกับ Chen, L., Samhito, S. & Vilasthip, M. (2024) กล่าวว่า ผู้ตัดสินต้องมีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ด้วยการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของบาสเกตบอลกฎกติกาที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้ตัดสินในฐานะตัวแทนของกฎกติกาในสนาม ชี้นำเกมบาสเกตบอลให้พัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง ซึ่งจำเป็นต้องมีข้อกำหนดให้ผู้ตัดสินต้องปรับปรุงหรือศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ ทางทฤษฎีและความสามารถในทางปฏิบัติของผู้ตัดสินอย่างต่อเนื่อง

2. หลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์ ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหา แนวทางการจัดกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ผลการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและมีความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทำให้ได้องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญอย่างครบถ้วนจึงสามารถพัฒนาหลักสูตรตามองค์ประกอบต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของ Taba, H. (1962) ที่ว่าการพัฒนาหลักสูตรต้องเริ่มจากการศึกษาวิเคราะห์ความต้องการ (Diagnosis of Needs) สำรวจสภาพปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคมและผู้รับการพัฒนาเพื่อนำมากำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulation of Objectives) ให้ชัดเจนหลังจากที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการแล้วจึงเลือกเนื้อหาสาระ (Selection of Content) จัดรวบรวมเนื้อหาสาระ โดยคำนึงถึงความต่อเนื่อง ความยากง่าย ความสามารถและความสนใจของผู้เรียนและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ แล้วจึงกำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินผล ตามลำดับ ก็จะทำให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพและมีความทันสมัยเป็นปัจจุบัน ยังสอดคล้องกับพิศาล เครือลิขิต (2565) พบว่า การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีองค์ประกอบของหลักสูตร 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงสร้างเนื้อหาสาระ 4) การวัดและประเมินผล จากการประเมินหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์ พบว่า คะแนนการทดสอบความรู้ความเข้าใจของผู้เข้ารับการพัฒนาหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ สามารถอธิบายได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหาในการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินกีฬาบาสเกตบอลให้สอดคล้องกับสมรรถนะการทำหน้าที่ของผู้ตัดสินกีฬาบาสเกตบอลในปัจจุบัน ซึ่งดำเนินการจัดการเรียนรู้สิ่งใหม่ผสมผสานกับความรู้เดิม สะท้อนความคิดเชื่อมโยงกับสมรรถนะการตัดสิน สร้างความรู้

และประยุกต์ใช้และกำหนดสมรรถนะการตัดสินใจฟาสเกตบอลมาเป็นแนวทางนำไปใช้ในการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นสมรรถนะการตัดสินใจสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตัดสินใจฟาสเกตบอลในการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของอารีย์ ศรีสุกทอง (2561) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์เรื่องความน่าจะเป็น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับแนวคิดของ García-Santos, D., Gómez-Ruano, M.A., Vaquera, A. & Ibáñez, S.J. (2020) การตัดสินใจของผู้ตัดสินใจอาจถูกมองว่าไม่ถูกต้องและสามารถกระตุ้นพฤติกรรมเชิงลบของผู้เล่นหรือผู้ฝึกสอนหรือแรงกดดันจากผู้ชม ความผิดพลาดของผู้ตัดสินใจส่งผลต่อรูปลักษณ์ของผู้ตัดสินใจในการแข่งขันก็เป็นไปได้ การใช้โปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงการตัดสินใจของผู้ตัดสินใจ เช่น ทบทวนสถานการณ์ที่ขัดแย้งกันของเกมและวิธีแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ หรือเสนอสถานการณ์จริงที่ผู้ตัดสินใจต้องตัดสินใจอย่างดีที่สุดในช่วงเวลาจำกัด ผู้ตัดสินใจจึงจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจากมุมมองทางสรีรวิทยา จิตวิทยา และเทคนิค เพื่อให้ผู้ตัดสินใจปรับปรุงประสบการณ์ การรับรู้ความสามารถของตนเองและการตัดสินใจของผู้ตัดสินใจ

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินใจฟาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์ พบว่า ผู้เข้ารับการพัฒนามีความพึงพอใจหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินใจฟาสเกตบอลตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นนี้มีประโยชน์ต่อการทำงาน และมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องต่อความต้องการ ผู้เข้ารับการพัฒนาได้รับการพัฒนาตามสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานในหน้าที่ และสามารถนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติได้ นอกจากนี้หลักสูตรมีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน มีความทันสมัยสามารถเรียนรู้และฝึกปฏิบัติได้ วิทยากรสามารถให้ความรู้ได้ตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและเนื้อหาสาระ มีเทคนิคการนำเสนอที่น่าสนใจ จัดลำดับขั้นตอนการให้ความรู้รวมทั้งตอบข้อซักถามได้ตรงประเด็น รวมทั้งการได้สะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกันกับวิทยากรที่เป็นผู้ตัดสินระดับนานาชาติในปัจจุบันและมีประสบการณ์ด้านการตัดสินใจฟาสเกตบอลในระดับสูง รวมถึงมวลประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับการรับรู้และประสบการณ์เดิมของผู้รับการพัฒนา ซึ่งทำให้ผู้เข้ารับการพัฒนาได้มีความรู้และนำข้อเสนอแนะไปปรับใช้เพื่อพัฒนาตนเอง เป็นประโยชน์และสามารถนำไปปรับประยุกต์ในการทำหน้าที่ปฏิบัติการเป็นผู้ตัดสินใจฟาสเกตบอล นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ฝึกลงมือปฏิบัติ จึงทำให้ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจาก หลักสูตรได้ผ่านกระบวนการพัฒนาที่ถูกต้องเหมาะสมทุกขั้นตอน ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญและได้รับการชี้แนะจากผู้เชี่ยวชาญด้านการตัดสินใจฟาสเกตบอลโดยตรง ทำให้ผู้เข้ารับการพัฒนาเกิดความมั่นใจในการพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิจจาณัฐ เฉลิมเกียรติศรีนวลสกุล (2566) พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการฝึกอบรมตามหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเห็นว่ากิจกรรมการฝึกอบรมสามารถเชื่อมโยงให้ผู้เข้าอบรมมีความสามารถในการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การปฏิบัติ และยังคงสอดคล้องกับ

ผลการวิจัยของกิตติคม คาวีรัตน์ (2553) พบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมสมรรถนะการตัดสินใจพหุศาสตร์ตามแนวคิดการสอนแบบเน้นประสบการณ์ โดยกำหนดการศึกษาถึงสมรรถนะเรื่องความรู้ ทักษะ คุณลักษณะเฉพาะวิชาชีพของผู้ตัดสินใจพหุศาสตร์ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาระบบการศึกษาความรู้ของผู้ตัดสินใจพหุศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ใช้กระบวนการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง มีขั้นตอนดังนี้ 1) การสร้างประสบการณ์ 2) การสะท้อนการเรียนรู้ 3) การสรุปองค์ความรู้ 4) การประยุกต์ใช้ความรู้ ซึ่งส่งผลให้ผู้ตัดสินใจสามารถนำความรู้ไปปรับหรือประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่การตัดสินใจได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สมาคมกีฬาบาสเกตบอลแห่งประเทศไทยสามารถนำผลการพัฒนาหลักสูตรไปปรับใช้ในการฝึกอบรมผู้ตัดสินใจพหุศาสตร์ให้ตรงกับสมรรถนะของผู้ตัดสินใจในปัจจุบันและคัดเลือกบุคคลที่มาเป็นวิทยากรจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาตามที่หลักสูตรกำหนด
2. มหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนวิชาการตัดสินใจพหุศาสตร์สามารถนำเนื้อหาและกิจกรรมเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. เป็นแนวทางการจัดสภาพการเรียนรู้ตามวงจรการเสริมสร้างและสนับสนุน ให้ผู้ตัดสินใจได้ปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากการเผชิญสถานการณ์ และการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการกระทำ เกิดความเข้าใจในตนเอง ทำให้เกิดเป็นประสบการณ์ เกิดทักษะการแก้ปัญหา เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว สร้างสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น และได้เข้าใจความเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งที่เกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กิจจานุภัฏ เฉลิมเกียรติศรีนวลสกุล. (2566). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูตามทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่การปฏิบัติของครูโรงเรียนเอกชน*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนครสวรรค์.
- กิตติคม คาวีรัตน์. (2553). *การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ณัฐพงศ์ จรทะผา. (2561). *การพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะของผู้ตัดสินบาสเกตบอล*. (ปริญญาณิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสุศึกษาและพลศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิศาล เครือลิต. (2565). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. (วิทยานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุริยัน สมพงษ์ และคมกฤษ รัตตะมณี. (2563). การพัฒนาบุคลากรทางการกีฬาบนพื้นฐานสมรรถนะ กรณีศึกษาเจ้าหน้าที่กองอำนวยการนักกีฬาไทยในการแข่งขันมหกรรมกีฬาระดับนานาชาติ. *วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ*, 21(3), 309-404.
- อรรถพล ยรรยงเสวี. (2561). รูปแบบการพัฒนาผู้ตัดสินฟุตบอลไทยสู่การเป็นผู้ตัดสินฟุตบอลระดับนานาชาติ (FIFA). *วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 10(28), 43-56.
- อารีย์ ศรีสุกอง. (2561). *ผลการจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความน่าจะเป็นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Candra, O., Dupri. & Prasetyo, T. (2021). The understanding of referees and coaches of basketball game rules. *Journal Sport Area*, 6(3), 325-334.
- Chen, L., Samhito, S. & Vilasthip, M. (2024). Factors Influencing Optimization Basketball Referee Management in Hunan Province China. *The Seybold Report Journal (TSRJ)*, 19(9), 238-243.
- Dosseville, F., Laborde, S. & Raab, M. (2011). Contextual and personal motor experience effects in judo referees' decisions. *The Sport Psychologist*, 25(1), 67-81.
- García-Santos, D., Gómez-Ruano, M.A., Vaquera, A. & Ibáñez, S.J. (2020). Systematic review of basketball referees' performances. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 20(3), 495-533.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliff. New Jersey : Prentice-Hall.
- Pratama, R., Wismanadi, H. & Tuasikal, A. R. S. (2019). Development Time Signal Violation Learning Video for Basic Basketball Referee. *Budapest International Research and Critics in Linguistics and Education (BirLE) Journal*, 2(4), 622-633.

- Šmíd, P. & Horička, P. (2013). Vývojové trendy v rozhodování basketbalu žen. In Optimální působení tělesné zátěže 2013 (pp. 279-286). Hradec Králové : Pedagogická fakulta UHK.
- Sors, F., Tomé Lourido, D., Parisi, V., Santoro, I., Galmonte, A., Agostini, T., & Murgia, M. (2019) Pressing Crowd Noise Impairs the Ability of Anxious Basketball Referees to Discriminate Fouls. *a section of the journal Frontiers in Psychology, 10*, 1-7.
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. New York : Harcourt, Brace and World Inc.
- Wang, S-W. & Hsieh, W-W. (2016). Performance Analysis of Basketball Referees by Machine Learning Techniques. *In Proceedings of the 4th International Congress on Sport Sciences Research and Technology Support*.

รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

A Model for Managing the Student Care and Support System of Schools in
The Secondary Educational Service Area Office Nakhon Sawan
based on Kalyanamittadhamma 7

รังสิวุฒิ พุ่มเกิด¹ วินัย ทองมัน² และวรกรฤต เกื้อนช่าง³

Rangsiwut Poomkerd, Winai Thongman and Worrakrit Thuenchang

Received: July 03, 2024

Revised: May 07, 2025

Accepted: May 09 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ 2) สร้าง และ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 21 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน ใช้แบบสนทนากลุ่ม และการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 16 คน ใช้แบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ด้านการรู้จักเป็นรายบุคคล พบปัญหาสูงสุด ได้แก่ การให้ความสำคัญกับงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างจริงจัง ด้านการคัดกรอง พบปัญหาสูงสุด ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบเข้าใจงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างแท้จริง ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน พบปัญหาสูงสุด ได้แก่ โรงเรียนสนับสนุนงบประมาณเพื่อไปใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียนได้อย่างคุ้มค่า ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา พบปัญหาสูงสุด ได้แก่ ครูมีความรู้ความเข้าใจและความพร้อม ในการให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียนอย่างแท้จริง และด้านการส่งต่อนักเรียน พบปัญหาสูงสุด ได้แก่ ผู้ปกครองมีความเข้าใจเมื่อมีการส่งต่อนักเรียนในความปกครองของตน 2) การสร้างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์, The Secondary Educational Service Area Office Nakhon Sawan

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: Rungsiwut1@gmail.com

ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ขั้นที่ 2 การคัดกรองนักเรียน ขั้นที่ 3 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน ขั้นที่ 4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา และขั้นที่ 5 การส่งต่อ และ 3) การประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, หลักกัลยาณมิตรธรรม 7

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the conditions; 2) to create; and 3) to evaluate a model for managing the student care and support system in the Secondary Educational Service Area Office Nakhon Sawan based on Kalyanamittadhamma 7. It was the mixed methods research. For qualitative research, 21 experts were interviewed. Data were analyzed using content analysis and focus group discussions with 9 experts. Quantitative research was conducted with 16 experts, using an evaluation form. Statistics used were mean and standard deviation. The research findings revealed that 1) the results of a study on managing the student care and support system of schools in the Secondary Educational Service Area Office Nakhon found the most significant problem in the area of individual awareness, specifically the lack of serious emphasis on the student care and support system. In the area of screening, the most significant problem was the teachers' genuine understanding of the student care and support system. Regarding student promotion and development, the most significant problem was the schools' inability to effectively utilize budgets for student development activities. In the area of prevention and problem solving, the most significant problem was teachers' lack of knowledge, understanding, and readiness to provide initial counseling to students. Finally, in the area of student referral, the most significant problem was parents' understanding when their children were referred; 2) developing a management model for the student care and support system of schools in the Secondary Educational Service Area Office Nakhon based on Kalyanamittadhamma 7 consisted of 5 steps: Step 1: getting to know students individually; Step 2: student screening; Step 3: promoting student development; Step 4: preventing and resolving problems; and Step 5: referral; and 3) evaluating the management model for the student care

and support system. Overall, the management model for the student care and support system of schools in The Secondary Educational Service Area Office Nakhon based on Kalyanamittadhamma 7 was found to be highly accurate, appropriate, beneficial, and feasible.

Keywords: management model, student care and support system, Kalyanamittadhamma 7

บทนำ

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม หมวด 1 จุดมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 กำหนดว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” ทั้งนี้โดยยึดแนวทางการจัดการศึกษาในหมวด 4 มาตรา 23 ที่ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมและในมาตรา 24(4) ได้กำหนดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดกระบวนการสอนผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2581) และหลักสูตรขั้นพื้นฐานที่เน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรมและมีความรอบรู้พร้อมทั้งด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคงและพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้มีความสมบูรณ์พร้อมอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนให้มีทักษะในการดำรงชีวิต จึงจำเป็นที่ทุกโรงเรียนในฐานะหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้เรียน และแก้วิกฤติสังคม จึงควรนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาประยุกต์ใช้และพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบหนึ่งที่จะช่วยในการแก้ปัญหานักเรียนดังกล่าว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) ซึ่งมาตรฐานการแนะแนว กรมวิชาการร่วมกับกรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด จึงมีบทบาทหน้าที่ตามแนวทางการดำเนินงาน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีการศึกษาเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ คัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด สรุปผลจำแนกนักเรียนแบ่งเป็นกลุ่ม ดำเนินการส่งเสริมพัฒนา และจัดกิจกรรม การป้องกันและแก้ไขปัญหา การช่วยเหลือนักเรียนอย่างเหมาะสม การดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกคนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข ดังนั้น ต้องอาศัยความ

ร่วมมือจากบุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นระบบที่ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีการดำเนินงานสะดวกขึ้น นักเรียนได้รับการป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ดีขึ้น (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ ได้นำระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนมาดำเนินการในสถานศึกษาในสังกัด การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ผ่านมา ยังไม่บรรลุผลสำเร็จตามหลักการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเท่าที่ควร ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูในบางโรงเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานตามขั้นตอนตามแผนที่วางไว้ การคัดกรอง SDQ ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนของโรงเรียนในสังกัด ส่วนใหญ่มีผลการคัดกรองกลุ่มมีปัญหา ด้านปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อนมากที่สุด ด้านเกร ด้านปัญหาอารมณ์ ด้านอายุไม่นิ่ง/สมาธิสั้น มากตามลำดับ สำหรับปัญหาด้านพฤติกรรมด้านสัมพันธ์ทางสังคมไม่มี ปัญหา ความเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารเพื่อให้งานทำหน้าที่กัลยาณมิตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือ บุคคลที่ทานคบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ในที่นี้มุ่งเอามิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยงเป็นสำคัญ คือ น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา นำเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งใจ นำเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำ ตักเตือน อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำแนะนำ วิพากษ์วิจารณ์อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว แกล้งเรื่องล้าลึกได้สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยาก ชับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป และการไม่ชักนำแนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสียคุณสมบัติดังกล่าวหากมีอยู่ในบุคคลใด ย่อมทำให้ผู้นั้นเป็นผู้ทรง คุณประโยชน์อันใหญ่แก่ผู้คนทั่วไป หลักกัลยาณมิตรธรรมเป็นองค์คุณของกัลยาณมิตร

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการใช้หลักธรรม กัลยาณมิตรธรรม 7 ที่นำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งการบริหารที่มี คุณธรรมกัลยาณมิตรธรรม 7 นั้น ต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจกว้างขวาง หูกว้าง ตากว้าง หมั่นสอดส่องดูแล ความทุกข์สุขของผู้อื่น ต้องไม่เอนเอียง และที่สำคัญต้องมีกัลยาณมิตรธรรม คือ ความเป็นมิตรแท้ เพื่อนแท้ต่อทุกคนทุกฝ่าย กล่าวคือจะต้อง เป็นผู้เป็นที่รัก นำเคารพ น่ายกย่อง เป็นต้น จึงจะทำงาน ด้วยกันได้อย่างสะดวก ตลอดจนทำให้งาน ด้านการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ยิ่งขึ้นไป นอกจากนี้การบริหารงานตามหลักธรรมกัลยาณมิตรธรรม 7 นั้นเป็นรูปแบบหนึ่งที่ใช้ใน การบริหารงานซึ่งอยู่ในช่วงของการปฏิบัติงาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหาร

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7

วิธีดำเนินการวิจัย

การทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7” นี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัยแต่ละด้านไว้เป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ซึ่งแหล่งข้อมูล ได้แก่ 1) จากเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัล 2) จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ 3) จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 21 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ ร่างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 และเอกสารการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 เก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 16 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาศภาพการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ด้านการรู้จักเป็นรายบุคคล พบปัญหาสูงสุด ได้แก่ การให้ความสำคัญกับงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างจริงจัง ด้านการคัดกรองนักเรียน พบปัญหา

สูงสุด ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบเข้าใจงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างแท้จริง ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียน พบปัญหาสูงสุด ได้แก่ โรงเรียนมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อไปใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเรียนได้อย่างคุ้มค่า ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา พบปัญหาสูงสุด ได้แก่ ครูมีความรู้ความเข้าใจและความพร้อม ในการให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียนอย่างแท้จริง และด้านการส่งต่อนักเรียน พบปัญหาสูงสุด ได้แก่ ผู้ปกครองมีความเข้าใจเมื่อมีการส่งต่อนักเรียนในความปกครองของตน

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 พบว่า ในขั้นตอนการสร้างผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหาสาระของรูปแบบจากเอกสารงานวิจัยเกี่ยวข้องและนำการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ที่วิเคราะห์ได้ มาประมวลสรุปเข้าด้วยกันได้รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการ 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล จำนวน 7 รูปแบบ ขั้นที่ 2 การคัดกรองนักเรียน จำนวน 6 รูปแบบ ขั้นที่ 3 การส่งเสริมพัฒนาการเรียน จำนวน 7 รูปแบบ ขั้นที่ 4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา 6 รูปแบบ และขั้นที่ 5 การส่งต่อนักเรียน 6 รูปแบบ รวมทั้งสิ้น 32 รูปแบบ พบว่า รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินการของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีแนวทางรูปแบบการดำเนินงานและบูรณาการหลักธรรมโดยผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างจริงจัง ให้ครูมีความรับผิดชอบเข้าใจงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างแท้จริง รวมถึงสนับสนุนงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเรียน อีกทั้งให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในการให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียนอย่างแท้จริง ผู้ปกครองมีความเข้าใจการส่งต่อนักเรียนในปกครองของตน

3. การประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 โดยรวมรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 มีความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.79 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.153 ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.090 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.108 และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.772 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.120

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยเฉพาะบางประเด็นมาอภิปรายผลดังนี้

1. สภาพการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ผลที่ได้จากการวิจัย สามารถวิเคราะห์ตัวแปรได้สิ้น 58 ตัวแปร และผลการสังเคราะห์ตัวแปรจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับสภาพการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ โดยสามารถแบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการรู้จักเป็นรายบุคคล และพบปัญหาสูงสุด ได้แก่ การให้ความสำคัญกับงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างจริงจัง 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน และพบปัญหาสูงสุด ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบเข้าใจงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างแท้จริง 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนและพบปัญหาสูงสุด ได้แก่ โรงเรียนมีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อไปใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนานักเรียนได้อย่างคุ้มค่า 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา และพบปัญหาสูงสุด ได้แก่ ครูมีความรู้ความเข้าใจและความพร้อม ในการให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียนอย่างแท้จริง และ 5) ด้านการส่งต่อนักเรียนและพบปัญหาสูงสุด ได้แก่ ผู้ปกครองมีความเข้าใจเมื่อมีการส่งต่อนักเรียนในความปกครองของตน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ มีการดำเนินการตามนโยบายด้านระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของต้นสังกัด และงานวิจัยของอภิสิทธิ์ รอดบำเรอ (2560) กล่าวว่าสภาพการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ กระบวนการบริหารบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ กระบวนการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ บทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอวยชัย ศรีตระกูล (2556) ที่พัฒนารูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษา พบว่า การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วยหลักการและแนวคิดในการบริหาร ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหาร ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การส่งต่อนโยบาย การมีส่วนร่วมของบุคลากร และการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่ประกอบด้วย การวางแผน การวางแผน การจัดสร้างองค์กร การนำองค์กร การปฏิบัติการ การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล การปรับปรุงพัฒนาและการประสานงาน และเมื่อนำข้อมูล

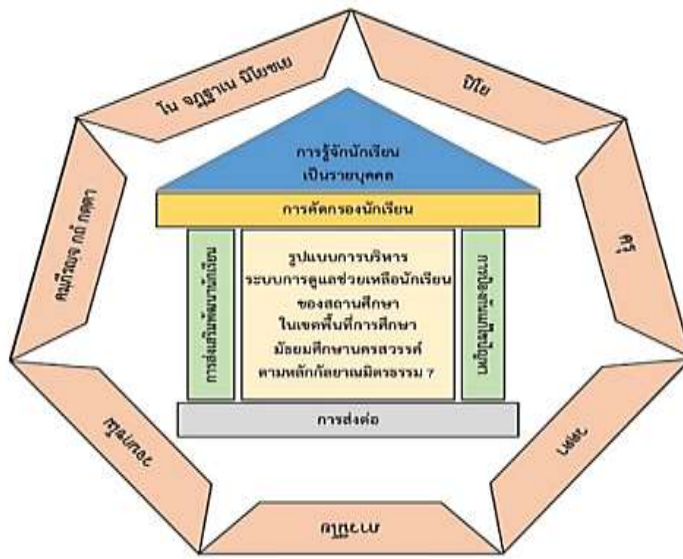
ดังกล่าวมาสร้างรูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้รูปแบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ที่ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการและแนวคิดการบริหาร 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร และ 3) กระบวนการบริหาร ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร การนำองค์กร การปฏิบัติการ การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล การปรับปรุงพัฒนาและการประสานงาน โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากและมีประโยชน์อยู่ในระดับมาก

2. การสร้างรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ในขั้นตอนการสร้าง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหาสาระของรูปแบบจากเอกสาร งานวิจัยเกี่ยวข้องและนำการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ที่วิเคราะห์ได้ มาประมวลสรุปเข้าด้วยกันได้รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล จำนวน 7 รูปแบบ ขั้นที่ 2 การคัดกรองนักเรียน จำนวน 6 รูปแบบ ขั้นที่ 3 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน จำนวน 7 รูปแบบ ขั้นที่ 4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา 6 รูปแบบ และ ขั้นที่ 5 การส่งต่อนักเรียน 6 รูปแบบ รวมทั้งสิ้น 32 รูปแบบ รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด

3. การประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 โดยรวมผลการประเมินรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นประโยชน์และด้านความเป็นไปได้ ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะในการสร้างรูปแบบนั้น ผู้วิจัยได้ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาตลอดในทุกขั้นตอน โดยผู้วิจัยได้เริ่มจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เป็นเพราะได้ทำการพัฒนารูปแบบ พร้อมทั้งปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นนี้เป็นแบบจำลองกึ่งโครงสร้าง มีความเหมาะสมเป็นไปได้

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ” ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยหลักการที่เกี่ยวข้อง แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นต้น โดยทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพมีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการจัดประชุมสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จึงได้สรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการงานวิจัยที่ค้นพบดังกล่าวผู้วิจัยจึงนำมาเสนอเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

1. หน่วยงานต้นสังกัดที่รับผิดชอบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ ควรนำรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ไปใช้ในการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาอื่นได้

2. หน่วยงานต้นสังกัดควรนำรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ ตามหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ที่สร้างขึ้น ไปใช้แก้ปัญหาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณสำหรับการบริการเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). *การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2561-2564)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). *แนวการจัดกิจกรรมแนะแนวตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

อภิสิทธิ์ รอดบำเรอ. (2556). *รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

อวยชัย ศรีตระกูล. (2556). *การพัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

การพัฒนาแบบแผนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้น แบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ

Model Development for Blended Short-Term Vocational Training Curriculum Based on Occupational Standards

ธิติมา โรจนวัชรากิบาล¹ พิสิฐ เมธาภัทร² และไพโรจน์ สติรยากร³
Titima Rojwatcharapibal, Pisit Methapatara and Pairote Stirayakorn

Received: October 29, 2024

Revised: May 05, 2025

Accepted: May 09 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ 2) พัฒนาและประเมินความเหมาะสม 3) ทดลองใช้รูปแบบ และ 4) ติดตามและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ ใช้แบบแผนการวิจัยและพัฒนา โดย 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ แจกแบบสอบถามออนไลน์ที่มีค่าความความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ระหว่าง 0.80-1.00 กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 205 แห่ง สถิติที่ใช้คือ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า $PNI_{modified}$ 2) พัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 13 คน 3) ประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 10 คน และ 4) ติดตามและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบ คือ ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรม ผลการประเมินผลหลังการฝึกอบรม ผลการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหาและความต้องการในภาพรวม พบว่า ผลการจัดอันดับความต้องการจำเป็นทุกหัวข้อมีความสำคัญสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบ 2) ผลการพัฒนาและประเมินความเหมาะสม พบว่ารูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย คือ หาความต้องการจำเป็น ออกแบบหลักสูตร นำไปใช้จริง การประเมินผล และติดตามผล ส่วนการประเมินความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ภาคทฤษฎีร้อยละ 82.87/84.71 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 และภาคปฏิบัติร้อยละ 75.10 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 75 และ 4) การติดตามและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบฯ พบว่า 1) หลักสูตร

¹ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา; Office of The Vocational Education Commission

²⁻³ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ; King Mongkut's University Of Technology North Bangkok

ฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสัน สาขาขนมอบ มีหัวข้อการฝึกอบรม 9 หัวข้อ 30 ชั่วโมง ผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมภาคทฤษฎี ร้อยละ 81.90/82.95 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 และภาคปฏิบัติร้อยละ 84.95 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 75 3) ผลการประเมินผลหลังการฝึกอบรม ในภาพรวมมีระดับความพึงพอใจระดับมาก 4) ผลการทดสอบมาตรฐานฝีมือ พบว่า ผ่านการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 100

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสัน, มาตรฐานอาชีพ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the problems and needs; 2) to develop and evaluate the suitability of the model; 3) to test the model; and 4) to monitor and evaluate the effectiveness of the pilot program for developing blended short-term vocational training curriculum based on occupational standards. A research and development design was used, consisting of 1) studying the problems and needs by distributing an online questionnaire with content validity between 0.80-1.00 to 205 sample groups. Statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, and PNI modified; 2) developing and evaluating the suitability of the model through focus group discussions with 13 experts; 3) evaluating the pilot test of the model with a target group of 10 people; and 4) following up and evaluating the results of the pilot test, including the results of the curriculum development, training achievement, post-training evaluation results, and labor skills standard test results. The research findings revealed that 1) the overall problem and needs assessment showed that the prioritized needs of all topics were important and could be used as data for model development; 2) the development and suitability evaluation results showed that the curriculum development model, consisting of needs identification, curriculum design, implementation, evaluation, and follow-up, had the highest overall suitability evaluation; 3) the pilot testing of the model had the highest level of suitability. The average theoretical training scores were 82.87%/84.71%, exceeding the set criteria of 80/80, and the practical training scores were 75.10%, exceeding the set criteria of 75%; 4) the follow-up and evaluation of the pilot testing of the model showed that 1) the short-term vocational training course in baking, with 9 training topics and 30 hours of instruction, had the highest level of suitability evaluation; 2) the average theoretical training scores were

81.90%/82.95%, exceeding the set criteria of 80/80, and the practical training scores were 84.95%, exceeding the set criteria of 75%; 3) the overall post-training evaluation showed a high level of satisfaction; 4) the skills standard test results showed that participants passed the labor skills standard test. 100%.

Keywords: curriculum development, short-term vocational training courses, occupational standards

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษา และการฝึกอบรมวิชาชีพ โดยการจัดการศึกษาด้านวิชาชีพนั้นจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อผลิตและพัฒนาคน ในด้านวิชาชีพระดับฝีมือระดับเทคนิคและระดับเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยนำความรู้ในทางทฤษฎี และภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาผู้รับการศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถในทางปฏิบัติ และมีสมรรถนะจนสามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพโดยอิสระได้ จึงจำเป็นต้องกำหนดแผนปฏิรูปเพื่อพัฒนาการอาชีวศึกษาให้มีความเข้มแข็งทันต่อการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านทั้งภายใน และภายนอกประเทศ เพื่อสนองตอบแนวทางการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนา คือ ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย และสังคมไทย โดยมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุว่า การอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ ให้จัดในสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาเอกชน สถานประกอบการหรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ซึ่งหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของสังคม ชุมชน และผู้เรียนมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะสามารถทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดความชำนาญ และเกิดเจตคติที่ดีในงานที่ได้รับการอบรม ทำให้เกิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม และสามารถปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นกว่าเดิม

การจัดการศึกษาหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นที่มุ่งให้ผู้รับการศึกษามีสมรรถนะ สามารถประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ควรเป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น หากแต่การดำเนินการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ พบว่า ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจะดำเนินการเหมือนกับการเรียนการสอนในระบบที่เป็นจัดการเรียนการสอนปกติของสถานศึกษา และมีการส่งนักศึกษาไปฝึกงานในสถานประกอบการซึ่งเป็นการมุ่งเน้นความรู้ แต่ผู้ผ่านการฝึกอบรมไม่สามารถปฏิบัติงานจริงได้ (พรพรณี เขาแก้ว, 2563) ตลอดจนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นที่เปิดสอนยังไม่หลากหลาย การ

จัดฝึกอบรมดำเนินการตามความพร้อมของสถานศึกษาและศักยภาพของครู ไม่มีการพัฒนาคุณภาพครูฝึกอบรม เพื่อสามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะปฏิบัติในการฝึกอาชีพได้ (ยุวดี กันทะ, 2556)

จากความเป็นมา และความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ โดยให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพได้จริง ได้รับการรับรองจากหน่วยงานรับรองมาตรฐาน และนำเทคโนโลยีมาผสมผสานจัดการเรียนรู้เพื่อความยืดหยุ่นในการจัดฝึกอบรม ครูในสถานศึกษาที่เป็นวิทยากรได้รับการพัฒนา สามารถเป็นครูฝึกอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันที่มีประสิทธิภาพ ยกกระตือรือร้นการจัดฝึกอบรมวิชาชีพให้มีคุณภาพและสถานศึกษามีรูปแบบการจัดฝึกอบรมที่ชัดเจน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันแบบผสมผสาน ตามมาตรฐานอาชีพ
2. เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันแบบผสมผสาน ตามมาตรฐานอาชีพ
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ
4. เพื่อติดตามและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันแบบผสมผสาน ตามมาตรฐานอาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้แบบแผนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ สถานศึกษารัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 431 แห่ง และกลุ่มตัวอย่าง จากการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970) เพื่อกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 จัดกลุ่มแบ่งชั้นประเภทสถานศึกษาและแบ่งตามภาคที่สถานศึกษาสังกัด และใช้วิธีการเทียบสัดส่วนเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างจากทุกประเภทสถานศึกษาและมาจากทุกภาค ได้กลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณ จำนวน 205 แห่ง

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างสถานศึกษา จำแนกเป็นภาคและประเภทของสถานศึกษา

สถานศึกษาสังกัด	ประชากร (แห่ง)	จำนวนสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง						รวม
		วิทยาลัย เทคนิค	วิทยาลัย อาชีวศึกษา	วิทยาลัย สารพัดช่าง	วิทยาลัย การอาชีพ	วิทยาลัย เกษตรฯ	อื่นๆ	
เหนือ	87	13	4	5	12	6	1	41
กลาง	86	13	4	4	14	4	2	41
ตะวันออกเฉียงเหนือ	119	24	5	2	20	5	1	57
ตะวันออกเฉียงและ กทม.	58	11	2	3	6	1	3	26
ใต้	81	11	4	3	15	5	2	40
รวม	431	72	19	17	67	21	9	205

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ (QR Code) จำนวน 5 ฉบับ สำหรับ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) ครูหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ให้ทำหน้าที่วิทยากร 3) ครูฝึกของสถานประกอบการ 4) วิทยากรหน่วยงานรับรองมาตรฐาน และ 5) ผู้เคยเข้ารับการฝึกอบรม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบของ Likert และมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทุกรายการอยู่ในช่วง 0.80 – 1.00

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความถี่การจำเป็น $PNI_{modified}$

2. ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ

2.1 การพัฒนา (ร่าง) รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ มีองค์ประกอบ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1) การหาความต้องการจำเป็น (Needs) เป็นการศึกษาความต้องการของบุคคล ชุมชน ในการศึกษาอบรมวิชาชีพตามเหตุการณ์ในปัจจุบัน การศึกษาเนื้อหาและทักษะปฏิบัติวิชาชีพที่เป็นองค์ความรู้หลักของหลักสูตรวิชาชีพร่วมกันของสถานศึกษา สถานประกอบการ และ การศึกษามาตรฐานวิชาชีพ โดยการวิเคราะห์งานและหน้าที่หลักของวิชาชีพร่วมกันของสถานศึกษา สถานประกอบการและหน่วยงานรับรองมาตรฐาน

2) การออกแบบหลักสูตร (Design) เป็นกระบวนการตั้งแต่การร่างหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพที่มีการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตร ได้แก่ จำนวนชั่วโมง สมรรถนะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน คำอธิบายรายวิชา คุณสมบัติของผู้เรียนและผู้สอน และอื่น ๆ ให้ครอบคลุม การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานในรูปแบบที่เหมาะสมกับเนื้อหาหรือกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้ง การทดลองใช้และการประเมินผลหลักสูตรเพื่อการแก้ไขปรับปรุงในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ของหลักสูตร ฯ ต่อไป

3) การนำไปใช้จริง (Implementation) เป็นการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปจัดอบรมให้แก่ผู้พัฒนาหลักสูตรหรือวิทยากร เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ และนำไปถ่ายทอดความรู้ต่อแก่ครูผู้สอนหรือผู้สนใจศึกษาในหลักสูตรวิชาชีพนั้น โดยร่วมกันวิเคราะห์เนื้อหาและทักษะปฏิบัติของวิชาชีพที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน พัฒนาการใช้เทคนิคและวิธีการสอนแบบผสมผสานกับสถานการณ์ในปัจจุบันหรือจำลองเหตุการณ์เสมือนจริงในการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามสภาพความพร้อมของแต่ละคน รวมทั้งการสร้างใบประเมินผลการเรียนรู้และการปฏิบัติงานทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน

4) การประเมินผล (Evaluation) เป็นการตรวจสอบและตัดสินว่าหลักสูตรนั้นมีคุณค่า บรรลุตามหลักการ จุดมุ่งหมาย และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ได้แก่ การประเมินความก้าวหน้าของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและการประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาต่อไป

5) การติดตามผล (Monitoring) เป็นกระบวนการที่ผู้รับผิดชอบหลักสูตรทำการติดตามผลจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่ามีสมรรถนะในการปฏิบัติงานภายหลังจากได้ผ่านการฝึกอบรมหรือไม่ ได้แก่ การติดตามผลการนำไปใช้ประกอบอาชีพของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การติดตามผลการไปทดสอบมาตรฐานวิชาชีพของผู้เข้ารับการฝึกอบรม และการติดตามผลการใช้ประโยชน์ของหลักสูตรวิชาชีพจาก สถานศึกษา สถานประกอบการและหน่วยงานรับรอง

ใช้หลักการวิเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การวิเคราะห์หัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ เนื้อหา สื่อ วัสดุและประเมินผล เพื่อนำไปเป็นข้อมูลในการออกแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การฝึกอบรมแบบ (Online) และการฝึกอบรมแบบเผชิญหน้า (face-to-face) เพื่อให้ผู้อบรมบรรลุวัตถุประสงค์การฝึกอบรม

2.2 การประเมินความเหมาะสมสร้างรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 ฉบับ ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ (ฉบับร่าง) ฉบับที่ 2 แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการหาความต้องการจำเป็น (Needs) (ฉบับร่าง) ฉบับที่ 3 แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการออกแบบหลักสูตร (Design) (ฉบับร่าง) ฉบับที่ 4 แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการนำไปใช้จริง (Implementation) (ฉบับร่าง) ฉบับที่ 5 แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation) (ฉบับร่าง) และฉบับที่ 6 แบบประเมินความเหมาะสมขั้นตอนการติดตามผล (Monitoring) (ฉบับร่าง) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า และมีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาทุกรายการอยู่ในช่วง 0.80 – 1.00 ดังนั้น จึงมีความสอดคล้องทุกรายการ

2.3 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ ระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้บริหารสถานฝึกอบรมที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน ครูผู้สอนที่เคยเป็นวิทยากรฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น ประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 4 คน ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่มีประสบการณ์จัดฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 13 คน โดยเลือกตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนด ผลประเมินความเหมาะสมแต่ละขั้นตอนของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ชั้นประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ กับกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่งานวิจัยกำหนด จำนวน 10 คน วิทยากรทดลองสอนตามหลักสูตรฯ จัดเก็บข้อมูล นำมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบฝึกหัดและแบบทดสอบด้วยวิธีของ Kuder Richardson ใช้สูตร KR-20 และหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมจากการทดลองใช้ ตามเกณฑ์การหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม ด้านทฤษฎีตามเกณฑ์ 80/80 ดำเนินการระหว่างวันที่ 12-15 มีนาคม 2567 ณ วิทยาลัยบริหารธุรกิจและการท่องเที่ยวกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร และเก็บรวมทั้งรวบรวมข้อมูลผลการฝึกอบรม เพื่อประเมินประสิทธิภาพการจัดฝึกอบรม โดยประเมินผลสัมฤทธิ์ภาคทฤษฎี (E_1/E_2) ผลสัมฤทธิ์ภาคปฏิบัติ (เกณฑ์ผ่านร้อยละ 75) และประเมินความพึงพอใจการทดลองใช้รูปแบบฯ

4. ชั้นติดตามและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ ระยะสั้นแบบผสมผสาน ตามมาตรฐานอาชีพ ที่นำไปฝึกอบรม โดยทำการติดตามครูหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากสถานศึกษาภาครัฐ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ให้ทำหน้าที่วิทยากร ที่เข้ารับการฝึกอบรมการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแบบผสมผสาน ตามมาตรฐานอาชีพ ที่กลับไปดำเนินการจัดฝึกอบรมตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแบบผสมผสาน ตามมาตรฐานอาชีพ โดยติดตามจากผู้ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ครูที่ผ่านการฝึกอบรม หัวหน้าแผนกวิชาของครูผู้ได้รับการฝึกอบรม และผู้เข้ารับการฝึกอบรมจากครูผู้ได้รับการฝึกอบรม เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นที่ใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแบบผสมผสาน ตามมาตรฐานอาชีพ

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและความต้องการรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ ในภาพรวม พบว่า จากกลุ่มตัวอย่าง 5 กลุ่ม สรุปผลดังนี้

1.1 ด้านความต้องการรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ ทำการศึกษาทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การมีรูปแบบการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาสมรรถนะบุคคลตามมาตรฐานอาชีพ 2) การมีรูปแบบการ

ฝึกอบรมแบบผสมผสาน 3) การร่วมมือจากเจ้าของอาชีพ สถานประกอบการ หน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ร่วมพัฒนาหลักสูตร 4) การร่วมมือจากเจ้าของอาชีพ สถานประกอบการ หน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ร่วมจัดฝึกอบรม และ 5) การได้รับการรับรองการผ่านการทดสอบมาตรฐานอาชีพ จากหน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพ พบว่า มีระดับความต้องการรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด

1.2 ด้านหัวข้อที่ต้องการฝึกอบรมในรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสาน ตามมาตรฐานอาชีพ ทำการศึกษาทั้งหมด 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้น 2) การเรียนรู้แบบผสมผสาน 3) มาตรฐานอาชีพ พบว่า มีระดับความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้น พบว่า รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการหาความต้องการจำเป็น ขั้นตอนการออกแบบหลักสูตร ขั้นตอนการนำไปใช้จริง ขั้นตอนการประเมินผล และขั้นตอนการติดตามผล ส่วนการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสาน ตามมาตรฐานอาชีพ พบว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายขั้นตอน พบว่า ขั้นตอนที่มีผลประเมินสูงสุด คือ ขั้นตอนการนำไปใช้จริง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ขั้นตอนการหาความต้องการจำเป็น ขั้นตอนการติดตามผล ขั้นตอนการออกแบบหลักสูตร และขั้นตอนการประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุดตามลำดับ

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ ดำเนินการใน 2 ส่วน คือ

3.1 พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ เพื่อใช้ฝึกอบรมผู้ที่จะนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฯ ไปทดลองใช้ พบว่า มีผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด

3.2 ฝึกอบรมหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ ประเมินผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมภาคทฤษฎี (E1/E2) และภาคปฏิบัติ ผลการประเมินพบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ภาคทฤษฎีร้อยละ 82.87/84.71 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 และมีค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ภาคปฏิบัติร้อยละ 75.10 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 75

4. ผลติดตามและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ ดำเนินการใน 4 ส่วน ดังนี้

4.1 พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ สาขาขนมอบ หัวข้อการฝึกอบรม 9 หัวข้อเรื่อง ระยะเวลารวม 30 ชั่วโมง และมีผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด

4.2 ผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ สาขาขนมอบ ประเมินผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมภาคทฤษฎี (E1/E2) และภาคปฏิบัติ ผลการประเมิน พบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ภาคทฤษฎีร้อยละ 81.90/82.95 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 และมีค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ภาคปฏิบัติร้อยละ 84.95 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 75

4.3 ผลการประเมินผลหลังการฝึกอบรมของครูฯ ที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ จำนวน 29 คน เกี่ยวกับการนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการอบรมไปใช้ มีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บังคับบัญชาของครูฯ ที่มีต่อการนำความรู้และทักษะไปใช้ มีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้ผ่านการฝึกอบรมจากครูฯ ที่มีต่อการนำความรู้และทักษะไปใช้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้มีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

4.4 ผลการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ สาขาขนมอบ จำนวน 20 คน พบว่าผ่านการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานทุกราย คิดเป็นร้อยละ 100

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นการอภิปรายผลโดยมุ่งเน้นการพัฒนาและประเมินความเหมาะสมรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ โดยพบว่า สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันแบบผสมผสาน ตามมาตรฐานอาชีพ จากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีปัญหาในการที่หน่วยงานไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสัน ส่วนปัญหาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสัน ด้านที่พบมากที่สุด คือ ด้านผู้สอน และเห็นด้วยให้มีการจัดฝึกอบรมตามรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพสำหรับหัวข้อที่ต้องการฝึกอบรมในรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ จัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย หัวข้อเรื่อง การออกแบบหลักสูตร (Design) การหาความต้องการจำเป็น (Needs) การนำไปใช้จริง (Implementation) การติดตามผล (Monitoring) และการประเมินผล (Evaluation) สอดคล้องกับงานวิจัยของเมษา นวลศรี และคณะ (2564) พบว่า การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่มีการศึกษาความต้องการจำเป็นและจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น 3 ลำดับแรก ที่ถือว่าเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพรณี เขาแก้ว (2563) ได้สรุปปัญหาของการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน มุ่งเน้นสมรรถนะอาชีพ พบว่า ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน โดยส่วนมากสถานศึกษาจะดำเนินการเหมือนกับการเรียนการสอนในระบบที่เป็นการจัดการเรียน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของยุวดี

กันทะ (2556) พบว่า หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นที่เปิดสอนยังไม่หลากหลายตามความพร้อมของสถานศึกษา และศักยภาพของครู ดังนั้น จึงควรมีการพัฒนาคุณภาพครูฝึกอบรมเพื่อที่จะได้เป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะปฏิบัติในการฝึกอาชีพ ขณะที่การพัฒนารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน และผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามที่วโร เฟ็งสวัสดิ์ (2556) กล่าวว่า การสร้างและพัฒนารูปแบบมี 2 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างหรือพัฒนา โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายใต้อารมณ์แบบ ตลอดจนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น และ 2) การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นถึงแม้จะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวความคิดรูปแบบของบุคคลอื่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของจรี ทังพงษ์ และคณะ (2567) ศึกษาารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการของวิทยาลัยเทคนิคบางแสน พบว่า สภาพการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นและนำมาพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การพัฒนาสมรรถนะครูผู้สอน 2) กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียน 3) การพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานประกอบการ 4) การติดตามและประเมินผลผู้เรียน มีการทดลองใช้รูปแบบ และประเมินผลการใช้รูปแบบ จึงส่งผลให้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแบบผสมผสาน ตามมาตรฐานอาชีพ ที่พัฒนาขึ้น มีผลการประเมินความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพรณี เขาแก้ว (2563) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบบริหารการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นแบบบูรณาการกับงานอาชีพ โดยใช้หลักการบริหารคุณภาพโดยรวม (TQM) พบว่าการประเมินรูปแบบมีความเหมาะสมโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแบบผสมผสาน ตามมาตรฐานอาชีพ ประกอบด้วย

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม 1) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ 2) มีทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ 3) มีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ

เนื้อหาของหลักสูตร แบ่งหัวข้อเรื่องได้เป็น 2 หัวข้อเรื่อง ได้แก่ 1) หัวข้อเรื่อง หลักสูตรและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 2) หัวข้อเรื่อง รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพ กำหนดหัวข้อหลักได้ 6 หัวข้อ ดังนี้ 2.1 หลักสูตรและรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 2.2 การหาความต้องการจำเป็น (Needs) 2.3 การออกแบบ

หลักสูตร (Design) 2.4 การนำไปใช้จริง (Implementation) 2.5 การประเมินผล (Evaluation) 2.6 การติดตามผล (Monitoring)

ระยะเวลาในการฝึกอบรม 4 วัน ด้วยวิธีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการซึ่งแผนการฝึกอบรมจัดทำขึ้นตามหัวข้อเรื่องประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ใบเนื้อหา แบบฝึกหัดใบเฉลย แบบฝึกหัด ใบปฏิบัติงาน ใบประเมินผลงานภาคปฏิบัติแบบทดสอบ ใบเฉลยแบบทดสอบ สื่อ และแผนการสอนเพื่อมุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตร

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สถานประกอบการ และหน่วยงานรับรองมาตรฐานอาชีพ สามารถนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

2. สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สามารถนำรูปแบบการพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้นแบบผสมผสานตามมาตรฐานอาชีพไปกำหนดเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้น

เอกสารอ้างอิง

- จรี ท้าวพงษ์, ปวีศา จรดล และนภาพรณ ธีธัญญา. (2567). รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการของวิทยาลัยเทคนิคบางแสน. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 9(1), 37-50.
- พรรณี เขาแก้ว. (2565). การพัฒนารูปแบบบริหารการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นแบบบูรณาการกับงานอาชีพโดยใช้หลักการบริหารคุณภาพโดยรวม (TQM). (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมดุสิต สาขาวิชาวิจัยและพัฒนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- เมษา นวลศรี และคณะ (2564). การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อ พัฒนาการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. *Journal of Roi Kaensarn Academic*, 6(6), 34-51.
- ยุวดี กันทะ. (2556). รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นฐานสมรรถนะโดยใช้กระบวนการอย่างมีส่วนร่วม. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมดุสิต สาขาวิชาวิจัยและพัฒนา). บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- วาโร เพ็งสวัสดิ์. (2556). การวิจัยพัฒนารูปแบบ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 2(4), 1-15.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การพัฒนาแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ
เชิงรุก สู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน

Developing a Model for Enhancing Teachers' Capacity in Proactive
Competency-based Learning to Develop Modern Student Skills
under the Office of the Basic Education Commission

อาภากร สุโพธิ์¹ และสุธรรม ธรรมทัศนานนท์²

Apakorn Supho and Sutum Tummatasananon

Received: February 05, 2025

Revised: May 08, 2025

Accepted: July 13, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา
สภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์เป็นครู 379 คน โดยสุ่มแบบแบ่งชั้น ใช้แบบสอบถามสภาพ
ปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าความตรงอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน มี
ความเชื่อมั่น 0.90 สภาพที่พึงประสงค์ มีความเชื่อมั่น 0.95 และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 6 คน เลือก
แบบเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์ 2) สร้างรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ 9 คน
เลือกแบบเจาะจง ใช้ประเด็นการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญและแบบสอบถามความเป็นไปได้ 3) ทดลอง
ใช้รูปแบบ โดยครู 20 คน โดยสมัครใจ ใช้แบบทดสอบและแบบสังเกตพฤติกรรม และ 4) ประเมิน
รูปแบบโดยผู้ใช้ 20 คน เลือกแบบเจาะจง ใช้แบบสอบถามความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์
และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ผลการวิจัย พบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานสภาพ
ปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็นอันดับ 1
การกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน 2) รูปแบบประกอบด้วย หลักการและวัตถุประสงค์
วิธีดำเนินการ แนวทางการพัฒนา แนวทางการประเมิน และเงื่อนไขความสำเร็จ มีความเป็นไปได้
อยู่ในระดับมากที่สุด 3) คะแนนและพฤติกรรมหลังการเข้ารับการพัฒนามีค่าสูงกว่าก่อนการพัฒนา และ
4) รูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ, การเสริมสร้าง, สมรรถนะครู, การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก

¹⁻² มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น; Sripatum University, Khonkaen Campus

Corresponding author, e-mail: Khae0981723726, Tel. 098-1723726

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the background information. The sample group for the study, focusing on the current and desired state of teachers, consisted of 379 teachers selected using stratified random sampling. A questionnaire on the current and desired state was used, with validity ranging from 0.80-1.00. The current state questionnaire had a reliability of 0.90, and the desired state questionnaire had a reliability of 0.95. Six experts were also interviewed using purposive sampling; 2) to create a model, 9 experts were selected by purposive sampling using expert-based seminar topics and feasibility questionnaires; 3) to test the model, 20 teachers volunteered and used tests and behavioral observation forms; 4) to evaluate the model, 20 users were specifically selected using a suitability and usefulness questionnaire and a satisfaction questionnaire. Statistical analysis included percentage, mean, standard deviation, and the essential needs index. The research findings revealed that 1) the current baseline information was at a moderate level, while the desired situation was at the highest level. The number one need was the identification of competencies to be developed in learners; 2) the model, comprising principles and objectives, methods of implementation, development guidelines, evaluation guidelines, and conditions for success, was at the highest level of feasibility; 3) scores and behaviors after participating in the development were higher than before the development; 4) the model was at the highest level of appropriateness, usefulness, and satisfaction.

Keywords: model, enhancement, teacher competency, active competency-Based Learning, essential needs index

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่จัดเรียนการสอนให้กับผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เริ่มใช้กับโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนที่มีความพร้อมในปีการศึกษา 2552 และปีการศึกษา 2554 ใช้หลักสูตรกับทุกชั้นปีส่วนโรงเรียนทั่วไปเริ่มใช้ในปีการศึกษา 2553 และปีการศึกษา 2555 ใช้หลักสูตรทุกชั้นเรียน หลักสูตรแกนกลางมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติและพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น โดยกำหนดวิชาแกนที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนเหมือนกัน ตามกรอบมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สารการเรียนรู้แกนกลาง โครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเกณฑ์การจบในหลักสูตร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) เมื่อหลักสูตรใช้ผ่านไปช่วงเวลาหนึ่งจำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้เหมาะสมกับระบบโรงเรียน

จุดหมายการเรียนรู้ การสอน หลักสูตรวิธีสอน การประเมินผลหรือเปลี่ยนแปลง คือดัดแปลงให้แตกต่างจากเดิม การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในปัจจุบันมุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะเพราะให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณลักษณะต่าง ๆ ที่อยู่ในตนเองเพื่อทำงานหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้สำเร็จผ่านการแสดงออกทางพฤติกรรม และวัดและประเมินผลได้สมรรถนะ ถ้าได้รับการกระตุ้น หรือเรียนรู้ที่เหมาะสมและส่งเสริมจะส่งผลทำให้มีความสามารถที่สูงขึ้น (Saylor, J.G. & Alexander, W.M., 1974) ดังนั้นหลายประเทศมีการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะ โดยผ่านระบบหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency Based Curriculum) ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจความถนัด และความสามารถของผู้เรียน แล้วนำมาใช้ทำงานแก้ปัญหาและการดำรงชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

จากผลการประเมินหลักสูตร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนที่ต้องเน้นสมรรถนะของผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนั้น กระทรวงศึกษาธิการกำลังดำเนินกำหนดแผนปฏิบัติการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยแบ่งแผนปฏิบัติการออกเป็น 2 ประการ 1) นำแผนหลักสูตรไปใช้ คือปีการศึกษา 2565 เริ่มใช้หลักสูตรระดับประถมศึกษาในโรงเรียนที่มีความพร้อม ปีการศึกษา 2566 ใช้กับโรงเรียนที่มีความพร้อมและทุกโรงเรียนในระดับประถมศึกษา และปีการศึกษา 2567 ใช้หลักสูตรกับทุกโรงเรียน 2) ปรับปรุงสมรรถนะโดยการพิจารณาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กไทยในปัจจุบัน จากเดิม 5 ด้าน เป็น 6 ด้าน ได้แก่ การจัดการตนเองอย่างมีความสุข การคิดขั้นสูงและการเรียนรู้ การสื่อสารด้วยตนเอง การจัดการและการทำงานเป็นทีม การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาศาสตร์อย่างยั่งยืน เน้นคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงได้ปรับเวลาเรียนและปลดล็อกตัวชี้วัดลดสาระการเรียนรู้ ทั้งนี้กำลังอยู่ในขั้นนำร่องทดลองใช้ในโรงเรียนแกนนำในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่สมัครใจ จำนวน 265 โรงเรียน ใน 8 จังหวัด ได้แก่ ระยอง ศรีสะเกษ สตูล เชียงใหม่ กาญจนบุรี ปัตตานี ยะลา และนราธิวาสนำไปใช้ ผลที่ได้จากการใช้จะนำมาพัฒนาร่างกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมิน จะเป็นตัวอย่างให้กับสถานศึกษาทั่วไปนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับความหลากหลายและความแตกต่างของบริบทพื้นที่ได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

สมรรถนะครู เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติของผู้เรียน โดยบูรณาการความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนที่สามารถปฏิบัติงานได้จริง จนเกิดความสำเร็จในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหาและการดำเนินชีวิต (กลุ่มพัฒนานโยบายด้านการเรียนรู้, 2567) มีความสำคัญของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกเป็นความสามารถในการปฏิบัติที่ฉายชัดเป็นผลมาจากการใช้ความรู้ (Knowledge) ที่เชื่อมโยงกับการฝึกปฏิบัติ (Practice) จนกลายเป็นทักษะที่บอกความชำนาญ (Skill) ปฏิบัติการระหว่างความรู้และจากการปฏิบัติเป็นเส้นทางสายวนกลับไปกลับมา

สามารถเริ่มต้นได้จากทั้งความรู้และจากการปฏิบัติ ทำให้ความสามารถในการปฏิบัติอยู่บนฐานความรู้ ทำให้เกิดประสบการณ์และความชำนาญจริงที่เชื่อมโยงความรู้ และการปฏิบัติ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลอมให้เกิดแนวความคิดของตนเอง (Self-Concept) ที่ประกอบไปด้วยทัศนคติ ค่านิยม รวมไปถึงแรงจูงใจในการใช้ชีวิตและกิจการงาน จนกลายเป็นสุขนิสัยในการปฏิบัติบุคลิกภาพที่ฉายออกในลักษณะที่เป็นคุณสมบัติประจำตัว (Traits หรือ Attribute) (วรรณดี สุทินรารากร, ภูวเรศ อับดุลลดา และสมเกียรติ สุทินรารากร, 2564) ดังที่ วราจิตร พรหมเกตุ (2565) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะสำหรับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า การใช้รูปแบบคะแนนภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ หลังอบรมเชิงปฏิบัติการสูงกว่าคะแนนก่อนอบรมเชิงปฏิบัติการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลการประเมินพฤติกรรมภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ พบว่าด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และด้านการวัดและการประเมินผลฐานสมรรถนะ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และ 3) ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ หลังการอบรมเชิงปฏิบัติการสูงกว่าคะแนนเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สภาพปัญหาในการจัดการศึกษาที่ผ่านมาทั้งในด้านหลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดประเมินผลเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า การจัดการศึกษาของครูด้วยคุณภาพทั้งด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลดังจะเห็นได้จากผลการทดสอบทั้งระดับชาติ (O-NET) ระดับนานาชาติ (PISA) เด็กไทยมีผลสัมฤทธิ์ต่ำมาก ระดับความสามารถของนักเรียนไทยเมื่อเทียบกับชาติต่าง ๆ อยู่ในระดับต่ำมาก รวมทั้งมีคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์หลายประการ เช่น “ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด” “รู้แต่ไม่ทำ” “นกแก้วนกขุนทอง” “เก่งแบบเปิด” “เรียนเพื่อสอบ” “ไม่มีความใฝ่เรียน ใฝ่รู้” “ไม่สนใจเรียนรู้” ประเด็นเหล่านี้เมื่อวิเคราะห์เจาะลึกถึงสาเหตุของปัญหา พบว่า มีปัญหามาจากหลักสูตรการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลการเรียนรู้แบบเดิม หลักสูตรขาดความยืดหยุ่น ไม่ทันความต้องการของโลกและสังคม ไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและบริบทที่แตกต่างหลากหลาย การจัดการเรียนการสอน ล้าสมัย ครูขาดทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดสมรรถนะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ความดี คุณภาพของนักเรียน จึงมีผลมาจากความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างบริบทต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อม ปัญหาไม่ได้อยู่ที่ตัวครูเพียงคนเดียวแต่อยู่ที่สิ่งที่มาสัมพันธ์กับตัวครูและนักเรียนทั้งหมด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา รูปแบบการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย การจัดการตนเอง การสื่อสาร การรวมพลังทำงานเป็นทีม การคิดขั้นสูง การเป็น

พลเมืองที่เข้มแข็ง ผลจากการวิจัยจะเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารในการพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อประเมินรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และแบ่งการดำเนินการออกเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ โดยการศึกษาสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ ประชากร ได้แก่ ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 26,776 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 379 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน มีค่าความเชื่อมั่น 0.90 และสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าความเชื่อมั่น 0.95 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น ส่งโดยใช้รูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ Google Form ได้กลับคืนมา 330 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 87.07 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนแบ่งเบนมาตรฐาน และศึกษาแนวทางการสร้างรูปแบบจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก 6 คน เลือกแบบเจาะจง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปประเด็นและพรรณนาวิเคราะห์

2. การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ โดยผู้วิจัยกร่างรูปแบบด้วยตนเองจากข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ผ่านการตรวจสอบยืนยันโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

(Connoisseurship) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นคณาจารย์ภาควิชาบริหารการศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน และผู้บริหารการศึกษา ที่มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป 9 คน เลือกแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นประเด็นการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปประเด็นและพรรณนาวิเคราะห์ และแบบสอบถามความเป็นไปได้ มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยจัดการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญและผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง หลังจากที่แก้ไขรูปแบบตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิพร้อมกับสร้างคู่มือการใช้แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (ชุดเดิม) ประเมินความเป็นไปได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. การทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ โดยผู้วิจัยจัดการพัฒนาตามแนวทางการพัฒนา 70 20 10 มีครูที่สมัครใจเข้ารับการพัฒนา 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีแบบทดสอบ และแบบสังเกตพฤติกรรมตามรูปแบบ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการมีการทดสอบความรู้ความเข้าใจและประเมินตนเองโดยใช้แบบสังเกตด้วยตนเอง มีการทดสอบหลังการพัฒนาและสังเกตพฤติกรรมโดยการนิเทศติดตามจากวิทยากรร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ โดยการตอบแบบสอบถามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และประเมินความพึงพอใจโดยผู้ใช้รูปแบบ 20 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และแบบสอบถามความพึงพอใจ ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามหลังการพัฒนาตามรูปแบบโดยผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ย

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็น ลำดับที่ 1 การกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าความต้องการจำเป็น โดยรวมรายด้าน

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI (I-D) D	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	ระดับการดำเนินงาน	\bar{X}	S.D.	ระดับการดำเนินงาน		
1. ด้านการกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน	2.87	0.53	ปานกลาง	4.79	0.48	มากที่สุด	0.670	1

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI (I-D) D	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	ระดับการ ดำเนินงาน	\bar{X}	S.D.	ระดับการ ดำเนินงาน		
2. ด้านการพิจารณาเนื้อหาสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับสมรรถนะ	2.99	0.52	ปานกลาง	4.76	0.51	มากที่สุด	0.595	2
3. ด้านการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างสมรรถนะ	3.10	0.51	ปานกลาง	4.75	0.52	มากที่สุด	0.535	3
4. ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์กิจกรรมให้ครอบคลุมสมรรถนะโดยเน้นการสอนเชิงรุก	3.22	0.53	ปานกลาง	4.68	0.52	มากที่สุด	0.456	4
5. ด้านการประเมินผลโดยเน้นสภาพจริง และตอบรับวัตถุประสงค์	3.35	0.53	ปานกลาง	4.63	0.50	มากที่สุด	0.383	5
โดยรวม	3.10	0.52	ปานกลาง	4.73	0.51	มากที่สุด	0.523	

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็น ลำดับที่ 1 การกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน

2. รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ 1) หลักการและวัตถุประสงค์ 2) วิธีดำเนินการ ประกอบด้วย หน่วยที่ 1 การกำหนดสมรรถนะเชิงรุกที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนยุคใหม่ หน่วยที่ 2 การพิจารณาเนื้อหา สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับสมรรถนะเชิงรุก หน่วยที่ 3 การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างสมรรถนะเชิงรุก หน่วยที่ 4 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ และการวัดและหน่วยที่ 5 ประเมินผลการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ 3) แนวทางการพัฒนา ประกอบด้วย 3.1) หลักการพัฒนา 70 20 10 3.2) วิธีการพัฒนา ประกอบด้วย การศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการปฏิบัติจริง 4) แนวทางการประเมิน และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการตรวจสอบความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า คะแนนทดสอบความรู้ความเข้าใจหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาและผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน และพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาทุกหน่วย

4. ผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น

พื้นฐาน พบว่า ด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินความพึงพอใจโดยผู้ใช้อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความต้องการจำเป็น ลำดับที่ 1 การกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและสังเคราะห์องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก เมื่อได้องค์ประกอบจากการสังเคราะห์แล้วนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมเพื่อนำไปสร้างเครื่องมือในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในประเด็นสภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นผ่านการตอบแบบสอบถามโดยกลุ่มตัวอย่างที่มีหน้าที่หลักในการจัดการเรียนรู้ คือ ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการที่เป็นตัวแทนของครูตอบแบบสอบถาม ทำให้ทราบสภาพปัจจุบันมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางแสดงให้เห็นว่าครูยังขาดความรู้ความเข้าใจและมีการดำเนินการยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร ส่งผลให้สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าครูมีความประสงค์ให้มีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะของผู้เรียนยุคใหม่ โดยวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น พบว่า การกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน มีความต้องการจำเป็นอยู่ลำดับที่ 1 แสดงให้เห็นว่าการกำหนดสมรรถนะเชิงรุกเป็นองค์ประกอบสำคัญเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการกำหนดสมรรถนะเชิงรุก สอดคล้องกับปิ่นทาร์ยี เมฆมณี (2561) ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การเสริมสร้างสมรรถนะครูทหารของโรงเรียนเหล่าตามแนวคิดการเสริมสร้างขีดความสามารถกำลังพลของกองทัพบก สภาพปัจจุบันในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางสภาพที่พึงประสงค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมนัสนันท์ เทียนชัยทัศน์ (2564) ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี ตามแนวคิดสมรรถนะการเสริมสร้างขีดความสามารถชุมชน ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในลำดับแรก คือ การวัดและประเมินผลรองลงมา คือ การจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร ตามลำดับ อีกทั้ง สายฟ้า หาสีสุข (2565) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดเข้าใจเข้าถึงพัฒนาของโรงเรียนบ้านเมืองแกลง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ความต้องการจำเป็น ด้านเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาตามลำดับ

2. รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ พบว่า รูปแบบ ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ 1) หลักการและวัตถุประสงค์ 2) วิธีดำเนินการ 3) แนวทางการพัฒนา 4) แนวทางการประเมิน และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการตรวจสอบความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั้งเชิงปริมาณจากการวิเคราะห์แบบสอบถามและเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติเป็นเลิศด้าน

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกโดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 โรงเรียน รวม 6 คน นำมายกร่างรูปแบบและตรวจสอบยืนยันโดยใช้เทคนิคการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้นวัตกรรมที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและผ่านการตรวจสอบยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเข้าใจและมีความชำนาญในการบริหารประกอบด้วย คณาจารย์ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณาจารย์ภาควิชาหลักสูตรและการสอน และผู้บริหารการศึกษา ที่มีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 10 ปี รูปแบบดังกล่าวจึงมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับลีลาวดี ชนะมาร (2563) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) จุดมุ่งหมายของรูปแบบ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมี 6 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นที่ 1 นำเสนอโมโนทัศน์กว้างล่วงหน้าก่อนการสอน ขั้นที่ 2 เสนอปัญหา ขั้นที่ 3 ใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา ขั้นที่ 4 วางแผนในการแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 5 ดำเนินการแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 6 วิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลข้อมูลนำเสนอ 4) เนื้อหาสาระการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้และรูปแบบมีประสิทธิภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

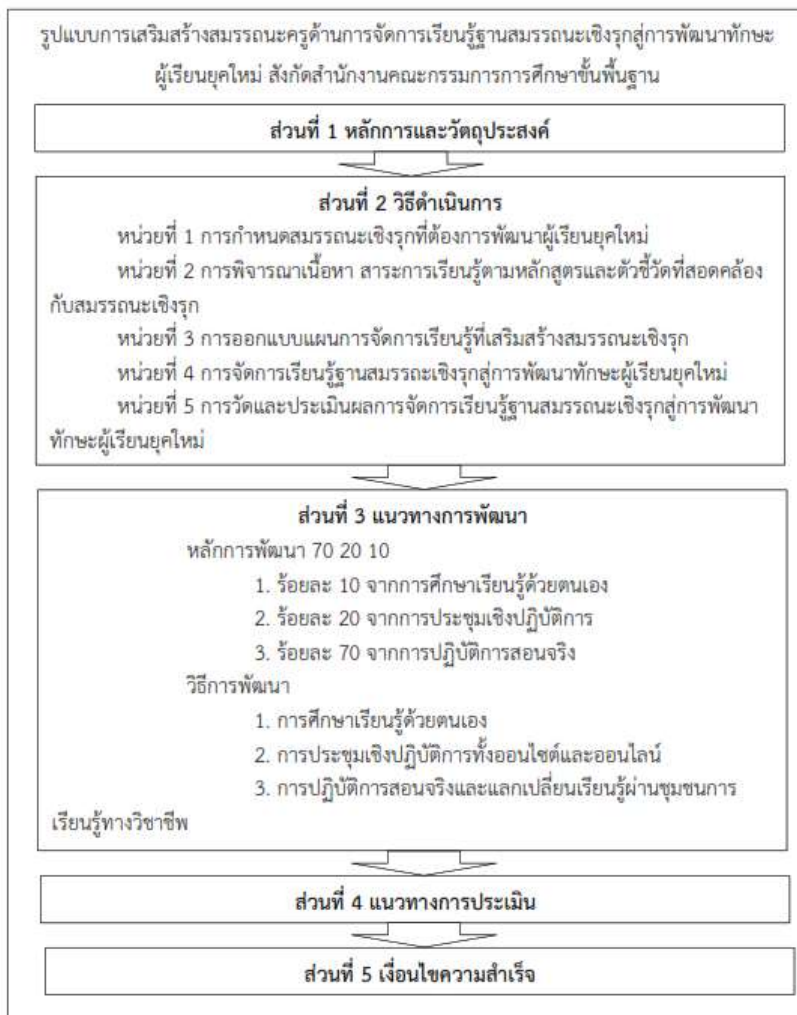
3. คะแนนทดสอบความรู้ความเข้าใจหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาและผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน และพฤติกรรมหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาทุกหน่วย ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้นำรูปแบบที่สร้างขึ้นจากข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ผ่านการตรวจสอบยืนยันและประเมินความเป็นไปได้จากการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญนำมาสร้างคู่มือการใช้สำหรับนำไปใช้ทดลองกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นครู โดยพัฒนาตามหลักการพัฒนา 70 20 10 มีวิธีการพัฒนาประกอบด้วย การเรียนรู้ด้วยตนเอง 9 ชั่วโมง การประชุมเชิงปฏิบัติการ 18 ชั่วโมง มีการดำเนินการ 2 รูปแบบ คือออนไลน์ 6 ชั่วโมง และออนไซต์ 12 ชั่วโมง และปฏิบัติจริง 63 ชั่วโมง ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ รวม 90 ชั่วโมง พบว่าครูที่เข้ารับการพัฒนามีความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมที่ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน สอดคล้องกับนวลล่อ ทวีขศรี (2563) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันและกรณีศึกษาตามหลักการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อส่งเสริมความสามารถสื่อสารในการปฏิบัติการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาล ผลการทดลองใช้รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น พบว่า นักศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยความรู้และคะแนนเฉลี่ยการประเมินตนเองทักษะการสื่อสารในการปฏิบัติการพยาบาล หลังเรียนด้วยรูปแบบการสอนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ซึ่งประกอบด้วย ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ ทักษะการฟัง ทักษะการให้ข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน ทักษะการรับข้อมูลข่าวสารโดยปราศจากความลำเอียง และทักษะการสื่อสารแบบเปิด

4. รูปแบบมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินความพึงพอใจโดยผู้ใช้ 20 คน อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้นำรูปแบบไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่เกิดจากความสมัครใจเป็นครู 20 คน มาเข้ารับการเสริมสร้างตามแนวทางการ

พัฒนาครบถ้วนทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการปฏิบัติจริง มีการนิเทศ กำกับติดตามจากวิทยากรร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม และผู้เข้ารับการพัฒนามีวินัยในการปฏิบัติตามรูปแบบจนผ่านการประเมินในทุกมิติแสดงให้เห็นว่ารูปแบบมี ประสิทธิภาพสามารถนำไปขยายผลให้ยั่งยืนต่อไปได้ สอดคล้องกับพัชนี แตนเสนา (2563) ได้วิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครู โรงเรียนเอกชน ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด และผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของ รูปแบบการนิเทศโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ พบว่า มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ โดยใช้หลักการดิจิทัลเป็นฐาน และการปฏิบัติงานจริงของครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นส่วนที่ครอบคลุมส่วนอื่น ๆ ให้มีการพัฒนาให้ตรงประเด็นเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 วิธีดำเนินการ สร้างขึ้นเป็นหน่วยการพัฒนาตามองค์ประกอบหลักของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก ส่วนที่ 3 แนวทางการพัฒนา ประกอบด้วยหลักการพัฒนาตามหลัก 70 20 10 ร้อยละ 70 เป็นการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริง วิธีพัฒนาเป็นการปฏิบัติจริงตามภาระหน้าที่ของครูในโรงเรียน ร้อยละ 20 เป็นการฝึกอบรมหรือการเรียนรู้จากบุคคลอื่น วิธีพัฒนาเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ และร้อยละ 10 เป็นการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งต่าง ๆ วิธีพัฒนาเป่าเรียนรู้อด้วยตนเอง ส่วนที่ 4 แนวทางการประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลักให้ดำเนินไปโดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ เป็นส่วนสนับสนุนรูปแบบเกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และเมื่อนำมาจัดลำดับความต้องการจำเป็นปรากฏว่ามีความต้องการจำเป็นอยู่อันดับ 1 แสดงให้เห็นว่า รุกการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในด้านของการกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน เป็นขั้นตอนการเสริมสร้างสมรรถนะครูในขั้นตอนแรกเพื่อให้การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ดำเนินการได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนรูปแบบการการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้บริหารในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดให้มีแนวทางการดำเนินการตามนโยบายการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ อย่างเป็นรูปธรรมมีการนิเทศกำกับติดตามการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2. จากผลการทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนยุคใหม่ มีค่าเฉลี่ย

ของระดับพฤติกรรมน้อยที่สุด แสดงให้เห็นว่า การกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนยุคใหม่ มีความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาการกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนยุคใหม่ อย่างเป็นทางการเพื่อผู้บริหารในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้บูรณาการให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำนโยบายการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ มาปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยเน้นการพัฒนาสมรรถนะในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนยุคใหม่ มีการมอบหมายงานตามโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาดำเนินการส่งเสริมสนับสนุน นิเทศและติดตามจากหน่วยงานต้นสังกัดอย่างต่อเนื่อง

2. ครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ การกำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนยุคใหม่ บูรณาการกับการปฏิบัติงานโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนยุคใหม่ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *คู่มือบริหารจัดการเวลาเรียน ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- กลุ่มพัฒนานโยบายด้านการเรียนรู้ (2567) *การจัดการเรียนรู้เชิงรุกฐานสมรรถนะ : การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อีเลฟเว่น สตาร์ อินเตอร์เทรด.
- นवलลอ ทวิชศรี. (2563). *การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันและกรณีศึกษาตามหลักการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อส่งเสริมความสามารถสื่อสารในการปฏิบัติการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาล*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ปัทมาธิ์ย์ เมฆมณี. (2561). *กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูทหารของโรงเรียนเหล่าตามแนวคิดการเสริมสร้างขีดความสามารถกำลังพลของกองทัพบก*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พัชนี แดนเสนา. (2563). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูโรงเรียนเอกชน*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มนัสนันท์ เทียนชัยทัศน. (2564). *กลยุทธ์การบริหารวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี ตามแนวคิดสมรรถนะการเสริมสร้างขีดความสามารถชุมชน*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลีลาวดี ชนะมาร. (2563). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย*. (ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรรณดี สุทธินิรากร, ภูวเรศ อับดุลลดา และสมเกียรติ สุทธินิรากร. (2564). *การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย*. กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์.
- วรจิตร พรหมเกตุ. (2565). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะสำหรับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สายฟ้า หาสีสุข. (2565). *รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดเข้าใจเข้าถึงพัฒนาของโรงเรียนบ้านเมืองแก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4*. *วารสารนวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน*, 5(2), 1-10.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก*. กรุงเทพฯ : กลุ่มมาตรฐานการศึกษา สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนารการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- Saylor, J.G. & Alexander, W.M. (1974). *Planning Curriculum for Schools*. New York : Holt.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนสีเขียว สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

A Model for Developing Environmental Leadership of Administrators in
Green Schools under the Office of the Basic Education Commission

ณิชนันท์ คำนวนสินธุ์¹ ประจวบ ขวัญมัน² และสุบัน พรเวียง³

Nitchanan Khamnuansin, Prajob Khwanmun and Suban Pornwiang

Received: February 14, 2025

Revised: May 12, 2025

Accepted: July 14, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบ แนวทางการพัฒนา สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม และ 3) ประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม เป็นการวิจัยแบบผสมผสานหลายระยะตามแนวคิดของเครสเวลล์และคลาร์ค ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารโครงการยกระดับห้องเรียนสีเขียวสู่โรงเรียนสีเขียว ผู้บริหารโรงเรียนสีเขียว ต้นแบบ ผู้บริหารโรงเรียนสีเขียว สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เครื่องมือวิจัย คือ แบบสังเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง แบบสอบถาม และแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการแจกแจงความถี่และการวิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม มี 2 องค์ประกอบหลัก คือ ภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมส่วนตน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเชี่ยวชาญทางสิ่งแวดล้อม ด้านอิทธิพลต่อทัศนคติทางสิ่งแวดล้อม ด้านอุดมการณ์ทางสิ่งแวดล้อม ด้านจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อม และภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมในการบริหาร 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการปรับตัวทางสิ่งแวดล้อม ด้านการสื่อสารทางสิ่งแวดล้อม ด้านการสร้างเครือข่ายทางสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาพลเมืองเพื่อสิ่งแวดล้อม ด้านกลยุทธ์ทางสิ่งแวดล้อม แนวทางการพัฒนา ได้แก่ การศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ การฝึกอบรม การทำพันธสัญญา การลงมือปฏิบัติในบริบทจริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างผู้นำใหม่ สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีความ

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร; Kamphaeng Phet Rajabhat University

³ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; Chaing Mai University

ต้องการจำเป็นในการพัฒนามากที่สุด คือ ด้านการปรับตัวต่อทางสิ่งแวดล้อม 2) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม มี 7 ส่วน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์ และปัจจัยความสำเร็จ และ 3) การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม พบว่ามีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม, โรงเรียนสีเขียว

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the components, development guidelines, current situation, desired situation, and essential needs in developing environmental leadership; 2) to create a model for developing environmental leadership; and 3) to evaluate the model for developing environmental leadership. This was a multi-stage mixed-methods research based on Creswell and Clark's concept. The informants were administrators of the Green Classroom to Green School Project, administrators of model green schools, administrators of green schools under the Office of the Basic Education Commission, and other stakeholders. Research instruments included document synthesis, structured interviews, questionnaires, and evaluation forms. Qualitative data were analyzed using frequency and content analysis. Quantitative data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, priority needs index, and confirmatory factor analysis. The research findings revealed that 1) environmental leadership had two main components: personal environmental leadership in four areas, namely environmental expertise, influence on environmental attitudes, environmental ideology, and environmental ethics and environmental leadership in management in five areas, namely environmental adaptation, environmental communication, environmental networking, environmental citizenship development, and environmental strategy. Development approaches included studying best practices, training, making commitments, implementing in real-world contexts, knowledge sharing, and new leader development. The current overall state of environmental leadership was at a high level, while the desired overall state was at the highest level. The area with the greatest need for development was environmental adaptation; 2) the model for developing environmental leadership had seven parts: principles, objectives, inputs, processes, outputs, outcomes, and success factors; 3) the

evaluation of the environmental leadership development model found it to be highly feasible and beneficial.

Keywords: leadership model development, environmental leadership, green school

บทนำ

ปัจจุบันประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลกอย่างรวดเร็วและรุนแรง (Climate Change) ถูกผลักดันให้ขึ้นมาเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมอันดับต้น ๆ ในเวทีความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น การประชุมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งสหประชาชาติปี 2566 (The 28th Session of The Conference of The Parties (COP28) of The United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)) ยังคงเน้นย้ำถึงเป้าหมายการรักษาระดับไม่ให้อุณหภูมิพื้นผิวโลกเพิ่มขึ้น 1.5 องศาเซลเซียส และตระหนักว่าจำเป็นต้องลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลง ร้อยละ 43 ภายในปี 2573 และร้อยละ 60 ภายในปี 2578 (แพรวพรรณ ศิริเลิศ, 2566) กรณีประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาหลายฉบับ ได้แก่ พิธีสารมอนทรีออลว่าด้วยสารทำลายชั้นบรรยากาศโอโซน กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พิธีสารเกียวโตและความตกลงปารีส ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals หรือ SDGs) ของสหประชาชาติ (United Nations) ในเป้าหมายที่ 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate action) ซึ่งครอบคลุมการเสริมภูมิคุ้มกันและขีดความสามารถในการปรับตัวต่ออันตรายและภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับภูมิอากาศรวมทั้งบูรณาการมาตรการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในนโยบาย ยุทธศาสตร์ และการวางแผนระดับชาติตลอดจนส่งเสริมกลไกเพิ่มขีดความสามารถในการวางแผน และการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมแก้ไขปัญหามูลนิธิความร่วมมือและการทำงานอย่างเป็นระบบ (สวิสา อริยปรัชญา และสุพริศร์ สุวรรณิก, 2566)

ภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Leadership) ของผู้บริหารองค์กรเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินโครงการด้านสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการโรงเรียนสีเขียว เป็นต้น เนื่องจากภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยม ทักษะ และความเชื่อขององค์กรที่มีต่อการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Macs, B. & GGdeLW, S., 2020) จากการศึกษาพบว่าภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สีเขียวและประสิทธิภาพของนวัตกรรมกระบวนการสีเขียวอย่างมีนัยสำคัญ (He, S., Zhao, W., Li, J., Liu, J. & Wei, Y., 2023) อีกทั้งยังมีอิทธิพลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของชุมชนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Fitriyani, G. D. K., Rahmayanti, H. & Sigit, D. V., 2020) โดยการส่งเสริมอัตลักษณ์องค์กรสีเขียวและเพิ่มพฤติกรรมด้านนวัตกรรมสีเขียวของสมาชิกในองค์กรได้ (Xu, B., Gao, X., Cai, W. & Jiang, L., 2022) รวมทั้ง

ยังส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการด้านสิ่งแวดล้อม (Jang, Y. J., 2022)

จากสาระสำคัญข้างต้นพบว่าภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมนับเป็นหัวใจสำคัญในการแก้ปัญหาและขับเคลื่อนองค์การทางสิ่งแวดล้อมให้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม หากผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมไม่เพียงพอ จะทำให้การขับเคลื่อนโครงการด้านสิ่งแวดล้อมบรรลุตามวัตถุประสงค์ค่อนข้างยาก ขาดความต่อเนื่องและไม่ยั่งยืน ทั้งนี้เพราะผู้บริหารระดับต่าง ๆ เป็นผู้ที่มิบทบาทในการผลักดันองค์การให้ใส่ใจหรือส่งเสริมริเริ่มกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายในองค์การ ส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ในการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมระดับมหภาค ตามยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับสากลที่ประเทศไทยได้ประกาศจุดยืนทางสิ่งแวดล้อมไว้บนเวทีโลก ดังนั้นองค์กรต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องพัฒนาผู้นำทางสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมแก่สมาชิกในทุก ๆ ภาคส่วน (Lewoleba, G. G., Widianarko, B. & Dewi, T. N., 2023)

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย พบว่าประเด็นที่ได้รับการศึกษาเป็นส่วนใหญ่คือปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งในเชิงปัจจัยทางตรงและปัจจัยทางอ้อม อย่างไรก็ตาม ยังขาดการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางและรูปแบบที่ชัดเจนในการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของผู้บริหารโรงเรียนสีเขียว ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชนและชุมชน

จากช่องว่างขององค์ความรู้ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจในการศึกษาถึงองค์ประกอบที่สำคัญของภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม ความต้องการจำเป็นในการพัฒนา รวมถึงแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนสีเขียวภายใต้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยที่ได้จะช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Paradigm Shift) ของผู้บริหารองค์กรทางการศึกษา ตลอดจนเสนอแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณค่าและความยั่งยืนขององค์กร และส่งผลดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในระดับมหภาคต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ แนวทางการพัฒนา สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนสีเขียว สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนสีเขียว สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนสีเขียว สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานภายใต้กรอบการวิจัยแบบผสมผสานวิธีหลายระยะตามแนวคิดของเครสเวลล์และคลาร์ค (Creswell, J. W., & Clark, V. L. P., 2017 อ้างถึงใน สาคร มหาทิงค์ และเกรียงไกร ชูระพันธ์, 2565) และมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยตามแนวคิดของชิรวัดน์ นิจนตร (2560) ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบ แนวทางการพัฒนา สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

ขั้นที่ 1.1 การสังเคราะห์เอกสาร แหล่งข้อมูล ได้แก่ แนวคิด หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยใช้เกณฑ์ค่าความถี่ตั้งแต่ 7 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 50 ของความถี่ที่มากที่สุด เครื่องมือวิจัย คือ แบบสังเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นที่ 1.2 การศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารและหัวหน้าโครงการโรงเรียนสีเขียวต้นแบบของภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้และ จำนวน 9 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง แบบสังเกต และแบบสังเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และการวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เกณฑ์ค่าความถี่ตั้งแต่ 6 ขึ้นไป ซึ่งเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 70 ของความถี่ทั้งหมด

ขั้นที่ 1.3 การประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย คือ แบบวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นที่ 1.4 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนสีเขียว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) จำนวน 254 คน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) จำนวน 246 คน รวมจำนวน 500 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ของคอมเบย์และลี เสนอว่าขนาดกลุ่มตัวอย่าง 500 รายถือว่าความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน โดยใช้ตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie, R. V., & Morgan, D. W., 1970 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2556) เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อองค์ประกอบภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดอยู่ในระดับ 0.980 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) (สุชุม มูลเมือง, 2559)

ขั้นที่ 1.5 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและหัวหน้าโครงการยกระดับห้องเรียนสีเขียวเป็นโรงเรียนสีเขียว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) จำนวน 240 คน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) จำนวน 276 คน รวมจำนวน 516 คน ซึ่ง

กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครซีและมอร์แกน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อสภาพภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 มีค่าความเชื่อมั่นโดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา อยู่ที่ระดับ 0.927 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคำนวณดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นด้วยเทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI modified) (สุวิมล ว่องวานิช, 2562 อ้างถึงใน ณัชชา เจริญชนะกิจ และโสภณฉาย บุญญานันต์, 2566)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

ขั้นที่ 2.1 การร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมด้วยการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย คือ แบบสังเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นที่ 2.2 การตรวจสอบคุณภาพของร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมด้วยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย คือ แบบประเมินเพื่อตรวจสอบคุณภาพของร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ในประเด็นความถูกต้องและความสอดคล้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมด้วยการปรึกษาพิจารณา ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหาร ครูหัวหน้าโครงการ เจ้าหน้าที่โครงการห้องเรียนสีเขียว นักวิชาการ ผู้บริหารการศึกษาและศึกษานิเทศก์ที่เกี่ยวข้องกับโครงการยกระดับห้องเรียนสีเขียว เป็นโรงเรียนสีเขียว จำนวน 30 คน ซึ่งกำหนดขนาดผู้ให้ข้อมูลตามแนวคิดของเครสเวลล์ (Creswell, J. W., & Poth, C. N., 2016 อ้างถึงใน Sarfo, J. O. et al., 2021) ที่แนะนำว่าให้ใช้ผู้ให้ข้อมูล 30 คน ในการศึกษาทฤษฎีฐานราก และใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือวิจัย คือ แบบประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ในประเด็นความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม สรุปได้ดังนี้

1.1 ภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม มี 2 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบส่วนตน และองค์ประกอบส่วนการบริหาร โดยองค์ประกอบส่วนตนมี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเชี่ยวชาญทางสิ่งแวดล้อม ด้านอิทธิพลต่อทัศนคติทางสิ่งแวดล้อม ด้านอุดมการณ์ทางสิ่งแวดล้อม ด้านจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบส่วนการบริหาร มี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการปรับตัวทางสิ่งแวดล้อม ด้าน

การสื่อสารทางสิ่งแวดล้อม ด้านการสร้างเครือข่ายทางสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาพลเมืองเพื่อสิ่งแวดล้อม ด้านกลยุทธ์ทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องของโมเดลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทุกค่าเป็นไปตามเกณฑ์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม

รายการวิเคราะห์	เกณฑ์	ผลการวิจัย	แปลผล	อ้างอิง
1. x^2/df	น้อยกว่า 3.00	2.962	เป็นไปตามเกณฑ์	Kline, 2011
2. CFI	มากกว่า 0.90	0.971	เป็นไปตามเกณฑ์	Hu, Bentler, 1998
3. GFI	มากกว่า 0.90	0.940	เป็นไปตามเกณฑ์	Kline, 2011
4. AGFI	มากกว่า 0.80	0.905	เป็นไปตามเกณฑ์	Hair et al., 2015
5. RMSEA	ระหว่าง 0.05 – 0.08	0.061	เป็นไปตามเกณฑ์	Hu, Bentler, 1998

ที่มา: สุขุม มูลเมือง (2559)

1.2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ การศึกษาวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ การฝึกอบรม การทำพันธสัญญา การลงมือปฏิบัติในบริบทจริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างผู้นำใหม่

1.3 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.55) สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.43) ด้านที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมมากที่สุด คือ ด้านการปรับตัวทางสิ่งแวดล้อม (PNI modified = 0.332) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงระดับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ค่าดัชนีและลำดับความต้องการจำเป็น

อันดับ	ภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม	สภาพปัจจุบัน (D)			สภาพที่พึงประสงค์ (I)			PNI modified
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล	
1	ด้านการปรับตัวทางสิ่งแวดล้อม	3.67	0.56	มาก	4.89	0.32	มากที่สุด	0.332
2	ด้านความเชี่ยวชาญทางสิ่งแวดล้อม	3.66	0.55	มาก	4.81	0.40	มากที่สุด	0.314
3	ด้านการพัฒนาพลเมืองเพื่อสิ่งแวดล้อม	3.63	0.54	มาก	4.73	0.45	มากที่สุด	0.303
4	ด้านกลยุทธ์ทางสิ่งแวดล้อม	3.67	0.58	มาก	4.77	0.42	มากที่สุด	0.299
5	ด้านการสร้างเครือข่ายทางสิ่งแวดล้อม	3.62	0.55	มาก	4.70	0.46	มากที่สุด	0.298
6	ด้านอิทธิพลต่อทัศนคติทางสิ่งแวดล้อม	3.63	0.51	มาก	4.71	0.46	มากที่สุด	0.298
7	ด้านการสื่อสารทางสิ่งแวดล้อม	3.67	0.56	มาก	4.73	0.45	มากที่สุด	0.289
8	ด้านอุดมการณ์ทางสิ่งแวดล้อม	3.65	0.56	มาก	4.73	0.44	มากที่สุด	0.295
9	ด้านจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อม	3.69	0.55	มาก	4.70	0.46	มากที่สุด	0.273
	รวม	3.65	0.55	มาก	4.75	0.43	มากที่สุด	0.300

โดยในกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม (SPARK) แบ่งออกเป็น 3 ระยะ 5 ขั้นตอน ได้แก่

ระยะก่อนการพัฒนา

S: SWOT ขั้นวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมของตนเอง
P: Plan ขั้นวางแผนการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม

ระยะพัฒนา

A: Action ขั้นพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมตามแผนที่วางไว้

ระยะหลังการพัฒนา

R: Reflect ขั้นการสะท้อนผลการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม
K: Knowledge ขั้นการต่อยอดและขยายความรู้ภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม พบว่าโดยรวมมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.49) และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.43) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์

ที่	รูปแบบการพัฒนา ภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	หลักการ	4.63	0.49	มากที่สุด	4.74	0.42	มากที่สุด
2	วัตถุประสงค์	4.67	0.48	มากที่สุด	4.75	0.44	มากที่สุด
3	ปัจจัยนำเข้า	4.59	0.57	มากที่สุด	4.76	0.43	มากที่สุด
4	กระบวนการพัฒนา	4.73	0.46	มากที่สุด	4.78	0.42	มากที่สุด
5	ผลผลิต	4.70	0.45	มากที่สุด	4.79	0.40	มากที่สุด
6	ผลลัพธ์	4.69	0.47	มากที่สุด	4.72	0.45	มากที่สุด
7	ปัจจัยความสำเร็จ	4.64	0.51	มากที่สุด	4.79	0.46	มากที่สุด
	รวม	4.66	0.49	มากที่สุด	4.76	0.43	มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม มี 2 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบส่วนตนและส่วนการบริหาร ทั้งนี้เนื่องมาจากภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องกับอภิทธิพล 2 ระดับ คือ ระดับบุคคล (บุคคลเดี่ยวหรือกลุ่มขนาดเล็ก) และระดับองค์กร (นโยบาย ขั้นตอน โครงสร้าง และวัฒนธรรมองค์กร) สอดคล้องกับงานวิจัยของพอร์ทูกอลและยูคัล (Portugal & Yukl, 1994 อ้างถึงใน Husen, A., Seta, A. K. & Fadlilah, D. R., 2024) ซึ่งพบว่ากรอบภาวะผู้นำด้านสิ่งแวดล้อมเกี่ยวข้องกับอภิทธิพล 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทอภิทธิพลภายในองค์กร (การกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ สร้างแรงบันดาลใจและรักษาความสัมพันธ์) และประเภทอภิทธิพลภายนอกองค์กร (การรักษาเครือข่ายกับบุคคลภายนอกองค์กร)

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 6 แนวทาง ได้แก่ การศึกษา วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ การฝึกอบรม การทำพันธสัญญา การลงมือปฏิบัติในบริบทจริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างผู้นำใหม่ ทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม ต้องอาศัยการรับรู้ด้วยตนเอง ทั้งความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ เจตคติ เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้จากภายในซึ่งอาศัยเวลาจึงต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฟาร์รูค และคณะ (Farrukh, M. et al., 2022) ซึ่งพบว่าแนวทางในการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม คือ การฝึกอบรมแบบครบวงจร และการให้โอกาสในการเรียนรู้จากภายนอก ภายใต้การสนับสนุนขององค์กรต่าง ๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของซุง ลู่ และซอนจู (Liu, X. & Yu, X., 2023) ที่พบว่าผู้บริหารองค์กรควรเรียนรู้แนวทางปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ (Best Practice) ของผู้อื่นเพื่อพัฒนาจุดอ่อนในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมขององค์กร รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของอะฮูจา, ยาดาว และเซอร์จีโอ (Ahuja, J., Yadav, M. & Sergio, R. P. 2023) พบว่าการฝึกอบรมสีเขียวเป็นตัวแปรส่งผ่านของรางวัลสีเขียว (Green Awards) กับการรับรู้ความสามารถในตนเอง (Self-Efficacy) ระหว่างความเป็นผู้นำด้านสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมตลอดจนสอดคล้องกับงานวิจัยของอาสิต บัททาชาเรีย, กุมาร์ บิสวาส และอับดุล โมยีน (Bhattacharyya, A., Biswas, K. & Moyeen, A., 2020) ได้พบว่าแนวโน้มพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารในอนาคตสามารถคาดการณ์ได้จากภาวะผูกพันทางศีลธรรม (Moral Obligation) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ และราตรี เลิศหัวทอง (2567) ที่พบว่าวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 6 วิธี ได้แก่ การอบรมให้ความรู้ การบรรยาย การศึกษาดูงาน การเรียนรู้ผ่านบุคคลอื่น การลงมือปฏิบัติงานและชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

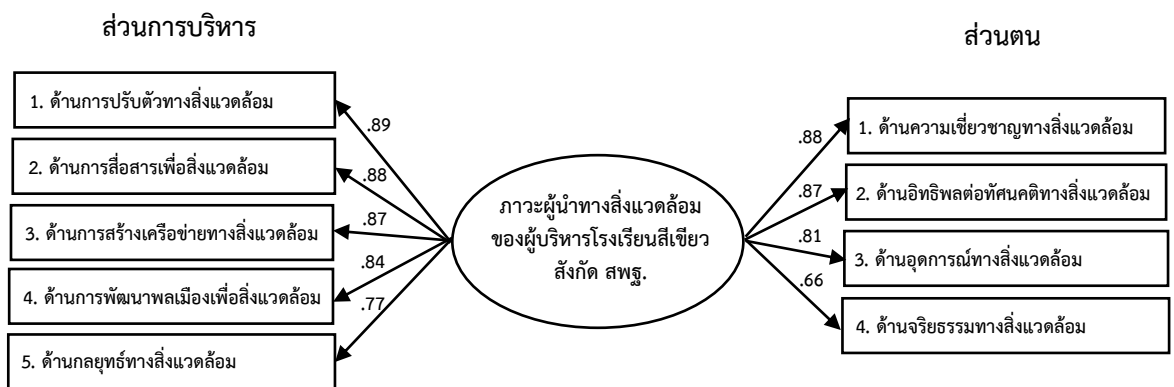
สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมมากที่สุด คือ ด้านการปรับตัวทางสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันผู้นำทุกระดับกำลังเผชิญกับสภาพการณ์โลกแห่งความผันผวน (VUCA World) ซึ่งมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่พลิกผันรวดเร็วบนความไม่แน่นอน มีความซับซ้อนสูง และคลุมเครือ ทั้งการพัฒนาทางเทคโนโลยี ความไม่แน่นอนทางการเมือง วิกฤตพลังงานรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่รุนแรงซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม (เพ็ญผกา ปัญญา และคณะ, 2567) ดังนั้นการพัฒนาความสามารถในการปรับตัวเชิงบวกที่มีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงที่ทำนายของผู้นำจึงเป็นสิ่งจำเป็น (Caza, B. B. & Milton, L. P., 2011) เพื่อความอยู่รอดและบรรลุเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของเลวเลบา, วิเดียร์นาโกและเดวี (Lewoleba, G. G., Widianarko, B. & Dewi, T. N., 2023) พบว่าองค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องพัฒนาผู้นำทางสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมแก่สมาชิกในทุก ๆ ภาคส่วน

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 7 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยนำเข้า 4) กระบวนการ 5) ผลผลิต 6) ผลลัพธ์ และ 7) ปัจจัยความสำเร็จ โดยแบ่ง

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากรองรับกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ที่ต้องลงสู่การปฏิบัติในทุกภาคส่วน โดยภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมของผู้นาองค์กรจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในองค์กรและขยายไปสู่ชุมชนที่มีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อร่วมกันสร้างสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต นำไปสู่ความยั่งยืนต่อไปสอดคล้องกับงานวิจัยของเจียนผิงและคณะ (Peng, J., et al, 2021) ที่พบว่าความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในองค์กร รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของนุรวาห์ดะห์และมูอาฟี (Nurwahdah, A. & Muafi, M., 2022) ที่พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสีเขียวมีผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมการเป็นพลเมืองขององค์กรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของพนักงาน

องค์ความรู้ใหม่

ด้านที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนสีเขียวสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับสูงที่สุด คือ ด้านการปรับตัวทางสิ่งแวดล้อม ($\lambda = 0.89$) ได้แก่ ความสามารถในการกระตุ้นบุคลากรในองค์กรให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งเสนอแนวคิดและใช้นวัตกรรมใหม่ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ประกอบภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนสีเขียว สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรด้านการศึกษา องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ควรร่วมมือกันกำหนดนโยบายและแนวทางส่งเสริมภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อม
2. ควรส่งเสริมให้ประชาชนและองค์กรปรับพฤติกรรมการใช้พลังงานและทรัพยากรให้อยู่ในแนวทางที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรออกแบบแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับกรอบงาน บริบท และศักยภาพของแต่ละองค์กร
2. ควรมีการกำหนดตัวชี้วัดและกลไกติดตามผลอย่างเป็นระบบ เพื่อตรวจสอบความคืบหน้าและประสิทธิผลของมาตรการที่นำมาใช้

เอกสารอ้างอิง

- จิตรวี ชื่อสัตย์ และคณะ. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 25(2), 115-123.
- ชิรวัดน์ นิจนตร. (2560). การวิจัยพัฒนารูปแบบทางสังคมศาสตร์และการศึกษา. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 4(2), 71-102.
- ณัชชา เจริญชนะกิจ และโสมฉาย บุญญานันต์. (2566). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาให้กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระดับประถมศึกษา. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(4), 97-114.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ และราตรี เลิศหว่าทอง. (2567). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(4), 2465-2480.
- พัชรา วาณิชวสิน. (2560). *การพัฒนาภาวะผู้นำ: จากทฤษฎีสู่แนวปฏิบัติที่ดีและกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- พุทธินันท์ บุญเรือง. (2562). *รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ของชุมชนเศรษฐกิจสีเขียวในจังหวัดอุดรธานี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- เพ็ญผกา ปัญจนะ และคณะ. (2567). ภาวะผู้นำการปรับเปลี่ยนของผู้บริหาร: ข้อเสนอแนะสู่การบริหารในยุคพลิกผัน. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 12(48), 360-371.

- แพรวพรรณ ศิริเลิศ. (2566). *ปิดฉากการประชุม COP28 ชวนสำรวจบทสรุป ข้อตกลงลดการใช้ “เชื้อเพลิง ฟอสซิล” ที่ต้องจับตามอง*. เข้าถึงได้จาก <https://www.sdgmovement.com/12/20/cop28-climate-change-conference-2023>.
- สวิสา อริยปรัชญา และสุพริศร์ สุวรรณิก. (2566). *สรุปว่าคนไทยควรใส่ใจกับ Climate Change หรือไม่*. เข้าถึงได้จาก <https://thaipublica.org/2023/03/pier-74-climatechange>.
- สาคร มหาหิงค์ และเกรียงไกร ฐระพันธ์. (2565). การวิจัยแบบผสมวิธี. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(11), 559-576.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ฉบับย่อ)*. เข้าถึงได้จาก <http://nscr.nesdc.go.th/ns/>
- สุขุม มูลเมือง. (2559). *เทคนิคการวิเคราะห์สถิติขั้นสูง โมเดลโครงสร้าง: การประยุกต์ใช้โปรแกรม AMOS และ Mplus*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิสรรา โชติภรณ์ และคณะ. (2566). การวิเคราะห์ SWOT ต่อการจัดทำ (ร่าง) แผนยุทธศาสตร์ 2563-2567 คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 21(2), 388-408.
- Ahuja, J., Yadav, M. & Sergio, R. P. (2023). Green leadership and pro-environmental behaviour: a moderated mediation model with rewards, self-efficacy and training. *International Journal of Ethics and Systems*, 39(2), 481-501.
- Bhattacharyya, A., Biswas, K. & Moyeen, A. (2020). Determinants of pro-environmental behaviours—a cross country study of would-be managers. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 14(2), 51-71.
- Caza, B. B. & Milton, L. P. (2011). *Resilience at work: Building capability in the face of adversity*. New York: Oxford University Press.
- Creswell, J. W., & Clark, V. L. P. (2017). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage publications.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage publications.
- Farrukh, M., Ansari, N., Raza, A., Wu, Y. & Wang, H. (2022). Fostering employee's pro-environmental behavior through green transformational leadership, green human resource management and environmental knowledge. *Technological Forecasting and Social Change*, 179, 121643.
- Fitriyani, G. D. K., Rahmayanti, H. & Sigit, D. V. (2020). Environmental Leadership Models, Cultural Values, and Work Motivation on Environmentally Friendly

Community Performance in Kebon Manggis Village, Matraman East Jakarta, 2019. In Proceedings of the International Conference on Education, Language and Society (ICELS 2019) (pp. 651-659).

He, S., Zhao, W., Li, J., Liu, J. & Wei, Y. (2023). How environmental leadership shapes green innovation performance: A resource-based view. *Heliyon*, 9(7), e17993.

Husen, A., Seta, A. K. & Fadlilah, D. R. (2024, May). Environmental Leadership Model of Company Leaders. In *International Conference on Environmental Learning Educational Technologies (ICELET 2023)* (pp. 84-91). Atlantis Press.

Jang, Y. J. (2022). The role of stakeholder engagement in environmental sustainability: A moderation analysis of chain affiliation. *Journal of hospitality & tourism research*, 46(5), 1006-1026.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.

Lewoleba, G. G., Widianarko, B. & Dewi, T. N. (2023). The construction of environmental leadership with local community behavior in natural resource conservation based on the mamar system in west timor, East Nusa Tenggara. *Infrastruktur i Ekologia Terenów Wiejskich*, 18(1/1), 133-153.

Liu, X. & Yu X. (2023). Green transformational leadership and employee organizational citizenship behavior for the environment in the manufacturing industry: A social information processing perspective. *Frontiers in Psychology*, 13, 1097655.

Macs, B. & GGdeLW, S. (2020). The concept of environmental leadership: The case of Solid Waste Management (SWM) in Balangoda municipal council in Sri Lanka. *Open Access J Environ Soil Sci.*, 5(5), 728-734.

Nurwahdah, A. & Muafi, M. (2022). The influence of green transformational Leadership and green attitude on green organizational citizenship behavior mediated by emotional intelligence. *International Journal of Research in Business and Social Science (2147-4478)*, 11(3), 99-111.

- Peng, J., Chen, X., Zou, Y. & Nie, Q. (2021). Environmentally specific Transformational leadership and team pro-environmental behaviors: The roles of pro-environmental goal clarity, pro-environmental harmonious passion, and power distance. *Human Relations*, 74(11), 1864-1888.
- Sarfo, J. O., Debrah, T., Gbordzoe, N. I., Afful, W. T., & Obeng, P. (2021). Qualitative research designs, sample size and saturation: is enough always enough. *Journal of Advocacy, Research and Education*, 8(3), 60-65.
- Sidik, F. (2022). Input, Process and Output System Theory Approach in Educational Institutions. *Irfani (e-Journal)*, 18(1), 34-40.
- Xu, B., Gao, X., Cai, W. & Jiang, L. (2022). How environmental leadership boosts employees' green innovation behavior? A moderated mediation model. *Frontiers in Psychology*, 12, 689671.

การศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับรายวิชาที่เปิดสอน
โดยหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ)
ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
มหาวิทยาลัยมหิดล

A Study of Graduate Students' Satisfaction with Teaching and Learning
Management for the Courses Offered in the Doctor of Philosophy
Program in Biomedical Sciences (International Program),
Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University

วันวิสาข์ กลิ่นศรีสุข¹
Wanvisa Glinsrisuk

Received: February 22, 2025

Revised: April 21, 2025

Accepted: May 10, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับรายวิชาที่เปิดสอนโดยหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาที่เปิดสอนโดยหลักสูตรฯ ระหว่างปีการศึกษา 2561-2566 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 36 คน จากนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาที่เปิดสอนโดยหลักสูตรฯ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค = 0.90 สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจสูงสุดคือ ด้านที่ 5 การวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจมากที่สุดหัวข้อ นักศึกษาสามารถทำเรื่องอุทธรณ์เพื่อตรวจสอบคะแนนในรายวิชาที่ตนเองลงทะเบียนได้ ($\bar{X} = 4.58, S.D. = 0.53$) รองลงมาคือ ด้านที่ 2 อาจารย์ผู้สอน มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจมากที่สุดหัวข้อ อาจารย์ผู้สอนมีความรู้ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์โดยตรงในหัวข้อ/รายวิชาที่สอนเป็นอย่างดี และสามารถอธิบายเนื้อหาในหัวข้อที่สอน/รายวิชาได้อย่างถูกต้องและถ่องแท้ ($\bar{X} = 4.51, S.D. = 0.50$) และด้านที่ 1 เนื้อหาของรายวิชา มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจมากที่สุดหัวข้อ เนื้อหาของรายวิชา มีความทันสมัย ทัน

¹ มหาวิทยาลัยมหิดล; Mahidol University

Corresponding author, e-mail: ning.biotech@gmail.com

ต่อเหตุการณ์ในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ($\bar{X} = 4.48$, S.D.= 0.53) และน้อยที่สุดคือ ด้านที่ 4 ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจมากที่สุดหัวข้อ หลักสูตรมี การใช้สื่อการเรียนการสอน เอกสาร และอุปกรณ์ สำหรับจัดการเรียนการสอนได้เหมาะสมและมีความสอดคล้องในแต่ละรายวิชา และมีการใช้สื่อการเรียนการสอนได้เหมาะสมและสอดคล้องกับรายวิชา ($\bar{X} = 4.37$, S.D.= 0.57)

คำสำคัญ: การเรียนการสอน, ความพึงพอใจ, นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา, หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ)

Abstract

This research article aimed to study the satisfaction of graduate students with the teaching and learning management for courses offered in the Doctor of Philosophy Program in Biomedical Sciences (International Program), Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University during the academic years 2018-2023. The sample consisted of 36 graduate students from the Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University, who were enrolled in courses offered by the program. Data was collected using a questionnaire with a Cronbach's alpha coefficient of 0.90. The statistics used were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The research findings showed that the highest satisfaction was in aspect 5, measurement and evaluation, with the highest average satisfaction score for the topic of students being able to appeal to review their scores in the courses they registered for ($\bar{X} = 4.58$, S.D.= 0.53). This was followed by Aspect 2, instructors, with the highest average satisfaction score for the topic of instructors possessed excellent knowledge, expertise, and direct experience in the subjects they taught, and can explain the content accurately and thoroughly ($\bar{X} = 4.51$, S.D.= 0.50). Aspect 1, course content, also received the highest average satisfaction score for the topic of course content was up-to-date and relevant to the ever-changing current era ($\bar{X} = 4.48$, S.D.= 0.53). The lowest satisfaction was in Aspect 4, factors promoting teaching and learning, with the highest average satisfaction score for the topic of the curriculum used appropriate and consistent teaching materials, documents, and equipment for each subject. And the teaching materials used were appropriate and consistent with the course ($\bar{X} = 4.37$, S.D.= 0.57).

Keywords: teaching and learning, satisfaction, graduate students, Doctor of Philosophy Program in Biomedical Sciences (International Program)

บทนำ

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) เป็นหลักสูตรกลางของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลและรับผิดชอบของงานการศึกษาในระดับหลังปริญญา หลักสูตรฯ ได้เปิดรับผู้ที่สนใจเข้าศึกษาซึ่งมี 2 แผนการศึกษา คือ แผน 1 ทำวิทยานิพนธ์อย่างเดียว (Research Only) ผู้เข้าศึกษาในแผนการศึกษานี้ จะต้องเข้าร่วมโครงการ Joint Degree Program ร่วมกับมหาวิทยาลัยกลาสโกว์ (University of Glasgow) และแผน 2 ศึกษารายวิชาและทำวิทยานิพนธ์ (Course Work and Research) ประกอบด้วยแผน 2.1 ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทแล้วเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาเอก และแผน 2.2 ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีแล้วเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาเอก โดยหลักสูตรฯ ได้มีการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 - ปัจจุบัน ทั้งนี้ หลักสูตรฯ ได้เล็งเห็นประโยชน์และความสำคัญเรื่อง การจัดการเรียนการสอนสำหรับรายวิชาที่เปิดสอนโดยหลักสูตรฯ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการหลักสูตรในด้านต่าง ๆ ไปเป็นไปตามประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน จะต้องมีการประเมินการเรียนการสอนจากนักศึกษาที่ลงทะเบียนในรายวิชานั้น ๆ ซึ่งแบบประเมินจะต้องมีเนื้อหาที่สามารถสะท้อน (Feedback) ให้เห็นถึงภาพรวมของการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วยข้อมูล 5 ด้าน คือ เนื้อหาของรายวิชา อาจารย์ผู้สอน กิจกรรมการเรียนการสอน ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นประโยชน์และความสำคัญ เรื่อง การประเมินการจัดการเรียนการสอนสำหรับรายวิชาที่เปิดสอนโดยหลักสูตรฯ เพื่อต้องการทราบความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง เนื่องจากที่ผ่านมาหลักสูตรฯ ไม่ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนนี้ ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ พบว่าผลการประเมินจะทำให้เห็นภาพรวมของการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรฯ ละผู้เรียนมีความพึงพอใจ (Satisfaction) ต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรฯ มีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งหลักสูตรฯ ควรปรับปรุงในประเด็นต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญามหาวิทยาลัยมหิดล การประเมินตนเองระดับหลักสูตรตามเกณฑ์ ASEAN University Network – Quality Assurance (AUN-QA) และการผลิตบัณฑิตได้อย่างมีคุณภาพ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (Thailand Qualifications Framework for Higher Education; TQF: HEd) และเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2565

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง (Cross – Sectional Survey Research) จากการรวบรวมแบบสอบถามซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ระหว่างปีการศึกษา 2561-2566 จำนวน 36 คน ที่มุ่งประเมินผลที่ได้จากการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรทั้ง 5 ด้าน จากนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียน แล้วการนำข้อมูลที่ได้จากการทำแบบสอบถาม

มาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ แล้วตีความค่าที่ได้จากวิเคราะห์ และสรุปค่าที่ได้จากการตีความหรือเปรียบเทียบนั้นมาอภิปราย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับรายวิชาที่เปิดสอนโดยหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับรายวิชาที่เปิดสอนโดยหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้เป็นกลุ่มเดียวกันสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ลงทะเบียนเรียนสำหรับรายวิชาที่เปิดสอนโดยหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) ระหว่างปีการศึกษา 2561-2566 จำนวน 41 คน คำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan ต้องใช้ตัวอย่าง 36 คน ดังนั้นงานวิจัยในครั้งนี้จึงเลือกเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับรายวิชาที่เปิดสอนโดยหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งแบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความพึงพอใจและความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล 5 ด้านคือ เนื้อหาของรายวิชา อาจารย์ผู้สอน กิจกรรมการเรียนการสอน ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

แบบสอบถามประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 2 ข้อ

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) ทั้ง 5 ด้าน จำนวน 15 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ)

ตอนที่ 4 หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) ควรปรับปรุงในประเด็นต่าง ๆ อย่างไรบ้าง เพื่อให้ตอบสนองต่อความพึงพอใจของผู้เรียน

ตรวจสอบความตรงโดยใช้การวิเคราะห์ดัชนี IOC และวิเคราะห์ความเที่ยงจากสัมประสิทธิ์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (α) โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 30 คน ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (α) ของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.90 โดยผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากรจริงด้วยตนเอง และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (Statistical Analysis)

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรฯ ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean, M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.) โดยผู้วิจัยจะมีการตรวจให้คะแนน 1-5 จากนั้นจะนำคะแนนมาคิดเป็นค่าเฉลี่ย ทั้งหมด 5 ระดับ (มากที่สุด-น้อยที่สุด) และมีการแปลความหมาย รายละเอียดดังนี้

มากที่สุด	ให้คะแนน 5 คะแนน
มาก	ให้คะแนน 4 คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนน 3 คะแนน
น้อย	ให้คะแนน 2 คะแนน
น้อยที่สุด	ให้คะแนน 1 คะแนน

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรทั้ง 5 ด้าน การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Study) โดยการวิเคราะห์แก่นสาระ

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปผลได้ดังนี้ คือ

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

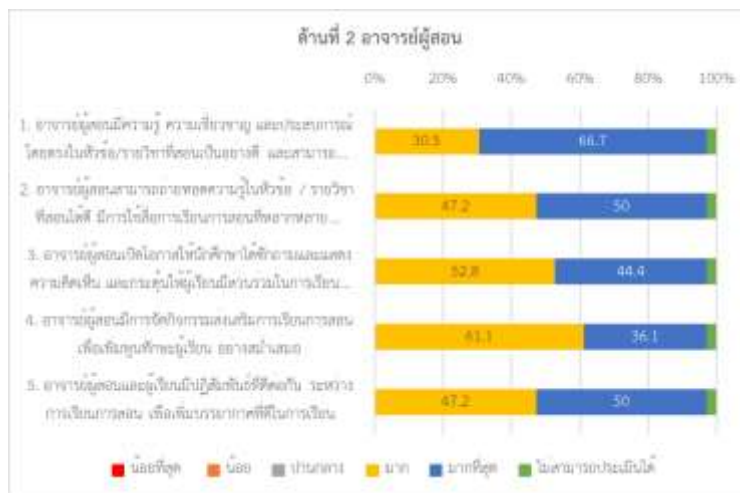
รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับการศึกษาที่กำลังศึกษาในปัจจุบัน		
ระดับปริญญาโท	21	58.3
ชั้นปีที่ 1	20	55.5
ชั้นปีที่ 2	1	2.8
ระดับปริญญาเอก	15	41.7
ชั้นปีที่ 1	12	33.3
ชั้นปีที่ 2	3	8.4
รวม	36	100.0
สถานะการศึกษา		
อยู่ระหว่างศึกษา	18	50.0
สำเร็จการศึกษาแล้ว	18	50.0
รวม	36	100.0

ตารางที่ 1 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 36 คน จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ระดับปริญญาโท จำนวน 21 คน (ร้อยละ 58.3) ซึ่งเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 20 คน (ร้อยละ 55.5) และนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 1 คน (ร้อยละ 2.8) และระดับปริญญาเอก จำนวน 15 คน (ร้อยละ 41.7) โดยเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 12 คน (ร้อยละ 33.3) และนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 3 คน (ร้อยละ 8.4) จำแนกตามสถานะการศึกษา อยู่ระหว่างศึกษา จำนวน 18 คน (ร้อยละ 50.0) และสำเร็จการศึกษาแล้ว จำนวน 18 คน (ร้อยละ 50.0)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตร ทั้ง 5 ด้าน พร้อมร้อยละระดับความพึงพอใจในแต่ละข้อที่เป็นองค์ประกอบของแต่ละด้าน ดังนี้ ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตร มากที่สุดคือ การวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.58$, S.D.= 0.53) รองลงมาคือ อาจารย์ผู้สอน ($\bar{X} = 4.51$, S.D.= 0.50) เนื้อหาของรายวิชา ($\bar{X} = 4.48$, S.D.= 0.53) กิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.47$, S.D.= 0.51) และน้อยที่สุดคือ ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.37$, S.D.= 0.57)

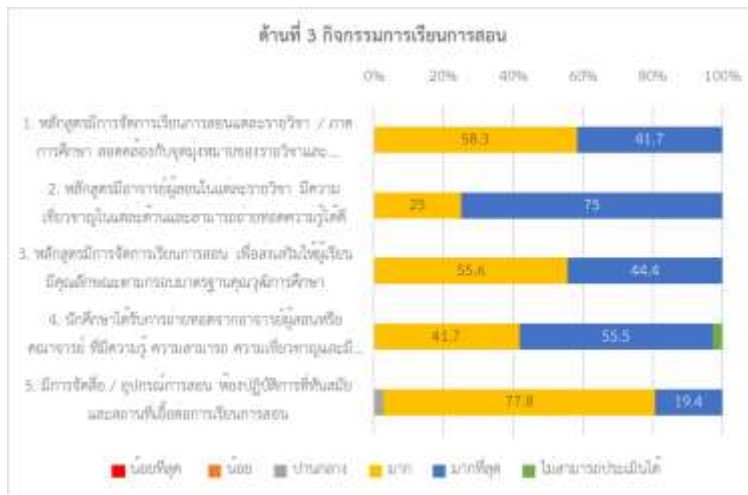

ด้านที่ 1 เนื้อหาของรายวิชา: ข้อ 3 เนื้อหาของรายวิชา ทันสมัย มีระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุดร้อยละ 63.9 และข้อ 5 การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรมีความสอดคล้องต่อการผลิตบัณฑิตระดับอุดมศึกษา ทันสมัย : การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรมีความทันสมัย มีระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุดร้อยละ 36.1

ด้านที่ 2 อาจารย์ผู้สอน: ข้อ 1 อาจารย์ผู้สอนมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์โดยตรงในหัวข้อ/รายวิชาที่สอนเป็นอย่างดี และสามารถอธิบายเนื้อหาในหัวข้อที่สอน/รายวิชาได้อย่างถูกต้องและถ่องแท้ : อาจารย์มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ อธิบายเนื้อหาได้อย่างถูกต้องและถ่องแท้ ระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุดร้อยละ 66.7 และข้อ 4 อาจารย์ผู้สอนมีการ

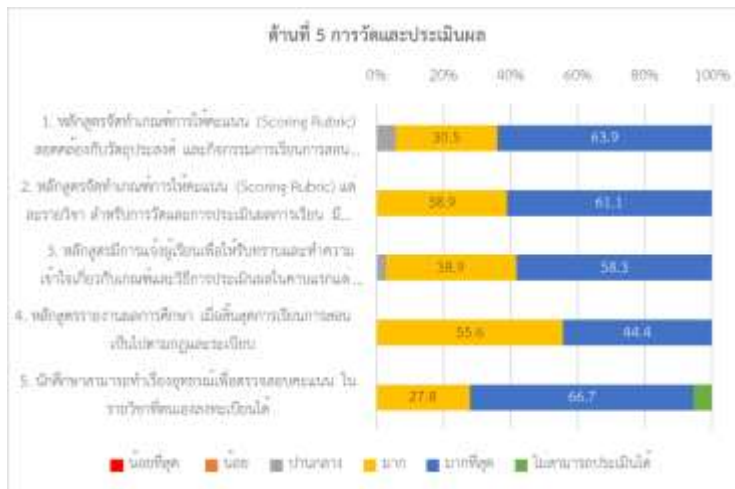
จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้การสอน เพื่อเพิ่มพูนทักษะผู้เรียน อย่างสม่ำเสมอ : อาจารย์ผู้สอนมีการจัดกิจกรรม เพิ่มพูนทักษะ ระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุดร้อยละ 36.1

ด้านที่ 3 กิจกรรมการเรียนการสอน: การจัดสื่อ/อุปกรณ์การสอน ห้องปฏิบัติการที่ทันสมัยและสถานที่เอื้อต่อการเรียนการสอน : มีการจัดสื่อ อุปกรณ์การสอน ที่มีความทันสมัย ระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุดร้อยละ 75.0 และหลักสูตรมีอาจารย์ผู้สอนในแต่ละรายวิชา มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านและสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดี : อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตร มีความเชี่ยวชาญและถ่ายทอดความรู้ได้ดี ระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุดร้อยละ 25.0

ด้านที่ 4 ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนการสอน: หลักสูตรมีการใช้สื่อการเรียนการสอน เอกสาร และอุปกรณ์ สำหรับจัดการเรียนการสอนได้เหมาะสมและมีความสอดคล้องในแต่ละรายวิชา/หัวข้อ : มีการใช้สื่อการเรียนการสอนได้เหมาะสมและสอดคล้องกับรายวิชา ระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุดร้อยละ 75.0 และอาจารย์ผู้สอนให้ความรู้ และมีความรู้ที่ทันสมัยทั้งทางด้านผู้สอนและผู้เรียน : อาจารย์ผู้สอนมีความรู้ที่ดี ระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุดร้อยละ 30.5

ด้านที่ 5 การวัดและประเมินผล: นักศึกษาสามารถทำเรื่องอุทธรณ์เพื่อตรวจสอบคะแนน ในรายวิชาที่ตนเองลงทะเบียนได้ : นักศึกษาสามารถทำเรื่องอุทธรณ์เพื่อตรวจสอบคะแนนได้ ระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุดร้อยละ 66.7 และหลักสูตรรายงานผลการศึกษา เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน เป็นไปตามกฎและระเบียบ : หลักสูตรรายงานผลการศึกษาเป็นไปตามกฎและระเบียบ ระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุดร้อยละ 44.4

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) จากผลการวิเคราะห์แก่นสาระ พบว่า นักศึกษาให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับด้านเทคโนโลยีใหม่-อยากให้เชิญผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีประสบการณ์ด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ เกี่ยวกับงานวิจัย มาบรรยายให้ความรู้ และ 2) การประกอบอาชีพ-อยากให้มีการแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับเส้นทางอาชีพ หลังจบการศึกษาในหลักสูตรนี้

ตอนที่ 4 หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) ควรปรับปรุงในประเด็นต่าง ๆ อย่างไรบ้าง เพื่อให้ตอบสนองต่อความพึงพอใจของผู้เรียน พบว่า 1) รายวิชาเลือก-อยากให้หลักสูตรจัดรายวิชาเลือกที่หลากหลาย สำหรับการลงทะเบียนมากขึ้น 2) ระบบติดตามความก้าวหน้าของนักศึกษา-หลักสูตรควรมีระบบติดตามความก้าวหน้าของนักศึกษา ทุกๆ ปี เพื่อเปิดโอกาสให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันด้านวิชาการระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา และ 3) ห้อง Self-Study อยากให้หลักสูตรมีการจัดห้อง Self-Study สำหรับนักศึกษาประจำหลักสูตร หรือจัดกิจกรรมของหลักสูตร เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

การเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรฯ ทั้ง 5 ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษาที่ศึกษาอยู่ในปัจจุบัน และชั้นปีที่กำลังศึกษา พบว่าไม่พบความแตกต่างกันระหว่าง ระดับการศึกษาที่ศึกษาอยู่ในปัจจุบันและชั้นปีที่กำลังศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จากการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนสำหรับรายวิชาที่

เปิดสอนโดยหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) ของ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า มีความ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพร แสงแก้ว (2561) ซึ่งพบว่าการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ ผู้สอนในแต่ละหัวข้อ มีความสอดคล้องและครอบคลุมด้านจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์และการ พัฒนาผลการเรียนรู้ของนักศึกษาในรายวิชานั้น ๆ กล่าวคือ อาจารย์ผู้สอนสามารถเลือกใช้สื่อการ เรียนการสอนให้เข้ากับหัวข้อที่บรรยายและเข้ากับยุคปัจจุบันในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาที่ถ่ายทอดได้ง่ายและมีความสุขระหว่างการเรียน เพื่อลด ความเครียดของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี รวมทั้งหลักสูตรฯ มีการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด คือการจัดห้องเรียนให้เหมาะสม ห้องเรียนควรจะมีจำนวนเพียงพอต่อจำนวนนักศึกษาและจะต้องมีความเหมาะสมต่อการจัดการ เรียนการสอน และตรงตามวัตถุประสงค์ของรายวิชา เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเจตน์ สฤกษ์ สักขพันธ์ (2554) ที่กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมในห้องเรียนที่ประกอบด้วยคุณภาพการสอนของ อาจารย์ และบรรยากาศในชั้นเรียนมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยอาจารย์ควรที่จะพัฒนา คุณภาพการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยมีส่วนร่วม ตั้งแต่การวางแผนการสอน การจัดกิจกรรมในห้องเรียนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ให้ความ หลากหลายทั้งด้านเทคนิควิธีการสอน และสื่อที่ใช้ตลอดจนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ใน ห้องเรียน และงานศึกษาของสาลินี จงใจสุธรรม (2553) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัย ราชภัฏนครศรีธรรมราชมีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรและ เนื้อหารายวิชา ด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับ งานวิจัยของรัชดา ธรรมเจริญ, วิทวัส ดิษยะศริน สัตยารักษ์ และเจตน์สฤกษ์ สักขพันธ์ (2557) พบว่า นักศึกษามีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื้อหาของ รายวิชา อาจารย์ผู้สอน กิจกรรมการเรียนการสอน ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนการสอน และการวัด และประเมินผลความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

สำหรับการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นหรือ ข้อเสนอแนะ ประเด็นที่ต้องปรับปรุงหรือพัฒนา พบว่า นักศึกษาอยากจะให้หลักสูตรเชิญ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีประสบการณ์ด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาบรรยายให้ความรู้มากยิ่งขึ้น อยากให้มีการแนะนำหรือแนะนำจากหลักสูตร ภายหลังจากสำเร็จการศึกษาเกี่ยวกับสายงานที่จะ ประกอบอาชีพในอนาคต อีกทั้งอยากให้หลักสูตรเปิดรายวิชาเลือกที่มีความหลากหลายด้านเนื้อหา เพื่อเปิดโอกาสให้สามารถเลือกรายวิชาในการลงทะเบียนตรงตามความสนใจของนักศึกษาที่สุด ควร มีระบบติดตามความก้าวหน้าของนักศึกษาที่สร้างขึ้นโดยหลักสูตร เพื่อติดตามนักศึกษาแต่ละคนอย่าง ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ พร้อมแนะนำวิธีการแก้ปัญหาระหว่างการเรียนตลอดหลักสูตร รวมทั้ง อยากมีการจัดห้อง Self-Study สำหรับนักศึกษาประจำหลักสูตร เพื่อให้ศึกษามีโอกาสพูดคุย แลกเปลี่ยน ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนและการใช้ชีวิตระหว่างการเป็นนักศึกษา จาก ข้อมูลข้างต้น จะทำให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลจุดเด่น จุดด้อย สิ่งที่ต้องพัฒนาหรือปรับปรุง เพื่อผลิต

บัณฑิตที่มีคุณภาพ เพื่อให้สอดคล้องเป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (Thailand Qualifications Framework for Higher Education; TQF:HEd) (อัญชลี วิรุฬห์จรรยา, 2553) อีกทั้งข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรเพื่อตอบสนองต่อเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตวิทยาลัย พ.ศ. 2565 และการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในทศวรรษที่ 21 โดยพบว่า การประเมินหลักสูตรนั้น สามารถต่อยอดเรื่องการพัฒนา ระบบการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาและผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนั้น แต่ละหลักสูตรจะต้องมีการพัฒนาเรื่อง การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อส่งผล โดยตรงต่อผู้เรียน คือ นักศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในสาขาที่ตน ศึกษา รวมทั้งเมื่อสำเร็จการศึกษาสามารถเป็นที่ยอมรับในวงการทำงานทั้งหน่วยงานภาครัฐและ ภาคเอกชน โดยทุก ๆ 5 ปี ทุกหลักสูตรจะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียน การสอนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยมหิดลและตาม ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาชีวเวชศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ) พบว่า มีความพึงพอใจเรื่อง เนื้อหาของรายวิชา อาจารย์ผู้สอน กิจกรรมการเรียนการสอน ปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนการสอน และการวัดและ ประเมินผล อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด นั้นแสดงให้เห็นว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการ จัดการเรียนการสอน ขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านรวมกัน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะ เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำมาใช้พัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการหลักสูตรให้มี ประสิทธิภาพสูงสุดยิ่งขึ้น อีกทั้งเป้าหมายและความคาดหวังของหลักสูตร เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในสาขาที่ตนศึกษา และเมื่อสำเร็จการศึกษา สามารถเป็นที่ ยอมรับในวงการทำงานทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้ง มหาวิทยาลัยมหิดลมีเป้าหมาย เพื่อก้าวสู่การเป็นมหาวิทยาลัยระดับโลก (World Class University) และเป็น “ปัญญาของ แผ่นดิน” (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2559)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หลักสูตรฯ สามารถนำข้อมูลด้านการวัดและประเมินผลและอาจารย์ผู้สอน นำไปพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน และการบริการจัดการหลักสูตรฯ ให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. หลักสูตรฯ ควรส่งเสริมด้านปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนการสอน ให้มากยิ่งขึ้น ด้วยการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน เอกสาร และอุปกรณ์ ให้เหมาะสมและมีความสอดคล้องในแต่ละ

ละรายวิชาหรือหัวข้อ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาอีกด้วย

3. สำหรับหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในเป็นแนวทางในการพัฒนารายวิชาสำหรับการจัดการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละสาขาวิชาเอก

เอกสารอ้างอิง

- เจตน์สฤกษ์ สักขพันธ์. (2554). *โมเดลเชิงสาเหตุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาวะรอพิจน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เพชร แสงแก้ว (2561). ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อหลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตหลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2557 คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล. *เวชบันทึกศิริราช*, 11(2), 74-80.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. (2559). *สารจากอธิการบดี*. (อัดสำเนา)
- รัชตา ธรรมเจริญ, วิทวัส ดิษยะศริน สัตยารักษ์ และเจตน์สฤกษ์ สักขพันธ์. (2557). ความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการจัดการของนักศึกษามหาวิทยาลัยหาดใหญ่. ใน *การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5 เรื่องการวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมไทย วันที่ 16 พฤษภาคม 2557 ณ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่* (น. 1930-1945). สงขลา : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สาลินี จงใจสุรธรรม. (2553). ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 29(2), 25-32.
- อัญชลี วิรุพหัจจรยา. (2553). การประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ: กรณีศึกษานักศึกษา คณะบัญชี ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. *BU Academic Review*, 9 (ฉบับพิเศษ 1), 17-29.

โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาภาษาอังกฤษสำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษา ตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษ (CEFR) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2

A structural Equation Model of Success Factors in English Language
Development for Teachers and Educational Personnel based on the
Common European Framework of Reference for Languages (CEFR)
of the Phichit Primary Educational Service Area Office 2

รัตติยา เหนืออำนาจ¹ ณัฐพงษ์ อิมหิรัญ² นวพล ชัยชนะ³ อลิสร่า คงปั่น⁴
และณัฐกานต์ ประจันบาน⁵

Rattiya Nua-amnat, Natthaphong Imhiran, Nawapol Chaichana, Alisara Kongpun and
Nattakan Prachanban

Received: May 01, 2025

Revised: May 07, 2025

Accepted: May 08, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและตรวจสอบโมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาภาษาอังกฤษสำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษา ตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษ (CEFR) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามแนวคิดของ Hair และคณะ จำนวน 400 คน จากครู และบุคลากรทางการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม Google Form ความตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ .67-1.00 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.979 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง โดยใช้โปรแกรม Mplus ผลการวิจัย พบว่า 1) โมเดลสมการโครงสร้าง ประกอบด้วย ตัวแปรแฝงภายนอก คือ ปัจจัยสนับสนุน ประกอบด้วย นโยบายและการบังคับบัญชา สภาพแวดล้อม และความสัมพันธ์และความร่วมมือ ตัวแปรแฝงภายใน คือ ปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ และตัวแปรแฝงภายใน และเป็นตัวแปรส่งผ่าน คือ ปัจจัยจูงใจ ประกอบด้วย ความสำเร็จและการยอมรับ ความรับผิดชอบ และ

¹⁻⁵ มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

Corresponding author, e-mail: rattiyanu67@nu.ac.th

ความก้าวหน้าและการพัฒนา และ 2) ตรวจสอบโมเดลสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่า p-value ของ χ^2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .1325$) ค่า CFI, TLI มีค่าเข้าใกล้ 1 (CFI = .998, TLI = .996) ค่า RMSEA, SRMR มีค่าเข้าใกล้ 0 (RMSEA = .031, SRMR = .012) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ทั้งหมดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ขณะที่ค่าอิทธิพลรวมที่ส่งผลต่อปัจจัยความสำเร็จ พบว่า ปัจจัยสนับสนุนมีค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ .896 มีอิทธิพลทางตรงสูงที่สุด มีค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ .887 และมีค่าอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ .236 ขณะที่ปัจจัยจูงใจ มีค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ .263 มีค่าขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .263 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกทุกปัจจัย

คำสำคัญ: โมเดลสมการโครงสร้าง, ปัจจัยความสำเร็จ, การพัฒนาภาษาอังกฤษสำหรับครู และ บุคลากรทางการศึกษา, กรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษ

Abstract

This research article aimed to develop and validate a structural equation model of success factors in English language development for teachers and educational personnel based on the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) of the Phichit Primary Educational Service Area Office 2. This was the quantitative research, with a sample size of 400 teachers and educational personnel determined using the model developed by Hair et al. The data collection instrument was a Google Form questionnaire with content validity of .67-1.00 and reliability of 0.979. Statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, and structural equation modeling using Mplus software. The research findings revealed that 1) the structural equation model consisted of external latent variables, namely supporting factors including policy and supervision, environment, and relationships and cooperation; internal latent variables, namely success factors including knowledge, skills, and attributes; and internal latent variables and mediating variables, namely motivational factors including success and recognition, responsibility, and progress and development; and 2) the structural equation model was found to be consistent with the empirical data, as indicated by the p-value of χ^2 , which was not statistically significant ($p = .1325$). The CFI and TLI values were close to 1 (CFI = .998, TLI = .996), and the RMSEA and SRMR values were close to 0 (RMSEA = .031, SRMR = .012), meeting all criteria for empirical data consistency. Regarding the total influence on success factors, supporting factors had a total influence value of .896, with the highest direct influence (.887) and an indirect

influence (.236). Motivational factors had a total influence value of .263, a direct influence value of .263, and were statistically significant at the .01 level, showing a positive correlation across all factors.

Keywords: structural equation modeling, success factors,

English language development for teachers and educational personnel,

Common European Framework of Reference for Languages

บทนำ

การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของครูและบุคลากรทางการศึกษาในประเทศไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่ใช้ในการสื่อสารทั่วโลกและมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาและการพัฒนาอาชีพของบุคลากรในระบบการศึกษา อย่างไรก็ตามความสามารถทางภาษาอังกฤษของคนไทยยังอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงเร่งปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้สอดคล้องกับบริบทโลก (วิศยา เอกวิสัย, 2561) นอกจากนี้ งานวิจัยของนิพนธ์ ยอดศรี และคณะ (2566) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนาครูด้านทักษะภาษาอังกฤษตามหลักเกณฑ์สมรรถนะทางวิชาชีพของโรงเรียนในเครือข่ายอำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ครูจำนวนมากในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยมีปัญหาเกี่ยวกับความรู้ด้านภาษาอังกฤษ ทั้งในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งการขาดการสนับสนุนจากองค์กรต้นสังกัดในด้านการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของบุคลากรทางการศึกษา ทำให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่ต้องมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ และการพัฒนาสื่อการสอนที่เป็นสากล ซึ่งครูเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งของความสำเร็จในการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของผู้เรียน เนื่องจากภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ตามธรรมชาติของภาษาการปฏิสัมพันธ์ การเลียนแบบ และการมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และฝึกฝนทักษะครูที่มีความสามารถและความคล่องแคล่วในการใช้ภาษาอังกฤษ จะเป็นต้นแบบที่ดีของผู้เรียนในการเรียนรู้และฝึกฝนครูที่มีความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนการสอนและการใช้สื่อ จะช่วยกระตุ้น สร้างแรงจูงใจ และพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้และการใช้ภาษาของผู้เรียน การพัฒนาครูให้มีความสามารถด้านภาษาอังกฤษตามเกณฑ์ที่กำหนดตามกรอบอ้างอิง CEFR และมีความรู้ความสามารถด้านการสอนภาษาอังกฤษแบบสื่อสาร (CLT) (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพิจิตร เขต 2, 2565)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้กรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษที่เป็นสากล ได้แก่ The Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) เป็นกรอบ

ความคิดหลักในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของประเทศไทย ทั้งในการออกแบบหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การทดสอบ การวัดผล การพัฒนาครู รวมถึงการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ตลอดจนใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประเมินสมรรถนะทางภาษาอังกฤษของผู้สอนภาษาอังกฤษ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557) โดยครูเป็นบุคคลสำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้มีทักษะทางภาษาอังกฤษ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายพัฒนาครูให้มีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้และสมรรถนะทางภาษา เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้และนำไปพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ได้มีการส่งเสริมให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการอบรมพัฒนาทางด้านภาษาทั้งในรูปแบบออนไลน์ (Online) และ Face to Face ตามความต้องการและความพร้อม และมีการสนับสนุนกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ ตามโครงการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐาน CEFR อย่างต่อเนื่องในหลายปีที่ผ่านมา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2, 2566, 2567) ทั้งนี้ในปีงบประมาณ 2567 ได้มีการประกาศผลการคัดเลือกผลงานที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) โครงการพัฒนาภาษาอังกฤษสำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาภาษาอังกฤษสู่ความเป็นเลิศ จำนวน 3 ระดับ คือ ระดับยอดเยี่ยม ระดับดีมาก และระดับดี จำนวนทั้งสิ้น 20 คน ตามประกาศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ลงวันที่ 30 กรกฎาคม 2567 เพื่อเป็นต้นแบบและช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาการจัดการศึกษาโดยใช้ การสื่อสารภาษาอังกฤษซึ่งเป็นทักษะจำเป็นของศตวรรษที่ 21 ให้บรรลุตามเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ

ดังนั้น งานวิจัยนี้จะมีส่วนสนับสนุนการพัฒนาภาษาอังกฤษสำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษา ตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษ (CEFR) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ผ่านการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยความสำเร็จ โดยผลจากการวิจัยนี้จะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถออกแบบนโยบายและมาตรการสนับสนุนที่เหมาะสม เพื่อยกระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษของครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงการพัฒนาแนวทางการอบรม การเรียนการสอน และการประเมินทักษะภาษาอังกฤษ ตามมาตรฐานสากล เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของศตวรรษที่ 21 และสามารถส่งต่อองค์ความรู้ที่มีคุณภาพให้กับนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาและตรวจสอบโมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาภาษาอังกฤษสำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษา ตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษ (CEFR) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling Analysis: SEM)

1. *กรอบแนวคิดการวิจัย* ผู้วิจัยจัดทำกรอบแนวคิดตามที่ได้ทบทวนจากทฤษฎี 2 ปัจจัยของเฟรดเดอริก เฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg's Two Factor Theory) และวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน จากผู้ที่มีผลงานที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) โครงการพัฒนาภาษาอังกฤษสำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาภาษาอังกฤษสู่ความเป็นเลิศ จำนวน 3 ระดับ คือ ระดับยอดเยี่ยม ระดับดีมาก และระดับดี จำนวนทั้งสิ้น 20 คน ตามประกาศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ลงวันที่ 30 กรกฎาคม 2567 และนำข้อมูลสำคัญที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล (Quotation) จำแนกเป็นรายปัจจัย ดังนี้

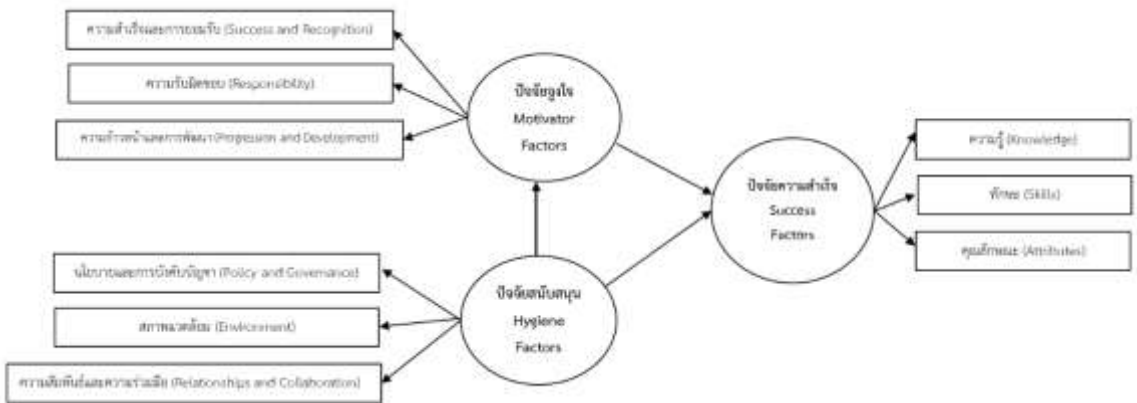
1) โมเดลการวัด (Measurement Model) ทำหน้าที่เป็นตัวแปรแฝงภายนอก คือ ปัจจัยสนับสนุน (Hygiene Factors) ประกอบด้วย นโยบายและการบังคับบัญชา (Policy and Governance) สภาพแวดล้อม (Environment) และความสัมพันธ์และความร่วมมือ (Relationships and Collaboration)

2) โมเดลการวัด (Measurement Model) ทำหน้าที่เป็นตัวแปรแฝงภายใน คือ ปัจจัยความสำเร็จ (Success Factors) ประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะ (Attributes)

3) โมเดลการวัด (Measurement Model) ทำหน้าที่เป็นตัวแปรแฝงภายใน และเป็นตัวแปรส่งผ่าน คือ ปัจจัยจูงใจ (Motivator Factors) ประกอบด้วย ความสำเร็จและการยอมรับ (Success and Recognition) ความรับผิดชอบ (Responsibility) และความก้าวหน้าและการพัฒนา (Progression and Development)

4) โมเดลโครงสร้าง (Structural Model) คือ ปัจจัยสนับสนุน (Hygiene Factors) ปัจจัยความสำเร็จ (Success Factors) และปัจจัยจูงใจ (Motivator Factors)

เมื่อสังเคราะห์ และนำเสนอได้ครบทุกโมเดลซึ่งสามารถแสดงดัชนี และตัวชี้วัดคุณลักษณะของตัวแปรแฝงได้อย่างครบถ้วน จึงนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 จำนวน 1,100 คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) โดยอาศัยแนวคิดของ Hair, J. F., et al. (2010) ที่ได้เสนอเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) โดยพิจารณาจากขนาดของโมเดล กำหนดสัดส่วนจำนวนเท่าของขนาดตัวอย่างต่อจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่าเป็น 15 ตัวอย่าง ต่อ 1 พารามิเตอร์ ทั้งนี้ในโมเดลการวิจัยมีจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่า จำนวน 23 ค่า ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมควรมีจำนวน 345 ตัวอย่าง เพื่อความแข็งแกร่งของข้อมูล ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถาม จำนวน 400 ฉบับ ซึ่งถือว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีความเหมาะสมและเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling Analysis)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยใช้ Google Form การตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีของความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน มาเป็นข้อคำถามซึ่งเครื่องมือการวิจัยฉบับนี้ได้ค่า IOC 0.67-1.00 ทุกข้อ ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Ronna, C.T. & Laurie, C., 2003) และการหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีการของครอนบาค (α : Cronbach's Alpha Coefficient) โดยเครื่องมือการวิจัยได้ค่าของแบบสอบถาม 0.979 ถือได้ว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจริงได้ (Cochran, W. G., 1977)

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรม Mplus

4.1 สถิติที่ใช้ในการทดสอบเงื่อนไขพื้นฐาน สำหรับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modelling: SEM) โดยการทดสอบค่าความเบ้ และค่าความโด่ง

พบว่า ค่าความเบ้ อยู่ระหว่าง -0.714 ถึง .1.658 และค่าความโด่ง อยู่ระหว่าง 0.28 ถึง -1.259 แสดงว่า การแจกแจงของข้อมูลอยู่ในเกณฑ์ปกติ พิจารณาจากค่า Skewness ควรอยู่ในช่วง ± 2 และค่า Kurtosis ควรอยู่ในช่วง ± 7 (Kline, R. B., 2016; Byrne, B. M., 2012)

4.2 การทดสอบภาวะที่ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันมากเกินไป (Multicollinearity) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกทุกคู่ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ระหว่าง .546-.845 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.90 แสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้มีค่าไม่สูงมาก จะไม่เกิดปัญหา Multicollinearity (Hair, J. F., et al, 2010)

4.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานในการวิจัยประกอบด้วย การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องของโมเดล (Model Fit Index) พิจารณาจากค่า p-value of Chi-square > 0.05 , RMSEA และ RMR $< .05$, CFI และ TLI $> .90$ (JÖRESKOG, K. G. & SÖRBOM, D., 1993; Bollen, K. A., 1989; Fan, X. & Sivo, S., 2005)

สรุปผลการวิจัย

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 284 คน คิดเป็นร้อยละ 71 และเป็นเพศชาย จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 29 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 50.30 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57 ประสบการณ์การทำงาน 1-5 ปี จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 32.80 และมีรายได้ระหว่าง 15,000-20,000 บาท จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 39.50

2. ผลการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของโมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาภาษาอังกฤษสำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษา ตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษ (CEFR) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 พบว่า

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมของโมเดลสมการโครงสร้าง

ปัจจัย	ปัจจัยจูงใจ (Motivator Factors)			ปัจจัยความสำเร็จ (Success Factors)		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
ปัจจัยสนับสนุน (Hygiene Factors)	.896**	-	.896**	.651**	.236**	.887**
ปัจจัยจูงใจ (Motivator Factors)	-	-	-	.263**	-	.263**

$\chi^2 = 22.342$, $df = 16$, $p\text{-value} = 0.1325$, CFI = 0.998, TLI = 0.996, RMSEA = 0.031, SRMR = 0.012

จากตารางที่ 1 พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่า p-value ของ χ^2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .1325$) ค่า CFI, TLI มีค่า

เข้าใกล้ 1 (CFI = .998, TLI = .996) ค่า RMSEA, SRMR มีค่าเข้าใกล้ 0 (RMSEA = .031, SRMR = .012) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ทั้งหมด

เมื่อพิจารณาอิทธิพลรวมที่ส่งผลต่อปัจจัยความสำเร็จ (Success Factors) พบว่า ปัจจัยสนับสนุน (Hygiene Factors) สูงที่สุด โดยมีค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ .896 รองลงมา คือ ปัจจัยจูงใจ (Motivator Factors) มีค่าอิทธิพลเท่ากับ .263 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อปัจจัยความสำเร็จ (Success Factors) พบว่า ปัจจัยสนับสนุน (Hygiene Factors) มีอิทธิพลทางตรงสูงที่สุด มีค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ .887 รองลงมา คือ ปัจจัยจูงใจ (Motivator Factors) มีค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ .263 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก

อิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลต่อปัจจัยความสำเร็จ (Success Factors) พบว่า ปัจจัยสนับสนุน (Hygiene Factors) มีค่าอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ .236 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาภาษาอังกฤษสำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษา ตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษ (CEFR) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 พบว่า

ตารางที่ 2 ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลสมการโครงสร้าง

ตัวแปร	β	SE	t	R ²
ปัจจัยสนับสนุน (Hygiene Factors)				
นโยบายและการบังคับบัญชา (Policy and Governance)	.835	.017	47.964**	.697
สภาพแวดล้อม (Environment)	.866	.015	55.863**	.749
ความสัมพันธ์และความร่วมมือ (Relationships and Collaboration)	.891	.013	67.543**	.794
ปัจจัยจูงใจ (Motivator Factors)				
ความสำเร็จและการยอมรับ (Success and Recognition)	.888	.017	53.214**	.788
ความรับผิดชอบ (Responsibility)	.778	.024	32.895**	.605
ความก้าวหน้าและการพัฒนา (Progression and Development)	.778	.024	32.567**	.605
ปัจจัยความสำเร็จ (Success Factors)				
ความรู้ (Knowledge)	.919	.010	88.196**	.845
ทักษะ (Skills)	.915	.011	84.210**	.837
คุณลักษณะ (Attributes)	.866	.014	60.119**	.750
ดัชนีวัดความสอดคล้อง	$\chi^2 = 22.342, df = 16, p\text{-value} = 0.1325, CFI = 0.998, TLI = 0.996, RMSEA = 0.031, SRMR = 0.012$			

จากตารางที่ 2 พบว่า การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างระหว่างปัจจัยสนับสนุน (Hygiene Factors) พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวชี้วัดมีค่าระหว่าง .835-.891 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัวชี้วัด นอกจากนี้ตัวชี้วัดทั้งหมดร่วมกันอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 69.7-79.4 แสดงว่า ปัจจัยสนับสนุน (Hygiene Factors) มีความตรงเชิงโครงสร้าง และตัวชี้วัดทั้งหมดเป็นตัวชี้วัดของโมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างระหว่างปัจจัยจูงใจ (Motivator Factors) พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวชี้วัดมีค่าระหว่าง .778-.888 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัวชี้วัด นอกจากนี้ตัวชี้วัดทั้งหมดร่วมกันอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 60.5-78.8 แสดงว่า ปัจจัยจูงใจ (Motivator Factors) มีความตรงเชิงโครงสร้าง และตัวชี้วัดทั้งหมดเป็นตัวชี้วัดของโมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างระหว่างปัจจัยความสำเร็จ (Success Factors) พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวชี้วัดมีค่าระหว่าง .866-.919 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัวชี้วัด นอกจากนี้ตัวชี้วัดทั้งหมดร่วมกันอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 75.0-84.5 แสดงว่าปัจจัยความสำเร็จ (Success Factors) มีความตรงเชิงโครงสร้าง และตัวชี้วัดทั้งหมดเป็นตัวชี้วัดของโมเดลสมการโครงสร้าง

ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่า โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาภาษาอังกฤษสำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษา ตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษ (CEFR) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และยอมรับสมมติฐานการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

โมเดลสมการโครงสร้างของปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาภาษาอังกฤษสำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษา ตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษ (CEFR) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ประกอบด้วย 1) โมเดลการวัด ทำหน้าที่เป็นตัวแปรแฝงภายนอก คือ ปัจจัยสนับสนุน ประกอบด้วย นโยบายและการบังคับบัญชา สภาพแวดล้อม และความสัมพันธ์และความร่วมมือ 2) โมเดลการวัด ทำหน้าที่เป็นตัวแปรแฝงภายใน คือ ปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ 3) โมเดลการวัด ทำหน้าที่เป็นตัวแปรแฝงภายใน และเป็นตัวแปรส่งผ่าน คือ ปัจจัยจูงใจ ประกอบด้วย ความสำเร็จและการยอมรับ ความรับผิดชอบ และความก้าวหน้าและการพัฒนา และ 4) โมเดลโครงสร้าง คือ ปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยความสำเร็จ และปัจจัยจูงใจ สอดคล้องกับทฤษฎี 2 ปัจจัยของ Herzberg, F. (1959) ได้เสนอไว้ว่า บุคลากรในองค์กรการทำงานมีประสิทธิภาพสูงนั้น มีแรงจูงใจที่จะช่วยเสริมแรงในการทำงานให้สูงขึ้น ประกอบด้วย 1) ปัจจัยจูงใจ (Motivation) หรือปัจจัยภายในที่เป็นตัวกระตุ้นให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน และ 2) ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) หรือปัจจัยที่ช่วยลดความไม่พึงพอใจในการทำงาน ขณะที่ผลการตรวจสอบโมเดลสมการโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิง

ประจักษ์ พิจารณาจากค่า p-value ของ χ^2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .1325$) ค่า CFI, TLI มีค่าเข้าใกล้ 1 (CFI = .998, TLI = .996) ค่า RMSEA, SRMR มีค่าเข้าใกล้ 0 (RMSEA = .031, SRMR = .012) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ทั้งหมดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ขณะที่ค่าอิทธิพลรวมที่ส่งผลกระทบต่อปัจจัยความสำเร็จ พบว่า ปัจจัยสนับสนุนมีค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ .896 มีอิทธิพลทางตรงสูงที่สุด มีค่าขนาดอิทธิพลเท่ากับ .887 และมีค่าอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ .236 ขณะที่ปัจจัยจิตใจ มีค่าอิทธิพลรวมเท่ากับ .263 มีค่าขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .263 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกทุกปัจจัย แสดงให้เห็นว่า หากองค์กรหรือหน่วยงานต้องการพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติหน้าที่ได้บรรลุผลสำเร็จจำเป็นต้องพัฒนาโดยการส่งเสริมประเด็นปัจจัยสนับสนุน โดยเฉพาะแนวทางหรือมาตรการด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานที่สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกันมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรพจน์ รุ่งอรุณ (2555) พบว่า การส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างวัฒนธรรมองค์กร ทำให้เกิดความเชื่อมั่น ความศรัทธา การยอมรับซึ่งกันและกัน สามารถช่วยลดช่องว่างในการปฏิบัติงาน สามารถโน้มน้าวให้ผู้ปฏิบัติเห็นความสำคัญของนโยบาย และควรจัดทำแผนความก้าวหน้าวิชาชีพ (Career Path) ให้กับผู้ปฏิบัติงานและผู้เข้ารับการอบรม เพื่อให้มองเห็นภาพความสำเร็จ สร้างแรงจูงใจในการทำงานเพื่อบรรลุสู่เป้าหมาย ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการนำนโยบายพัฒนาครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาไปสู่การปฏิบัติของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

องค์ความรู้ใหม่

การยกระดับสมรรถนะภาษาอังกฤษของครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นกุญแจสำคัญในการเสริมสร้าง และพัฒนาภาษาอังกฤษสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา ตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษ (CEFR) โดยได้อ้างอิงทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg และผ่านการทดสอบเชิงสถิติ พบว่า ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ นโยบาย สภาพแวดล้อม และความร่วมมือ มีอิทธิพลสูงสุดต่อความสำเร็จในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ขณะที่ปัจจัยจิตใจ เช่น การยอมรับ ความก้าวหน้า และความรับผิดชอบ มีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติด้วยเช่นกัน โมเดลนี้ช่วยให้เห็นแนวทางการออกแบบและจัดการระบบพัฒนาครูที่มีเป้าหมายชัดเจน และสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายหรือโครงการพัฒนาภาษาอังกฤษในระดับเขตพื้นที่หรือระดับประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาควรนำข้อมูลเชิงประจักษ์เรื่องปัจจัยสนับสนุน ไปใช้ในการออกแบบนโยบายและโครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะในด้านการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เช่น การจัดหาแหล่งเรียนรู้เฉพาะทางการจัดหาทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับ CEFR และการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับ

สถาบันภายนอก แล้วนำไปใช้กับ ครูและบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้สามารถเรียนรู้ภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจ ไปใช้ในการ ออกแบบระบบ แรงจูงใจในโรงเรียน เช่น การกำหนดเส้นทางความก้าวหน้าในสายงาน (Career Path) ที่สอดคล้องกับความสามารถทางภาษาอังกฤษ และการจัดกิจกรรมยกย่องเชิดชูครูที่พัฒนาศักยภาพตนเองได้อย่างโดดเด่น เพื่อนำไปใช้กับ ครูในโรงเรียน โดยตรง ส่งผลให้ครูเกิดแรงผลักดันในการพัฒนาทักษะ และเห็นภาพความสำเร็จที่ชัดเจน เป็นการสร้างแรงจูงใจในการทำงานเพื่อพัฒนาภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). *แนวปฏิบัติตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายการปฏิรูปการ เรียนการสอนภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักส์ จำกัด.
- นิพนธ์ ยอดศรี และคณะ. (2566). การพัฒนาครูด้านทักษะภาษาอังกฤษตามหลักเกณฑ์สมรรถนะทางวิชาชีพของโรงเรียนในเครือข่ายอำเภอวิภาวดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 24(1), 442-455.
- วรพจน์ รุ่งอรุณ. (2555). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาไปสู่การปฏิบัติของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิศยา เอกวิสัย. (2561). บทบาทของครูสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 7(2), 265–271.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2. (2565). *ประกาศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 ลงวันที่ 30 กรกฎาคม 2567*. (อึดสำเนา)
- Bollen, K. A. (1989). *Structural equations with latent variables*. New York : Wiley.
- Byrne, B. M. (2012). *Structural Equation Modeling with Mplus: Basic Concepts, Applications, and Programming*. New York : Routledge.
- Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques*. (3rd Edition). New York : John Wiley & Sons.
- Fan, X. & Sivo, S. (2005). Sensitivity of fit indexes to misspecified structural or measurement model components: Rationale of two-index strategy revisited. *Structural Equation Modeling*, 12(3), 343-367.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis a Global Perspective*. (7th Ed.). New Jersey : Prentice Hall.
- Herzberg, F. (1959). *The Motivation to Work*. New York : John Wiley & Sons.

- JÖRESKOG, K. G. & SÖRBOM, D. (1993). *Lisrel 8: Structural equations modeling with the SIMPLIS command language*. Chicago : Scientific Software International.
- Kline, R. B. (2016). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. (4th ed.). New York : Guilford Press.
- Ronna, C.T. & Laurie, C. (2003). Indexes of item-objective congruence for multidimensional items. *International Journal of Testing*, 3(2), 163-171.

การใช้การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษ
เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
โรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม จังหวัดสุโขทัย

The Use of Thinking-Based Learning Strategies combined with English
Short Stories to Enhance Critical Reading Skills of Matthayom Suksa 4
Students at Sukhothai Wittayakom School, Sukhothai Province

จีระศักดิ์ กรงไกรจักร¹ และสุดาภาณูจน์ ปัทมดิลก²
Jeerasak Krongkriyak and Sudakarn Patamadilok

Received: March 13, 2025

Revised: April 14, 2025

Accepted: April 24, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษ และ 2) ศึกษาระดับความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดโดยใช้เรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ ใช้การวิจัยกึ่งทดลอง โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 39 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษทั้งหมด 3 เรื่อง จำนวน 3 แผน 2) แบบวัดทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ ได้แก่ การอนุมานและการสรุปความ และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษ และได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80–1.00 ซึ่งอยู่ในระดับดี ส่วนค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.87 และแบบสอบถามความพึงพอใจมีค่าเท่ากับ 0.90 ผลการวิจัย พบว่า 1) ทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนมีการพัฒนาขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน (Mean = 25.97) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน (Mean = 14.00) อย่างชัดเจน และ 2) ผลจากแบบสอบถามความพึงพอใจแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีระดับความพึงพอใจในระดับสูง (Mean =

¹⁻² มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

Corresponding author, e-mail: jeerasakk65@nu.ac.th

4.59) โดยมีความคิดเห็นเชิงบวกเกี่ยวกับเนื้อหาบทเรียน กิจกรรมที่ใช้ การสนับสนุนจากครู และการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน นอกจากนี้ ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่านักเรียนให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์มุมมองที่หลากหลายที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด รวมทั้งมีข้อเสนอแนะว่าควรเพิ่มช่วงเวลาในการให้ข้อมูลย้อนกลับและกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันมากขึ้น

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิด, ทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์, เรื่องสั้นภาษาอังกฤษ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to compare the critical reading skills of Matthayom Suksa 4 students before and after instruction focusing on thinking processes combined with English short stories; and 2) to study the level of satisfaction with the thinking-based learning activities using English short stories to develop critical reading skills. A quasi-experimental research design was used. The target group for this research consisted of 39 Matthayom Suksa 4 students in the first semester of the 2024 academic year at Sukhothai Wittayakom School, Ban Kluai Subdistrict, Mueang District, Sukhothai Province, selected using simple random sampling. The research instruments included 1) three lesson plans using the thinking-based learning activities combined with three English short stories; 2) a critical reading skills test, including inference and summarization; and 3) a questionnaire on satisfaction with the instruction using the thinking-based learning activities combined with English short stories. The instruments underwent content validity testing and had an IOC value between 0.80–1.00, which was considered good. The reliability of the critical reading skills test had a Cronbach's alpha coefficient of 0.87, and the satisfaction questionnaire had a coefficient of 0.90. The research findings revealed that 1) students' critical reading skills improved significantly, with the post-test mean score (Mean = 25.97) being significantly higher than the pre-test mean score (Mean = 14.00); and 2) results from the satisfaction questionnaire showed that students had a high level of satisfaction (Mean = 4.59), with positive comments regarding the lesson content, activities used, teacher support, and peer interaction. In addition, qualitative data indicated that students valued analyzing diverse perspectives arising from the thinking-based learning activities, and suggestions also included increasing the time allocated for feedback and activities that promoted collaboration.

Keywords: thinking-based learning, critical reading skills, English short stories

บทนำ

การพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ในหมู่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทย เป็นประเด็นเร่งด่วน ท่ามกลางการปฏิรูปการศึกษาและความต้องการของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การอ่านเชิงวิพากษ์ไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การถอดรหัสภาษาเขียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสามารถในการวิเคราะห์ ประเมิน และสังเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นทักษะที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล และปลูกฝังนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการศึกษาของ Al-Ghadouni, A. B. M. (2021) ระบุว่าทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จทางวิชาการ เพราะช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาที่ซับซ้อน สรุปผลอย่างมีเหตุผล และมีปฏิสัมพันธ์อย่างมีวิจารณญาณกับข้อมูลจำนวนมากที่มีอยู่ในยุคดิจิทัล (Gökçearslan, Ş., Solmaz, E. & Coşkun, B. K., 2019) อย่างไรก็ตาม ทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนไทยโดยรวมยังอยู่ในระดับต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็น

ผลการศึกษาหลายฉบับชี้ให้เห็นถึงปัญหาด้านทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการอ่านเชิงวิพากษ์สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยพบว่าคะแนนเฉลี่ยด้านความเข้าใจอยู่ที่ 36.5% และมีนักเรียนเพียง 2.09% เท่านั้นที่สามารถทำคะแนนผ่านเกณฑ์ (Changwong, K., Sukkamart, A. & Sisan, B., 2018) ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการพัฒนาวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อเสริมสร้างทักษะดังกล่าว พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมได้กำหนดกรอบแนวทางที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหาของผู้เรียน โดยในหมวด 4 มาตรา 24 ได้เน้นให้สถานศึกษาฝึกอบรมกระบวนการคิดและจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการประยุกต์ใช้ความรู้ นอกจากนี้ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะมาตรฐานที่ 4 ยังเน้นย้ำถึงความสำคัญของการคิดอย่างเป็นระบบ มีวิจารณญาณ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการคิดเชิงวิพากษ์ (ราชกิจจานุเบกษา, 2545)

ในบริบทของประเทศไทยที่กำลังมุ่งสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Economy) ภายใต้โครงการ Thailand 4.0 ความจำเป็นในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ ยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้น ความสามารถในการประเมินข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณไม่เพียงแต่เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นฐานสำคัญของความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย (Gosner, W., 2023)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งเน้นที่การใช้การเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด (Thinking-Based Learning) ซึ่งเป็นแนวทางการสอนที่พัฒนาโดย Dr. Robert J. Swartz และได้รับการพิสูจน์ว่าช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ผ่านการฝึกฝนกระบวนการคิดขั้นสูงอย่างเป็นระบบ (Swartz, R. J. & Parks, S., 1994) ยิ่งไปกว่านั้น การวิจัยนี้ยังได้นำ เรื่องสั้นภาษาอังกฤษมาบูรณาการเป็นสื่อการเรียนการสอน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนฝึกวิเคราะห์ แผลความ และอภิปรายเชิงวิพากษ์ (Syafii, M. L., 2018) เนื่องจากเรื่องสั้นมักมีโครงเรื่องที่กระชับและประเด็นที่ซับซ้อน จึงเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมในการฝึกฝนการอนุมานและการสรุปความ อันเป็น

หัวใจสำคัญของการอ่านเชิงวิพากษ์ (Pardede, P., 2019) นำไปสู่การปรับใช้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด ทำให้นักเรียนได้วิเคราะห์ตัวละครและธีมของเรื่อง จะทำให้มีส่วนช่วยในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ให้ดีขึ้น (Janah, S. S., Gailea, N. & Samanhudi, U., 2024)

จากการบูรณาการแนวทางการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษ งานวิจัยนี้มุ่งหวังที่จะค้นหากลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการอนุมานและการสรุปความ งานวิจัยนี้ไม่เพียงแต่มีเป้าหมายเพื่อเติมเต็มช่องว่างทางทฤษฎีในด้านการสอนการอ่านเชิงวิพากษ์ แต่ยังนำเสนอแนวทางเชิงปฏิบัติที่สามารถช่วยให้ครูผู้สอนปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน และเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถเผชิญกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการใช้การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษ
2. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

รายละเอียดและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1. การวิจัยนี้ใช้รูปแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Design) เพื่อประเมินผลของการจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษ ในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยมุ่งเน้นไปที่ความสามารถในการอนุมานและการสรุปความ ระเบียบวิธีวิจัยได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยกำหนดขั้นตอนอย่างชัดเจนในแต่ละกระบวนการ

2. ประชากรในการวิจัยนี้คือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุโขทัย วิทยาลัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สุโขทัย ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งหมด 12 ห้องเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 ถึง 4/12 ซึ่งกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/11 จำนวน 39 คน ซึ่งได้รับการคัดเลือกโดยวิธีการจับสลาก ประกอบด้วยนักเรียนชาย 28 คน และนักเรียนหญิง 11 คน ทั้งนี้ นักเรียนทุกคนมีความยินดีที่จะเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยการเรียนการสอนจะใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักเพื่อให้เกิดความสม่ำเสมอในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 3.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษ ได้รับการพัฒนาผ่านกระบวนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพอย่างเป็นระบบ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิด ตลอดจนบทบาทของเรื่องสั้น

ภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ จากนั้นจึงดำเนินการคัดเลือกเรื่องสั้นภาษาอังกฤษที่เหมาะสม ได้แก่ 1) A Devoted Son แต่งโดย Anita Desai 2) Black Beauty แต่งโดย Anna Sewell และ 3) The Black Cat แต่งโดย Edgar Allan Poe โดยพิจารณาคูณสมบัติของเรื่องที่เกี่ยวข้องการฝึกฝนทักษะการอนุมานและการสรุปความ หลังจากพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับข้อเสนอแนะและปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสม จากนั้นได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงและแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในรายวิชาภาษาอังกฤษ อ่าน คิดเชิงวิพากษ์ (ENG31207 Critical Reading)

3.2 แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อวัดทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ การสร้างแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนเพื่อวัดทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งทบทวนเกี่ยวกับทักษะการอนุมานและการสรุปความในงานวิจัยด้านการอ่านเชิงวิพากษ์ เพื่อให้เข้าใจองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่สำคัญสำหรับการวัดทักษะนี้ จากนั้นผู้วิจัยได้พัฒนาแบบทดสอบในรูปแบบข้อสอบปรนัย จำนวน 30 ข้อ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) ข้อสอบที่วัดทักษะการอนุมาน จำนวน 15 ข้อ และ 2) ข้อสอบที่วัดทักษะการสรุปความ จำนวน 15 ข้อ เมื่อพัฒนาแบบทดสอบแล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบทดสอบต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากนั้นผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลการศึกษา จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบโดยใช้เกณฑ์การพิจารณาค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) ซึ่งข้อสอบที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จึงถือว่าเหมาะสมและสามารถนำไปใช้วัดทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ได้ หลังจากได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแบบทดสอบโดยคัดเลือกข้อสอบที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์มากที่สุด โดยการพิจารณาผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้แบบทดสอบที่ได้รับการปรับปรุงแล้วจะถูกนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเพื่อวัดทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษ

3.3 แบบสอบถามวัดระดับความพึงพอใจของนักเรียน ในการพัฒนาแบบสอบถามวัดระดับความพึงพอใจของนักเรียนเกี่ยวกับการใช้การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดระดับความพึงพอใจของนักเรียน โดยเน้นไปที่การประเมินประสบการณ์การเรียนรู้ในห้องเรียน รวมถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น เนื้อหาบทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน การสนับสนุนจากครู และการมีส่วนร่วมของเพื่อนร่วมชั้น จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการวัดระดับความพึงพอใจของนักเรียน โดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีทั้งหมด จำนวน 15 ข้อ ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ 1) เนื้อหาบทเรียน 2) กิจกรรมการเรียนการสอน

3) การสนับสนุนจากครู 4) การมีส่วนร่วมของเพื่อนร่วมชั้น และ 5) ความพึงพอใจโดยรวม เมื่อแบบสอบถามถูกพัฒนาแล้ว ผู้วิจัยได้เสนอแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหากับผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินผลการศึกษา จำนวน 3 คน โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) ซึ่งข้อสอบที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จึงถือว่าเหมาะสมและสามารถใช้วัดระดับความพึงพอใจได้ หลังจากได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงแบบสอบถามโดยพิจารณาจากข้อแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้แบบสอบถามมีความเหมาะสมและมีความชัดเจนยิ่งขึ้น จากนั้นแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงจะถูกนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อประเมินระดับความพึงพอใจของนักเรียนหลังจากการใช้การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในกระบวนการเรียนการสอน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โดยใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 14 คาบเรียน การเรียนการสอนจัดขึ้นสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที ในรายวิชาภาษาอังกฤษ อ่าน คิด เชิงวิพากษ์ (ENG31207 Critical Reading) เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครอบคลุม และสามารถพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ได้อย่างเต็มที่

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์คะแนนแบบทดสอบก่อนและหลังการเรียนดำเนินการโดยใช้การทดสอบ t-test สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์กัน (Paired Samples t-test) เพื่อประเมิน ความเปลี่ยนแปลงของทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ วิธีการทางสถิตินี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถพิจารณานัยสำคัญทางสถิติ ของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสามารถตอบวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาได้อย่างชัดเจน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ ได้มีการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยการทดสอบก่อนเรียนประกอบด้วยคะแนนรวมทั้งสิ้น 30 คะแนน เช่นเดียวกับการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ที่จัดขึ้นหลังจากการใช้วิธีการเรียนรู้ดังกล่าว ผลการทดสอบได้รับการวิเคราะห์โดยใช้การทดสอบ t-test แบบตัวอย่างคู่ (Paired Samples t-test) พร้อมกับค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังเรียน

	n	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	t-test	df	Sig.
Pretest	39	14.00	2.27	0.36	57.18	38	0.00
Post-test	39	25.97	1.93	0.31			

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 1 แสดงคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบก่อนและหลังเรียน คะแนนเฉลี่ยของการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) คือ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 14.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 2.27 ขณะที่คะแนนเฉลี่ยของการทดสอบหลัง (Post-test) คือ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 25.97 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.93 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบหลังสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบก่อน และพบความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

2. ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์

รายการประเมิน	n	Mean	S.D.	แปลผล
ด้านเนื้อหาการเรียนรู้				
1. เนื้อหาบทเรียนมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย	39	4.62	0.62	มากที่สุด
2. เนื้อหาบทเรียนสอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้	39	4.49	0.59	มาก
3. เนื้อหาช่วยพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียน	39	4.69	0.56	มากที่สุด
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้				
4. กิจกรรมการเรียนรู้น่าสนใจและกระตุ้นความสนใจ	39	4.46	0.67	มาก
5. กิจกรรมช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น	39	4.49	0.71	มาก
6. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนคิดเชิงวิพากษ์	39	4.67	0.57	มากที่สุด
ด้านผู้สอน				
7. ผู้สอนอธิบายเนื้อหาอย่างชัดเจนตลอดบทเรียน	39	4.62	0.74	มากที่สุด
8. ผู้สอนให้การสนับสนุนและตอบคำถามอย่างเหมาะสม	39	4.67	0.52	มากที่สุด
9. ผู้สอนให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อผลงานของนักเรียน	39	4.41	0.81	มาก
ด้านการทำงานกลุ่มและการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน				
10. การทำงานกลุ่มช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น	39	4.54	0.63	มากที่สุด
11. ฉันสามารถทำงานร่วมกับเพื่อนได้ดี	39	4.72	0.50	มากที่สุด
12. การอภิปรายกับเพื่อนเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้	39	4.67	0.52	มากที่สุด
ด้านความพึงพอใจโดยรวมต่อประสบการณ์การเรียนรู้				
13. โดยรวม นักเรียนมีความพึงพอใจต่อบทเรียนนี้เป็นอย่างยิ่ง	39	4.59	0.59	มากที่สุด

รายการประเมิน	n	Mean	S.D.	แปลผล
14. บทเรียนช่วยพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียน	39	4.51	0.67	มากที่สุด
15. นักเรียนจะแนะนำประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้อื่น	39	4.69	0.56	มากที่สุด
สรุป		4.59		มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงถึงระดับความพึงพอใจของนักเรียนเกี่ยวกับทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ในกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ คะแนนเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่ข้อ 11 ซึ่งบ่งชี้ว่านักเรียนมีความพึงพอใจมากกับการทำงานร่วมกับเพื่อน (Mean = 4.72, S.D. = 0.50) รองลงมาคือข้อ 15 (Mean = 4.69, S.D. = 0.56) ซึ่งบ่งชี้ว่ามีความพึงพอใจโดยรวมต่อประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมาก ข้อ 3 ก็ได้รับคะแนนสูงเช่นกัน ซึ่งสะท้อนถึงความพึงพอใจในประสิทธิภาพของเนื้อหาที่ช่วยพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ (Mean = 4.69, S.D. = 0.56) ข้อ 6 และข้อ 8 ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากันที่ 4.67 ซึ่งเน้นความพึงพอใจของนักเรียนในกิจกรรมที่เน้นการคิดเชิงวิพากษ์และการสนับสนุนจากครู การสนทนาร่วมกับเพื่อนในข้อ 12 ก็ได้รับคะแนนสูงเช่นกัน (Mean = 4.67, S.D. = 0.52) แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในกระบวนการเรียนรู้ คะแนนเฉลี่ยที่ต่ำที่สุดอยู่ที่ข้อ 9 (Mean = 4.41, S.D. = 0.81) โดยเฉลี่ยแล้วระดับความพึงพอใจในทุกด้านคือ 4.59 ซึ่งแสดงถึงระดับความพึงพอใจมากกับกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการใช้การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ พบว่า มีการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการเรียนรู้ โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดสอบอยู่ที่ 14.00 (S.D. = 2.27) ซึ่งแตกต่างอย่างชัดเจนจากคะแนนเฉลี่ยหลังการทดสอบที่ 25.97 (S.D. = 1.93) ผลลัพธ์นี้ยืนยันถึงประสิทธิภาพของการใช้การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ ($p < 0.05$) โดยเฉพาะในด้านการอนุมาน ซึ่งนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดสอบสูงถึง 13.33 (S.D. = 1.06) แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการอนุมานข้อมูลทั้งที่เป็นเนื้อหาชัดเจนและโดยนัยจากข้อความได้อย่างแม่นยำ ในขณะที่ด้านสรุปความ แม้ว่าจะมีการพัฒนาที่เห็นได้ชัดเจน แต่คะแนนเฉลี่ยยังคงต่ำกว่าที่ 12.64 (S.D. = 1.44) ซึ่งบ่งชี้ว่า แมว่านักเรียนจะเริ่มพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังคงมีช่องว่างในการพัฒนาเพิ่มเติมในด้านการสังเคราะห์หลักฐานและมุมมองต่าง ๆ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Le, M. H. (2023) ซึ่งพบว่าการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์อย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มนักศึกษาภาษาอังกฤษผ่านการวิเคราะห์เรื่องสั้น รวมทั้งการศึกษาของ Dahal, D. (2022) ที่เน้นถึงบทบาทของการตั้งคำถามในการส่งเสริมทักษะการอ่าน

เชิงวิพากษ์ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Boumediene, H. (2021); Silberman, R., Carpenter, R., Takemoto, J. K. & Coyne, L. (2021) ที่ยืนยันถึงประสิทธิภาพของการบูรณาการการใช้การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยรวมแล้ว ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า กลยุทธ์การสอนที่นำมาใช้มีผลอย่างชัดเจนในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียน

2. ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ แสดงให้เห็นระดับความพึงพอใจในระดับ มากที่สุด นักเรียนมีความพึงพอใจกับประสบการณ์การเรียนรู้ โดยเฉพาะในด้านการทำงานกลุ่มและการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้ทางสังคมของ Vygotsky, L. S. (1978) ที่เน้นความสำคัญของการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาความสามารถทางความคิด ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษ ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ไปไกลกว่าการเข้าใจเนื้อหาเพียงอย่างเดียว ไปสู่การสำรวจแรงจูงใจของตัวละครและธีมที่ซ่อนอยู่ในเรื่องสั้นภาษาอังกฤษ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Le, M. H. (2023) ที่ชี้ให้เห็นว่า วรรณกรรมหรือเรื่องสั้นภาษาอังกฤษที่นำมาจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบสามารถยกระดับทักษะทางความคิดและความพึงพอใจของนักเรียนได้

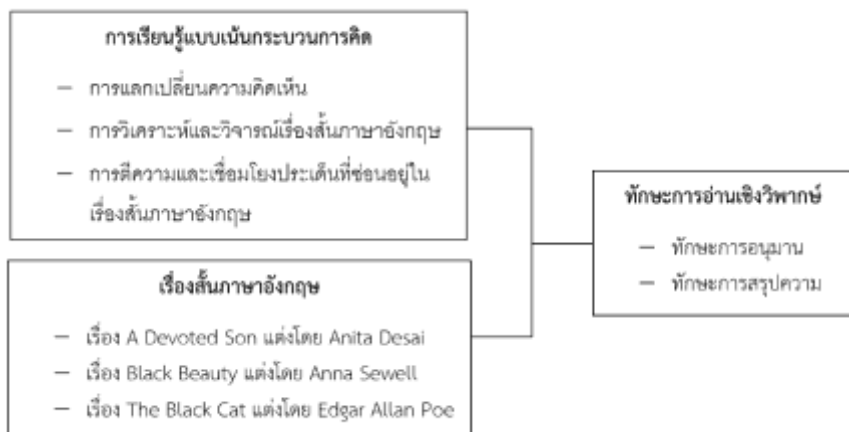
แม้ว่านักเรียนจะแสดงระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด แต่นักเรียนได้ให้ข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์ในการปรับปรุงประสบการณ์การเรียนรู้ พร้อมทั้งแนะนำให้เพิ่มช่วงการให้ข้อเสนอแนะระหว่างเรียนให้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Nicol, D. J. & Macfarlane-Dick, D. (2006) ที่ว่าข้อเสนอแนะหรือการให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นสิ่งสำคัญในการกระตุ้นความสนใจและประสิทธิภาพของนักเรียน นักเรียนยังให้ข้อเสนอแนะในการเพิ่มกิจกรรมกลุ่มให้มากขึ้นและมีการโต้ตอบแสดงความคิดเห็น เช่น การอภิปรายหรือการนำเสนอหน้าชั้นเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความต้องการของนักเรียนที่จะมีส่วนร่วมเกี่ยวกับเนื้อหาการเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้ นักเรียนรู้สึกพึงพอใจที่ได้มีส่วนร่วมในการคัดเลือกเรื่องสั้นภาษาอังกฤษ ดังที่ Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000) กล่าวไว้ในการศึกษาของพวกเขา ชี้ให้เห็นว่า การอนุญาตให้นักเรียนเลือกเรื่องสั้นตามความสนใจของตนเองสามารถเพิ่มแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้

สรุปแล้ว การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าการใช้การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้อย่างมีนัยสำคัญ จากผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียน รวมถึงข้อเสนอแนะที่ได้จากนักเรียน ชี้ให้เห็นว่า วิธีการสอนนี้ไม่เพียงแต่มีประสิทธิภาพ แต่ยังตอบสนองต่อความชอบในการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างดี ผลการศึกษานี้ได้ยืนยันแล้วว่า การใช้การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ในอนาคตของนักเรียน

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียนจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในการพัฒนาทักษะการอนุมานและการสรุปความ ทั้งยังสามารถต่อยอดสู่การออกแบบหลักสูตรในรายวิชาอื่น ๆ และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและการคิดขั้นสูงของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง “การใช้การจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับเรื่องสั้นภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม จังหวัดสุโขทัย” ในครั้งนี้ ได้ก่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากกระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ โดยผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และกลั่นกรองข้อมูลอย่างเป็นลำดับ จนสามารถตกผลึกเป็นกรอบแนวคิดที่สะท้อนถึงรูปแบบการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์อย่างชัดเจน ซึ่งได้นำเสนอไว้ในรูปแบบของแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการสร้างองค์ความรู้ใหม่

แผนภาพนี้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิดร่วมกับการใช้เรื่องสั้นภาษาอังกฤษ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของผู้เรียน โดยกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วยการจัดกิจกรรมในห้องเรียนที่เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวิเคราะห์และวิจารณ์ รวมถึงการตีความและเชื่อมโยงประเด็นสำคัญที่ซ่อนอยู่ในเรื่องสั้น ซึ่งเรื่องสั้นที่นำมาใช้ ได้แก่ 1) A Devoted Son แต่งโดย Anita Desai 2) Black Beauty แต่งโดย Anna Sewell และ 3) The Black Cat แต่งโดย Edgar Allan Poe ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ในสองด้านหลัก ได้แก่ ทักษะการอนุมาน (Making Inferences) และทักษะการสรุปความ (Drawing Conclusions) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการเข้าใจสาระสำคัญของข้อความอย่างลึกซึ้ง

จากผลการวิจัย พบว่าองค์ความรู้ที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้แบบเน้นกระบวนการคิด ร่วมกับการใช้เรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีศักยภาพในการส่งเสริม และพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบเน้นกระบวนการคิด เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะซึ่งกัน และกัน นำไปสู่การพิจารณาแนวคิดจากหลากหลายมุมมอง อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการฝึกฝนการ คิดวิเคราะห์และการวิพากษ์ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ในขณะเดียวกัน การใช้เรื่องสั้นภาษาอังกฤษ เป็นสื่อกลางในการเรียนรู้อย่างช่วยเสริมสร้างทักษะการตีความ วิเคราะห์ และเชื่อมโยงประเด็นที่ซ่อน อยู่ภายในเนื้อหา ทั้งในระดับของตัวละคร เหตุการณ์ และธีมหลักของเรื่องได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ ครูยังมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ โดยการให้คำแนะนำ การกระตุ้นการมีส่วนร่วม และการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความมั่นใจและ พัฒนาการด้านทักษะการคิดของผู้เรียน

นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ทางสังคม (Social Constructivism) ของ Vygotsky ในชั้นเรียน สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้เรียนและครู ซึ่งส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเป้าหมาย และช่วยกระตุ้น กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกสื่อการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับความสนใจส่วนบุคคล เช่น เรื่องสั้นที่นักเรียนสนใจ ยังช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น นอกจากนี้ การให้ข้อเสนอแนะอย่างต่อเนื่องทั้งจากครู และเพื่อนร่วมชั้นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดและการตีความ ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ที่ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการ พัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ในอนาคต เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์อย่าง ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การส่งเสริมกลยุทธ์การเรียนรู้ที่เน้นการคิด จากผลการวิจัยที่พบว่า การเรียนรู้ที่ เน้นการคิดร่วมกับการใช้เรื่องสั้นภาษาอังกฤษสามารถพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ของนักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานด้านการศึกษาควรพิจารณานำกลยุทธ์การเรียนรู้ที่เน้นการคิดมา ใช้ในหลักสูตรอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการใช้วรรณกรรมและเรื่องสั้นภาษาอังกฤษในการสอน เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียนในระดับต่าง ๆ นอกจากนี้ ควรจัดการอบรมให้ ครูเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการสอนที่สามารถกระตุ้นการคิดเชิงวิพากษ์และการวิเคราะห์ในตัว นักเรียนได้

2. การเลือกใช้วรรณกรรมที่หลากหลาย จากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่า นักเรียน มีความพึงพอใจสูงในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอ่านเรื่องสั้น โรงเรียนควรมีการเลือกใช้เรื่องสั้นที่

หลากหลายทั้งในแง่ของเนื้อหาและวัฒนธรรม เพื่อเชื่อมโยงกับความสนใจของนักเรียน การเลือกเรื่องสั้นที่ตรงกับความสนใจและภูมิหลังทางวัฒนธรรมของนักเรียนจะช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาทักษะการอ่านเชิงวิพากษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า นักเรียนมีความพึงพอใจสูงกับกิจกรรมที่กระตุ้นการคิดเชิงวิพากษ์ ครูและผู้สอนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนรู้และกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียนผ่านการใช้วรรณกรรม เช่น การเพิ่มการทำกิจกรรมกลุ่มที่กระตุ้นการคิดและการอภิปราย เพื่อให้การพัฒนาทักษะการอ่านและการคิดของนักเรียนมีความครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ

2. การเลือกเรื่องสั้นที่เหมาะสมกับนักเรียน จากผลการวิจัยที่แสดงถึงความพึงพอใจที่สูงในกิจกรรมการทำงานร่วมกับเพื่อนและการสนทนาในกลุ่ม การนำแนวทางจากผลการวิจัยไปใช้ในโรงเรียนต่าง ๆ ควรให้ความสำคัญกับการเลือกเรื่องสั้นที่เหมาะสมกับความสนใจและลักษณะของนักเรียนแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมและความสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ การเชื่อมโยงเนื้อหาของเรื่องสั้นกับทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ เช่น การวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการอภิปราย จะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพและส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545. (2545, 19 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 119 ตอนที่ 123ก, หน้า 16-21.
- Al-Ghadouni, A. B. M. (2021). Critical thinking: Components, skills, and strategies. *Revista Argentina de Clínica Psicológica*, 30, 1-6. <https://doi.org/10.24205/03276716.2020.4000>
- Boumediene, H. (2021). Using short stories to enhance EFL students' critical thinking. *المحترف*, 8(1), 486-508.
- Changwong, K., Sukkamart, A. & Sisan, B. (2018). Critical thinking skill development: Analysis of a new learning management model for Thai high schools. *Journal of International Studies*, 11(2), 37-48. <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2018/11-2/3>
- Dahal, D. (2022). Enhancing critical thinking through questioning: A case of teaching short stories. *Koshi Pravah Multidisciplinary Peer Reviewed Journal*, 1(1), 12-21. <https://doi.org/10.3126/koshipravah.v1i1.57368>

- Gökçearslan, Ş., Solmaz, E. & Coşkun, B. K. (2019). Critical Thinking and Digital Technologies: An Outcome Evaluation. Retrieved from <https://www.igi-global.com/gateway/chapter/222491>
- Gosner, W. (2023). *Critical thinking | Education and philosophy. Encyclopedia Britannica*. Retrieved from <https://www.britannica.com/topic/critical-thinking>
- Janah, S. S., Gailea, N. & Samanhudi, U. (2024). Students' difficulties in using critical thinking skills while reading narrative text. *Journal of World Science*, 3(9), 1116–1126. <https://doi.org/10.58344/jws.v3i9.697>
- Le, M. H. (2023). The application of critical thinking to short story analysis: An experiment on a new teaching process. *International Journal of TESOL & Education*, 3(2), 60–75. <https://doi.org/10.54855/ijte.23325>
- Nicol, D. J. & Macfarlane-Dick, D. (2006). Formative assessment and self-regulated learning: A model and seven principles of good feedback practice. *Studies in Higher Education*, 31(2), 199-218. <https://doi.org/10.1080/03075070600572090>
- Pardede, P. (2019). Using fiction to promote students' critical thinking. *JET (Journal of English Teaching)*, 5(3), 166. <https://doi.org/10.33541/jet.v5i3.1309>
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>
- Silberman, R., Carpenter, R., Takemoto, J. K. & Coyne, L. (2021). The impact of team-based learning on the critical thinking skills of pharmacy students. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, 13(2), 116-121. <https://doi.org/10.1016/j.cptl.2020.09.008>
- Swartz, R. J. & Parks, S. (1994). *Infusing the Teaching of Critical and Creative Thinking into Content Instruction*. Pacific Grove, CA : Critical Thinking & Software.
- Syafii, M. L. (2018). Using online short stories to improve the reading comprehension ability. *Register Journal*, 11(2), 168-191. <https://doi.org/10.18326/rgt.v11i2.168-191>
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge : Harvard University Press.

องค์ประกอบพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

Components of Organizational Citizenship Behavior of Teachers under the Chonburi Rayong Secondary Educational Service Area Office

สมศักดิ์ พันธุ์สว่าง¹ อัครพงศ์ สุขมาตย์² และจารุวรรณ พลอยดวงรัตน์³

Somsak Phansawhang, Aukkapong Sukkamart and Jaruwat Ployduangrat

Received: January 25, 2025

Revised: April 18, 2025

Accepted: April 23, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การครู และ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จำนวน 378 คน จากประชากร 4,847 คน ซึ่งเป็นครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นประกอบด้วยข้อคำถาม 25 ข้อ แบ่งเป็น 5 องค์ประกอบ พิจารณาจากค่า IOC ระหว่าง 0.80–1.00 ค่าความเชื่อมั่นแต่ละองค์ประกอบเท่ากับ 0.88, 0.86, 0.90, 0.86 และ 0.86 ตามลำดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผลการวิจัย พบว่า 1) ตัวแปรทั้งหมดมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันในระดับสูง โดยมีค่าความสัมพันธ์ในแต่ละองค์ประกอบดังนี้: Altruism (0.551-0.668), Sportsmanship (0.522-0.663), Civic Virtue (0.562-0.725), Conscientiousness (0.646-0.759) และ Courtesy (0.570-0.679) ซึ่งทุกค่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 2) โมเดลแสดงถึงความสอดคล้องข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้ง 5 องค์ประกอบ (โมเดล 2.1) โมเดลพฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ: Chi-square = 28.0, p-value < 0.001, RMSEA = 0.091, SRMR = 0.022, CFI = 0.982, TLI = 0.965 2.2) โมเดลความอดทนอดกลั้น: Chi-square = 28.0, p-value < 0.001, RMSEA = 0.110, SRMR = 0.024, CFI = 0.975, TLI = 0.951 2.3) โมเดลการให้ความร่วมมือ: Chi-square = 16.9, p-value = 0.005, RMSEA = 0.080, SRMR = 0.017, CFI = 0.989, TLI = 0.978 2.4) โมเดล

¹⁻³ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง; King Mongkut's Institute

Technology Ladkrabang

Corresponding author, e-mail: Somsak@bbm.ac.th, Tel. 091-7179393

ความสำนึกในหน้าที่: Chi-square = 15.4, p-value = 0.009, RMSEA = 0.074, SRMR = 0.014, CFI = 0.992, TLI = 0.984 และ 2.5) โมเดลการคำนึงถึงผู้อื่น: Chi-square = 23.5, p-value < 0.001, RMSEA = 0.099, SRMR = 0.020, CFI = 0.982, TLI = 0.964 ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าตัวบ่งชี้มีความตรงเชิงโครงสร้างและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน, ความสอดคล้องเชิงประจักษ์, พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดี

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the organizational citizenship behavior of teachers; and 2) to analyze the components of organizational citizenship behavior of teachers under the Chonburi Rayong Secondary Educational Service Area Office using empirical data. The sample consisted of 378 teachers and educational personnel from the Chonburi Rayong Secondary Educational Service Area Office, selected using multi-stage random sampling. The research instrument was a 5-level Likert scale questionnaire developed by the researcher, comprising 25 questions, 5 indicators, and 5 components. The IOC values were between 0.80–1.00, and the reliability coefficients for each component were 0.88, 0.86, 0.90, 0.86, and 0.86, respectively. Data analysis was performed using confirmatory factor analysis. The research findings showed that 1) all variables had high Pearson correlation coefficients. The correlation coefficients for each component were as follows: Altruism (0.551-0.668), Sportsmanship (0.522-0.663), Civic Virtue (0.562-0.725), Conscientiousness (0.646-0.759), and Courtesy (0.570-0.679). All values are statistically significant at the 0.01 level; 2) the model demonstrated empirical consistency across all 5 components (models): 2.1) model of helpful behavior: Chi-square = 28.0, p-value < 0.001, RMSEA = 0.091, SRMR = 0.022, CFI = 0.982, TLI = 0.965, 2.2) model of tolerance: Chi-square = 28.0, p-value < 0.001, RMSEA = 0.110, SRMR = 0.024, CFI = 0.975, TLI = 0.951, 2.3) collaborative model: Chi-square = 16.9, p-value = 0.005, RMSEA = 0.080, SRMR = 0.017, CFI = 0.989, TLI = 0.978, 2.4) duty-awareness model: Chi-square = 15.4, p-value = 0.009, RMSEA = 0.074, SRMR = 0.014, CFI = 0.992, TLI = 0.984, and 2.5) consideration of others model: Chi-square = 23.5, p-value < 0.001, RMSEA = 0.099, SRMR = 0.020, CFI = 0.982, TLI = 0.964. The analysis results indicated that the indicators were structurally valid and well-aligned with the empirical data.

Keywords: confirmatory factor analysis, empirical consistency, organizational citizenship behavior

บทนำ

ในยุคที่สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์การต่าง ๆ ต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความท้าทายจากปัจจัยเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีความผันผวน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กลายเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานศึกษา ซึ่งครูถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณภาพครูในปัจจุบันยังคงเผชิญกับปัญหาด้านการส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีในองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ช่วยสนับสนุนการปฏิบัติงานของครูและองค์กรโดยรวม (Organ, D. W., 1988)

พฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) เป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมอย่างมากในการบริหารทรัพยากรมนุษย์และพฤติกรรมองค์กร เนื่องจากพฤติกรรมนี้มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรโดยรวม (Organ, D. W., 1988) พฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) หมายถึงพฤติกรรมของบุคลากรที่เกินกว่าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยตรง ซึ่งมุ่งส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดี สนับสนุนเพื่อนร่วมงาน และช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างราบรื่น (Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Paine, J. B. & Bachrach, D. G., 2000) ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา มีงานวิจัยมากมายที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) และตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนี้ เช่น ความพึงพอใจในงาน (Job Satisfaction) (Bateman, T. S. & Organ, D. W. 1983) ความผูกพันต่อองค์กร (Organizational Commitment) (Meyer, J. P. & Allen, N. J., 1991) และรูปแบบภาวะผู้นำที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) (Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Moorman, R. H. & Fetter, R., 1990)

อย่างไรก็ตามงานวิจัยส่วนใหญ่เน้นศึกษาขององค์กรธุรกิจในต่างประเทศ ขณะที่ในบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มบุคลากรทางการศึกษายังมีงานวิจัยในด้านนี้ไม่มากนัก การวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) ของครูเป็นปัญหาที่มีความสำคัญ ในการส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานของครู เนื่องจากพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) มีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงานของครู อันเป็นพฤติกรรมที่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบุคลากรทางการศึกษา โดยครูที่มีพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) สูงมักมีแนวโน้มในการช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน พัฒนาตนเอง และสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน ส่งผลให้เกิดสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพนักเรียน (Organ, D. W. & Ryan, K., 1995)

อีกทั้งการศึกษาองค์ประกอบของพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) ในกลุ่มครูสามารถช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาวางกลยุทธ์ในการบริหารงานบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างระบบสนับสนุนการทำงานที่ส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก หรือการออกแบบนโยบายที่ช่วยให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น การยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยการส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) ไม่เพียงส่งผลต่อการทำงานของครู แต่ยังมีความสัมพันธ์โดยตรงกับคุณภาพการศึกษาของนักเรียน ครูที่มีพฤติกรรมที่เกินกว่าหน้าที่ เช่น การให้คำปรึกษาแก่นักเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียน และการแบ่งปันความรู้กับเพื่อนครู ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ทั้งนี้ พฤติกรรมเหล่านี้ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนผ่านการสนับสนุนเชิงรุกจากครู (Schein, E. H., 2010)

ในบริบทของประเทศไทย การส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) ในกลุ่มครูจึงถือเป็นแนวทางสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา เพราะครูที่มีพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) สูงสามารถเป็นต้นแบบที่ดีในการส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนช่วยขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาการศึกษาของประเทศไปในทิศทางที่สอดคล้องกับยุคสมัย การสนับสนุนนโยบายการบริหารบุคลากรทางการศึกษา ด้วยการศึกษานโยบายพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OBC)

ในกลุ่มครูสามารถเป็นข้อมูลสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการออกแบบนโยบายการบริหารบุคลากรทางการศึกษา โดยข้อมูลจากงานวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโปรแกรมการอบรมภาวะผู้นำ การสร้างแรงจูงใจให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงานให้เอื้อต่อการแสดงพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) (Moorman, R.H., 1991) นอกจากนี้การสร้างระบบสนับสนุนพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) ยังสามารถลดความเครียดจากภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครูส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบุคลากรในโรงเรียน และพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความร่วมมือและความมีน้ำใจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีคุณภาพ

แม้ว่าจะมีการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) ในกลุ่มบุคลากรทางธุรกิจอย่างแพร่หลาย แต่ในบริบทของครูระดับมัธยมศึกษา โดยเฉพาะในพื้นที่เฉพาะ เช่น จังหวัดชลบุรีและระยอง ยังขาดงานวิจัยที่เจาะลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) ของครู เช่น วัฒนธรรมไทยที่เน้นความมีน้ำใจและการเคารพผู้อาวุโส (Greenhaus, J. H. & Beutell, N. J., 1985) รวมถึงความเครียดที่เกิดจากภาระงานที่เพิ่มขึ้น (Jamal, M., 2007) การศึกษาวิจัยในบริบทของครูมัธยมศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวจึงมีความจำเป็น

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) และนำไปสู่แนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมนี้ในกลุ่มครู ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาของนักเรียนและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารบุคลากรทางการศึกษาในระดับโรงเรียน

การศึกษาพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior-OCB) ของครูจึงมีความสำคัญในหลายด้าน ตั้งแต่การส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานของครู การยกระดับคุณภาพการศึกษา ไปจนถึงการสนับสนุนนโยบายด้านบุคลากรทางการศึกษา นอกจากนี้ยังมีช่องว่างในการวิจัยที่ต้องได้รับการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนี้อย่างชัดเจน ซึ่งข้อมูลที่ได้รับจากงานวิจัยสามารถนำไปใช้เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา โดยวิเคราะห์องค์ประกอบพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดระเบียบวิธีการศึกษาไว้ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสารเพื่อรวบรวมองค์ประกอบและตัวแปรที่จะนำมาใช้ในงานวิจัยโดยผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ ตำราและเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงและมีเนื้อหาใกล้เคียงข่าวสารสื่อเอกสารสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มากล้นกรองแนวคิด ทฤษฎี และนำองค์ความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์จัดกลุ่มตัวแปรจนได้เป็นองค์ประกอบพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง เพื่อใช้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จาก 51 โรงเรียน ซึ่งมีจำนวนประชากรข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 4,847 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี, 2567)

สำรวจข้อมูลประชากรจากแหล่งทุติยภูมิ คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง แล้วจัดทำกรอบการสุ่ม (Sampling frame) โดยการจำแนกกลุ่มประชากรตามขนาดของโรงเรียนที่ครูปฏิบัติงานโดยอาศัยเกณฑ์การแบ่งขนาดสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ตามหนังสือ ศธ

0206.6/ว23 เรื่องเกณฑ์อัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์สำหรับการเลือกตัวอย่างในการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง คือขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 10-20 เท่าของพารามิเตอร์ Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J. & Anderson, R.E. (2010) สำหรับงานวิจัยนี้มีตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 25 ตัวแปรจึงควรมีขนาดตัวอย่างอยู่ที่ 250- 500 ตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ซึ่งมีขั้นตอนในการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้ 1) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งประชากรตามตามจังหวัดและขนาดโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง 2) การสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลากเพื่อเลือกโรงเรียนแต่ละจังหวัดตามขนาดโรงเรียน เล็ก กลาง ใหญ่และใหญ่พิเศษและกำหนดตามสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง 3) การสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากจำนวนสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างตามโรงเรียนที่กำหนด จัดเตรียมสร้างและพัฒนาเครื่องมือ โดยนำข้อมูลจากการศึกษาทบทวนเอกสารมาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม เพื่อใช้ในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Rating Scales)

2. การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน แบ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะในสถานศึกษา 3 คนและผู้เชี่ยวชาญในสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษา 2 คน ทำการประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยค่า IOC ที่มากกว่า 0.50 แสดงว่าข้อคำถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (พิศิษฐ์ ตันทวนิช และพนา จินดาศรี, 2561) นำแบบสอบถามไปทำการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับประชากรจำนวน 30 ราย เพื่อทดสอบความเข้าใจข้อคำถามและการสื่อความหมายแต่ละข้อคำถาม โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (α - Cronbach) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ว่าต้องมีค่า .80 ขึ้นไป จึงจะถือว่าเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนั้น มีความเชื่อมั่นสูงเพียงพอที่จะเชื่อถือได้ (บุญจันทร์ สีสันต์, 2560) นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองไปวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามรายข้อ ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach' alpha coefficient) ปรากฏว่า ค่า Cronbach's alpha ทั้งหมดเท่ากับ 0.956 จากทุกข้อในชุดแบบสอบถามค่า Cronbach's α If item dropped (deleted) มีค่าใกล้เคียงกันที่ประมาณ 0.969 - 0.970 สำหรับทุกข้อ นำแบบสอบถามไปใช้

3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าองค์ประกอบพฤติกรรม การเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จาก 51 โรงเรียน ซึ่งมีจำนวนประชากรข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 4,847 คน โดยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์สำหรับการเลือกตัวอย่างในการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equations Model, SEM) โดยขนาดตัวอย่างเท่ากับ 10-20 เท่าของพารามิเตอร์ (Hair, J.F., Black, W.C.,

Babin, B.J. & Anderson, R.E., 2010) สำหรับงานวิจัยนี้มีตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 25 ตัวแปร จึงควรมีขนาดตัวอย่างอยู่ที่ 250- 500 ตัวอย่าง เพื่อความเหมาะสมเพียงพอในการวิเคราะห์ข้อมูล

จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนจากข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง (Multi-stage Random Sampling) จำแนกตามระดับโรงเรียนทำการวิเคราะห์สถิติพื้นฐานของตัวบ่งชี้ องค์ประกอบพฤติกรรมการณ์เป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์องค์ประกอบตรวจสอบว่าข้อมูลเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis : FA) ด้วย Bartlett's test of Sphericity และ Kaiser-Mayer-Olkin Measures of sampling Adequate (MSA) โดยการทดสอบของ Bartlett เป็นการทดสอบทางสถิติที่ใช้เพื่อพิจารณาว่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่มต่างๆ เท่ากันหรือไม่ การวิเคราะห์ Bartlett's test of Sphericity ถ้าพบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติจะยอมรับสมมติฐาน H_1 นั้น คือ ตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ (ยุทธโกยวรรณ์, 2556) และการทดสอบ KMO เพื่อวัดความเหมาะสมของข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ปัจจัย ตรวจสอบความเหมาะสมของแบบจำลอง (Model Fit) เป็นการทดสอบความเพียงพอของขนาดตัวอย่าง

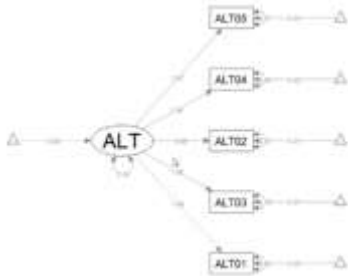
ตารางที่ 1 ผลการทดสอบ Bartlett และ KMO

ตัวบ่งชี้พฤติกรรมการณ์เป็นสมาชิกที่ดี	Bartlett's test of Sphericity			Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) Measures of sampling Adequate (MSA)	
	Chi-square	df	Sig	KMO	Meaning
1. ด้านพฤติกรรมการณ์ให้ความช่วยเหลือ (Altruism)	892.534	10	.000	.863	ดี
2. ด้านความอดทนอดกลั้น (Sportsmanship)	933.699	10	.000	.859	ดี
3. ด้านการให้ความร่วมมือ (Civic virtue)	1071.355	10	.000	.877	ดี
4. ด้านความสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness)	1297.542	10	.000	.894	ดี
5. ด้านการคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy)	1028.088	10	.000	.871	ดี

Kaiser-Mayer-Olkin (KMO): 0.00 - 0.49 ต่ำมาก, 0.50 - 0.59 ต่ำ, 0.60 - 0.69, พอใช้, 0.70 - 0.79 ปานกลาง, 0.80 - 0.89 ดี, 0.90 - 1.00 ดีมาก

การทดสอบวัดความเพียงพอของการสุ่มตัวอย่างสำหรับตัวแปรแต่ละตัวในแบบจำลอง และสำหรับแบบจำลองทั้งหมด ค่า KMO ที่ใกล้ 1.0 ถือว่าเหมาะสม ในขณะที่ค่าที่น้อยกว่า 0.5 ถือว่ายอมรับไม่ได้และ เพื่อแสดงว่าแบบจำลองนั้นสอดคล้องกับข้อมูลจริงได้ดีเพียงใดโดยใช้ค่า Chi-square ใช้ในการทดสอบว่าข้อมูลที่ไต่กับแบบจำลองแตกต่างกันหรือไม่หากค่า p-value ของ Chi-square มากกว่า 0.05 จะบ่งชี้ว่าแบบจำลองมีความเหมาะสม ไม่ต่างกันอย่างไรมีนัยสำคัญ ค่า Root

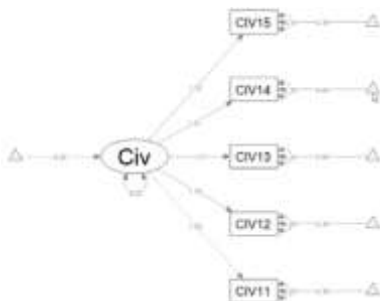
Mean Square Error of Approximation (RMSEA) เพื่อบ่งชี้การประมาณความคลาดเคลื่อนของแบบจำลอง ค่าที่เหมาะสมของ RMSEA ควรน้อยกว่า 0.05 บ่งชี้ว่าแบบจำลองมีความคลาดเคลื่อนน้อย แต่ค่าระหว่าง 0.05 ถึง 0.08 ก็ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ค่า Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) เป็นตัวบ่งชี้ความคลาดเคลื่อนโดยเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าความสัมพันธ์ที่คาดการณ์โดยแบบจำลองกับข้อมูลจริง โดยค่าที่เหมาะสมควรน้อยกว่า 0.08 ซึ่งแสดงว่าแบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลจริง ค่า Comparative Fit Index (CFI) เพื่อเปรียบเทียบความเหมาะสมของแบบจำลองกับแบบจำลองที่ไม่มีโครงสร้าง (Null Model) ค่า CFI ควรมากกว่า 0.90 จึงจะถือว่ามีความเหมาะสมดี ค่า Tucker-Lewis Index (TLI) หรือ Non-normed Fit Index (NNFI) เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบแบบจำลองในเชิงความพอดี โดยค่าที่มากกว่า 0.90 จะบ่งบอกว่าแบบจำลองมีความเหมาะสม

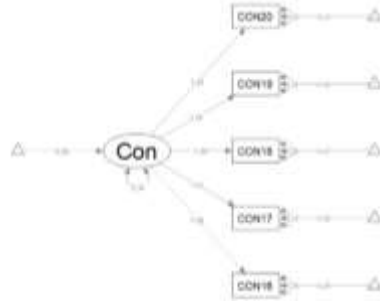
ภาพที่ 1 แบบจำลองด้านพฤติกรรมกรให้ความช่วยเหลือ (Altruism)

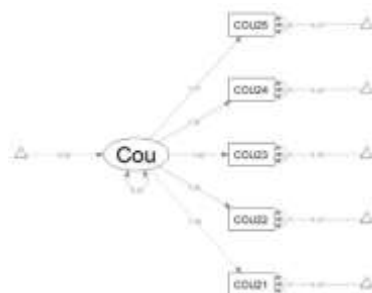
ภาพที่ 2 แบบจำลอง ด้านความอดทนอดกลั้น (Sportsmanship)

ภาพที่ 3 แบบจำลอง ด้านการให้ความร่วมมือ (Civic virtue)

ภาพที่ 4 แบบจำลอง ด้านความสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness)

ภาพที่ 5 แสดงแบบจำลอง ด้านการคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy)

สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ตัวบ่งชี้องค์ประกอบพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ได้รายการตัวบ่งชี้จำนวน 25 ตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยได้นำตัวบ่งชี้ดังกล่าว มาดำเนินการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) แล้วนำผลดังกล่าวมานำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจสอบ และได้ตัวบ่งชี้ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ จำนวน 25 ตัวบ่งชี้ สามารถสรุปผลจำแนกตามองค์ประกอบ ได้ดังนี้ องค์ประกอบพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ องค์ประกอบด้านพฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ (Altruism) องค์ประกอบด้านความอดทนอดกลั้น (Sportsmanship) องค์ประกอบด้านการให้ความร่วมมือ (Civic Virtue) องค์ประกอบด้านความสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness) และองค์ประกอบด้านการคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy) โดยแต่ละด้านมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมในระดับมาก โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ องค์ประกอบด้านความสำนึกในหน้าที่ รองลงมาเป็นอันดับ 2 คือ องค์ประกอบด้านการให้ความร่วมมือ รองลงมาเป็นอันดับ 3 คือองค์ประกอบด้านความอดทนอดกลั้น รองลงมาเป็นอันดับ 4 คือ องค์ประกอบด้านพฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ องค์ประกอบด้านการคำนึงถึงผู้อื่น

2. ผลการตรวจสอบเพื่อพิจารณาความแปรปรวนและความเหมาะสมของข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยจากการทดสอบความแปรปรวน Bartlett's Test of Sphericity พบว่าตัวบ่งชี้ องค์ประกอบพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีนัยสำคัญทางสถิติ Sig = .000 แสดงว่าข้อมูลที่ใช้มีความสัมพันธ์กันมากพอที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์ปัจจัยได้ และการวิเคราะห์ความเหมาะสมของข้อมูล Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ได้ผลอยู่ระหว่าง 0.80-0.89 อยู่ในระดับดีตามเกณฑ์ของ Kaiser ซึ่งแสดงว่าข้อมูลมีความเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีความน่าเชื่อถือและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน Pearson's Correlation Coefficient การกระจายอยู่ในระดับที่เหมาะสม ซึ่งทุกค่ามีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. องค์ประกอบพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรครูในเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี ระยอง 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรครู (Organizational Citizenship Behavior: OCB) โดยพฤติกรรม OCB ประกอบด้วย 1) การให้ความช่วยเหลือ (Altruism) 2) ความอดทนอดกลั้น (Sportsmanship) 3) การให้ความร่วมมือ (Civic Virtue) 4) ความสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness) 5) การคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy) โดยผลการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า พฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของ

องค์การครูอยู่ในระดับ “มาก” (ค่าเฉลี่ยรวม = 4.36, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.632) โดยความสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness) ค่าเฉลี่ย = 4.48, SD = 0.618 ครูมีพฤติกรรมปฏิบัติตามกฎระเบียบและนโยบายขององค์การอย่างเคร่งครัด รวมถึงมีความตรงต่อเวลาและการใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างคุ้มค่า การให้ความร่วมมือ (Civic Virtue) ค่าเฉลี่ย = 4.40, SD = 0.597 ครูมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งในและนอกเวลาทำงาน และสนับสนุนการปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนร่วมงาน ความอดทนอดกลั้น (Sportsmanship) ค่าเฉลี่ย = 4.33, SD = 0.625 ครูมีความอดทนต่อข้อจำกัด ความไม่สะดวก และสามารถควบคุมอารมณ์เมื่อเผชิญปัญหาในที่ทำงาน

การให้ความช่วยเหลือ (Altruism) ค่าเฉลี่ย = 4.30, SD = 0.612 ครูมีพฤติกรรมช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานเมื่อเกิดปัญหา รวมถึงการให้คำแนะนำและคำปรึกษา การคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy) ค่าเฉลี่ย = 4.29, SD = 0.710 ครูแสดงออกด้วยความสุภาพและคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดกับเพื่อนร่วมงาน จากผลการวิจัย พบว่าองค์ประกอบที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ความสำนึกในหน้าที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรับผิดชอบและความเป็นมืออาชีพของครูในพื้นที่วิจัย การวิเคราะห์องค์ประกอบพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ การตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยโดย Bartlett's Test of Sphericity พบว่ามีค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig = .000) และค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) อยู่ในช่วง 0.80-0.89 ซึ่งจัดว่าอยู่ในเกณฑ์ดี สะท้อนว่าข้อมูลมีความเหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์ตัวบ่งชี้พฤติกรรมทั้ง 5 ด้านมีค่าความเหมาะสมในการวิเคราะห์ ด้านการให้ความช่วยเหลือ (Altruism) KMO = 0.863 ด้านความอดทนอดกลั้น (Sportsmanship) KMO = 0.859 ด้านการให้ความร่วมมือ (Civic Virtue) KMO = 0.877 ด้านความสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness) KMO = 0.894 ด้านการคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy) KMO = 0.871 และการตรวจสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า ตัวบ่งชี้ในแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง (ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01) เช่น ด้าน Altruism มีค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้ในช่วง 0.551-0.668 และ Civic Virtue อยู่ในช่วง 0.562-0.725

สรุปผลวิจัยในภาพรวม พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การครู สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง อยู่ในระดับสูงครูมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรอย่างเต็มใจ และองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านได้รับการสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ว่ามีความสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานและความสามัคคีในองค์การ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ (Organizational Citizenship Behavior) ในกลุ่มครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรีและระยอง พบว่าพฤติกรรมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือ (Altruism), ความอดทนอดกลั้น (Sportsmanship), การให้ความร่วมมือ (Civic Virtue), ความสำนึกในหน้าที่

(Conscientiousness), และการคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy) ต่างมีบทบาทสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและสร้างความสุขในการทำงานของครู ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อองค์การโดยรวม ซึ่งผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การครูในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง อยู่ในระดับมาก

ด้านพฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ (Altruism) ผลการวิเคราะห์พบว่าตัวบ่งชี้ทั้งหมด มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง 0.551–0.668 ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ในระดับสูง สอดคล้องกับแนวคิดของ Organ, D. W. (1988); ทิพย์สุคนธ์ จงรักษ์ (2556) ที่เน้นความสำคัญของการช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานและการสอนงานบุคลากรใหม่ การช่วยเหลือผู้อื่นไม่เพียงส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน แต่ยังสร้างบรรยากาศเชิงบวกในองค์กร (ฤชณา สุเทพากุล, 2560) ด้านความอดทนอดกลั้น (Sportsmanship) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.522–0.663 สะท้อนถึงความสำคัญของการควบคุมอารมณ์และยอมรับความไม่สะดวกในการทำงาน ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ Organ, D. W. (1988); ปาริชาติ ปานสำเนียง (2555) ที่ระบุว่าความอดทนช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความสามัคคีในทีม

ด้านการให้ความร่วมมือ (Civic Virtue) มีค่าสหสัมพันธ์สูงสุด (0.562–0.725) แสดงถึงบทบาทสำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมองค์กรและการเสนอแนะทางพัฒนางาน สอดคล้องกับ Katz, D. (1997); ทิพย์สุคนธ์ จงรักษ์ (2556) ที่เน้นย้ำว่าการร่วมมือเป็นปัจจัยขับเคลื่อนประสิทธิภาพองค์กร ด้านความสำนึกในหน้าที่ (Conscientiousness) ค่าสหสัมพันธ์อยู่ที่ 0.646–0.759 ซึ่งให้เห็นว่าการปฏิบัติตามกฎระเบียบและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่ามีผลต่อความยั่งยืนขององค์กร ตามแนวคิดของ Organ, D. W. (1991); ฤชณา สุเทพากุล (2560) และด้านการคำนึงถึงผู้อื่น (Courtesy) มีค่าสหสัมพันธ์ 0.570–0.679 สอดคล้องกับงานของ Organ, D. W. (1990); อิศรภาพ สาลี (2556) ที่ระบุว่าความเคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นเป็นพื้นฐานของความสามัคคีที่ดีในองค์กร

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีในองค์กรครู ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรการสร้างสามัคคี และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานในสถานศึกษา ทั้งนี้ผลการวิจัยยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนานโยบายหรือแผนปฏิบัติการที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีในครูและบุคลากรในเขตพื้นที่การศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

1. ผู้บริหารควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการทำงานเป็นทีม การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กร โดยอาจจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ระหว่างบุคลากร เช่น การจัดกิจกรรมสันทนาการ การทำบุญร่วมกัน หรือการจัดโครงการจิตอาสา

2. ผู้บริหารควรให้รางวัลและยกย่องครูที่มีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior) อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น โดยอาจให้รางวัลในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การประกาศเกียรติคุณ การให้โบนัส หรือการให้โอกาสในการพัฒนาตนเอง

3. ผู้บริหารควรพัฒนาภาวะผู้นำของตนเองให้เป็นผู้ที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจและจูงใจให้ครูมีพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior) โดยอาจเข้ารับการอบรมหรือศึกษาดูงานด้านภาวะผู้นำ

4. ควรปรับปรุงระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานให้ครอบคลุมพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior) ของครู โดยอาจพิจารณาเพิ่มตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior) เช่น การให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กร หรือการสร้างนวัตกรรมการเรียนการสอน

ครูและบุคลากรทางการศึกษา

1. ครูควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน และควรมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กรและเพื่อนร่วมงาน

2. ครูควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร และควรแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กร

3. ครูควรให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนร่วมงาน และควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูควรจัดอบรมและพัฒนาครูในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior) เช่น การพัฒนาภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม การสื่อสาร และการแก้ปัญหา

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างเครือข่ายครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การ (Organizational Citizenship Behavior)

เอกสารอ้างอิง

กฤษณา สุเทพากุล. (2560). พฤติกรรมการเป็นสมาชิกขององค์การของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลเอกชน. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 18(พิเศษ), 239-247.

ทิพย์สุนันท์ จงรักษ์. (2556). *อิทธิพลของคุณลักษณะงาน ที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรความพึงพอใจในงาน และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

- บุญจันทร์ สีสันต์. (2563). *วิธีวิจัยทางการบริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : หจก. มีนเซอร์วิส.
- ปาริชาติ ปานสำเนียง. (2555). *การศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานและการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์กร ผ่านความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุน กรณีศึกษาคณะแพทย์แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พิศิษฐ์ ตัณทวนิช และพนา จินดาศรี. (2561). ความหมายที่แท้จริงของค่า IOC. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 24(2), 3-12.
- ยุทธ ไกยวรรณ. (2556). *การวิเคราะห์สถิติหลายตัวแปรสำหรับงานวิจัย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี. (2567). *แผนพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*. ชลบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง กลุ่มนโยบายและแผน.
- อิสราภาพ สาลี. (2556). *รูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของขององค์การกับการแลกเปลี่ยนความรู้ของพนักงานซ่อมบำรุงอากาศยาน บริษัทมหาชน*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ). คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Bateman, T. S. & Organ, D. W. (1983). Job satisfaction and the good soldier: The relationship between affect and employee "citizenship". *Academy of Management Journal*, 26(4), 587-595.
- Greenhaus, J. H., & Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *The Academy of Management Review*, 10(1), 76-88.
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J. & Anderson, R.E. (2010). *Multivariate Data Analysis*. (7th ed). New Jersey : Pearson Prentice Hall.
- Jamal, M. (2007). Job stress and job performance controversy: An empirical assessment. *International Journal of Stress Management*, 14(2), 175-198.
- Katz, D. (1997). *The motivational basis of organizational behavior*. In J. W. Newstrom & K. Davis (Eds.), *Organizational behavior: Human behavior at work* (9th ed.). New York : McGraw-Hill.
- Meyer, J. P. & Allen, N. J. (1991). A three-component conceptualization of organizational commitment. *Human Resource Management Review*, 1(1), 61-89.

- Moorman, R. H. (1991). Relationship between organizational justice and organizational citizenship behaviors: Do fairness perceptions influence employee citizenship? *Journal of Applied Psychology*, 76(6), 845–855.
- Organ, D. W. & Ryan, K. (1995). A meta-analytic review of attitudinal and dispositional predictors of organizational citizenship behavior. *Personnel psychology*, 48(4), 175-202.
- Organ, D. W. (1988). *Organizational citizenship behavior: The good soldier syndrome*. Massachusetts : Lexington books/DC heath and com.
- Organ, D. W. (1990). The subtle significance of job satisfaction. *Clinical Laboratory Management Review*, 4(1), 94–98.
- Organ, D. W. (1991). *The motivational basis of organizational citizenship behavior*. In B. M. Staw & L. L. Cummings (Eds.), *Research in Organizational Behavior* (Vol. 12,). JAI Press.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Moorman, R. H. & Fetter, R. (1990). Transformational leader behaviors and their effects on followers' trust in leader, satisfaction, and organizational citizenship behaviors. *The Leadership Quarterly*, 1(2), 107–142.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Paine, J. B. & Bachrach, D. G. (2000). Organizational Citizenship Behaviors: A Critical Review of the Theoretical and Empirical Literature and Suggestions for Future Research. *Journal of Management*, 26(3), 513–563.
- Schein, E. H. (2010). *Organizational culture and leadership*. (4th ed.). San Francisco, CA : Jossey-Bass.

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Guidelines for the Development of Master of Arts and Doctor of
Philosophy Programs in Buddhist Studies and Philosophy,
Mahamakut Buddhist University

กฤตสุชิน พลเสน¹ พระสุทธิสารเมธี² พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ³ บุญร่วม คำเมืองแสน⁴ และ
สันติราษฎร์ พวงมลิ⁵

Kitsuchin Ponsen, Phrasutthisanmethi, Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun,
Boonruam Khammuangsaen and Santirat Phuangsali

Received: November 06, 2024

Revised: April 16, 2025

Accepted: May 09, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์หลักสูตรฯ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฯ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นการวิจัยวิธีวิทยาแบบผสม เป็นการผสมผสานระหว่างวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ กับวิธีวิทยาการเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษา ผู้ใช้บัณฑิต อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร อาจารย์ประจำหลักสูตร และผู้บริหารวิทยาเขต จำนวน 80 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของเพียร์สัน การวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ และวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ในหลักสูตรฯ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านทักษะทางปัญญา รองลงมา คือ ด้านความรู้ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ และ 2) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฯ เป็นการจัดหลักสูตรให้ยืดหยุ่นเหมาะสมกับผู้เรียน ผสมผสานระบบออนไลน์ พัฒนาการคิด การทำความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในประเทศ เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่การเรียนรู้ร่วมกัน การวิจัย และพัฒนา สร้างสรรค์นวัตกรรมตอบสนอง

¹⁻⁵ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย; Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author, email: Santirat_@hotmail.com

ต่อยุทธศาสตร์ชาติ และการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้มากขึ้น โดยเน้นในเรื่องของจุดเด่นทางการศึกษาที่น่าสนใจ เพื่อให้เข้าถึงผู้ที่มีความสนใจในการเข้าศึกษาต่อ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาหลักสูตร, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, พุทธศาสนา และปรัชญา

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the problems and factors affecting the teaching management of lecturers in the Buddhist Studies and Philosophy program at Mahamakut Buddhist University; and 2) to propose guidelines for curriculum development in the Buddhist Studies and Philosophy program at Mahamakut Buddhist University. This was a mixed-methods research combining quantitative and qualitative research methods. The sample group consisted of 80 persons including students, employers of graduates, curriculum coordinators, curriculum lecturers, and campus administrators. The research instruments used were questionnaires and interviews. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson correlation coefficient, multiple regression analysis, and descriptive analysis. The research findings revealed that 1) the overall problems and factors affecting teaching by lecturers in the program were at a high level, and in individual aspects, the aspect with the highest opinion was intellectual skills, followed by knowledge. The aspect with the lowest opinion was interpersonal skills and responsibility; 2) the guidelines for curriculum development included making the curriculum flexible to suit learners, integrating online systems, developing critical thinking, establishing academic collaboration with other universities in the country to facilitate joint learning, conducting research and development, creating innovations that responded to national strategies, and increasing curriculum publicity by emphasizing its attractive educational strengths to reach those interested in pursuing further studies.

Keywords: curriculum development guidelines, Master of Arts, Doctor of Philosophy, Buddhism and Philosophy

บทนำ

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงที่มีพันธกิจหลัก คือ งานสอน เพื่อถ่ายทอดความรู้ งานวิจัย งานบริการวิชาการแก่สังคม และงานถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิดความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งเข้าใจตนเองและปรับตัวเข้ากับผู้อื่น อยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า เป็นการต่อยอดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการศึกษา ได้แก่ หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ที่ให้ความรู้และทักษะทางวิชาชีพ สามารถถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรมปลูกฝังเจตคติ ค่านิยม และเสริมสร้างความเจริญให้แก่ผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

หลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา เป็นแก่นสำคัญในการวางแนวทางการจัดการศึกษา เป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาในการที่จะให้ความรู้ การเสริมสร้าง เจตคติ ตลอดทั้งการฝึกฝนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนารอบด้าน หลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของการจัดการเรียนการสอน ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้และทำให้การศึกษา มีประสิทธิภาพ หลักสูตรเป็นเสมือนเบ้าหลอมพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพ คุณภาพของพลเมือง จะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับหลักสูตรว่าต้องการให้ผู้ผ่านการศึกษามีคุณสมบัติอย่างไร (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2564)

สังคมไทยภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ตลอดจนกระแสความคิด แรงกดดันเพื่อความอยู่รอดของประชาชน รวมทั้งปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง การเติบโตของเทคโนโลยีที่ขาดระบบการควบคุม ระบบครอบครัวอ่อนแอ ส่งให้เยาวชนขาดความเป็นพลเมืองที่เหมาะสมในบางส่วนของสังคมไทย และคาดว่าปัญหาดังกล่าวจะทวีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต ดังนั้นรัฐจะต้องส่งเสริมการพัฒนาความเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ของเยาวชน ทั้งในระบบการศึกษา และสามารถพัฒนาความเป็นพลเมืองให้เกิดขึ้นกับเยาวชนได้อย่างยั่งยืน การเรียนรู้ของเยาวชนเป็นกลไกสำคัญที่จะสามารถพัฒนาความคิดและจิตสำนึกของมนุษย์ได้อย่างยั่งยืน เพราะฉะนั้นการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านความเป็นพลเมืองจะต้องมีมาตรฐานเดียวกัน พลเมืองที่ดีย่อมมีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ เครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการเรียนรู้ของเยาวชน ซึ่งอาจจะได้แก่สื่อการสอนจะต้องสามารถพัฒนาการเรียนรู้ อย่างเป็นระบบและมีมาตรฐานการเรียนรู้ที่เท่าเทียมกัน รวมทั้งสามารถพัฒนาองค์ความรู้ สร้างทักษะ และปลูกฝังเจตคติได้อย่างเหมาะสม เพราะฉะนั้นการสร้างนวัตกรรม (Innovation) สื่อการสอน ในรูปแบบใหม่ ๆ ที่สามารถให้ความรู้เสริมสร้างทักษะ และปลูกฝังเจตคติได้ด้วย จะสามารถพัฒนาเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศได้ (ยิ่งศักดิ์ เพชรนิล, 2560) ดังนั้นการบริหารจัดการหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาจึงต้องจัดให้มีความสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อที่จะสร้างกำลังคนไปประกอบการงานอาชีพหรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มหาวิทยาลัยจึงไม่ใช่ว่าแค่ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ทักษะทางวิชาชีพเท่านั้น แต่ต้องเป็นบัณฑิตที่มีคุณธรรม จริยธรรม ตามวิชาชีพ และทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, 2549)

เนื่องด้วยหลักสูตรหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตและปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ใช้ทำการเรียนการสอนมาใกล้ครบรอบ 5 ปี จำเป็นต้องพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้มีความทันสมัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตและปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” การพัฒนาหลักสูตรด้านพุทธศาสนาและปรัชญา เป็นเรื่องสำคัญในสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ควรมีการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง นอกเหนือจากทิศทางและนโยบายที่สถาบันการศึกษาจะต้องนำมาดำเนินการให้เป็นรูปธรรมแล้ว การพัฒนาหลักสูตรยังคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนด้วย จึงจำต้องมีการวิจัยเชิงสำรวจถึงความเห็นต่อหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาในสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของบุคลากรผู้เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา จากสถานศึกษาที่มีอยู่ ตลอดถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาในสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ในระดับอุดมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตและปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยการส่งเสริมคุณภาพบัณฑิตด้านการประกันคุณภาพการศึกษา 5 ด้าน คือ 1) คุณธรรม จริยธรรม 2) ความรู้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) ทักษะในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ

ด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ผู้ใช้บัณฑิต อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและอาจารย์ประจำหลักสูตร และผู้บริหารวิทยาเขต 3 แห่ง ได้แก่ ศาลายา จังหวัดนครปฐม วิทยาเขตล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ วิทยาเขตร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 100 รูป/คน ประชากรทั้ง 3 แห่งนี้เท่านั้นได้เปิดการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ผู้ใช้บัณฑิต อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและอาจารย์ประจำหลักสูตร และผู้บริหารวิทยาเขต 3 แห่ง ได้แก่

ศาลายา จังหวัดนครปฐม วิทยาเขตล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ วิทยาเขตร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 80 รูป/คน โดยกำหนดตามกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซซี่และมอร์แกน (Krejcie, R.V. & Morgan D.W., 1970) ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการใช้ตารางเลขสุ่ม

ด้านสถานที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา จังหวัดนครปฐม วิทยาเขตล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ วิทยาเขตร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เพราะเป็นพื้นที่ที่เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา จึงทำให้มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเพื่อสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต เกี่ยวกับคุณภาพบัณฑิตด้านการประกันคุณภาพการศึกษา 5 ด้าน คือ 1) คุณธรรม จริยธรรม 2) ความรู้ 3) ทักษะทางปัญญา 4) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ 5) ทักษะในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 30 ข้อ

การสร้าง และการหาคุณภาพของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้
1. แบบสอบถาม

1.1 วิธีการสร้างแบบสอบถาม ได้แก่ 1) คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต 2) การนำผลการศึกษามาสร้างแบบสอบถาม โดยจำแนกเป็น 3 ตอน ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมจุดหมายและสมมติฐานการวิจัย 3) การนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นแล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) จากนั้น นำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่คุณเชี่ยวชาญแนะนำ 4) ผู้ศึกษาวิจัยนำแบบสอบถามตามที่ได้ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้แก่ 4.1) ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา 4.2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาและปรัชญา 4.3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา และ 5) คณะผู้วิจัยนำคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์และถูกต้องยิ่งขึ้น

1.2 การหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ 1) การนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นต่อผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ด้วยการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้ คะแนน +1 หมายถึง การแน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นวัดความคิดเห็นด้านสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน คะแนน 0 หมายถึง การไม่แน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นวัดความคิดเห็นด้านสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน และคะแนน -1 หมายถึง การแน่ใจว่า ข้อคำถามนั้นไม่วัดความคิดเห็นด้านสภาพปัญหาและปัจจัยที่

ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน จากนั้นได้คัดเลือกคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 จากผู้เชี่ยวชาญที่ให้คะแนน จำนวน 30 ข้อ แล้วจึงนำเสนอผู้เชี่ยวชาญอีกครั้ง 2) การนำแบบสอบถามไปทดสอบใช้ (Try-out) กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน 3) การหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Item Discrimination) ของแบบสอบถามในการวิจัยในครั้งนี้ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.457-0.840

1.3 การหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยการใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.971

1.4 การจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

2. แบบสัมภาษณ์ จากผลการศึกษาสภาพและปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรฯ คณะผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาแบบสัมภาษณ์ขึ้นเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฯ ต่อไป โดยผลการศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบตัวแปรคุณภาพบัณฑิตด้านการประกันคุณภาพการศึกษา 5 ด้าน ที่ร่วมกันทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value = 0.000) ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 สามารถอธิบายการผันแปรของปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์หลักสูตรฯ ได้ร้อยละ 73.1 ($R^2 = 0.731$) สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ดังต่อไปนี้

$$Y = 1.527 + 0.240X_1 + 0.214X_2 + 0.195X_3$$

จากนั้น คณะผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยเชิงปริมาณมากำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์ในประเด็นทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านปรัชญาของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) ด้านเนื้อหาสาระ/รายวิชา 3) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4) ด้านผู้สอน 5) ด้านการวัดและประเมินผล 6) ด้านอื่น ๆ ทั้งนี้ เพื่อเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฯ โดยได้หาความเที่ยงตรงของคำสัมภาษณ์ด้วยการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้วยการนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติ อันประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) การหาค่าร้อยละ (Percentage)

2) การวิเคราะห์สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต 5 ด้าน โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จากนั้นนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคู่การบรรยายผลการศึกษา โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธี

ของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) ดังนี้ 5 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 4 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 3 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง 2 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย 1 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยการแปลความหมาย ดังนี้ 4.51-5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด 3.51-4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 2.51-3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง 1.51-2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย 1.00-1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3) การทดสอบสมมติฐานเพื่อศึกษาสภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพบัณฑิตด้านการประกันคุณภาพการศึกษา 5 ด้าน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation (r)) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และการวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ Multiple Regression Analysis (MR) ในการใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ระดับความสัมพันธ์ไว้ ดังนี้

ค่า r เป็น (-) หมายถึง มีความสัมพันธ์ทางลบหรือทางตรงกันข้าม

ค่า r เป็น (+) หมายถึง มีสัมพันธ์ทางบวกหรือทางเดียวกัน

ค่า r เป็น +/- 0.00 ถึง 0.31 ถือว่ามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับน้อย

ค่า r เป็น +/- 0.32 ถึง 0.66 ถือว่ามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

ค่า r เป็น +/- 0.67 ถึง 1.00 ถือว่ามีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านทักษะทางปัญญา รองลงมา คือ ด้านความรู้ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ

1.1 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ ที่มีความสัมพันธ์ทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ทางด้านความรู้ ทางด้านทักษะทางปัญญา ทางด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ทางด้านทักษะในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.2 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า มีตัวแปรคุณภาพบัณฑิตด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้ง 3 ตัวแปร ได้แก่ 1) ด้านทักษะในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และ 3) ด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่ร่วมกัน

ทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} = .000$) ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 สามารถอธิบายการผันแปรของปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ร้อยละ 73.1 ($R^2 = .731$) สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ดังต่อไปนี้ $Y = 1.527 + .240X_1 + .214X_2 + .195X_3$

2. ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยเป็นการคัดกรองความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน พบว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คือ หลักสูตรต้องพัฒนาให้ เป็นไปตามแผน หรือโครงสร้างของหลักสูตร และต้องนำประเด็นข้อชี้แนะจากการสอบทวนผลสัมฤทธิ์ของรายวิชาของหลักสูตรเดิมมาประกอบในการพิจารณาด้วย เพื่อให้มีการรับรู้ถึงเหตุและผล เพื่อเป็นการพัฒนาปรับปรุงให้ถูกประเด็น ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรต้องมีการนำนวัตกรรมทางความคิดแบบสมัยใหม่เข้ามาและต้องให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว รายวิชาจะต้องใช้ภาษาที่สื่อเข้าใจง่ายและน่าสนใจ คำอธิบายรายวิชาต้องครอบคลุมทั้งวิชาการและวิชาชีพ โดยยึดปรัชญาและอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเป็นรากฐานหลักสูตรจะต้องเน้นกิจกรรมที่เสริมทักษะให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และหลักสูตรปริญญาเอกควรเน้นประเด็นวิจัยที่ทำให้เกิดหรือเห็นผลกระทบระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน ที่สำคัญจะต้องมีทักษะด้านดิจิทัลเพื่อให้ผู้เรียนมีเครื่องมือในการศึกษารายวิชาหรือการทำวิจัยร่วมสมัย

การเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังนี้

1) ด้านปรัชญาของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ควรมุ่งเน้นการสร้างความรู้ ทักษะการนำไปใช้ให้เกิดประสบการณ์ในการทำงาน การวิจัยเชิงปริมาณ การพัฒนาความรู้ทางวิชาการ และวิชาชีพให้สามารถนำไปปฏิบัติงานได้จริง ตลอดจนการเป็นผู้นำทางวิชาการ ทางพุทธศาสนาและปรัชญา เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยั่งยืน

2) ด้านเนื้อหาสาระ/รายวิชา

2.1) ในหลักสูตรระดับปริญญาโท-เอก แต่ละรายวิชาได้กำหนดกิจกรรมในคาบเรียนที่ 1 การปฐมนิเทศ ชำนาญเข้าสู่บทเรียน การวางเงื่อนไข เป็นการทำความเข้าใจในรายวิชา จุดมุ่งหมาย ความคาดหวังในการเรียน ขอบข่ายเนื้อหา วิธีการเรียนการสอน วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ การตั้งหัวข้อวิจัยเพื่อนำสู่ขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการทำวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ รวมทั้งการกำหนดกติกาเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การเข้าเรียน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม การทำงานตามที่มอบหมาย การทำผลงานทางวิชาการ

2.2) ในระดับปริญญาโท-เอก ควรเพิ่มกิจกรรมในชั้นเรียนโดยการการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ศึกษาสภาพปัญหาสังคม และต่อยอดพฤติกรรม ความดีที่มีอยู่ โดยการนำประเด็นพฤติกรรมที่สำคัญในชีวิตประจำวันมาร่วมอภิปราย เพื่อนำไปสู่การส่งเสริม และการนำไปทดลองใช้จริง ภายใต้การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัย และพัฒนา Research & Development (R&D)

3) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3.1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาที่สอดคล้องกับการทำวิจัย การสอนควรใช้วิจัยเป็นฐาน การศึกษาสภาพปัญหาอย่างแม่นยำ ถูกต้อง ชัดเจน การตั้งวัตถุประสงค์ที่เกิดการพัฒนา มีคุณค่าต่อสังคม การตั้งสมมติฐาน การคาดคะเนคำตอบของปัญหาที่น่าสนใจในสังคม เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนในระดับบัณฑิตศึกษาได้ พัฒนาทั้งด้านวิชาการ ให้เกิดทักษะชีวิต ตลอดจนการพัฒนาทักษะทางการวิจัยที่ยั่งยืน

3.2) ควรเพิ่มเติมการทำความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในประเทศ เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่การเรียนรู้อันร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่กว้างขวางขึ้น เป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาอาจารย์ และนักศึกษาทางด้านวิชาการต่อไป

3.3) เพิ่มเติมการจัดกิจกรรมดูงานในต่างประเทศ เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กับอาจารย์และนักศึกษาได้เรียนรู้เพิ่มเติม และมีประสบการณ์ที่กว้างขึ้น เป็นการฝึกทักษะทางด้านภาษาและวัฒนธรรมเพิ่มเติม

3.4) ควรมีการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานระบบการเรียนในห้องเรียน และระบบการเรียนแบบออนไลน์ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการเรียนของนักศึกษาต่างประเทศ

4) ด้านผู้สอน ควรมีการส่งเสริมพัฒนาคณาจารย์ในการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นพัฒนาทักษะทางคุณธรรม จริยธรรม ทักษะการคิด แก้ปัญหา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณาจารย์กับนักศึกษานำไปสู่การให้คำปรึกษาในการดำเนินการวิจัยต่อไป

5) ด้านการวัดและประเมินผล ควรมีการให้นักศึกษามีส่วนร่วมได้แสดงความคิดเห็นในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนมีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายมีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่สอน ครอบคลุมการเรียนรู้ทุกด้านเพื่อให้เห็นความก้าวหน้าของนักศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

6) ด้านอื่น ๆ ควรมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้มากขึ้น โดยเน้นในเรื่องของจุดเด่นทางการศึกษาที่น่าสนใจ เพื่อให้เข้าถึงผู้ที่มีความสนใจในการเข้าศึกษาต่อ ทั้งทางสื่อออนไลน์ เว็บไซต์ หรือเครือข่ายศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องนี้มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

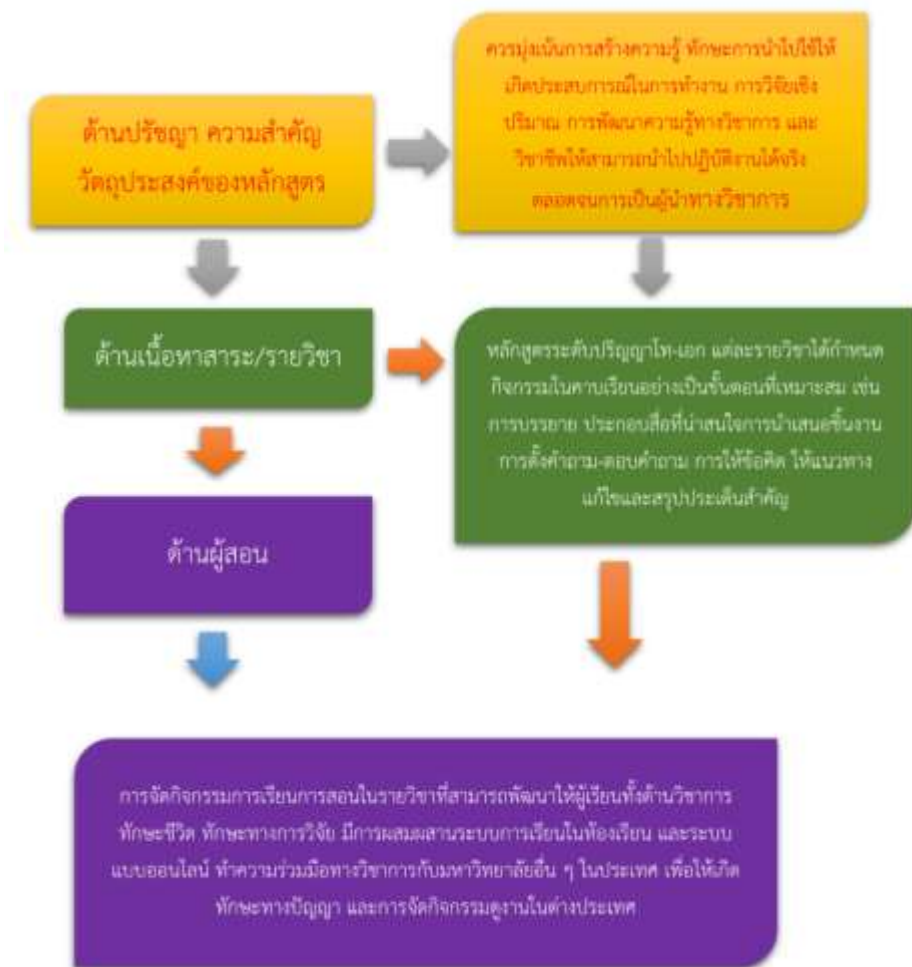
1. สภาพปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ด้านทักษะทางปัญญา รองลงมา คือ ด้านความรู้ ส่วนด้านที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ ทั้งนี้อันเนื่องมาจาก อาจารย์ประจำรายวิชา มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อนและมีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของนวลจิตต์ ชาวศิริติพงษ์ (2545) ได้กล่าวถึง แนวคิดจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ ที่ยอมรับว่าบุคคลหรือผู้เรียนมีความแตกต่างกัน และทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญครูหรือผู้จัดการเรียนรู้ควรมีความเชื่อพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) เชื่อว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน 2) เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ 3) เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ ทุกเวลา ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงเป็นการจัดบรรยากาศ จัดกิจกรรม จัดสื่อ จัดสถานการณ์ ฯลฯ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ ครูจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักผู้เรียนครอบคลุมอย่างรอบด้านและสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปเป็นพื้นฐานการออกแบบหรือวางแผนการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับผู้เรียน สำหรับในการจัดกิจกรรมหรือออกแบบการเรียนรู้ อาจทำได้หลายวิธีการและหลายเทคนิค แต่มีข้อควรคำนึงว่าในการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งแต่ละเรื่อง ได้เปิดโอกาสให้กับผู้เรียนในเรื่องต่อไปนี้หรือไม่ 1) เปิดโอกาสให้นักเรียนเป็นผู้เลือกหรือตัดสินใจในเนื้อหาสาระที่สนใจเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนหรือไม่ 2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยได้คิดได้รวบรวมความรู้และลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองหรือไม่ ซึ่งทศนา เขมมณี (2559) ได้นำเสนอแนวคิดในการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมและสามารถนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของยุทธชัย ราชดา และสุวัฒน์ จุลสุวรรณ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการกำกับดูแลคุณภาพ มีความต้องการจำเป็นในการดำเนินการมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุเมธ เอี่ยมบวร (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรบออนไลน์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างการรู้เท่าทันดิจิทัล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า หลักสูตรฝึกอบรบออนไลน์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้าง การรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยเป็นการคัดกรองความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน ได้กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คือ หลักสูตรต้องพัฒนาให้เป็นไปตามแผน หรือโครงสร้างของหลักสูตร และต้องนำประเด็นข้อชี้แนะจากการสอบสวนผลสัมฤทธิ์ของรายวิชาของหลักสูตรเดิมมาประกอบในการพิจารณาด้วย เพื่อให้มีการรับรู้ถึงเหตุและผล เพื่อเป็นการพัฒนาปรับปรุงให้ถูกประเด็น ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรต้องมีการนำนวัตกรรมทางความคิดแบบสมัยใหม่เข้ามาและต้องให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว รายวิชาจะต้องใช้ภาษาที่สื่อเข้าใจง่ายและน่าสนใจ คำอธิบายรายวิชาต้องครอบคลุมทั้งวิชาการและวิชาชีพ โดยยึดปรัชญาและอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเป็นรากฐานหลักสูตรจะต้องเน้นกิจกรรมที่เสริมทักษะให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และหลักสูตรปริญญาเอกควรเน้นประเด็นวิจัยที่ทำให้เกิดหรือเห็นผลกระทบระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน ที่สำคัญจะต้องมีทักษะด้านดิจิทัลเพื่อให้ผู้เรียนมีเครื่องมือในการศึกษารายวิชาหรือการทำวิจัยร่วมสมัย สอดคล้องกับแนวคิดของมะลิวรรณ ศรีพันธ์ (2553) ได้สรุปแนวความคิดการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้ การปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรนั้น กระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน รวมทั้งสภาพการณ์ของสังคมโดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ อย่างมีความสุข ดังนั้นการจะพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จึงจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษารวบรวมความต้องการของผู้เรียนเพื่อกำหนดเป็นกรอบกว้าง ๆ สำหรับการพัฒนาหลักสูตรสภาพความต้องการและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตลอดจนการวิเคราะห์หลักปรัชญาการศึกษาจากนั้นจึงเป็นขั้นตอนของการดำเนินการกำหนดหลักการ เป้าหมาย จุดประสงค์ เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล ในส่วนการประเมินผลนั้น อาจพิจารณาได้ 2 กรณี คือ การประเมินผลความก้าวหน้า ความเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของผู้เรียนประการหนึ่ง และการประเมินผลการใช้หลักสูตรทั้งระบบ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลหลักสูตรทั้ง 2 ประเภทนี้ จะเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาหลักสูตรต่อไป ทั้งในระดับเนื้อหาวิชาและระดับสูงขึ้นไป ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องมีความต่อเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา พอสรุปหลักการพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาหลักสูตรได้ ดังนี้ 1) การศึกษาความต้องการของผู้เรียน การวิเคราะห์สภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม ปรัชญาการศึกษา นโยบายทางการเมือง เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มากำหนดเป็นแนวทางในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาหลักสูตร ซึ่งขั้นตอนนี้กล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาสภาพทั่วไปก่อนการพัฒนาหลักสูตร 2) กำหนดหลักการ เป้าหมาย จุดประสงค์ของหลักสูตรการจัดทำเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอนจะเป็นกิจกรรมของการพัฒนาหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ 4) การประเมินผลติดตามผล สอดคล้องกับงานวิจัยของพีรวัช ต้นไพบูลย์ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์งานวิจัยด้านหลักสูตร การสอนและการนิเทศ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ผลการวิจัย พบว่า งานวิจัยด้านหลักสูตรใช้แนวคิดของสงัด

อุทรานันท์มากที่สุด ร้อยละ 73.33 มี จุดประสงค์ในการพัฒนาหลักสูตร คือ ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สร้างหลักสูตร ทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตร จุดประสงค์ในการประเมินหลักสูตร คือ ประเมินหลักสูตรและเปรียบเทียบผลการประเมินหลักสูตร ด้านบริบท ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ ผลผลิต คุณลักษณะงานวิจัย และองค์ความรู้ด้านการสอน พบว่า งานวิจัยด้านการสอน ใช้แบบแผนการวิจัย แบบ The One Group Pretest-Posttest Design มากที่สุด ร้อยละ 81.50 สอดคล้องกับงานวิจัย ของชูลีพร สุระโชติ (2563) พบว่า 1) หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้ กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (PLC) ที่ประกอบด้วยเหตุผลและความสำคัญ หลักการ ของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้าง/ เนื้อหา แนวคิดและทฤษฎี กระบวนการพัฒนา ครู กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อประกอบ การอบรม การประเมินผลหลักสูตร และเอกสารประกอบการ อบรม โดยการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรมี คุณภาพอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของยุทธชัย ราชดา และสุวัฒน์ จุลสุวรรณ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ จำนวน 4 ด้าน 39 แนวทาง โดย ผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า แนวทางการพัฒนา มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

ข้อค้นพบจากการวิจัยลงพื้นที่สำรวจความคิดเห็นตามสภาพจริง จากการศึกษาสภาพ ปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว พบว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรมหา บัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย มีขั้นตอนดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหาร และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรควรกำหนดนโยบายการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต และปรัชญาดุษฎีบัณฑิต การจัดหลักสูตรให้ยืดหยุ่นเหมาะสมกับผู้เรียน ผสมผสาน การทำความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในประเทศ เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่การเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาต่อไป

2. ผู้บริหาร และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรควรกำหนดนโยบาย แนวทางการแก้ไขปัญหาการวิจัย และพัฒนา Research & Development (R&D) และควรดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จนสัมฤทธิ์ผลในทางที่ตั้งใจต่อไป

3. ผู้บริหาร และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรควรกำหนดนโยบาย ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้มากขึ้น โดยเน้นในเรื่องของจุดเด่นทางการศึกษาที่น่าสนใจ เพื่อให้เข้าถึงผู้ที่มีความสนใจในการเข้าศึกษาต่อ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตและปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2566

เอกสารอ้างอิง

- ชุลีพร สุระโชติ. (2563). *การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (PLC)*. (ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทิตินา แคมมณี. (2559). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลจิตต์ เขาวงกตพิงค์. (2545). *การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- พระสุเมธ เอี่ยมบวร. (2566). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เท่าทันดิจิทัล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พีรวัช ตันไพบูลย์. (2561). *การวิเคราะห์งานวิจัยด้านหลักสูตร การสอนและการนิเทศ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2549). *นวัตกรรมการจัดหลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไปในมหาวิทยาลัยไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มะลิวรรณ ศรีพันธ์. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทอผ้าฝ้ายย้อมโคลน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 : การวิจัยแบบผสมวิธี*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ยิ่งศักดิ์ เพชรนิล. (2560). *แนวทางการพัฒนานวัตกรรมการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง*. บทความรายงานการวิจัย. *วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์*, 1(2), 19-33.

ยุทธชัย ราชดา และสุวัฒน์ จุลสุวรรณ. (2566). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้การมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 7(1), 651-665.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *รูปแบบและภารกิจอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2564). *การพัฒนาหลักสูตร*. เข้าถึงได้จาก <https://www.nupress.grad.nu.ac.th>

Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

รูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ

A New Model for Promoting Internal Quality Assurance of Schools
under the Office of Primary Educational Service Areas
in the Northern Region

สุภัทสร บุนรอด¹ และภูมิพิพัฒน์ รักพรหมงคล²
Supatson Boonrod and Poompipat Rakponmongkol

Received: February 25, 2025

Revised: April 10, 2025

Accepted: April 12, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบ แนวทาง สภาพ ปัญหา และวิเคราะห์องค์ประกอบ 2) สร้างรูปแบบ และ 3) ประเมินรูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้แบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่น 0.960 สร้างรูปแบบโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ และตรวจสอบรูปแบบและคู่มือโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ประเมินรูปแบบโดยการประชุมปรึกษาหารือจากผู้บริหาร การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครู จำนวน 33 คน วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความแปร ความโค้ง ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ค่าสถิติทดสอบความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผลการวิจัย พบว่า 1) การศึกษาองค์ประกอบ และแนวทาง ได้ 10 องค์ประกอบ ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพและบริบท การวางแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษาทันต่อการเปลี่ยนแปลง การดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความยืดหยุ่น ตามสถานการณ์ การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การกำกับ ติดตามการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล การทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล การร่วมรับผิดชอบ และประโยชน์ ต่อส่วนรวม การศึกษาสภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.60) การศึกษาปัญหา พบว่ามีปัญหาน้อยมาก 2) การสร้างรูปแบบมีความถูกต้องอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.68) และความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.54) 3) การประเมินรูปแบบมีความ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร; Kamphaengphet Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: supattson360@gmail.com

เป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.38) และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$ S.D. = 0.42) ประกอบด้วย 8 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการและแนวคิด 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยนำเข้า 4) กระบวนการ 5) ผลผลิต 6) ผลลัพธ์ 7) ผลกระทบ 8) ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จ

คำสำคัญ: รูปแบบการส่งเสริม, การประกันคุณภาพภายในแนวใหม่, สถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the components, approaches, problems, and component analysis; 2) to create a model; and 3) to evaluate a new model for promoting internal quality assurance of schools. This was a mixed-methods research using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.960. The model was constructed through a workshop, and the model and manual were validated through an expert seminar with 9 participants. The model was evaluated through a public hearing with educational administrators, school administrators, supervisors, and teachers, totaling 33 participants. Data were analyzed to find mean, standard deviation, skewness, kurtosis, correlation coefficient, relationship testing statistics, and confirmatory factor analysis. The research findings revealed that 1) the study identified 10 components and approaches, comprising: analysis of the current situation and context for planning educational quality development in a timely manner, implementation of the educational quality development plan with flexibility according to the situation, internal quality assurance operations, internal quality assessment using digital technology, monitoring and supervision of internal quality assurance using digital technology, internal quality auditing using digital technology, internal quality review using digital technology, shared responsibility, and benefits to the public. The overall assessment of the situation was at a high level ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.60). The study of problems found very few problems; 2) the model creation was at a high level of accuracy ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.68) and at the highest level of appropriateness ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.54). 3) The evaluation of the model showed the highest level of feasibility ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.38) and the highest level of usefulness ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.42). It consisted of 8 parts: 1) principles and concepts, 2) objectives, 3) inputs, 4) process, 5) outputs, 6) outcomes, 7) impacts, and 8) factors promoting success.

Keywords: model for promotion, New internal quality assurance, schools

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกแห่งความรู้โดยใช้เทคโนโลยี การประกันคุณภาพภายใน เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ปี 2567 จึงมุ่งการลดภาระครูและบุคลากรทางการศึกษา ลดการใช้เอกสาร และเพิ่มประสิทธิภาพการประเมินด้วยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ (องค์การมหาชน), 2567) ให้มีความสอดคล้องกับบริบท สะท้อนปัญหาที่แท้จริง เพื่อประโยชน์ต่อสถานศึกษาและผู้เรียน

การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในเขตภาคเหนือ และการประเมินคุณภาพภายนอก รอบที่ 1, 2, 3 และรอบที่ 4 ที่ผ่านมา พบว่า ด้านผู้เรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการอ่านโดยเฉลี่ยต่ำ ด้านครูยังใช้วิธีการสอนที่ไม่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติและการติดตาม ประเมินผลขาดความต่อเนื่อง ขาดการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีม และใช้ระยะเวลาในการดำเนินการซับซ้อน ทำให้เกิดความล่าช้า เนื่องจากครูและบุคลากรทางการศึกษาไม่นำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาปรับใช้ในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่สามารถบูรณาการเชื่อมโยง และเผยแพร่ผ่านเครือข่ายต่าง ๆ (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2561) ซึ่งบุคคลสำคัญที่จะพัฒนาด้านการศึกษาได้ดีที่สุด คือผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถขับเคลื่อนปฏิรูปการศึกษาไปได้ทั้งระบบ วิธีการหรือเทคนิคในการจัดการที่ถูกต้องจะทำให้การบริหารงานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี (ภูมิพิพัฒน์ รักพรหมงคล, 2564) เป็นจุดสำคัญที่จะนำประชากรให้มีคุณภาพตามรัฐบาลต้องการ (จิณณวัตร ปะโคทัง, 2561) โดยระบุไว้ในมาตรา 9 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 63 - มาตรา 69 จำเป็นต้องพัฒนาการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ อีกทั้งสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้ประกาศนโยบายการดำเนินการประกันคุณภาพภายนอกสถานศึกษาตามกรอบแนวทางการประกันคุณภาพภายนอก (พ.ศ. 2567-2571) (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2567) โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการลดภาระของสถานศึกษาด้วยการตรวจเยี่ยมสถานศึกษาทั้งแบบ Onsite Visit, Virtual Visit และ Hybrid ซึ่งสถานศึกษาจะต้องมีความพร้อมด้านเทคโนโลยีและสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่สามารถนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้สนับสนุนการประกันคุณภาพภายนอก

สถานศึกษาทุกแห่งต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตามที่กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 กำหนด (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2561) จึงทำให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาการศึกษา ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อให้เกิดการพัฒนาและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญเพื่อที่จะศึกษา รูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพ ภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ เพราะการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการศึกษา และช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อลดภาระสถานศึกษา สอดคล้องกับการประเมินคุณภาพภายนอก (พ.ศ. 2567-2571) เพื่อนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ แนวทาง สภาพ ปัญหาและวิเคราะห์องค์ประกอบ การส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ
2. เพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ
3. เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบ แนวทาง สภาพ ปัญหาและวิเคราะห์องค์ประกอบ การส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ โดยการสังเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และศึกษา แนวทางที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 คน โดยใช้ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการศึกษาสภาพ และปัญหา ด้วยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random sampling) โดยเปิดตารางของ เครซี่ และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครู จำนวน 381 คน วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) จำนวน 500 คน ตามแนวคิดของคอมเลย์ และลี (Comrey, A. L. & Lee, H. B., 1992) จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครู โดยการสุ่มแบบ หลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ รังรูปแบบโดย การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วยตารางวิเคราะห์เนื้อหา และแบบบันทึกประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ ตรวจสอบ รังรูปแบบ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน

9 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยร่างรูปแบบและร่างคู่มือ แบบบันทึกประเด็นการสัมมนา แบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมของร่างรูปแบบและร่างคู่มือ

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ โดยการ ประชุมสัมมนาประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหาร สถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขต ภาคเหนือ จำนวน 33 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม เพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็น ประโยชน์ของรูปแบบ และคู่มือ

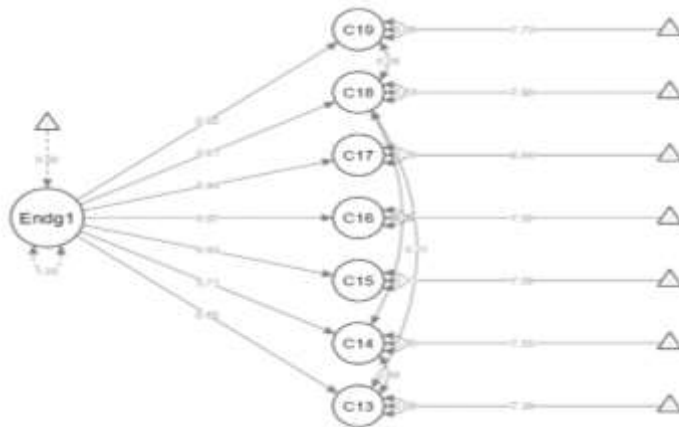
สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาองค์ประกอบ แนวทางสภาพ ปัญหา และวิเคราะห์องค์ประกอบการ ส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในเขตภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การ วิเคราะห์สภาพและบริบท (Analysis) 2) การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาทันต่อการ เปลี่ยนแปลง (Planning) 3) การดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความยืดหยุ่นตาม สถานการณ์(Performance) 4) การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (Improve) 5) การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Evaluation) 6) การกำกับ ติดตามการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Supervision) 7) การ ตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (Recheck) 8) การทบทวน คุณภาพภายในสถานศึกษาโดยใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (Reform) 9) การร่วมรับผิดชอบ (Responsibility) 10) ประโยชน์ต่อส่วนรวม (Rational) พบว่า ค่าสถิติ Significant มีค่าเท่ากับ .001 แสดงองค์ประกอบรูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ มีความเหมาะสมที่จะนำไป วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันต่อไป ซึ่งจากค่าสถิติดังกล่าวมีค่าที่สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ ค่า Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) เป็นการตรวจสอบความ เหมาะสมของกลุ่มตัวอย่าง ควรมีค่ามากกว่า 0.5 ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ที่ได้มีค่าเท่ากับ 0.942 แสดงว่ามีความเหมาะสมในการนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ดังตาราง และภาพที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าสถิติทดสอบความสัมพันธ์กันขององค์ประกอบ

KMO and Bartlett's Test		
สถิติทดสอบ	ค่าสถิติทดสอบ/เกณฑ์	แปลผล
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.	.942***	มีความเหมาะสมเป็นอย่างมากที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบ
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square df Sig.	มีความสัมพันธ์กัน
	6888 45 .001	

หมายเหตุ *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

Chi-square = 29.2 df = 10 p = 0.001 SRMR = 0.023 RMSEA = 0.062

CFI = 0.991 TLI = 0.980 NFI = 0.986 GFI = 0.984 AGFI = 0.942

ภาพที่ 1 แบบจำลองว่าเป็นองค์ประกอบตามทฤษฎีแนวคิดของด้านการดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษามีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ (Performance)

2. ผลการสร้างรูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 8 ส่วนประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและแนวคิด 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยนำเข้า 4) กระบวนการ 5) ผลผลิต 6) ผลลัพธ์ 7) ผลกระทบ 8) ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จ โดยมีผลการ ประเมินความถูกต้องของรูปแบบโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.68) ผลการ ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.54) ผลการประเมินความถูกต้องของคู่มือ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.50) และผลการ ประเมินความเหมาะสมของคู่มือ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.48)

3. ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ โดยการ ประชุมสัมมนาประชาพิจารณ์ (Public hearing) จากผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และข้าราชการครู พบว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.38) ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดย ภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.42) ผลการประเมินความเป็นไปได้ของคู่มือ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.48) และผลการประเมินความประโยชน์ของคู่มือ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.49)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาองค์ประกอบ แนวทาง สภาพ ปัญหาและวิเคราะห์องค์ประกอบ การส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ

1.1 ผลการศึกษาองค์ประกอบส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ โดยการสังเคราะห์ เอกสาร และการสัมภาษณ์ได้มา 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สภาพและบริบท (Analysis) 2) การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาทันต่อการเปลี่ยนแปลง (Planning) 3) การดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ (Performance) 4) การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (Improve) 5) การประเมินคุณภาพภายใน สถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Evaluation) 6) การกำกับ ติดตามการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Supervision) 7) การตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษาโดย ใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (Recheck) 8) การทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยใช้ระบบ เทคโนโลยีดิจิทัล (Reform) 9) การร่วมรับผิดชอบ (Responsibility) 10) ประโยชน์ต่อส่วนรวม (Rational) ทำให้การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีความยืดหยุ่นและสามารถตอบสนอง การเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ จะช่วยเสริมสร้างผลลัพธ์ที่ดีขึ้นให้แก่สถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพรรณิ นวมนาค (2565) พบว่า การบริหารงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ 7 ด้าน ที่มีความสัมพันธ์กัน ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) ด้านการจัดทำ แผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 3) ด้านการดำเนินการตามแผนพัฒนา การจัดการศึกษาของสถานศึกษา 4) ด้านการประเมินผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษา 5) ด้านการติดตามผลการดำเนินการเพื่อพัฒนาสถานศึกษา 6) ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมิน ตนเอง (SAR) ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 7) ปัจจัยที่ส่งผลให้งานประกันคุณภาพ ภายในของสถานศึกษาประสบความสำเร็จ โดยใช้หลักการบริหารงานแบบ PDCA

1.2 ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ โดยการศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) พบว่าได้องค์ประกอบเพิ่ม 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์สภาพและบริบท 2) การกำกับ ติดตามการประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) การทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยใช้ระบบ เทคโนโลยีดิจิทัล 4) การร่วมรับผิดชอบ และ 5) ประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งนี้อาจเนื่องด้วย การนำ เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้ในกระบวนการต่าง ๆ ช่วยให้สามารถติดตามและประเมินผล ได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ ทั้งยังส่งเสริมการร่วมรับผิดชอบและการพัฒนาคุณภาพที่ยั่งยืนในระดับ สถานศึกษาและระดับชุมชนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของนุชนารถ แซ่ควั และภูมิ พิพัฒน์ รักพรมงค (2567) พบว่า แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมดำเนินงานประกันคุณภาพ

ภายในของครู คือผู้บริหารควรส่งเสริมสนับสนุนครูให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกันคุณภาพทุกขั้นตอน

1.3 ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ พบว่าการศึกษาสภาพองค์ประกอบทั้ง 10 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก มีการปฏิบัติงานจริง และวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของไพฑูรย์ แจ่มพันธ์ (2560) พบว่า มีการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการที่สถานศึกษาต้องทำตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ระบุให้สถานศึกษาต้องดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 โดยกำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ผลการศึกษาปัญหา พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับที่น้อย ส่วนด้านที่มีปัญหามากที่สุดคือด้านการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (Improve) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก กฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภักดิ์ พวงขจร (2561) พบว่า มีการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษามีการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 และกฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ซึ่งมีกลไกการปฏิบัติที่เอื้อต่อการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาโดยที่กฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 กำหนดให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร สกุลไทย และภูมิพิพัฒน์ รักพรหมงคล (2566) พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร 5 ด้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดคือด้านการมีส่วนร่วมพัฒนาสื่อการเรียนการสอน รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา ด้านการมีส่วนร่วมพัฒนาการวัดผลและประเมินผล ตามลำดับ ผลการศึกษาปัญหา พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับที่น้อย ส่วนด้านที่มีปัญหามากที่สุดคือด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษากการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะต้องมีการปรับปรุงกลไกการดำเนินงานและการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดให้ครอบคลุมและสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.4 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ พบว่า 10 องค์ประกอบ มีความสอดคล้องของข้อมูลระหว่างโมเดลเชิงทฤษฎีกับข้อมูลโมเดลเชิงประจักษ์ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เป็นการ

ปฏิบัติงานอย่างมีขั้นตอน และทำอย่างต่อเนื่องด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียน แสดงถึงความรับผิดชอบต่อนักเรียนในการจัดการศึกษา โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความตระหนักถึงคุณประโยชน์ของการประกันคุณภาพภายใน มีจิตสำนึกที่เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนจำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ภายใต้แนวคิด และหลักการดำเนินงานพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ด้วยแนวคิดการพัฒนาเชิงระบบของ เดมิ่ง (Plan Do Check Act) เป็นพื้นฐานการปฏิบัติงาน ดังนี้ 1) P (Plan) การวางแผน 2) D (Do) การปฏิบัติ 3) C (Check) การตรวจสอบ 4) A (Act) การพัฒนาปรับปรุง สอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย เผือกตระกูลชัย (2563) พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาค 17 ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 2) การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 3) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ 4) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 5) การจัดทำให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา 6) การจัดทำให้มีการประเมินคุณภาพภายใน ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 7) การจัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานการประเมินคุณภาพภายในและ 8) การจัดทำให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมพร กุมา และทีปพิพัฒน์ สันตะวัน (2564) พบว่า องค์ประกอบที่ 1 กระบวนการประกันคุณภาพภายใน องค์ประกอบที่ 2 การประกันคุณภาพภายนอก องค์ประกอบที่ 3 ทรัพยากรทางการศึกษา องค์ประกอบที่ 4 เครือข่ายความร่วมมือ องค์ประกอบที่ 5 เทคโนโลยีสารสนเทศ องค์ประกอบที่ 6 ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ องค์ประกอบที่ 7 วัฒนธรรมทางการศึกษา องค์ประกอบที่ 8 สมรรถนะผู้บริหาร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายและการดำเนินงานอย่างมีขั้นตอนช่วยให้สถานศึกษาสามารถรักษามาตรฐานการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องตามมาตรฐานที่กำหนด

2. การสร้างรูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ

2.1 ผลการยกย่องรูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ ประกอบด้วย 8 ส่วนประกอบ ได้แก่ 1) หลักการและแนวคิด 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยนำเข้า 4) กระบวนการ 5) ผลผลิต 6) ผลลัพธ์ 7) ผลกระทบ 8) ปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมพร สังวาระ (2563) พบว่า การดำเนินโครงการทางการศึกษาต้องมีกระบวนการบริหารจัดการตามวงจรคุณภาพ (PDCA) ประกอบด้วยส่วนประกอบหลัก 6 ส่วน ได้แก่ 1) แนวคิดการพัฒนารูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) บริบทการสร้างความเข้มแข็งในสถานศึกษา 4) กลยุทธ์การบริหารจัดการในสถานศึกษา 5) กระบวนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และ 6) ผลการดำเนินงานตามรูปแบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของละมุล เหล่าทอง และภูมิพิพัฒน์ รักพรมงค (2563) พบว่า รูปแบบประกอบด้วย 1) ด้านการวางแผน 2) ด้านระบบ

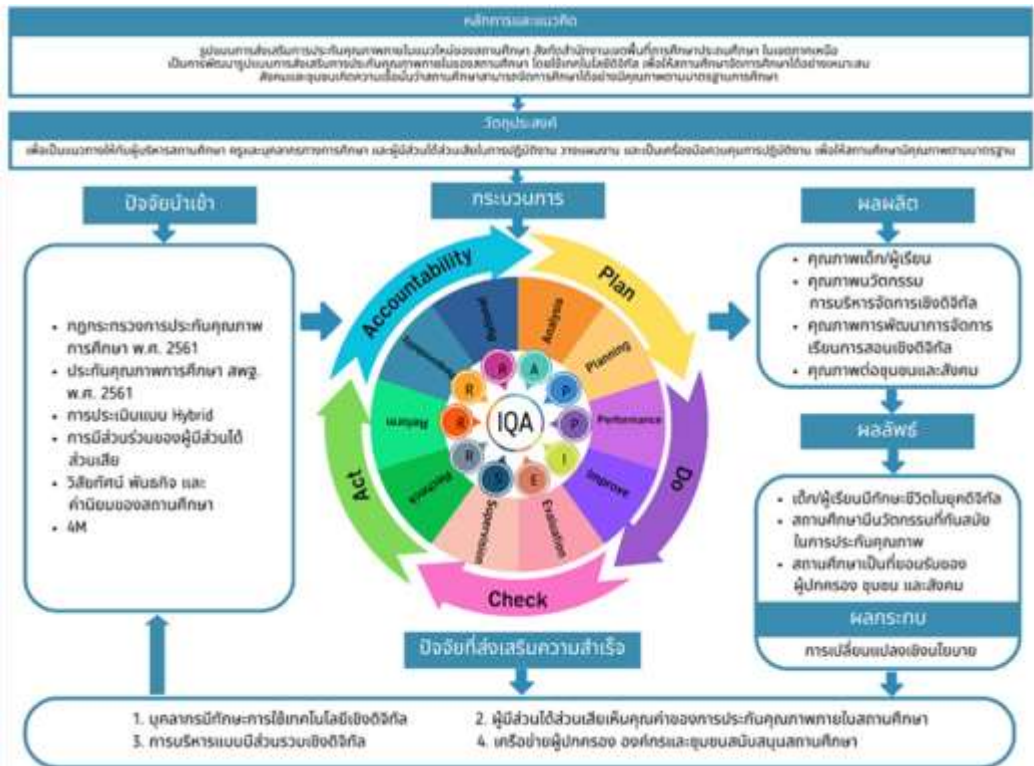
การพัฒนา 3) ด้านผลผลิต 4) ด้านการตรวจสอบ ได้แก่การวัดและประเมินผล สถานศึกษา จำเป็นต้องมีการวางแผนที่ดี กระบวนการดำเนินงานมีขั้นตอนชัดเจน และการประเมินผลที่มีมาตรฐาน การมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายและการสนับสนุนจากผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญ

2.2 ผลการตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสร้างขึ้นมา นั้น ได้ผ่านขั้นตอน กระบวนการต่าง ๆ อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการสอบถามความสอดคล้องขององค์ประกอบของรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาทำให้ได้รูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตภาคเหนือ ที่มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพัฒนรินทร์ จันทะรัตน์ (2565) พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.93, S.D. = 0.14) รองลงมา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.90, S.D. = 0.19)

3. ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ พบว่ามีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนารูปแบบอย่างเป็นระบบตามหลักการ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนาตามลำดับ สอดคล้องกับบุญชม ศรีสะอาด (2560) ที่ได้อธิบายว่า การพัฒนารูปแบบ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบโดยการสร้างหรือพัฒนารูปแบบตามสมมติฐาน การศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีที่มีผู้พัฒนาไว้แล้ว ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ต่าง ระหว่างองค์ประกอบตัวแปรนั้นหรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบ 2) การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี รูปแบบของคนอื่นและผลการวิจัยที่ถ่วงกรงจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ผ่านมานั้น เป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน จึงจำเป็นต้องทำการทดลองโดยนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบความเหมาะสมซึ่งในบางครั้งใช้คำว่าทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตภาคเหนือ ถือเป็นการพัฒนาที่มีความสำคัญในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการศึกษา เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและชุมชน แนวคิดหลักในการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาแนวใหม่ คือ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการศึกษา และสร้างคามยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยมีหลักการและแนวคิด คือการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีความเหมาะสม และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน การประกันคุณภาพการศึกษานั้นต้องสอดคล้องกับกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 และการประกันคุณภาพการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 โดยมีการประเมินผลในรูปแบบ Hybrid ซึ่งจะต้องให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ อย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และค่านิยมของสถานศึกษาจะเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางในการดำเนินการ โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทักษะและสมรรถนะของผู้เรียน รวมถึงการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพตามหลักการ 4M โดยใช้กระบวนการ APPIES4R Model ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการที่มีการพัฒนาและปรับใช้ตามหลักการบริหาร PDCAA เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสามารถปรับปรุงการดำเนินงานได้อย่างยั่งยืน โดยการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน

ในการพัฒนา ผลผลิตที่สำคัญ ได้แก่การพัฒนาคุณภาพเด็ก/ผู้เรียน การพัฒนานวัตกรรมในการบริหารจัดการเชิงคุณภาพ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบดิจิทัล และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและสังคม ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการประกันคุณภาพภายใน คือการทำให้เด็ก/ผู้เรียนมีทักษะชีวิตที่สามารถปรับตัวและใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาจะมีนวัตกรรมการประกันคุณภาพที่ทันสมัยและได้รับการยอมรับจากชุมชน นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการประกันคุณภาพภายในที่ดีจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายในระดับภาครัฐและการศึกษา ซึ่งจะสามารถตอบโจทย์ความต้องการของสังคมในอนาคตได้ โดยมีปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จ คือการเห็นคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วมเชิงดิจิทัล และการได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้กระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาประสบความสำเร็จและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถนำไปใช้กำหนดนโยบายการประกันคุณภาพให้มีความทันต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคดิจิทัล และเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษามากยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหารการศึกษา ควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา โดยนำองค์ประกอบและคู่มือการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษาไปใช้ในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หรือใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในสังกัด
3. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ให้กับครู บุคลากร และผู้เรียน เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็ก/ผู้เรียน คุณภาพนวัตกรรมการบริหารจัดการ และการจัดการเรียนการสอนเชิงดิจิทัล และคุณภาพต่อชุมชนและสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สถานศึกษาควรศึกษารูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ ที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสภาพบริบทแต่ละพื้นที่

2. สถานศึกษาควรมีการนำรูปแบบการส่งเสริมการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ ไปทดลองใช้จริง ในสถานศึกษา

3. สถานศึกษาควรพิจารณาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมจาก การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประกันคุณภาพภายในแนวใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตภาคเหนือ

เอกสารอ้างอิง

- จิณณวัตร ปะโคทัง. (2561). *ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ*. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- เฉลิมพร กุมภา และทีปพิพัฒน์ สันตะวัน. (2564). *รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนขนาดเล็ก*. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(2), 23-25.
- นุชนารถ แซ่ไคว้ และภูมิพิพัฒน์ รักพรมงค. (2567). *แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของครู กลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพศูนย์การศึกษาพิเศษ กลุ่มเครือข่ายที่ 8*. วารสารวิจัยวิชาการ, 7(5), 315-328.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- พัฒนรินทร์ จันทะรัตน์. (2565). *รูปแบบการพัฒนาทีมงานที่มีประสิทธิผล เพื่อการประกันคุณภาพ ภายในของสถานศึกษาประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์*. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7(12), 202-219.
- ไพฑูริย์ แจ่มพันธ์. (2560). *กลยุทธ์การบริหารระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1*. (ดุขกัณินพนธ์ปรัชญา ดุขกัณินพนธ์ิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนอร์ท กรุงเทพ.
- ภูมิพิพัฒน์ รักพรมงค. (2564). *หลักการทฤษฎีและปฏิบัติทางการบริหารการศึกษา*. กำแพงเพชร : เกรียงไกรพานิชย์.
- ละมุล เหล่าทอง และภูมิพิพัฒน์ รักพรมงค. (2563). *รูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อ เสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาในเขตภาคเหนือ ตอนล่าง*. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 10(1), 79-82.
- ศิริพร สกุลไทย และภูมิพิพัฒน์ รักพรมงค. (2566). *แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการ บริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา พิจิตร*. วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 7(14), 27-46.

- สมชาย เผือกตระกูลชัย. (2563). รูปแบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาค 17. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- สมพร สัจวาระ. (2563). รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า. (ผลงานทางวิชาการเพื่อขอเลื่อนวิทยฐานะผู้อำนวยการโรงเรียนเชี่ยวชาญ). กระทรวงศึกษาธิการ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ (องค์การมหาชน). (2567). ประกาศนโยบายการดำเนินการประกันคุณภาพภายนอกสถานศึกษาตามกรอบแนวทางการประกันคุณภาพภายนอก (พ.ศ. 2567-2571). เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/onesqa/posts/ประกาศ-สมศนโยบายการดำเนินการประกันคุณภาพภายนอกสถานศึกษาตามกรอบแนวทางการประกันคุณภาพ/837137965124275/>
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2561). ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษา.
- สุกัญญา แซ่มะน้อย. (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพรรณิ นวมนาค. (2565). รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาเอกชน จังหวัดกำแพงเพชร. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สุภัค พวงขจร. (2561). การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยวิธีการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- Comrey, A. L. & Lee, H. B. (1992). *A First Course in Factor Analysis*. (2nd ed.). Hillsdale, NJ : Lawrence Erlbaum.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). *Determining sample size for research activities*. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาโมเดล SIA อย่างมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาทางของหน่วยงานรัฐ: กรณีจังหวัดสุราษฎร์ธานี¹

A study of the Problems and Needs of the Community Regarding the Participatory Development of a SIA Model in Government Road Development Projects: A Case Study of Surat Thani Province

กนกกุล เพชรอุทัย² และอับดุลเลาะ เจ๊ะหลง³
Kanokkul Phetuthai and Abdullah Chelong

Received: February 12, 2025

Revised: April 14, 2025

Accepted: May 15, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชนในการพัฒนาโมเดลการประเมินผลกระทบทางสังคม (SIA) อย่างมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาทางของหน่วยงานราชการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี การวิจัยดำเนินการโดยวิเคราะห์เอกสาร จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 เรื่อง และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 35 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาสำคัญของชุมชน 6 ประการ ได้แก่ 1) การสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูลโครงการที่ไม่ครอบคลุม 2) การขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ 3) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะมลพิษทางอากาศและเสียงรบกวน 4) ปัญหาด้านการจราจรและความปลอดภัยในการเดินทาง 5) ความโปร่งใสในการดำเนินโครงการและการใช้จ่ายงบประมาณ และ 6) ผลกระทบต่อวิถีชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน ส่วนความต้องการของชุมชนที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) ต้องการระบบสื่อสารที่โปร่งใสและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง 2) ต้องการมาตรการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและเสียงรบกวน 3) ต้องการเส้นทางชั่วคราวที่ปลอดภัยระหว่างการก่อสร้าง 4) ต้องการความโปร่งใสในการดำเนินโครงการและระบบติดตามผลกระทบแบบเรียลไทม์ 5) ต้องการการสนับสนุนด้านอาชีพและการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และ 6) ต้องการการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่กับการพัฒนา ผลการวิจัยนำไปสู่การพัฒนาโมเดล "SIA-PIC-I" ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืน การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน ความรับผิดชอบและ

¹ บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาโมเดลการประเมินผลกระทบทางสังคมอย่างมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาทางต่างระดับของหน่วยงานราชการ ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

²⁻³ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่; Prince of Songkla University, Hat Yai Campus

Corresponding author, e-mail: kanokkul.phe@sru.ac.th, Tel. 097-1939447

ความโปร่งใส ความปลอดภัยและสุขภาพของประชาชน ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชุมชน และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินผลกระทบทางสังคมที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและการลดผลกระทบเชิงลบอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน, การพัฒนาโมเดล SIA, การมีส่วนร่วม, โครงการพัฒนาทางของหน่วยงานรัฐ

Abstract

The purposes of this qualitative research were to study the problems and needs of the community in developing a participatory Social Impact Assessment (SIA) model for road development projects by government agencies in Surat Thani Province. The research was conducted through document analysis of 30 related research papers and in-depth interviews with 35 stakeholders. Data was analyzed using content analysis and triangulation. The research findings revealed that six major problems facing the community: 1) inadequate communication and access to project information; 2) lack of participation in the decision-making process; 3) environmental impacts, particularly air and noise pollution; 4) traffic congestion and travel safety issues; 5) transparency in project implementation and budget spending; and 6) impacts on community lifestyles and the economy. The key community needs included 1) a transparent communication system and genuine participation in decision-making were needed, 2) measures to mitigate environmental impacts and noise pollution were required; 3) safe temporary routes during construction were needed; 4) transparency in project implementation and a real-time impact monitoring system were needed; 5) support for employment and access to economic resources was needed; and 6) promotion of local culture alongside development was needed. The research results led to the development of the "SIA-PIC-I" model, which consisted of six main components, namely sustainable infrastructure development, communication and public participation, accountability and transparency, public safety and health, economic and cultural strength of the community, and stakeholder participation. This model served as a guideline for social impact assessment that emphasized community participation and sustainable mitigation of negative impacts.

Keywords: community problems and needs, SIA model development, participation, government road development projects

บทนำ

การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา โดยเฉพาะในโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และเศรษฐกิจของชุมชนโดยตรง การพัฒนาระบบคมนาคม โดยเฉพาะโครงการก่อสร้างทางหลวง ถือเป็นหนึ่งในนโยบายระดับชาติที่มุ่งกระตุ้นเศรษฐกิจ เพิ่มการเชื่อมโยงพื้นที่และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างไรก็ตาม โครงการเหล่านี้มักสร้างทั้งผลลัพธ์เชิงบวกและเชิงลบต่อชุมชนในพื้นที่ และหากขาดกลไกการมีส่วนร่วมและการประเมินผลกระทบอย่างเป็นระบบ ก็อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนได้

การประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA) จึงเป็นกระบวนการสำคัญในการวิเคราะห์ คาดการณ์ และจัดการผลกระทบที่เกิดจากโครงการพัฒนาทั้งทางตรงและทางอ้อม ครอบคลุมผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุขภาวะของประชาชนในพื้นที่ การดำเนิน SIA อย่างมีส่วนร่วมไม่เพียงช่วยลดความเสี่ยงจากผลกระทบเชิงลบ แต่ยังเป็นกลไกส่งเสริมความโปร่งใส ความไว้วางใจ และการยอมรับจากภาคประชาชนต่อโครงการของรัฐอีกด้วย นอกจากนี้ SIA ยังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีของประเทศไทย โดยเน้นการป้องกันผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ และส่งเสริมผลกระทบเชิงบวกในทุกมิติของการพัฒนา ในบริบทของประเทศไทย กระบวนการดำเนิน SIA ในโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหลายพื้นที่ยังประสบปัญหา ทั้งในด้านการสื่อสารที่ไม่ทั่วถึง การละเลยข้อมูลบริบทท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังอยู่ในระดับจำกัด ส่งผลให้โครงการบางแห่งไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง และในบางกรณีกลายเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งและการต่อต้านจากภาคประชาชน

จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นพื้นที่ที่มีการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโครงการพัฒนาทางหลวง เพื่อเชื่อมโยงระบบคมนาคมและสนับสนุนเศรษฐกิจภาคใต้ จากการสำรวจพื้นที่พัฒนาโครงการ ครอบคลุมบริเวณทางแยกจุดตัดทางหลวงหมายเลข 420 กับทางหลวงหมายเลข 401 (แยกท่ากูป) และจุดตัดถนนเทศบาล (แยกตาปาน) ในพื้นที่ตำบลวัดประดู่และตำบลมะขามเตี้ย อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี เบื้องต้นพบว่า โครงการเหล่านี้มีผลกระทบในหลายมิติ เช่น การเวนคืนที่ดิน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอาชีพและรายได้ ความเสี่ยงด้านสุขภาพจากฝุ่นและเสียง รวมถึงผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชนและโครงสร้างสังคมในระดับพื้นที่ ในขณะที่ประชาชนยังขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับโครงการอย่างแท้จริง ฉะนั้นปัญหาการวิจัยหลัก คือ การพัฒนารูปแบบ SIA ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อประเมินผลกระทบทางสังคมของโครงการพัฒนาทางในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีประเด็นย่อยที่ต้องพิจารณา ได้แก่ 1) ปัญหาและความต้องการของชุมชน ในการพัฒนาทางหลวงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) กลไกและแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโมเดล SIA 3) การออกแบบช่องทางการสื่อสารและการรับฟังความคิดเห็น ที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส 4) บทบาท

ของหน่วยงานรัฐและชุมชน ในการร่วมมือกันเพื่อให้โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเกิดประโยชน์สูงสุด

จากงานวิจัยในต่างประเทศ เช่น Vanclay, F. (2003); Esteves, A. M., Franks, D. & Vanclay, F. (2012) ซึ่งให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นหัวใจสำคัญของ SIA ที่ประสบผลสำเร็จ Becker, H. A. & Vanclay, F. (2003) ยังเสนอว่า การดำเนิน SIA อย่างครอบคลุมและโปร่งใสจะช่วยลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความชอบธรรมให้กับโครงการพัฒนา ขณะที่ในประเทศไทย นักวิชาการไทย เช่น สุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2547); สมบัติ นามบุรี (2562); นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2531) ได้แบ่งระดับและลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนทั้งในมิติของเหตุผล ความผูกพันทางใจ และกลไกทางสถาบัน ซึ่งล้วนเป็นฐานแนวคิดสำคัญในการออกแบบกระบวนการ SIA ที่ตอบสนองต่อความหลากหลายของชุมชนในแต่ละพื้นที่ อีกทั้ง กนกกุล เพชรอุทัย (2567) ยังได้เน้นถึงบทบาทของการมีส่วนร่วมในการคลี่คลายความขัดแย้งในพื้นที่โครงการ โดยเฉพาะในโครงการสำรวจและออกแบบทางต่างระดับในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารอย่างทั่วถึง การเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็น และการออกแบบกระบวนการทดแทนผลกระทบอย่างเป็นธรรมต่อประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง

การศึกษานี้ มุ่งหวังที่จะนำเสนอแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการประเมินผลกระทบทางสังคมให้มีความครอบคลุมและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน เพื่อให้โครงการพัฒนาทางหลวงสามารถดำเนินไปอย่างยั่งยืนและลดผลกระทบด้านลบต่อประชาชนในพื้นที่ และเพื่อเสนอแนวทางพัฒนาโมเดลการประเมินผลกระทบทางสังคม (SIA) ที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยคาดหวังให้โมเดลดังกล่าวสามารถนำไปใช้กับโครงการพัฒนาทางของหน่วยงานรัฐในพื้นที่ และเป็นต้นแบบสำหรับพื้นที่อื่นที่มีลักษณะบริบทใกล้เคียงกัน ดังนั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบ (Model) การประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA) ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อให้โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

วัตถุประสงค์

ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการต่อการพัฒนาโมเดลการประเมินผลกระทบทางสังคมอย่างมีส่วนร่วม (SIA) ในโครงการพัฒนาทางของหน่วยงานราชการในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและรอบด้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจำนวน 30 เรื่อง แบ่งเป็นงานวิจัยในประเทศ 16 เรื่อง และต่างประเทศ 14 เรื่อง จากฐานข้อมูลสำคัญ เช่น Scopus, Web of Science และ

Google Scholar และเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้างและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

2. การคัดเลือกกลุ่มตัวผู้ให้ข้อมูลหลัก แบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น 35 คน ประกอบด้วย กลุ่มประชาชนที่อยู่อาศัยบริเวณเขตทางศึกษาแนวประชิดโครงการ จำนวน 5 คน คริวเรือนในรัศมี 0-500 เมตร จำนวน 5 คน ในรัศมี 10 กิโลเมตร จำนวน 5 คน ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ 5 คน ตัวแทนจากกลุ่มพื้นที่อ่อนไหวจำนวน 5 คน และ ตัวแทนจากสถานประกอบการในพื้นที่ 5 คน และตัวแทนจากกลุ่มเวเนคืนที่ดิน จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 35 คน ซึ่งแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักตามเกณฑ์การศึกษาการวิเคราะห์ผลกระทบสังคม (SIA) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการกระบวนการมีส่วนร่วมการประเมินผลกระทบทางสังคมกรณีศึกษาโครงการพัฒนาทางของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. การออกแบบการเก็บข้อมูลใช้แนวคิด “วงจรกิจการเก็บข้อมูล” (The Data Collection Circles) (Creswell, J. W., Hanson, W. E., Clark Plano, V. L. & Morales, A., 2007; จุมพล หุ่นพานิช และชมภูณช หุ่นนาค, 2565) โดยผสมผสานข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสารอย่างเป็นระบบ พร้อมตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยเทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งในด้านแหล่งที่มา เวลา และสถานการณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อระบุประเด็นหลักและประเด็นย่อยในการจัดหมวดหมู่ข้อมูล สังเคราะห์และเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษานี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี เลขที่ SRU-EC 2025/025 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด ทั้งในด้านการขอความยินยอมอย่างสมัครใจ (Informed Consent) การไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล และการให้สิทธิในการถอนตัวจากการให้ข้อมูลได้ตลอดเวลา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาโมเดลการประเมินผลกระทบทางสังคมอย่างมีส่วนร่วม (SIA) ในโครงการพัฒนาทางของหน่วยงานราชการในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นำเสนอในรูปแบบตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 สภาพปัญหาและความต้องการต่อการพัฒนาโมเดลการประเมินผลกระทบทางสังคมอย่างมีส่วนร่วม (SIA) ในโครงการพัฒนาทางของหน่วยงานราชการในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประเด็นหลัก (Main Themes)	ประเด็นย่อย (Sub-Themes)	ข้อมูลสำคัญที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล (Quotation)
1. การจราจรและการคมนาคม	- การจราจรติดขัด - การเข้าถึงบริการสาธารณะ	“การจราจรติดขัดมากขึ้นหลังจากเริ่มโครงการ” “การเข้าถึงบริการสาธารณสุขยากขึ้นเนื่องจากเส้นทางถูกปิด” “อุบัติเหตุจากสิ่งก่อสร้างบนไหล่ทาง” “อุบัติเหตุจากรถบรรทุกในช่วงเวลาการดำเนินการก่อสร้าง”

ประเด็นหลัก (Main Themes)	ประเด็นย่อย (Sub-Themes)	ข้อมูลสำคัญที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล (Quotation)
2. ผลกระทบด้าน สิ่งแวดล้อมและชีวิต	- ความปลอดภัยในการ เดินทาง	“ไม่มีป้ายเตือน เขตก่อสร้าง” “ขอให้มีการจัดเส้นทางชั่วคราวสำหรับการเข้าถึงบริการสาธารณะ”
	- เสี่ยงรบกวนจากการ ก่อสร้าง 1) มลพิษทางอากาศ 2) การจัดการของเสีย - การอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ	“เสียงดังจากการก่อสร้างรบกวนการใช้ชีวิตประจำวัน” “มีฝุ่นละอองจากกิจกรรมการดำเนินการก่อสร้าง” “มีขยะเพิ่มส่งกลิ่นเหม็นจากพื้นที่อยู่ของแรงงานก่อสร้างโครงการ” “โครงการพัฒนาบางโครงการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การกัด เซาะชายฝั่ง หรือการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ ดำรงชีวิตและอาชีพของชุมชนท้องถิ่น “ “รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งรายได้และวิถีชีวิตของชุมชน”
3. การสื่อสารและการ มีส่วนร่วมของ ชุมชน	- การขาดข้อมูลจาก หน่วยงานรัฐ - ความต้องการมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจ - การจัดประชุมชี้แจงข้อมูล โครงการ	“ขาดข้อมูลและการสื่อสารจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ” “ต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ” “ขอให้มีการจัดประชุมชี้แจงข้อมูลโครงการอย่างต่อเนื่อง”
4. ความปลอดภัยและ สุขภาพของชุมชน	- ความกังวลเกี่ยวกับความ ปลอดภัยของเด็ก - การเข้าถึงบริการ สาธารณสุข - มาตรการป้องกันอุบัติเหตุ ในพื้นที่ก่อสร้าง	“มีความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของเด็ก ๆ ที่ต้องเดินทางผ่านพื้นที่ ก่อสร้าง” “การเข้าถึงบริการสาธารณสุข ยากขึ้นเนื่องจากเส้นทางถูกปิด” “ไม่ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันอุบัติเหตุในพื้นที่ก่อสร้าง เช่น ทำงานใน เวลากลางคืน” “อุบัติเหตุจากรถบรรทุกที่บรรทุกของชาวบ้าน” “ต้องการมาตรการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและเสียงรบกวน” “ขอให้มีการจัดเส้นทางชั่วคราวสำหรับการเข้าถึงบริการสาธารณะ”
5. ความโปร่งใสและ ความไว้วางใจใน หน่วยงานรัฐ	- ความโปร่งใสในการดำเนิน โครงการ - การใช้จ่ายงบประมาณ - การสื่อสารที่ชัดเจนและ ตรงไปตรงมา	“ต้องการความโปร่งใสในการดำเนินโครงการและการใช้งาย งบประมาณ” “ขอให้นำเสนอผลกระทบทั้งด้านบวกและลบจากการพัฒนาทาง” “ต้องการให้หน่วยงานภาครัฐชี้แจงข้อมูลโครงการอย่างโปร่งใส และ ติดตามมีระบบการติดตาม ตรวจสอบผลกระทบแบบเรียลไทม์ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเตรียมตัวและปรับตัวต่อการ เปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น”
6. สภาพเศรษฐกิจของ ชุมชน	- โครงสร้างอาชีพและ รายได้ - การเข้าถึงแหล่งทุนและ ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ - ปัญหาหนี้สินและความ ยากจน	“ชุมชนต้องการให้มีการประเมินและจัดการผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมอย่างรอบคอบ” “เราทำงานเกษตรเป็นหลัก แต่รายได้ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับฤดูกาลและ สภาพอากาศ” “งานรับจ้างทั่วไปมีบ้าง แต่ไม่เพียงพอสำหรับเลี้ยงครอบครัว” “การขอกู้เงินจากธนาคารยากมาก เพราะไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน” “อยากได้ทุนมาลงทุนเพิ่ม แต่ไม่รู้จะหาจากที่ไหน” “หนี้สินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะรายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย” “พยายามประหยัดแล้ว แต่ยังไม่พอใช้ ต้องกู้หนี้ยืมสินมาเสริม”
7. สังคมและวัฒนธรรม	- การศึกษาและการเข้าถึง การเรียนรู้ - สุขภาพและการเข้าถึง บริการสาธารณสุข	“เด็กหลายคนยังขาดโอกาสในการศึกษา เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ และการขาดแคลนทรัพยากร” “การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตยังไม่เพียงพอ ทำให้ผู้ใหญ่ในชุมชน ขาดทักษะที่จำเป็น”

ประเด็นหลัก (Main Themes)	ประเด็นย่อย (Sub-Themes)	ข้อมูลสำคัญที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล (Quotation)
	- ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น	“การเข้าถึงบริการสาธารณสุขยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล” “ชุมชนต้องการการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคที่เข้มแข็งขึ้น” “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ประเพณีท้องถิ่นบางอย่างถูกละเลย” “ชุมชนต้องการฟื้นฟูและส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับคนรุ่นใหม่”

ที่มา: กนกกุล เพชรอุทัย และอัครกุลละ เจ๊ะหลง (2568)

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่โครงการพัฒนาทางของหน่วยงานรัฐในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยสามารถสรุปผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนออกเป็น 3 มิติหลักได้แก่ ผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยแยกออกเป็นด้านบวกและด้านลบอย่างชัดเจน ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางสรุปผลกระทบจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่โครงการพัฒนาทางของหน่วยงานรัฐในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในแต่ละมิติ

มิติผลกระทบ	ผลกระทบเชิงบวก	ผลกระทบเชิงลบ
สังคม	<ol style="list-style-type: none"> โอกาสในการเข้าถึงพื้นที่และบริการ เนื่องจากโครงการพัฒนาทางทำให้การเดินทางระหว่างพื้นที่สะดวกขึ้น ส่งผลให้ประชาชนบางกลุ่มเข้าถึงโรงเรียน โรงพยาบาล และบริการภาครัฐได้ง่ายขึ้น การยกระดับความทันสมัยของชุมชน โครงการพัฒนาทางนำมาซึ่งการปรับปรุงภูมิทัศน์ และสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้กับพื้นที่ เช่น มีการติดตั้งไฟถนน ป้ายจราจรและระบบสาธารณสุขยุคใหม่ในบางจุด การส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชนเกิดการจัดเวทีประชาคมในบางพื้นที่ ช่วยให้ชาวบ้านมีเวทีแสดงความเห็นและรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งมากขึ้น 	<ol style="list-style-type: none"> ความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับหน่วยงานรัฐ ขาดการสื่อสารที่โปร่งใส ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจในหลายพื้นที่ ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการเดินทางลำบากในระหว่างการก่อสร้าง เสี่ยงอุบัติเหตุจากการไม่มีป้ายเตือนหรือทางเบี่ยง ผลกระทบต่อสุขภาพจิต ประชาชนบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้สูงอายุและเด็ก เกิดความเครียดและความกังวลจากเสียงรบกวนและความไม่แน่นอนของการดำเนินโครงการ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมท้องถิ่น: การเข้ามาของผู้รับเหมาและแรงงานต่างถิ่นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน
เศรษฐกิจ	<ol style="list-style-type: none"> การกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะสั้น การจ้างงานจากโครงการก่อสร้าง เช่น ลูกจ้างทั่วไปในชุมชน ทำให้บางครัวเรือนมีรายได้เพิ่ม การเปิดโอกาสทางธุรกิจ ร้านค้าเล็ก ๆ ได้รับประโยชน์จากการซื้อขายสินค้าให้กับคนงาน และมีการเปิดร้านอาหาร/เครื่องดื่มในพื้นที่ใกล้โครงการมากขึ้น มูลค่าอสังหาริมทรัพย์ที่เพิ่มขึ้น ในบางพื้นที่ พบว่าที่ดินติดทางหลวงมีราคาสูงขึ้นและได้รับความสนใจจากนักลงทุน 	<ol style="list-style-type: none"> รายได้ไม่แน่นอน เช่น กลุ่มเกษตรกรและแรงงานนอกระบบยังคงได้รับผลกระทบจากการเวนคืนที่ดินหรือขาดทางเข้าออกที่เหมาะสม ปัญหาหนี้สินเพิ่มขึ้น ผู้ได้รับผลกระทบบางรายต้องกู้หนี้ยืมสินเพื่อปรับตัวหรือหาแหล่งรายได้ใหม่จากที่ดินที่สูญเสียไป ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงทรัพยากร กลุ่มเปราะบาง เช่น คนพิการและผู้สูงอายุ ยังขาดช่องทางสนับสนุนในการเข้าถึงทุนหรือการจ้างงานที่เหมาะสม

มิติผลกระทบ	ผลกระทบเชิงบวก	ผลกระทบเชิงลบ
สิ่งแวดล้อม	<ol style="list-style-type: none"> 1. การสร้างมาตรฐานสิ่งแวดล้อมใหม่ในบางโครงการ บางโครงการมีการติดตั้งถังขยะ แผงป้ายเตือน และการวางแผนพื้นที่เขียว (Landscape Design) ซึ่งสะท้อนแนวโน้มการบริหารจัดการที่ดีขึ้น 2. การตระหนักรู้ในชุมชนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การเกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้ชุมชนบางแห่งเริ่มรวมกลุ่มเพื่อจัดการทรัพยากรของตน เช่น การแยกขยะ การปลูกต้นไม้กันเสียง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มลพิษทางอากาศและเสียง การดำเนินงานของรถบรรทุก เครื่องจักร และการระเบิดหินในบางพื้นที่ก่อให้เกิดเสียงรบกวนและฝุ่นละอองที่ส่งผลต่อสุขภาพ 2. ปัญหาขยะและน้ำเสียจากแคมป์คนงาน การบริหารจัดการของเสียยังไม่เป็นระบบ โดยเฉพาะในจุดตั้งแคมป์ชั่วคราว ส่งผลต่อสุขอนามัยของชุมชน 3. ผลกระทบต่อระบบนิเวศท้องถิ่น การปรับหน้าดินและตัดต้นไม้ส่งผลให้แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และทรัพยากรดินเสื่อมโทรม โดยไม่มีการฟื้นฟูพื้นที่หลังโครงการชัดเจน

ที่มา: กนกกุล เพชรอุทัย และอับดุลเลาะ เจ๊ะหลง (2568)

โดยสรุปแล้วปัญหาและความต้องการของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาทางของหน่วยงานราชการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยพบว่า ปัญหาหลักประกอบด้วย 1) การจราจรและคมนาคม ที่ได้รับผลกระทบจากการปิดเส้นทางและอุบัติเหตุจากพื้นที่ก่อสร้าง 2) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ มลพิษทางอากาศ เสียงรบกวน และขยะจากแคมป์คนงาน 3) การขาดการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจต่อหน่วยงานรัฐ 4) ปัญหาความปลอดภัยและสุขภาพของชุมชน โดยเฉพาะความเสี่ยงของเด็กและการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่ยากขึ้น และ 5) ความโปร่งใสของโครงการและการใช้จ่ายงบประมาณ ที่ประชาชนต้องการให้มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างชัดเจน

ในด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่า ชุมชนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอาชีพ รายได้ที่ไม่แน่นอน และการเข้าถึงแหล่งทุนที่จำกัด ส่งผลให้เกิดปัญหาหนี้สินและความยากจน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมยังส่งผลกระทบต่อการศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนต้องการให้มีการสนับสนุนอาชีพ การเข้าถึงบริการทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น และการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น อีกทั้ง พบว่า โครงการพัฒนาทางของหน่วยงานรัฐในจังหวัดสุราษฎร์ธานีส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งในด้านบวกและด้านลบอย่างหลากหลายในมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยในด้านบวก ชุมชนได้รับประโยชน์จากการเข้าถึงพื้นที่และบริการสาธารณะที่ดีขึ้น การพัฒนาภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนโอกาสทางเศรษฐกิจจากการค้าขาย การจ้างงานระยะสั้น และการเพิ่มมูลค่าทรัพย์สิน รวมถึงการส่งเสริมการเรียนรู้และความร่วมมือของชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ

ขณะเดียวกัน ด้านลบของโครงการกลับสร้างผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ เช่น ปัญหาการสื่อสารที่ไม่ทั่วถึง ความไม่ไว้วางใจต่อภาครัฐ การเพิ่มขึ้นของมลภาวะจากฝุ่นและเสียง การเวนคืนที่ดินโดยไม่มีระบบชดเชยที่เป็นธรรม การสูญเสียรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจของกลุ่มเปราะบาง ตลอดจนผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของคนในชุมชน การเชื่อมโยงทั้งสองด้านของ

ผลกระทบสะท้อนให้เห็นว่า แม้โครงการพัฒนาจะมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความเจริญและยกระดับคุณภาพชีวิต แต่หากขาดกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และมาตรการจัดการผลกระทบที่รอบด้าน ย่อมไม่อาจสร้างความยั่งยืนหรือความไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับชุมชนได้อย่างแท้จริง

จากผลการวิจัย ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโมเดลการประเมินผลกระทบทางสังคม (SIA) ได้แก่ 1) การพัฒนาระบบสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและมีโอกาสเข้าร่วมตัดสินใจ 2) การบูรณาการมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม เพื่อลดผลกระทบจากโครงการ 3) การใช้เทคโนโลยีติดตามผลกระทบแบบเรียลไทม์ เพื่อความโปร่งใสและการปรับตัวของชุมชน 4) การสนับสนุนด้านเศรษฐกิจและการสร้างอาชีพ เพื่อลดความยากจน และ 5) การฟื้นฟูและส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งนี้ การดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวจะช่วยให้การพัฒนาโครงการเกิดขึ้นอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจหลัก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นประเด็นปัญหาและความต้องการที่สำคัญของชุมชนต่อโครงการพัฒนาทางของหน่วยงานรัฐในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งสามารถจำแนกและอภิปรายได้โดยเปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ผลกระทบด้านคมนาคมและผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ได้แก่ ผลกระทบจากการปิดเส้นทางและการเพิ่มขึ้นของอุบัติเหตุในพื้นที่ก่อสร้างสะท้อนถึงปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานและการจัดการโครงการที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “สิทธิในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานของประชาชน” (Harvey, D., 2015) ที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานควรคำนึงถึงสิทธิและความเท่าเทียมของประชาชนในการเดินทางและเข้าถึงบริการสาธารณะ การศึกษาของ Litman, T. (2013) ยังระบุว่าปัญหาความแออัดส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และการออกแบบที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชนอาจทำให้เกิดความไม่พอใจและความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน

2. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ได้แก่ มลพิษทางอากาศ เสียงรบกวน และขยะจากแคมป์คนงานเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตของชุมชน แนวคิดเรื่อง “สิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ที่ดี” (Environmental Justice) ของ Bullard, R.D. (1990) อธิบายว่าประชาชนควรได้รับการปกป้องจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากโครงการพัฒนา โครงการที่มีการบริหารจัดการขยะและลดผลกระทบด้านเสียงรบกวนจะช่วยลดผลกระทบเชิงลบต่อชุมชน ตามรายงานของ World Health Organization (2018) ยังชี้ให้เห็นว่า มลพิษจากฝุ่นละอองสามารถก่อให้เกิดโรกระบบทางเดินหายใจและโรคเรื้อรัง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการวางแผนโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต้องมีมาตรการควบคุมผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มงวด

3. การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ การขาดการสื่อสารที่ดีและการไม่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจส่งผลให้เกิดความไม่ไว้วางใจต่อหน่วยงานรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน (Arnstein, S.R., 1969) ที่ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายระดับ ตั้งแต่การให้ข้อมูลไปจนถึงการมีอำนาจร่วมในการตัดสินใจ การวิจัยของ Rowe, G. & Frewer, L. J. (2005) ยังชี้ว่าการสื่อสารที่โปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมกระบวนการวางแผนสามารถลดความขัดแย้งและเพิ่มความไว้วางใจต่อหน่วยงานรัฐได้

4. ความปลอดภัยและสุขภาพของชุมชน ได้แก่ ความเสี่ยงของเด็กในการเดินทางผ่านพื้นที่ก่อสร้างและการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่ลดลงเป็นปัญหาสำคัญที่สะท้อนถึงแนวคิดด้าน “สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนต่อความปลอดภัยและสุขภาพ” (Sen, A., 1999) ซึ่งระบุว่า รัฐควรมีมาตรการป้องกันความเสี่ยงด้านสุขภาพและความปลอดภัยในพื้นที่ก่อสร้างเพื่อปกป้องประชาชน งานศึกษาของ Gifford, R. & Nilsson, A. (2014) ยังระบุว่าความเครียดจากเสียงรบกวนและมลพิษจากโครงการก่อสร้างสามารถส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและพฤติกรรมของประชาชนได้

5. ความโปร่งใสของโครงการและการใช้จ่ายงบประมาณ ได้แก่ ความต้องการของประชาชนในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับโครงการและการใช้จ่ายงบประมาณสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง “ธรรมาภิบาลและความโปร่งใส” (Good Governance) ของ World Bank (1992) ที่ระบุว่า การบริหารโครงการภาครัฐควรมีความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูล และให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ งานวิจัยของ Fung, A. (2006) ยังชี้ให้เห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะช่วยสร้างความไว้วางใจและลดข้อขัดแย้งในการดำเนินโครงการภาครัฐ

6. ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ผลกระทบด้านโครงสร้างอาชีพ รายได้ที่ไม่แน่นอน และการเข้าถึงแหล่งทุนที่จำกัดสะท้อนถึงแนวคิดของ Sen, A. (1999) เรื่องเสรีภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งระบุว่าประชาชนควรได้รับโอกาสที่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต งานวิจัยของ Stiglitz, J. E. (2012) ยังเน้นว่าการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจของชุมชนอาจส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำและปัญหาความยากจน และในด้านสังคม การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเมืองและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมีผลต่อการศึกษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น แนวคิดของ Putnam, R.D. (2000) เรื่อง “ทุนทางสังคม” (Social Capital) อธิบายว่าการส่งเสริมวัฒนธรรมและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

การอภิปรายผลข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ข้อค้นพบจากงานวิจัยสอดคล้องกับทั้งทฤษฎีสากลและงานวิจัยในประเทศจำนวนมาก โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง “สิทธิ ความเท่าเทียม และการมีส่วนร่วม” อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในบางด้าน เช่น การขาดช่องทางที่เป็นระบบในการตรวจสอบโครงการ ยังไม่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนิน SIA แบบสากล เช่นที่ Vanclay, F. (2003); Becker, H. A. & Vanclay, F. (2003) เสนอไว้ว่า SIA ต้องครอบคลุมทั้งกระบวนการวางแผน การติดตาม และการปรับแก้ตามข้อเสนอของชุมชน ผลกระทบของโครงการพัฒนาทางในจังหวัดสุ

ราษฎร์ธานีเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับหลายมิติ ทั้งด้านคมนาคม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

การเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและความไม่ไว้วางใจในโครงการภาครัฐ เพื่อให้โครงการพัฒนาทางเกิดขึ้นอย่างสมดุลและยั่งยืน ควรมีการพัฒนา โมเดลการประเมินผลกระทบทางสังคม (SIA) ที่มุ่งเน้น 1) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 2) การบูรณาการมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม 3) การใช้เทคโนโลยีติดตามผลกระทบแบบเรียลไทม์ 4) การสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน และ 5) การฟื้นฟูวัฒนธรรมและการศึกษา การดำเนินการตามแนวทางนี้จะช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและทำให้โครงการมีความยั่งยืนมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษานี้ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ ปัญหาและความต้องการของชุมชน ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาทางในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยผลสัมฤทธิ์ที่ได้สามารถสรุปเป็น โมเดล “SIA-PIC-I” ซึ่งเป็นกรอบแนวทางสำหรับการพัฒนา โมเดลการประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment - SIA) อย่างมีส่วนร่วม (Participatory) โดยอิงจากประเด็นที่พบในงานวิจัย โมเดล “SIA-PIC-I” เพื่อการประเมินผลกระทบทางสังคมอย่างมีส่วนร่วม

SIA-PIC-I เป็นกรอบแนวทางที่ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ซึ่งครอบคลุมปัญหาหลักที่พบและแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม ได้แก่

1. S - Sustainable Infrastructure Development (การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืน) ได้แก่ การลดผลกระทบด้านจราจรและคมนาคมโดยวางแผนเส้นทางสำรอง มีมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ลดมลพิษและเสียงรบกวน และกำหนดมาตรฐานด้านความปลอดภัยในการก่อสร้าง

2. I - Inclusive Communication and Participation (การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน) ได้แก่ การสร้างช่องทางการสื่อสารที่โปร่งใสและเข้าถึงง่าย เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และจัดประชุมชี้แจงข้อมูลโครงการอย่างต่อเนื่อง

3. A - Accountability and Transparency (ความรับผิดชอบและความโปร่งใสของหน่วยงานรัฐ) ได้แก่ การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับงบประมาณและผลกระทบของโครงการ ใช้เทคโนโลยีติดตามผลกระทบแบบเรียลไทม์ และสร้างระบบตรวจสอบการดำเนินโครงการโดยภาคประชาชน

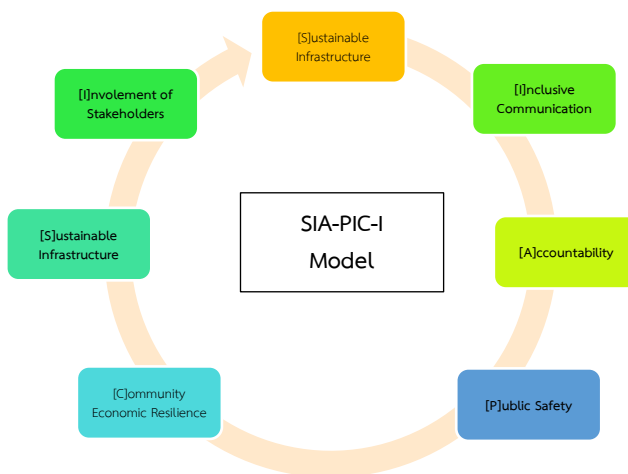
4. P - Public Safety and Health (ความปลอดภัยและสุขภาพของประชาชน) ได้แก่ การออกมาตรการลดความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุในพื้นที่ก่อสร้าง ปรับปรุงการเข้าถึงบริการสาธารณสุขในพื้นที่ และจัดทำมาตรการป้องกันผลกระทบทางสุขภาพ เช่น การลดฝุ่นและเสียง

5. C - Community Economic and Cultural Resilience (ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชุมชน) สนับสนุนอาชีพและการเข้าถึงแหล่งทุนของชุมชน และส่งเสริม

การเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับเศรษฐกิจในอนาคต พื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น ควบคู่กับการพัฒนาโครงการ

6. I - Involvement of Stakeholders (การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักทั้งหมด ที่ได้รับผลกระทบหรือเกี่ยวข้องกับโครงการ ตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของการวางแผนโครงการ การตัดสินใจ การดำเนินงานไปจนถึงการติดตามประเมินผล โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความโปร่งใส ความร่วมมือ และการยอมรับจากทุกฝ่าย

กล่าวโดยสรุปว่า โมเดล SIA-PIC-I สามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวทาง สำหรับการประเมินผลกระทบทางสังคมของโครงการพัฒนาทางใต้โดยเน้น การมีส่วนร่วมของประชาชน และการลดผลกระทบเชิงลบ ให้ได้มากที่สุด การดำเนินการตามกรอบนี้ไม่เพียงช่วยให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ตอบโจทย์ชุมชน แต่ยังช่วยสร้างความไว้วางใจระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(จาก S ไป C เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน โดยทั้งหมดต้องดำเนินการควบคู่กันไปเพื่อให้การพัฒนาโครงการมีความยั่งยืน)

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่งานผลการศึกษา “โมเดล SIA-PIC-I”
(กนกกุล เพชรอุทัย และอับดุลเลาะ เจ๊ะหลง, 2568)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยมีข้อเสนอแนะในสองมิติ ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงคมนาคมและกรมทางหลวง ควรกำหนด นโยบายโครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืน โดยจัดทำเส้นทางชั่วคราวเพื่อลดผลกระทบด้านการสัญจร และกำหนดมาตรฐานความปลอดภัย เช่น การติดตั้งป้ายเตือนและบังคับใช้กฎระเบียบที่เข้มงวดกับผู้รับเหมา
2. สำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ควรผลักดัน นโยบายลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดมาตรการควบคุมมลพิษทางอากาศ เสียงรบกวน และขยะจากโครงการ เช่น การติดตั้งแผงกันเสียงและมาตรฐานการควบคุมฝุ่นในพื้นที่ก่อสร้าง
3. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ควรบูรณาการ นโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยจัดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เพื่อปรับปรุงกระบวนการพัฒนาโครงการพัฒนาทางของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสร้างแนวทางการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. หน่วยงานราชการ เช่น กรมทางหลวง กรมโยธาธิการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรใช้ผลการวิจัยเพื่อปรับปรุงแนวทางการออกแบบและบริหารจัดการโครงการ โดยเน้นลดผลกระทบด้านจราจร ความปลอดภัย และสิ่งแวดล้อม พร้อมกำหนด แผนประเมินผลกระทบทางสังคม (SIA) อย่างเป็นระบบ
2. ภาคประชาชนและองค์กรภาคประชาสังคม สามารถใช้ข้อมูลนี้ในการเรียกร้องสิทธิในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาคือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. สถาบันการศึกษาและนักวิจัย สามารถใช้ผลการศึกษานี้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อต่อยอดงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรต่อชุมชน เช่น เทคโนโลยีติดตามผลกระทบแบบเรียลไทม์ หรือแนวทางลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม
4. ภาคธุรกิจและผู้รับเหมาก่อสร้าง ควรนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อออกแบบและดำเนินโครงการก่อสร้างอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยคำนึงถึงมาตรฐานความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กนกกุล เพชรอุทัย. (2567). ประเด็นความขัดแย้งและแนวทางแก้ไข กรณีศึกษาโครงการสำรวจและออกแบบทางต่างระดับ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 12(2), 189-200.
- จุมพล หุ่นพานิช และชมภูษ หุ่นนาค. (2565). *การออกแบบวิจัยเชิงคุณภาพสำหรับนักศึกษาปริญญาโทและปริญญาเอก*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2531). *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- สมบัติ นามบุรี. (2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 2(1), 183-197.
- สุขาดา จักรพิสุทธิ์. (2547). *ปฏิรูปการศึกษาในสังคมไทยชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษานักวิชาการมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน* เข้าถึงได้จาก <http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document9562.html>.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Becker, H. A. & Vanclay, F. (Eds.). (2003). *The international handbook of social impact assessment: Conceptual and methodological advances*. UK : Edward Elgar Publishing.
- Bullard, R. D. (1990). *Dumping in Dixie: Race, class, and environmental quality*. United States : Westview Press.
- Creswell, J. W., Hanson, W. E., Clark Plano, V. L. & Morales, A. (2007). Qualitative research designs: Selection and implementation. *The Counseling Psychologist*, 35(2), 236-264.
- Esteves, A. M., Franks, D. & Vanclay, F. (2012). Social impact assessment: The state of the art. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 30(1), 34-42.
- Fung, A. (2006). Varieties of participation in complex governance. *Public Administration Review*, 66(s1), 66-75. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00667.x>
- Gifford, R. & Nilsson, A. (2014). Personal and social factors that influence pro-environmental concern and behavior: A review. *International Journal of Psychology*, 49(3), 141-157. <https://doi.org/10.1002/ijop.12034>
- Harvey, D. (2015). *The right to the city in the city reader*. (6th Edition). Oxford, UK : Routledge.

- Litman, T. (2013). Transportation and public health. *Annual Review of Public Health*, 34(1), 217-233.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York : Simon & Schuster.
- Rowe, G. & Frewer, L. J. (2005). A typology of public engagement mechanisms. *Science, Technology, & Human Values*, 30(2), 251-290. <https://doi.org/10.1177/0162243904271724>
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford : Oxford University Press.
- Stiglitz, J. E. (2012). *The price of inequality: How today's divided society endangers our future*. United States : W. W. Norton & Company.
- Vanclay, F. (2003). International principles for social impact assessment. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 21(1), 5–11.
- World Bank. (1992). *Governance and development*. USA : World Bank Publications.
- World Health Organization. (2018). Ambient air pollution: A global assessment of exposure and burden of disease. *World Health Organization Reports*. Retrieved from <https://www.who.int/publications/i/item/9789241511353>

การพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้ แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน

Development of Creative Writing and Problem-solving Abilities of
Prathomsuksa 6 Students through Problem-based
Learning Combined with Cartoons

ศิราภรณ์ บุตรอินทร์¹ และคณิตา ดวงวิไล²
Siraporn Butin and Dhanita Doungwilai

Received: February 11, 2025

Revised: March 30, 2025

Accepted: May 10 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 ขึ้นไป และ 2) พัฒนาความสามารถการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 37 คน โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แผนจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง 2) แบบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ทำนองจร 3) แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ทำนองจร และ 4) แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เป็นแบบอัตนัย จำนวน 4 สถานการณ์ สถานการณ์ละ 5 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน คิดเป็นร้อยละ 86.49 นักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 94.59 และ 2) ความสามารถการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน

¹ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; Khon Kaen University

Corresponding author, e-mail: siraporn.b@kkumail.com, Tel. 088-5722890

ร่วมกับภาพการ์ตูน คิดเป็นร้อยละ 87.39 นักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 97.30 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

คำสำคัญ: การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์, การเขียนเชิงสร้างสรรค์, ปัญหาเป็นฐาน, ภาพการ์ตูน

Abstract

The objectives of this research article were 1) to develop the creative writing ability of Prathomsuksa 6 students through problem-based learning combined with cartoons with 80% of students achieving a passing score of 70% or higher; and 2) to develop the creative problem-solving ability of Prathomsuksa 6 students through problem-based learning combined with cartoons with 80% of students achieving a passing score of 70% or higher. The target group consisted of 37 of Prathomsuksa 6/1 students at Anuban Sri That School, Sri That District, Udon Thani Province, selected using purposive sampling. This research was the action research. The data collection instruments included 1) six problem-based learning plans for Prathomsuksa 6 students, each lasting two hours, totaling 12 hours; 2) end-of-cycle creative writing ability assessment; 3) a creative problem-solving ability test at the end of the cycle; and 4) the creative writing and creative problem-solving abilities test was subjective, consisting of 4 scenarios, with 5 questions in each scenario. Data were analyzed using basic statistics, namely mean, percentage, and standard deviation. The research findings showed that 1) the creative writing and ability of Prathomsuksa 6 students through problem-based learning combined with cartoons was 86.49%, exceeding the 94.59% passing criterion; and 2) the creative problem-solving ability of Prathomsuksa 6 students through problem-based learning combined with cartoons was 87.39%, exceeding the 97.30% threshold set by the criteria.

Keywords: creative problem solving, creative writing, problem-based learning, cartoons

บทนำ

การศึกษาไทยในยุคปัจจุบันควรเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้ เพื่อสร้างประกายความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นนวัตกรรมใหม่ ดังนั้นบทบาทของครูจึงจำเป็นต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนได้เกิดความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาไปในระดับที่สูงขึ้น ในการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทยนั้น ความคิดสร้างสรรค์ของคนเราจะสามารถฝึกฝนและพัฒนาให้เกิดขึ้นได้โดยผ่านการเรียนรู้ในหัวข้อ การเขียนเชิงสร้างสรรค์ (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน, 2557)

การเขียนเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นทักษะที่จำเป็นในการพัฒนาการศึกษาเพราะการเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นทักษะพื้นฐานที่ช่วยให้ผู้เรียนได้กล้าคิดกล้าแสดงออก ในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด จินตนาการและประสบการณ์ โดยเชื่อมโยงลำดับความคิดให้เป็นถ้อยคำที่สละสลวย ผู้เขียนสามารถเขียนได้หลายมุมมองให้มีความแปลกใหม่และไม่ซ้ำแบบใครโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสื่อความหมายให้ผู้รับสารได้เข้าใจตรงกับผู้เขียนต้องการ (ศศิพงษ์ ศรีสวัสดิ์, 2563) อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้มุ่งความสำคัญไปที่การส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียน กระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ คือ แบบแผนหรือขั้นตอนในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางจินตนาการ เป็นกระบวนการที่นำความคิดสร้างสรรค์มาเชื่อมโยงกับกระบวนการแก้ปัญหาทำให้ได้แนวคิดหรือวิธีการที่แปลกใหม่ในการแก้ปัญหา ซึ่งสามารถใช้ได้ผลดี มีคุณค่าและเป็นประโยชน์กว่าวิธีเดิม ๆ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2561)

จากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยรวมร้อยละ 53.61 และมีคะแนนเฉลี่ยด้านการเขียนร้อยละ 59.52 (โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ, 2566) ซึ่งผลคะแนนเฉลี่ยทั้ง 2 ด้านอยู่ในระดับต่ำกว่าระดับประเทศ จากผลคะแนนการทดสอบด้านการเขียนที่อยู่ในระดับต่ำ แสดงให้เห็นว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ยังขาดความสามารถในการเขียนโดยเฉพาะการเขียนสร้างสรรค์และจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในวิชาภาษาไทย พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในด้านการเขียนไม่เพียงพอโดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ที่นักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในสาระการเขียนต่ำและยังขาดการคิดเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่มียังไม่ได้รับการฝึกฝนที่เพียงพอในการเขียนอย่างต่อเนื่องและยังขาดการเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคการเขียนที่หลากหลาย การขาดประสบการณ์ในเรื่องการเขียนอาจทำให้นักเรียนมีแนวโน้มเขียนอย่างซ้ำซากหรือใช้ภาษาที่ไม่หลากหลาย (Tompkins, G.E., 2010) อีกทั้งจากการสัมภาษณ์คณะครูโรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ พบว่า นักเรียนยังขาดทักษะการแก้ปัญหา ขาดการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาได้ไม่ดี ซึ่งทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นพื้นฐานสำคัญของการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ แต่นักเรียนหลายคนยังขาดทักษะนี้ ทำให้ไม่สามารถระบุปัญหาหรือแยกแยะองค์ประกอบของปัญหาได้อย่างชัดเจน การคิดเชิงวิเคราะห์ช่วยให้นักเรียนสามารถค้นหาและสร้างสรรค์แนวทางการแก้ปัญหาใหม่ ๆ ได้ดียิ่งขึ้น (Bloom, B.S., 1956) ทักษะการแก้ปัญหาเป็นทักษะสำคัญที่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้และมีผลกระทบกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นนักเรียนจะต้องได้รับการฝึกฝนและเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาต่างๆ เช่น การวิเคราะห์สถานการณ์ การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและการใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการแก้ปัญหามีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถคิดและตระหนักถึงทางเลือกที่เป็นไปได้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างครอบคลุม การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์จึงเป็นแนวทาง ซึ่งผ่านการศึกษาและวิจัยมาว่าเป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่อิงกับสาระการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยฝึกให้ทำความเข้าใจกับปัญหา ฝึกการ

มองปัญหาโดยใช้ทั้งความรู้สึกและมุ่งแก้ปัญหาทำให้การดำเนินการแก้ปัญหามีประสิทธิภาพ (สิทธิชัย ชมพูพาทย์, 2554)

จากเหตุผลและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จึงมีความสนใจที่จะพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถด้านการเขียนและสมรรถนะการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้นและเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพบรรลุตามจุดมุ่งหมาย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป
2. เพื่อพัฒนาความสามารถการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน โดยนักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 70 ขึ้นไป

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน แบบแผนการวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

ขั้นรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแยกตามประเด็นที่ศึกษาค้นคว้า ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรสถานศึกษา การเขียนเชิงสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ภาพการ์ตูน การสร้างและหาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัย โดยมีลำดับขั้นตอนการสร้างเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1. การสร้างแผนจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้

- 1.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ อำเภอสรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

1.2 วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยศึกษาจากมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.3 ศึกษาหลักการ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน

1.4 วิเคราะห์กำหนดการจัดการเรียนรู้ โดยยึดรายละเอียดเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และเนื้อหาที่จะนำมาสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ภายใต้อำนาจหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและด้านสื่อ

1.5 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 แผน เวลา 12 ชั่วโมง

1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหาและตรวจการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ สอดคล้องต่อการพัฒนาความสามารถ ตลอดจนนำไปทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ทำการปรับปรุงเรียบร้อยแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย โดยเกณฑ์คุณภาพตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 คะแนน ถือว่ามีความเหมาะสม สามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ได้

1.8 ปรับปรุง แก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ให้ถูกต้องเหมาะสม ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

2. แบบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ท้ายวงจร ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ศึกษา วิเคราะห์เอกสาร ตำรา กำหนดจุดมุ่งหมายสำคัญของการสร้างแบบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยพิจารณาความต้องการในการประเมินความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์

2.2 สร้างแบบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยสร้างเป็นแบบวัดเป็นแบบรูปบิกสกอร์ (Rubric Score) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาแบบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โดยพัฒนามาจากของถวัลย์ มาศจรัส (2552) ตามขั้นตอนดังนี้ 1) ความชัดเจน 2) ความกระชับของถ้อยคำ 3) สามารถสะกดให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ร่วมไปกับลีลาการเขียนในแต่ละบท ในแต่ละตอนอย่างต่อเนื่อง 4) มีแนวคิดใหม่ในท่วงทำนองการเขียนแต่ละครั้ง 5) ความงดงามและสละสลวย

2.3 นำแบบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับพฤติกรรมชีวิตด้านความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน

2.4 นำแบบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์เสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความสอดคล้องของแบบวัดกับตัวชี้วัดด้านความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (สมบัติ ทำยเรือคำ, 2551)

2.5 ปรับปรุง แก้ไขแบบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้ถูกต้องเหมาะสม ตาม คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ นำไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาเห็นชอบก่อนนำไปใช้จริงกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายต่อไป

3. แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ทำวงจร ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษา วิเคราะห์เอกสาร ตำรา กำหนดจุดมุ่งหมายสำคัญของการสร้างแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ โดยพิจารณาความต้องการในการประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

3.2 สร้างแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยสร้างเป็นแบบวัดเป็นสถานการณ์ในแต่ละวงจร ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โดยพัฒนามาจากของ (ศิริพร แก้วอ่อน, 2557) ตามขั้นตอนดังนี้ 1) การระบุปัญหาและบอกความสำคัญของปัญหา 2) การคิดวิธีการแก้ไขปัญหา 3) การสะท้อนผลและพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหา

3.3 นำแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับพฤติกรรมชีวิตด้านความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน

3.4 นำแบบวัดความสามารถความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความสอดคล้องของแบบวัดกับตัวชี้วัดด้านความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ โดยค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

3.5 ปรับปรุง แก้ไขแบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ให้ถูกต้อง เหมาะสม ตาม คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ นำไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาเห็นชอบก่อนนำไปใช้จริงกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายต่อไป

4. แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เป็นแบบอัตนัย จำนวน 4 สถานการณ์ สถานการณ์ละ 5 ข้อ ซึ่ง มีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

4.1 ศึกษา วิเคราะห์เอกสาร ตำรา กำหนดจุดมุ่งหมายสำคัญของการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยพิจารณาความต้องการในการประเมินความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

4.2 สร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยสร้างเป็นข้อสอบแบบอัตนัย จำนวน 4 สถานการณ์ สถานการณ์ละ 5 ข้อ รวมทั้งสิ้น 20 ข้อ เลือกใช้จริง 4 สถานการณ์ รวมทั้งสิ้น 20 ข้อ

4.3 นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบพิจารณาความเหมาะสม ความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

4.4 นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์กับตัวชี้วัดด้านความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

4.5 ปรับปรุง แก้ไขแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ให้ถูกต้อง เหมาะสม ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ให้สมบูรณ์ นำไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาเห็นชอบก่อนนำไปใช้

4.6 นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ที่ปรับปรุง แก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/4 ซึ่งได้เรียนในเนื้อหาเดียวกันและไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความยากง่ายและหาค่าอำนาจจำแนก โดยกำหนดค่าความยากง่าย ไว้ตั้งแต่ 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20-1.00 และค่าความเชื่อมั่นระหว่าง 0.70-1.00 (Cronbach, L. J., 1951)

4.7 นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ที่วิเคราะห์ผลแล้วมาปรับปรุงแก้ไขและเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาเห็นชอบและให้ข้อเสนอแนะก่อนนำแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ไปใช้จริงกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายต่อไป

ชั้นสังเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการนำคะแนนแบบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มาหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ของผู้เรียนทั้งหมดและนำมาสะท้อนผลการปฏิบัติการเพื่อปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการเรียนรู้และเป็นแนวทางในการดำเนินการในวงจรปฏิบัติการต่อไป

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการแจกแจงข้อค้นพบที่สำคัญในเชิงอธิบายความหมายที่ได้จากการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และแบบสะท้อนการจัดการเรียนรู้ เพื่อแสดงให้เห็นแนวทางหรือรูปแบบการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนมาวิเคราะห์ ดีความ สรุปความและนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประเมินผลการปฏิบัติและนำไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ สำหรับวิธีการ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพ

สรุปผลการวิจัย

1. ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน คิดเป็นร้อยละ 86.49 นักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 94.59 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตารางที่ 1 ผลคะแนนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

จำนวนนักเรียน	คะแนนที่ได้				S.D.	P	นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์		นักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์	
	คะแนนเต็ม	คะแนนสูงสุด	คะแนนต่ำสุด	คะแนนเฉลี่ย			จำนวน (คน)	P	จำนวน (คน)	P
37	15	15	9	12.97	1.34	86.49	35	94.59	2	5.41

2. ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน คิดเป็นร้อยละ 87.39 นักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 97.30 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตารางที่ 2 ผลคะแนนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

จำนวนนักเรียน	คะแนนที่ได้				S.D.	P	นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์		นักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์	
	คะแนนเต็ม	คะแนนสูงสุด	คะแนนต่ำสุด	คะแนนเฉลี่ย			จำนวน (คน)	P	จำนวน (คน)	P
37	9	9	6	7.86	0.71	87.39	36	97.30	1	2.70

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน นักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป จากวงจรปฏิบัติการที่ 1 มีผลคะแนนการทดสอบ คิดเป็นร้อยละ 69.55 วงจรปฏิบัติการที่ 2 มีผลคะแนนการทดสอบ คิดเป็นร้อยละ 78.74 วงจรปฏิบัติการที่ 3 มีผลคะแนนการทดสอบ คิดเป็นร้อยละ 83.42 และหลังจากที่ผู้วิจัยดำเนินการ ปฏิบัติตามกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน ครบทั้ง 3 วงจร ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบนักเรียนหลังสิ้นสุดกิจกรรม โดยใช้แบบวัดความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ พบว่า มีนักเรียนที่มีผลการทดสอบผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70 ขึ้นไป จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 94.59 และนักเรียนมีผลคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 12.97 คิดเป็นร้อยละ 86.49 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนส่วนใหญ่สามารถเขียนเชิงสร้างสรรค์ได้ มีความเข้าใจหลักการเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีมารยาทในการเขียน นักเรียนสามารถนำปัญหา สาเหตุของปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาเขียนเรื่องได้อย่างสร้างสรรค์ขึ้น เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน ช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านการเขียนเชิงสร้างสรรค์ดีขึ้น สามารถช่วยแก้ปัญหาการเขียนเรื่องเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนได้ นอกจากนี้นักเรียนยังมีจินตนาการเพิ่มขึ้น มีความสนใจและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของชุตีลัค ชุ่มเย็น (2565) การเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน มีหลักการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการตื่นตัวในการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้คิดและค้นหาปัญหา นำเสนอผลงานและวัดผลประเมินผลร่วมกัน นักเรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังการใช้กิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับดี นอกจากนี้ สื่อภาพการ์ตูนเข้าไปมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยครูนำภาพการ์ตูนเรื่องราวสถานการณ์ที่ได้สร้างขึ้นมาเปิดให้นักเรียนดูและค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้น และนักเรียนนำปัญหาที่ได้ค้นพบมาคิดหาวิธีการแก้ปัญหาและนำมาเขียนเรื่องตามจินตนาการเชิงสร้างสรรค์พร้อมทั้งวาดเป็นภาพการ์ตูนประกอบ ซึ่งส่งผลให้ช่วยดึงดูดความสนใจของนักเรียนที่มีต่อเนื้อหาที่เรียนมากยิ่งขึ้น และทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการของครูผู้สอน การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ สุคนธ์รัตน์ สร้อยทองดี (2560) เทคนิคการใช้ภาพการ์ตูนส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการเขียนเรื่องตามจินตนาการเชิงสร้างสรรค์สูงขึ้น

2. การพัฒนาการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน นักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป จากวงจรปฏิบัติการที่ 1 มีผลคะแนนการทดสอบ คิดเป็นร้อยละ 69.97 วงจรปฏิบัติการที่ 2 มีผลคะแนนการทดสอบ คิดเป็นร้อยละ 80.18 วงจรปฏิบัติการที่ 3 มีผลคะแนนการทดสอบ คิดเป็นร้อยละ 84.38 และหลังจากที่ผู้วิจัยดำเนินการ ปฏิบัติตามกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน ครบทั้ง 3 วงจร ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบนักเรียนหลังสิ้นสุดกิจกรรม โดยใช้แบบวัดความสามารถการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ พบว่า มี

นักเรียนที่มีผลการทดสอบผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70 ขึ้นไป จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 97.30 และนักเรียนมีผลคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.86 คิดเป็นร้อยละ 87.39 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มีการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการตื่นตัวในการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างอิสระ ให้นักเรียนได้เสนอความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ให้นักเรียนได้รวมกลุ่มคนที่มีความคิดคล้ายกันเพื่อนำปัญหาที่ค้นพบไปวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและคิดวิธีการแก้ปัญหาที่หลากหลาย รวมถึงการนำเสนอความคิดของกลุ่มและร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนแนวความคิดกับเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ดีขึ้น สามารถช่วยพัฒนาการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนได้ นอกจากนี้นักเรียนยังมีโอกาสได้ทำงานเป็นกลุ่มทำให้นักเรียนมีความสนใจและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อีกด้วย สอดคล้องกับ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) ที่ได้กล่าวว่า ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีกาดัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับฉัตรทริกา ศรีรักษา (2561) การจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน (PBL) ช่วยส่งเสริมความสามารถแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน มีการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงขึ้น สื่อภาพการ์ตูนเข้าไปมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งส่งผลให้ช่วยดึงดูดความสนใจของนักเรียนที่มีต่อเนื้อหาที่เรียนมากยิ่งขึ้น ทำให้นักเรียนมองเห็นภาพปัญหา สาเหตุของปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจนและทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการของครูผู้สอน การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพ ดังเช่นศรีพระจันทร์ แสงเขตต์ (2557) ได้กล่าวไว้ว่า ภาพการ์ตูนเป็นสื่อที่จูงใจและกระตุ้นเร้าความสนใจของผู้เรียนเมื่อนำมาใช้ ประกอบการเรียนการสอนจะสามารถช่วยเข้าใจบทเรียนได้รวดเร็วขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริม จินตนาการของผู้เรียนเป็นอย่างดี และที่สำคัญภาพการ์ตูนเป็นสื่อที่ช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนให้สนุกสนานไม่เบื่อหน่ายและมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมาก นอกจากนั้นเนื้อหาของภาพการ์ตูนยังสอดแทรกความรู้ทันเหตุการณ์ทำให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาผลการพัฒนาความสามารถเขียนเชิงสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน พบว่า นักเรียนมีความสามารถเขียนเชิงสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพ

การ์ตูน ที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนใช้ภาษาในการเขียนที่กระจำจ ไม่คลุมเครือและมีความชัดเจนแจ่มชัด นักเรียนสามารถใช้ถ้อยคำที่ตรงความหมาย สามารถถ่ายทอดความคิดที่แปลกใหม่และสามารถสะกดให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วมไปกับลีลาการเขียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้นักเรียนยังสามารถสำรวจปัญหา ระบุปัญหาที่แท้จริงของปัญหา มีความคิดที่เหมาะสมต่อปัญหาและนำไปวางแผนทางการแก้ไขปัญหาได้ นักเรียนสามารถระบุเครื่องมือและทรัพยากรที่ต้องใช้ในการแก้ไขปัญหา สามารถแลกเปลี่ยนแนวความคิด สะท้อนผลการแก้ไขปัญหาและหาคำตอบได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถนำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน ไปใช้ในการสอนวิชาภาษาไทยได้
2. การพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน มีขั้นตอนและกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติทำให้นักเรียนใช้เวลาทำกิจกรรมมากกว่าเวลาที่กำหนด ดังนั้นครูผู้สอนสามารถยืดหยุ่นเวลาได้ตามความเหมาะสม
3. สื่อภาพการ์ตูนที่นำมาประกอบการสอน ควรเป็นภาพเคลื่อนไหวเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน
4. สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับภาพการ์ตูน เพื่อพัฒนาความสามารถของนักเรียนในด้านอื่น ๆ เช่น การเขียนเรื่องจากภาพ การเขียนตามเรื่องจินตนาการ การเขียนแผนภาพโครงเรื่อง
5. สถานศึกษาควรมีการส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้รูปแบบหรือเทคนิคอื่น ๆ เพื่อหาทางเลือกในการส่งเสริมความสามารถการเขียน และการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *ความคิดสร้างสรรค์ หลักการ ทฤษฎีการเรียนการสอน การวัดผล และประเมินผล*. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- ฉัตรทริกา ศรีรักษา. (2561). *การพัฒนากิจกรรมแนะแนว ด้วยการจัดการเรียนรู้ แบบปัญหาเป็นฐาน (PBL) เพื่อส่งเสริมความสามารถแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- ชุตีลักข์ ชุ่มเย็น. (2565). *การพัฒนาความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรการสอน และเทคโนโลยีการเรียนรู้ (ประถมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2552). *การเขียนเชิงสร้างสรรค์เพื่อการศึกษาและอาชีพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : ธารอักษร.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2557). *เพื่อความเป็นผู้นำของการครุศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ. (2566). *รายงานผลการทดสอบทางกาศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET)*. (อัดสำเนา)
- ศรีพระจันทร์ แสงเขตต์. (2557). *การพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่จัดการเรียนรู้ โดยใช้แผนที่ความคิดร่วมกับแบบฝึกทักษะภาพการ์ตูน*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศศิพงษ์ ศรีสวัสดิ์. (2563). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ด้วยวิธีสแกฟโฟลด์เพื่อส่งเสริมความสามารถการเขียนเชิงสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี*. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 10(2), 119-132.
- ศิริพร แก้วอ่อน. (2557). *การพัฒนาความสามารถและเจตคติในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโครงการห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์*. (ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). สถาบันวิจัยและพฤติกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมบัติ ท้ายเรือคำ. (2551). *การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติสำหรับกรวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2561, 26 เมษายน). *องค์ความรู้ภาษา-วัฒนธรรม*. *เดลินิวส์*. น. 23.
- สิทธิชัย ชมพูพาทย์. (2554). *การพัฒนาพฤติกรรมกรเรียนการสอนเพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของครูและ นักเรียนในโรงเรียนส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการเชิงวิพากษ์*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). สถาบันวิจัยและพฤติกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุคนธ์รัตน์ สร้อยทองดี. (2560). *การพัฒนาความสามารถในการเขียนเรื่องตามจินตนาการเชิงสร้างสรรค์รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยแนวคิด Synectics Instructional Model ร่วมกับเทคนิคการใช้ภาพการ์ตูน*. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 4(2), 68-82.

- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals: Handbook I Cognitive Domain*. London : Longmans.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Tompkins, G. E. (2010). *Teaching writing: Balancing process and product*. (6th ed.). UK : Pearson.

นวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

Management Innovation to Promote Safety in Schools under the Suphan
Buri Primary Educational Service Area Office 3

อำนาจ เหลื่อน้อย¹

Amnat Luanai

Received: March 03, 2025

Revised: June 02, 2026

Accepted: June 21, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ในการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 และ 2) พัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัย ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ดำเนินการวิจัย แบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 125 คน ครู ผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษาโรงเรียนละ 1 คน รวมจำนวน 125 คน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 125 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.93 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ ค่าเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมากและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยเท่ากับ 0.87 การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการ 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ยกร่างนวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริม ความปลอดภัยในสถานศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ คณะกรรมการศูนย์ความปลอดภัย สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 จำนวน 22 คน ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบความ เหมาะสมของนวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันในการ บริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ย สูงสุด คือ จัดกิจกรรมเสริมทักษะประสบการณ์ที่เน้นการลงมือปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับการดำเนิน ชีวิตประจำวัน สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษาใน ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด จัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านความปลอดภัยของ

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3; Office of the Primary Education Area, Suphan Buri District 3

Corresponding author, e-mail: kroodanghad19@gmail.com

สถานศึกษา ให้แก่ ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน 2) นวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของนวัตกรรม 2) วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม 3) กระบวนการบริหารของนวัตกรรม SECURED องค์ประกอบที่ 4 การประเมินนวัตกรรม

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ความปลอดภัยในสถานศึกษา, นวัตกรรม

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the current and desired state of safety promotion management in schools under the Suphan Buri Primary Educational Service Area Office 3; and 2) to develop innovative management practices to promote safety in schools under the Suphan Buri Primary Educational Service Area Office 3. This was a mixed-methods research. Quantitative research involved a sample of 125 school administrators, one teacher from each school will be responsible for the school safety promotion project, totaling 125 teachers, and 125 chairpersons of the Basic Education school boards, selected using purposive sampling. The research instrument used was a questionnaire with a reliability coefficient of 0.93. Statistics used included frequency and percentage. The overall mean was at a high level, with a mean standard deviation of 0.87. The qualitative research was conducted in two stages: Stage 1 involved drafting an innovative management approach to promote safety in schools. Key informants were the 22 members of the Safety Center Committee of the Suphan Buri Primary Educational Service Area Office 3. Stage 2 involved reviewing the suitability of the innovative management approach to promote safety in schools. Key informants were 9 experts selected using purposive sampling. The research findings revealed that 1) the current state of management and promotion of safety in schools, overall, was at a high level. The aspect with the highest average score was organizing activities to enhance practical skills and experiences linked to daily life. The desired state of management and promotion of safety in schools, overall, was at the highest level. The aspect with the highest average score was conducting workshops on school safety for teachers, educational personnel, and students; 2) the innovation management and promotion of safety in schools under the Suphan Buri Primary Educational Service Area Office 3 consisted of 4 components: 1) principles of the innovation, 2) objectives of the

innovation, 3) management process of the innovation (SECURED), and 4) evaluation of the innovation.

Keywords: management, school safety, innovation

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งมั่นในการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานวิถีใหม่ วิถีคุณภาพ มุ่งเน้นความปลอดภัยในสถานศึกษา ส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นพัฒนาระบบและกลไกในการดูแลความปลอดภัยให้นักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จากภัยคุกคามทุกรูปแบบ เพื่อคุ้มครองความปลอดภัย การป้องกัน ดูแล ช่วยเหลือหรือเยียวยา และแก้ไขปัญหาแก่นักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถแก้ไขปัญหา และบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างยั่งยืน ด้วยการบริหารจัดการตามมาตรการ 3 ป. ได้แก่ ป้องกัน ปลูกฝัง และปราบปราม ให้เกิดความปลอดภัยให้มากที่สุด และไม่ให้เกิดเหตุการณ์นั้นซ้ำ เพื่อสร้างความมั่นใจและความเชื่อมั่นแก่นักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและประชาชน ใน การที่จะได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพทำให้เกิดความปลอดภัย มั่นคงและยั่งยืน

การจัดการด้านความปลอดภัยของโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทุกคนในโรงเรียน โดยที่สถาบันแห่งนี้ที่มอบความรู้ให้นักเรียนเพื่อให้ประสบความสำเร็จในด้านวิชาการ ซึ่งความรุนแรง ภัยพิบัติ และเหตุการณ์อันตรายต่อจิตใจ ชีวิต และทรัพย์สินที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้คนในโรงเรียน ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และครูจะต้องทำงานร่วมกันเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการรักษาความปลอดภัย แนวปฏิบัติด้านความปลอดภัยของโรงเรียนจะต้องสร้างความปลอดภัยสูงสุดให้กับนักเรียนโดยเฉพาะ และต้องให้แน่ใจว่าบุคลากรของโรงเรียนนำแนวปฏิบัตินี้ไปปฏิบัติจริง ด้านความปลอดภัยที่ประกอบด้วย (เตชินท์พัฒน์ โชติวีชรธนานนท์ และคณะ, 2567)

1. หลักการจัดการด้านความปลอดภัยของโรงเรียน เช่น อาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
2. กำหนดขอบเขตความปลอดภัยของโรงเรียนจากภัยคุกคามของความรุนแรงของมนุษย์ ภัยคุกคามของอุบัติเหตุภัยคุกคามต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกาย
3. การปลูกฝังและการควบคุมโดยการปลูกฝังในการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยในโรงเรียน

ในการนำนวัตกรรมมาใช้ในการสร้างมาตรการความปลอดภัยในสถานศึกษา ให้ได้รับการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานสากล โดยใช้การบริหารความปลอดภัยในสถานศึกษาตามรูปแบบของ ICBA MODEL เพื่อกำหนดเป็นนโยบายด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือการค้นหาสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ (Identity) การควบคุมสาเหตุทางวัตถุ (Control) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล (Behavior) และการจัดกิจกรรมส่งเสริมความปลอดภัย (Activity) ผู้บริหาร ครู และนักเรียนมีทักษะชีวิตในการดำรงชีพอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่าง

รวดเร็วโดยเฉพาะทางด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร การส่งผ่านข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วทุกที่ทุกเวลาในยุคดิจิทัล (เตชินท์พัฒน์ โชติวัชรธนานนท์ และคณะ, 2567) โดยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านความปลอดภัยที่สำคัญคือ มาตรการด้านความปลอดภัยส่วนใหญ่ยังขาดการบังคับใช้อย่างจริงจัง โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก ไม่มีมาตรการที่ชัดเจน ขาดทีมสหวิชาการเชี่ยวชาญด้านความปลอดภัยที่จะให้ข้อเสนอแนะและแนวทางในการดำเนินงาน อีกทั้งโรงเรียนยังขาดการได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน รวมไปถึงการสนับสนุนจากองค์กรและหน่วยงานของเอกชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อการดำเนินการด้านความปลอดภัยทั้งสิ้น (สุชีรา ใจหวัง และจันทร์ศม ภูติอริยวัฒน์, 2561) ความปลอดภัยในโรงเรียนนักเรียนจะไม่สามารถมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นสำหรับการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Applebury, G. (2021) ที่แสดงให้เห็นว่าเด็กที่รู้สึกไม่ปลอดภัยในโรงเรียนจะมีผลการเรียนที่แย่งลงและมีความเสี่ยงมากขึ้นที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดและการกระทำผิด

การส่งเสริมการศึกษาเพื่อปกป้องผู้เรียนจากภัยคุกคามทุกรูปแบบและมีเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา จะได้รับการคุ้มครองจากภัยคุกคาม 9 ประเภท คือ ภัยคุกคามจากยาเสพติด ความรุนแรง ภัยพิบัติต่าง ๆ อุบัติเหตุ โรคติดต่ออุบัติใหม่ ฝุ่น PM2.5 การค้ามนุษย์ ภัยคุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สิน และอาชญากรรมทางไซเบอร์
2. ผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการปกป้องจากความเสี่ยงและสามารถปรับตัวกับโรคติดต่อที่เกิดขึ้นใหม่และกลับมาระบาดซ้ำได้
3. จะพัฒนาสถาบันการศึกษาให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ
4. เพื่อความปลอดภัยของผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา สถาบันการศึกษา จะได้รับการสนับสนุนให้ทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เป็นองค์กรหนึ่งที่มุ่งพัฒนาการศึกษาและส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา แต่จากการศึกษารายงานโครงการความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ในปีที่ผ่านมา พบว่า การดำเนินงานด้านความปลอดภัยยังขาดความต่อเนื่อง มีนโยบาย โครงการการบริหารจัดการและมาตรการทางด้านความปลอดภัยที่ไม่ชัดเจน ครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมไปถึงนักเรียนยังขาดความรู้และประสบการณ์จากการป้องกันและเตรียมรับมือกับความเสียหายอันตรายที่เกิดขึ้น ซึ่งในแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570) จัดทำขึ้น เพื่อตอบสนองต่อวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าประสงค์ มุ่งเน้นส่งเสริมความปลอดภัย และการบริหารจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น หรือมีผลกระทบขึ้นต่อสำนักงาน โรงเรียนในสังกัด บุคลากรและนักเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3, 2565)

บทความวิจัยนี้เพื่อนำเสนอแนวคิดกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา เป็นที่ทราบกันว่าปัญหาอาชญากรรม ความรุนแรง ความไม่ปลอดภัยมีความเชื่อมโยงกันที่จะเกิดขึ้นได้ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้และสร้างประสบการณ์จากการป้องกันและเตรียมรับมือกับความเสียหายอันตรายที่อาจเกิดขึ้นเป็นการป้องกัน ป้องปรามปัญหาที่จะเกิดขึ้น และเพื่อทราบสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และพัฒนานวัตกรรมในการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อนักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษาในการลดระดับความรุนแรง ระวังเหตุการณ์ความไม่ปลอดภัยหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 125 คน ครู จำนวน 1,410 คน และประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 125 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 125 คน ครูผู้รับผิดชอบโครงการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษาโรงเรียนละ 1 คน รวมจำนวน 125 คน ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 125 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงโดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้าใจบริบทการบริหารความปลอดภัยในสถานศึกษา และสามารถให้คำตอบที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถาม ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในนวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และหาค่าความเชื่อมั่น ซึ่งผลการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ มีค่าความสอดคล้อง 0.90 เท่ากับและค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.93
4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ
5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออนไลน์ของ Google Form ส่งไปยังสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ทางระบบสำนักงาน

อิเล็กทรอนิกส์ SMART OFFICE ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2566 ได้แบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 375 ตรวจสอบจำนวนของกลุ่มตัวอย่างคิดเป็น 100

6. การวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสอบถามโดยโปรแกรมสำเร็จรูป นำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน ความถี่ ร้อยละ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับภาพรวมอยู่ในระดับมาก และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยเท่ากับ 0.87 และนำเสนอข้อมูลโดยตารางประกอบคำบรรยาย

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการรวบรวมข้อมูลการพัฒนาแนวคิดกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา โดยการศึกษาเอกสารแนวปฏิบัติที่ดี แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดขอบข่ายเนื้อหาโครงสร้าง (ร่าง) นวัตกรรม และตรวจสอบความเหมาะสมซึ่งดำเนินการ 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ยกร่างนวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา

1. เครื่องมือวิจัย แบบบันทึกยกร่างนวัตกรรมและคู่มือการใช้นวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ คณะกรรมการศูนย์ความปลอดภัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศุพรรณบุรี เขต 3 จำนวน 22 คน

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการศูนย์ความปลอดภัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศุพรรณบุรี เขต 3 จำนวน 22 คน เวลาจำนวน 2 วัน ระหว่างวันที่ 2-3 มีนาคม พ.ศ. 2566 ณ ห้องประชุมนาทนี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศุพรรณบุรี เขต 3

4. วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมของนวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา

1. เครื่องมือวิจัย มีการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน โดยการประเมินผ่านแบบตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือ ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม ซึ่งผลของการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามมีค่าเท่ากับ 0.77 ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจงโดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้าใจบริบทการบริหารความปลอดภัยในสถานศึกษา และสามารถให้คำตอบที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 4 คน อาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน และนักวิชาการศึกษา จำนวน 3 คน

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ในวันจันทร์ ที่ 20 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2566 ณ ห้องประชุมไพศาลี อาคารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศุพรรณบุรี เขต 3 เวลา 09.00-11.00 น.

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา

1.1 สภาพปัจจุบันในการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยเท่ากับ 0.87 เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จัดกิจกรรมเสริมทักษะประสบการณ์ที่เน้นการลงมือปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การปฐมพยาบาลเบื้องต้น แก่นักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา รองลงมา คือ ประสานความร่วมมือในการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในพื้นที่และภาคส่วนต่าง ๆ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการด้านกฎหมายให้ผู้ประสบเหตุได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายกำหนด

1.2 สภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านความปลอดภัยของสถานศึกษาให้แก่ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน รองลงมาคือ การจัดทำแผนเสริมสร้างความปลอดภัยและแผนเผชิญเหตุที่ทันสมัย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ กำหนดนโยบายความปลอดภัยในสถานศึกษาให้เห็นชัดเจน

2. พัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ยกร่างนวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา พบว่า ร่างนวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการของนวัตกรรม 2) วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม 3) กระบวนการบริหารของนวัตกรรม 4) การประเมินนวัตกรรม และร่างคู่มือการใช้งานนวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) คำชี้แจงการใช้คู่มือ 2) บทนำ 3) รายละเอียดแนวทางการดำเนินกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบความเหมาะสมของนวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา พบว่า นวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของนวัตกรรม 2) วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม 3) กระบวนการบริหารของนวัตกรรม SECURED 4) การประเมินนวัตกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษายังขาดแนวทางสภาพที่ประสงค์ หรือความต้องการด้านความปลอดภัยให้มีประสิทธิภาพ และยั่งยืนยิ่งขึ้น

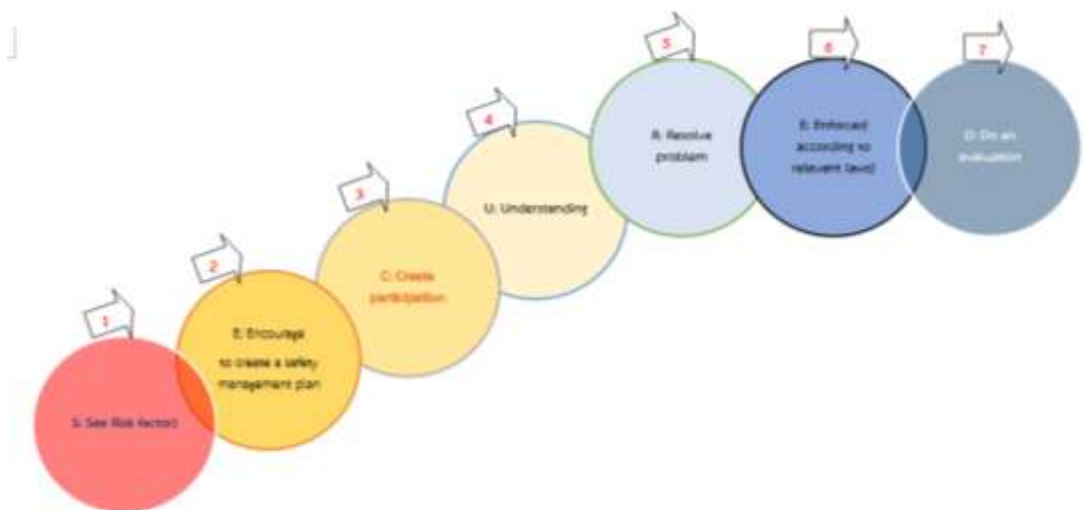
สอดคล้องกับงานวิจัยของปัญญาชิตา สมบัติเพิ่ม (2565) พบว่า การศึกษาความปลอดภัยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของอดิสร ดีปานธรรม และคณะ (2562) พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการด้านความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประวีณา โภควณิช (2563) พบว่า สภาพการดำเนินงานปัจจุบันของการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพการดำเนินงานที่พึงประสงค์ของการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ในแนวทางเดียวกันซึ่ง Yuduo, L., Yi, Q., Donghua, W. & Yao, L. (2011) กล่าวว่า “ทุกอย่างล้วนมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อสิ่งนั้นได้ดำเนินมาถึงจุดสิ้นสุด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นจะกรุยทางสู่วิถีใหม่เพื่อการก้าวเดินที่ไม่สิ้นสุด” (Everything will change when it comes to an end, the change will open a way for it and the way will keep it going for long) ซึ่งเป็นปรัชญาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของจีน ที่สะท้อนความหมายเชิงการสร้างสรรค์ พลวัตและการเดินทางสายนวัตกรรมที่ก้าวผ่านห้วงเวลาอันไกลโพ้นพร้อมๆ กับพัฒนาการของมนุษยชาติเรื่อยมาจนพัฒนามาสู่นวัตกรรมในการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา

2. นวัตกรรมการบริหารจัดการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) คำชี้แจงการใช้คู่มือ 2) บทนำ 3) รายละเอียดแนวทางการดำเนินกิจกรรม และ 4) ตัวชี้วัดความสำเร็จ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 มีการดำเนินงานและจัดทำคู่มือเพื่อสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษา มีแผนเผชิญเหตุเท่าทันเหตุการณ์ในปัจจุบัน เป็นแนวปฏิบัติเดียวกันให้กับสถานศึกษา ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้กับบริบทของสถานศึกษานั้นได้ พร้อมทั้งปรับปรุงคู่มืออย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิในการให้คำแนะนำตรวจสอบเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรยุทธ เมืองแมน และคณะ (2566) พบว่า ผลการพัฒนาระบบการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ส่วนที่ 2 เนื้อหา ได้แก่ องค์ประกอบหลักของระบบการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา และแนวทางการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามกรอบของระบบเพื่อการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา ส่วนที่ 3 เจาะใจความสำเร็จ ในแนวทางเดียวกันของพชฎ นรสิงห์ และสิริญา โภชะ (2567) พบว่า โรงเรียนมีการดำเนินงานด้านความปลอดภัยโดยมีการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีกระบวนการในการบริหารจัดการความปลอดภัยประกอบด้วย การกำหนดนโยบายและจัดทำแผนความปลอดภัยของสถานศึกษา การประเมินสภาพความเสี่ยงด้านความปลอดภัยและจัดลำดับความเสี่ยง การวางแผนการดำเนินงาน การดำเนินการตามขอข้ายความปลอดภัย และการกำกับ ติดตาม และประเมินผล ปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดและทำให้เป็นอุปสรรคในการจัดการด้านความปลอดภัยของโรงเรียน คือ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านสภาพแวดล้อมของ

โรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียนให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ วางแผน ร่วมดำเนินงาน และร่วมกำกับและติดตามผลการดำเนินงาน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยในครั้งนี้ พบว่า แนวทางการดำเนินงานความปลอดภัยในสถานศึกษา 7 ขั้นตอน นำเสนอเป็นนวัตกรรม SECURED ซึ่งประกอบด้วย 1) ประเมินปัจจัยเสี่ยง (S: See Risk factor) 2) ส่งเสริมการจัดทำแผนบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา (E: Encourage to create a safety management plan) 3) สร้างการมีส่วนร่วม และภาคีเครือข่ายของสถานศึกษา (C: Create participation) 4) สร้างความเข้าใจ และการรับรู้ (U: Understanding) 5) แก้ไขปัญหา ความไม่ปลอดภัยในสถานศึกษา (R: Resolve problem) 6) ดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย (E: Enforced according to relevant laws) 7) ติดตาม และประเมินผล (D: Do an evaluation) จะเป็นแนวทางที่ดีมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของการดำเนินงานความปลอดภัยในสถานศึกษา อธิบายตามภาพด้านล่าง

ภาพที่ 1 โมเดลองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ควรมีการกำหนดนโยบายมาตรการให้ชัดเจนและมีการกำหนดระเบียบข้อบังคับ มีแผนเผชิญเหตุที่เท่าทันเหตุการณ์ในปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติเดียวกันให้กับสถานศึกษา และควรมีการสนับสนุนให้สถานศึกษาสังกัด มีการบริหารงานด้านความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วม ควรมีคู่มือเกี่ยวกับมาตรการรักษา

ความปลอดภัย หรือแผนเผชิญเหตุ 4 กลุ่มภัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการความปลอดภัยให้กับสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

2. หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านความปลอดภัย ควรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง และดำเนินงานด้านความปลอดภัย ในการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา

3. ผู้แทนชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือด้านการดูแลสถานศึกษาให้ปลอดภัย โดยเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถคอยดูแลพฤติกรรมของนักเรียน สามารถคอยช่วยประสานงานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เมื่อเกิดเหตุจำเป็น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านความปลอดภัย ควรนำข้อมูลไปใช้ในการบูรณาการด้านความปลอดภัย และหาแนวทางในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

2. หน่วยงานต้นสังกัด นำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนระดับนโยบายเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านความปลอดภัยให้กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาอื่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เตชินท์พัฒน์ โชติวัชรนันท์ และคณะ. (2567). นวัตกรรมและความปลอดภัยของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทร์วิโรฒ*, 25(2), 272–287.
- ธีรยุทธ เมืองแมน และคณะ. (2566). การพัฒนาระบบการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 8(11), 251–265.
- ประวีณา โภควณิช. (2563). *แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา เรียนรวมระดับประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ปัญญาชิตา สมบัติเพิ่ม. (2565). แนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาปลอดภัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ*, 2(6), 687-708.
- พชฎ นรสิงห์ และสิริญา โภษะ. (2567). การบริหารแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา. *วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น*, 10(2), 107-118.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 (2565). เข้าถึงได้จาก <https://www.spb3.go.th/spb3/index.php>
- สุชีรา ใจหวัง และจันทร์ศม์ ภูติอริยวัฒน์. (2561). การศึกษาการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 15(28), 50-61.

Applebury, G. (2021). *Why Is School Safety Important*. Retrieved from <https://safety.lovetoknow.com>

Yuduo, L., Yi, Q., Donghua, W. & Yao, L. (2011). Implications of I Ching on innovation management. *Chinese Management Studies*, 5(4), 394-402.

การบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

School Administration in Education Sandbox under
the Office of the Basic Education Commission

นฤมล มณีแดง¹ สมใจ สืบเสาะ² และวรรณรี ปานศิริ³
Naruemon Maneedang, Somjai Subsor and Wannaree Pansiri

Received: March 23, 2025

Revised: June 06, 2025

Accepted: July 14, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอแนวคิด หลักการ และแนวทางการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่ทดลองนวัตกรรมการจัดการศึกษารูปแบบใหม่ที่มีความยืดหยุ่นและมีอิสระทางการบริหาร โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เหมาะสม และสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่ บทความนี้ได้วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ตลอดจนปัจจัยความสำเร็จและความท้าทายในการดำเนินงาน พร้อมทั้งนำเสนอกรณีศึกษาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษามีหลักการสำคัญ ได้แก่ 1) การกระจายอำนาจการบริหารจัดการ 2) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 3) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น 4) การส่งเสริมนวัตกรรมและการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา 5) การบริหารงบประมาณและทรัพยากร และ 6) การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาแผนงานอยู่เสมอโดยหลักการสำคัญนี้สามารถเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเพื่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, การกระจายอำนาจ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี; Rajamangala University of Technology Rattanakosin
Corresponding author, e-mail: naruemon.man@rmutr.ac.th, Tel.098-8295863

Abstract

This academic article aimed to present the concepts, principles, and guidelines for school administration in education sandbox. These zones were experimental areas for new, flexible, and administratively autonomy in educational management, with the goal of providing students in these zones with quality education that was appropriate and aligned with the unique identity of the community and region. This article analyzed relevant documents and research on school administration in education sandbox, as well as success factors and challenges in implementation. It also presented case studies and policy recommendations for the development of education sandbox in Thailand. The results of the study found that key principles for driving educational institutions in education sandbox included 1) decentralization of administrative management; 2) participation of all sectors; 3) development of flexible curricula and learning management; 4) promotion of innovation and research for educational development; 5) budget and resource management; and 6) continuous monitoring of performance to improve plans. These key principles can serve as a useful guideline for schools in education sandbox to drive educational reform in these zones, resulting in sustainable quality and efficiency in educational management.

Keywords: school administration, education sandbox, decentralization

บทนำ

จากเจตนารมณ์พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 กล่าวว่าพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 เกิดขึ้นจากแนวความคิดหลักสองประการ คือ แนวคิดการสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพโดยการลงมือทดลองของผู้ปฏิบัติที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ (Bottom-Up Solution) และแนวคิดการสร้างพื้นที่ที่มีปัจจัยเอื้อหนุน ให้ผู้ปฏิบัติสามารถทำการทดลองเพื่อสร้างนวัตกรรมได้ (Sandbox) (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2562)

Sandbox หรือกระบะทราย ถูกนำไปใช้เป็นคำอุปมาในบริบทต่าง ๆ โดยปรากฏให้เห็นเด่นชัดเป็นพิเศษในบริบทของเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งใช้คำว่า “กระบะทราย” (Sandbox) ในความหมายของกระบวนการทดลองแบบปิดที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้ทำการทดลองกับเว็บไซต์หรือซอฟต์แวร์ได้อย่างปลอดภัย นอกเหนือไปจากนั้น คำว่า Sandbox ยังถูกนำมาเป็นคำอุปมาในบริบทของการกำกับดูแลผู้ประกอบการเช่นกัน โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากภาคธุรกิจการเงิน (Fintech) ซึ่ง Sandbox ถูกใช้ในความหมายของกลไกหรือกระบวนการกำกับดูแลที่สร้างพื้นที่ให้ผู้ประกอบการ

สามารถนำนวัตกรรมในการให้บริการทางการเงินมาใช้ในขอบเขตที่จำกัดโดยผู้ประกอบการอาจต้องใช้มาตรการบางอย่างเพื่อลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและต่อผู้บริโภคเพื่อแลกกับการได้รับยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นอุปสรรคสำหรับการนำนวัตกรรมมาใช้ในสินค้าหรือบริการ จากจุดเริ่มต้นดังกล่าว แนวคิดของการกำกับดูแลแบบ “กระบะทราย” จึงถูกนำมาขยายผลเพื่อปรับใช้กับการกำกับดูแลในด้านอื่น ๆ ซึ่งไม่จำกัดอยู่เฉพาะการกำกับดูแลด้านเศรษฐกิจแต่รวมถึงการกำกับดูแลด้านสังคมด้วย (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2562)

ทั้งนี้พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) คิดค้นและพัฒนา นวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน รวมทั้งเพื่อ ดำเนินการให้มีการขยายผลไปใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น 2) ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา 3) กระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาเพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น 4) สร้างและพัฒนากลไกในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ด้วยพระราชบัญญัติพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 กำหนดให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเป็นพื้นที่ปฏิรูปการบริหาร และการจัดการศึกษาเพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา อันเป็นการนำร่องในการกระจาย อำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เกิดการพัฒนา คุณภาพ ประสิทธิภาพ ลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนากลไกในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่าง ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่ รวมทั้งมีการขยายผล นวัตกรรมการศึกษาไปใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอื่น (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

บทความนี้จึงกล่าวถึงประเด็น การบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยศึกษาแนวคิดการบริหารการศึกษาในพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษา การบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา วัตถุประสงค์ เป้าหมาย รวมไปถึงงานวิจัยที่ทำการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จะเป็นข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ในการ สร้างความรู้ ความเข้าใจ และเป็นประโยชน์ในการใช้ข้อมูลสำหรับผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ พื้นที่อื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

สถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

จากพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 กล่าวว่าสถานศึกษานำร่อง หมายถึง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น หรือของเอกชน ที่อยู่ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่คณะกรรมการขับเคลื่อน พื้นที่นวัตกรรมศึกษาอนุมัติให้เป็นสถานศึกษานำร่อง

ปัจจุบันมีจังหวัดที่ได้รับการประกาศเป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทั้งสิ้น 20 จังหวัด จาก 4 สังกัด ได้แก่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท). และสำนักงานการศึกษา (สนศ.) รวมสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีจำนวนทั้งสิ้น 1,624 แห่ง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, 2567)

ตารางที่ 1 จำนวนสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

สังกัดของสถานศึกษา	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	1,271	78.30
2. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน	110	6.80
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	176	10.80
4. สำนักงานการศึกษา	67	4.10
รวมทั้งสิ้น	1,624	100

ภายในพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ยังระบุเกี่ยวกับหน้าที่ของสถานศึกษานำร่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และการประกันคุณภาพการศึกษาโดยสถานศึกษาต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาและมีการประเมินเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี รวมทั้งรายงานผลการประเมินและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ต่อคณะกรรมการขับเคลื่อน และให้คณะกรรมการขับเคลื่อนให้คำปรึกษาช่วยเหลือและแนะนำสถานศึกษา เพื่อให้การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, 2567)

ดังนั้นในปัจจุบันพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในประเทศไทย มีทั้งหมด 20 จังหวัด โดยมีสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทั้งหมด 1,624 แห่ง จากทั้ง 4 สังกัด โดยสถานศึกษามีหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน และต้องประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา รวมไปถึงมีการประกันคุณภาพการศึกษา และตรวจสอบคุณภาพการศึกษาทุกปี พร้อมรายงานผลต่อคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งจะให้คำแนะนำแก่สถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

เป้าหมายการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (2567) ได้กำหนดเป้าหมายการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ปีการศึกษา 2564-2568 ไว้ในเป้าหมายการพัฒนาเชิงคุณภาพของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ในระดับสถานศึกษาโดยพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาช่วยยกระดับคุณภาพสถานศึกษา ซึ่งพิจารณาจากเป้าหมายการพัฒนา ดังนี้

1. สถานศึกษานำร่องทุกแห่งสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ได้ โดยพิจารณาจากดัชนีการมีส่วนร่วมของนักเรียนในห้องเรียน และนักเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ตามเป้าหมายการพัฒนาเชิงคุณภาพของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาระดับนักเรียน

2. สถานศึกษานำร่อง ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 เป็นสถานศึกษาแกนนำขยายผลแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการศึกษาไปสู่สถานศึกษาอื่น

3. สถานศึกษานำร่องทุกสถานศึกษาสามารถบริหารและ จัดการศึกษาได้อย่างอิสระในทุกด้าน วัดด้วยดัชนีการรับรู้ความอิสระในการบริหารจัดการตนเองของสถานศึกษา (School Autonomy Perception Index) ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณและด้านการบริหารทั่วไป

โดยเป้าหมายการบริหารสถานศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่ได้กล่าวมานั้น ยังส่งผลโดยตรงกับการยกระดับคุณภาพผู้เรียนและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของผู้เรียนในสถานศึกษาของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งพิจารณาจากเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. นักเรียนทุกคนในระดับชั้นสูงสุดของทุกช่วงชั้นในสถานศึกษานำร่องมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาผ่านมาตรฐานขั้นต่ำ ตามหลักเกณฑ์การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนของสถานศึกษานำร่องที่ใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะในพื้นที่นวัตกรรมการ

2. นักเรียนในระดับชั้นสูงสุดของทุกช่วงชั้นในสถานศึกษานำร่องมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาไม่น้อยกว่าเดิม โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของคะแนนการประเมินในกลุ่มสมรรถนะพื้นฐานต้องไม่น้อยไปกว่าเดิม เมื่อเปรียบเทียบกับการสอบครั้งแรก และช่องว่างระหว่างนักเรียนที่มีภูมิหลังต่างกันลดลง โดยพิจารณาจากค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสอบการประเมินในกลุ่มสมรรถนะพื้นฐานต้องลดลง เมื่อเปรียบเทียบกับการสอบครั้งแรก

นอกจากนี้สถานศึกษานำร่องจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชนและประชาสังคมในพื้นที่ที่สถานศึกษาตั้งอยู่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษานำร่อง วัดด้วยดัชนีการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจะได้รับการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเพิ่มขึ้นในด้านการพัฒนาวัตกรรมการศึกษา และการระดมทรัพยากรวัดโดยดัชนีการสนับสนุนสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาอีกด้วย

สรุปได้ว่า เป้าหมายในการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีใจความสำคัญ คือ สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก

(Active Learning) โดยวัดจากการมีส่วนร่วมของนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาตามเป้าหมายการพัฒนาเชิงคุณภาพ และสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาไม่น้อยกว่า 50% ของสถานศึกษานำร่อง จะเป็นแกนนำในการขยายแนวปฏิบัติที่ดีไปยังสถานศึกษาอื่น และสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีความอิสระในการบริหารจัดการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ วิชาการ บุคลากร งบประมาณ และการบริหารทั่วไป โดยวัดจากดัชนีการรับรู้ความอิสระในการบริหาร ทั้งนี้สถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จะได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมในพื้นที่ วัดจากดัชนีการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เพื่อร่วมพัฒนาคุณภาพของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

หลักการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ในการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (2567) ได้ระบุว่า การขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจะบรรลุผลสำเร็จได้ สถานศึกษาต้องขับเคลื่อนใน 6 ด้าน คือ 1) พัฒนาวิธีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาตามหลักสูตรใหม่ 2) พัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาแบบใหม่ 3) วางแผนพัฒนาสถานศึกษากรณีที่ไม่ผ่านการประเมินคุณภาพการศึกษา 4) ออกแบบการบริหารบุคคลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถและเป็นการสนับสนุนส่งเสริมครู 5) หาแนวทางระดมทรัพยากร และ 6) ติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาแผนงานอยู่เสมอ เพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสำเร็จ กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ปลดล็อกและให้อิสระในการบริหารจัดการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านหลักสูตรสถานศึกษานำร่อง ให้อิสระแก่โรงเรียนนำร่อง โดยมีอิสระที่จะเลือกใช้หลักสูตรจากหลักสูตร 4 ประเภท คือ

1.1 ปรับมาจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เหมาะสมกับพื้นที่ซึ่งต้องประกอบด้วยสมรรถนะ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และมาตรฐานการเรียนรู้

1.2 ปรับเพิ่มเติมจากหลักสูตรประเภทที่ 1 ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานและคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

1.3 หลักสูตรอื่น ๆ ที่สถานศึกษานำร่องต้องการจะจัดการเรียนการสอน

1.4 หลักสูตรต่างประเทศ ที่สถานศึกษานำร่องต้องการจะจัดการเรียนการสอนโดยต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการนโยบายระดับพื้นที่

2. ด้านสื่อการเรียนรู้ ให้อิสระแก่โรงเรียนนำร่องในการใช้งบประมาณที่ได้รับจัดสรรในการจัดทำ จัดหา หนังสือ สื่อการเรียนการสอนได้โดยอิสระ และมีเงื่อนไขว่าจะต้องสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาตามมาตรา 25 ซึ่งสถานศึกษานำร่องดำเนินการ

3. ด้านการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน ให้อิสระแก่โรงเรียนนำร่องในการวัดและประเมินผลผู้เรียนได้ โดยมีหลักเกณฑ์ คือ

3.1 ผู้เรียนทุกคนมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในกลุ่มสมรรถนะพื้นฐาน (ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์) อย่างน้อย 2 ด้านไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 และอีก 2 ด้านที่เหลือไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ยกเว้นกรณีที่เป็นเด็กพิเศษ

3.2 ผู้เรียนทุกคนมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในกลุ่มสมรรถนะหลัก (เป็นสมรรถนะที่ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ การปฏิบัติ การทำงาน การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิต) อย่างน้อย 2 ด้าน ในระดับ “สามารถ” ของแต่ละช่วงชั้น ยกเว้น กรณีผู้เรียนเป็นเด็กพิเศษ ทั้งนี้ทุก ๆ 3 ปี สถานศึกษานำร่องต้องได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนในระดับชั้นสูงสุดของทุกช่วงชั้นจากคณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

4. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาต้องกำหนดกลไกการตรวจสอบ ประเมิน ปรับปรุงระบบการบริหารคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมั่นใจว่าโรงเรียนสามารถบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ทำให้ผู้เรียนทุกคนบรรลุคุณภาพตามหลักสูตรที่มุ่งหวัง โดยต้องดำเนินการ 2 ภารกิจ คือ

ภารกิจที่ 1 จัดระบบการบริหารที่ก่อให้เกิดคุณภาพที่ต้องการตามหลักสูตร ได้จริง โดยจัดทำ 2 ส่วนคือ 1) ระบบหลักในการบริหารคุณภาพการจัดการศึกษา และ 2) ระบบสนับสนุนทั่วไป ซึ่งเป็นระบบการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ (PDCA)

ภารกิจที่ 2 ตรวจสอบ ประเมิน และกำหนดแนวทางในการปรับปรุงระบบการบริหารคุณภาพประจำปีในระดับสถานศึกษา โดยเปิดเผยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับรู้จนเกิดความมั่นใจในระบบการบริหารคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และนำผลการตรวจสอบมาพิจารณาหาแนวทางการปรับปรุงในปีการศึกษาต่อไป

5. ด้านบุคลากร อยู่ในขั้นตอนการพิจารณาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาต่อสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) โดยมี 4 ประเด็น (อิสรา โสทธิสงค์ และภัชชัญญา ปัญญารัมย์, 2565) ดังนี้

5.1 อัตรากำลัง โรงเรียนสามารถบริหารจัดการร่วมกันระหว่างโรงเรียนหลักกับโรงเรียนเครือข่ายได้ หากโรงเรียนเครือข่ายมีจำนวนนักเรียนน้อยกว่า 120 คน ส่วนบุคลากรสายสนับสนุนอาจจะใช้ในลักษณะการจ้างลูกจ้างชั่วคราว

5.2 การสรรหา บรรจุและแต่งตั้ง ตำแหน่งผู้บริหาร สามารถใช้เกณฑ์การย้ายได้กรณีที่ย้ายเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ซึ่งผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาสามารถคัดเลือกผู้บริหารที่มีความเหมาะสมเข้าไปบริหารสถานศึกษาได้, ตำแหน่งข้าราชการครู อยู่ในขั้นพิจารณาปรับหลักเกณฑ์ให้สถานศึกษามีสิทธิเลือกครูและครูมีสิทธิเลือกสถานศึกษาได้

5.3 การเลื่อนเงินเดือน เป็นอำนาจของคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดที่จะดำเนินการได้

5.4 การเสริมสร้างสวัสดิการ สิทธิประโยชน์และแรงจูงใจ

6. ด้านงบประมาณ ให้อิสระแก่สถานศึกษานำร่อง มีแนวทางการใช้งบประมาณ 3 งบรายจ่าย ดังนี้ (สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, 2567)

1) งบบุคลากรค่าจ้างชั่วคราว เช่น จ้างครูอัตราจ้างรายเดือนเพื่อทำการสอนให้กับผู้เรียนในสถานศึกษานำร่องที่ใช้และพัฒนานวัตกรรมการศึกษา

2) งบดำเนินงานอาทิ ค่าตอบแทน เช่น ค่าตอบแทนวิทยากร ค่าตอบแทนวิทยากรวิชาชีพท้องถิ่นของสถานศึกษา ค่าใช้สอย เช่น ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเช่าที่พัก ค่าหนะ ค่าซ่อมแซมบำรุงรักษาทรัพย์สิน ค่าจ้างเหมาบริการ ค่าวัสดุ เช่น ค่าวัสดุการศึกษา ค่าเครื่องเขียน ค่าวัสดุสำหรับใช้หรือพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน (Differentiated Learning)

3) งบลงทุน เช่น ค่าครุภัณฑ์ในการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาตามความสนใจของผู้เรียนรายบุคคล ค่าครุภัณฑ์ในการต่อยอดนวัตกรรมเป็นผลิตภัณฑ์สู่อาชีพเพื่อจดสิทธิบัตรนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ของนักเรียน บุคลากรของโรงเรียน เป็นต้น

การดำเนินงานและการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยคำนึงถึงพัฒนาการของผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (Learning outcome) เป็นสำคัญ และนอกจากนี้ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านได้ทำการศึกษาค้นคว้าการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา อาทิ สมพงษ์ จิตระดับ (2563) กล่าวว่า โครงสร้างการดำเนินงานและการบริหารจัดการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วยคณะกรรมการจำนวน 2 ชุด ได้แก่ 1) คณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา มีบทบาทในการวางกรอบการพัฒนาของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา กำกับประเมินผล และนำข้อเสนอแนะไปขยายผลระดับประเทศ โดยจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา คำนึงถึงพัฒนาการของผลการเรียนรู้ของนักเรียน (Learning Outcome) เป็นสำคัญ และ 2) คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเป็นคณะกรรมการระดับพื้นที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายและปรับปรุงกฎระเบียบต่าง ๆ ในพื้นที่ให้มีความคล่องตัว เพื่อให้สามารถสนับสนุนและแก้ปัญหาในการขยายผลนวัตกรรมในพื้นที่ รวมถึงการปรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เหมาะสมกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาแต่ต้องครอบคลุมสมรรถนะของผู้เรียนและมาตรฐาน การเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง รวมทั้งจัดให้มีการออกแบบการทดสอบผู้เรียนและการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษานำร่อง

วาทีณี พูลทรัพย์ (2563) ได้ศึกษาองค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ

1. การบริหารฐานนวัตกรรม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเป็นอันดับที่ 1 เนื่องจากการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในแต่ละพื้นที่ต้องมีการศึกษาข้อมูลและบริบทสร้างความร่วมมือกับชุมชนในพื้นที่เพื่อให้การบริหารเป็นไปเพื่อสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนอย่างแท้จริง

2. การบริหารสมรรถนะองค์กร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเป็นอันดับที่ 2 ที่จะส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เนื่องจากการที่ผู้บริหารที่สามารถส่งเสริม สนับสนุนให้มีการพัฒนาปรับปรุงองค์การได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเปรียบเสมือนเป็นการเพิ่มศักยภาพให้แก่ทรัพยากรขององค์การให้มีความสามารถในการแข่งขัน และนำพาองค์การไปสู่จุดมุ่งหมายได้สำเร็จ

3. การบริหารหุ้นส่วนองค์กร เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเป็นอันดับที่ 3 ที่จะส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เนื่องจากการบริหารสถานศึกษานั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอยู่เสมอ โดยเฉพาะผู้รับบริการคือ ผู้เรียน ดังนั้นการสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการและชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงอยู่เสมอ

4. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเป็นอันดับที่ 4 ที่จะส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เนื่องจากผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการที่จะเปลี่ยนแปลง และนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ซึ่งปัจจุบันการขับเคลื่อนการบริหารงานต่างๆ ล้วนมีการพัฒนาและต่อยอดมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ผู้นำจึงต้องนำนวัตกรรมการบริหาร หรือนำสิ่งใหม่มาผลิตคิดคิดค้น และพัฒนาเพื่อให้เกิดการพัฒนาได้อย่างทันที่และเป็นการเพิ่มขีดความสามารถให้แก่บุคลากรทางการศึกษาได้อีกทางหนึ่ง

5. การพัฒนานวัตกรรม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเป็นอันดับที่ 5 ที่จะส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เนื่องจากทรัพยากรทุกอย่างที่อยู่ภายใต้ต้องการแห่งนวัตกรรมนั้นต้องอาศัยทรัพยากรบุคคลมาเป็นตัวขับเคลื่อนงานในทุกมิติทั้งตัวผู้บริหาร ครู และผู้เรียนล้วนมีความสัมพันธ์กันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เนื่องจากในทุกตำแหน่งต้องมีแรงบันดาลใจที่จะสร้างสรรค์นวัตกรรมให้มีเหมาะสม แล้วนำไปขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมจึงจะประสบผลสำเร็จดังความมุ่งหมายขององค์การได้

6. นวัตกรรมเชิงระบบ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเป็นอันดับที่ 6 ที่จะส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เนื่องจากการบริหารโรงเรียนต้องอาศัยกระบวนการทำงานที่มีแบบแผน และมีการวางระบบการทำงานที่ชัดเจนสมาชิกในองค์การทุกคนต้องรับรู้ถึงเป้าหมายร่วมกัน ดังนั้นการนำนวัตกรรมการบริหารการศึกษามาใช้ให้อยู่ในรูปแบบของระบบจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้การบริหารโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเกิดประสิทธิภาพได้มากขึ้น

7. การบริหารแผนนวัตกรรม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเป็นอันดับที่ 7 ที่จะส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เนื่องจากการบริหารโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาต้องมีการกำหนดทิศทางและเป้าหมายให้เป็นไปตามหลักการบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาซึ่งผู้บริหารต้องเป็นผู้นำในการขับเคลื่อน และกำหนดนโยบาย แผนงาน รวมถึงการกำกับติดตาม เพื่อให้บุคลากรทางการศึกษาเกิดความตระหนักรู้ให้ความสำคัญ และขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเป็นไปตามแผนงาน หรือหลักการที่ถูกกำหนดไว้

รวมไปถึงอรพนิต ลีมสุวรรณโรจน์ (2565) ได้ทำการศึกษาสภาพการดำเนินงาน สถานศึกษานำร่อง พบว่าสถานศึกษานำร่องต้องมีความเข้าใจฐานทุนทางด้านความแตกต่างของ สถานศึกษา ชุมชน และผู้เรียน รวมไปถึงความพร้อมในการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาของ สถานศึกษาเอง เพื่อที่สามารถตั้งเป้าหมายและวิสัยทัศน์ได้อย่างถูกต้อง และสนับสนุนให้เกิด นวัตกรรมการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับกระทรวง เขตพื้นที่การศึกษา ผู้เชี่ยวชาญการศึกษา และสถานศึกษาที่เป็นหน่วยปฏิบัติงาน ความเข้าใจถึง บริบทของกฎหมายและความสำคัญของพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 สถานศึกษานำร่องส่วนใหญ่มีความเป็นอิสระ คล่องตัว ในการบริหารงานเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะการ บริหารงานวิชาการ อย่างไรก็ตามการบริหารงานบุคคลและการบริหารงานงบประมาณยังติดขัดกับ กฎระเบียบการบริหารแบบเดิม พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 เป็นทางเลือก ของการปฏิรูปการศึกษาแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและระบบมากนัก เป็น การเริ่มทดลองนวัตกรรมการศึกษาในพื้นที่จังหวัดและสถานศึกษาที่มีความพร้อมเพื่อที่จะได้ขยายผลไปสู่ สถานศึกษาชั้นพื้นฐานอื่น ๆ แรงแสนับสนุนจากหน่วยงานกลาง หน่วยงานองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น องค์กรภายนอกต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐ และเอกชนและชุมชน จะทำให้เกิดความร่วมมือและ มีการขยายผลเพื่อที่จะปฏิรูปการศึกษาในพื้นที่ได้อย่างเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ สุภาพ ผู้รุ่งเรือง (2567) ได้ศึกษากระบวนการบริหารสถานศึกษานำร่องใน พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาตามแนวคิดองค์กรแห่งนวัตกรรม พบว่ากระบวนการบริหารสถานศึกษานำ ร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ การวางแผน (P- Planning Phase) เป็นการสร้างการปรับปรุงแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ (I-Implementation Phase) และการ ประเมินผล (E-Evaluation Phase) โดยกระบวนการบริหารจะต้องมีองค์ประกอบเกี่ยวกับการวาง แผนการจัดองค์กร การจัดบุคลากร การอำนวยความสะดวก การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม รวมทั้งองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น การสร้างอิทธิพล การนำงบประมาณ การรายงานผล เป็นต้น เพื่อให้ การบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษามีประสิทธิภาพมากที่สุด รวมไปถึงภูมิภควัฒ์ ภูมิ พงศ์ศกสร (2566) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาารูปแบบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน มาตรฐานสากล เพื่อส่งเสริมพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษาต้องมีสมรรถนะต่อองค์การ ซึ่งเป็นความสามารถในการนำสถานศึกษาให้ ประสบความสำเร็จตามที่วัตถุประสงค์ไว้ ประกอบด้วย 1) การทำงานเป็นทีม 2) ความเข้าใจใน องค์กรและระบบราชการ 3) การมีส่วนร่วม 4) การประกันคุณภาพการศึกษา และ 5) เทคโนโลยี สารสนเทศ

สรุปผล

หลักในการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาถือเป็นการปฏิรูปการจัดการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น โดยหลักการในการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษามีหลักการสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. การกระจายอำนาจการบริหารจัดการ เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา หลักการนี้มุ่งเน้นการถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจจากส่วนกลางลงสู่ระดับสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสามารถตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา การกระจายอำนาจนี้ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป ซึ่งจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เป็นหลักการที่เน้นความสำคัญของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคส่วนต่างๆ ในสังคม หลักการนี้มุ่งเน้นให้ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาคเอกชน หน่วยงานราชการ และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมนี้ไม่ได้หมายถึงการเข้าร่วมประชุมเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผล ซึ่งจะทำให้เกิดการสนับสนุนที่หลากหลายทั้งในด้านทรัพยากร บุคลากร องค์ความรู้ และโอกาสในการเรียนรู้ที่จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3. การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เป็นหลักการที่มุ่งเน้น การสร้างหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการและบริบทที่แตกต่างกัน หลักการนี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของนักเรียนและชุมชน สามารถตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจและมีความถนัด การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นนี้จะช่วยพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการปรับตัวในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

4. การส่งเสริมนวัตกรรมและการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา เป็นหลักการที่มุ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในสถานศึกษา หลักการนี้ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นนักวิจัยและผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน การวิจัยในชั้นเรียนจะช่วยให้ครูเข้าใจปัญหาและความต้องการของนักเรียนมากขึ้น และสามารถพัฒนาวิธีการสอนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาจะช่วยให้สถานศึกษาสามารถแก้ปัญหาทางการศึกษาได้อย่างสร้างสรรค์ และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาอื่น ๆ ในการนำไปประยุกต์ใช้

5. การบริหารงบประมาณและทรัพยากร เป็นหลักการที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาการศึกษา หลักการนี้มุ่งเน้นการวางแผนการใช้งบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการจริงของสถานศึกษาและนักเรียน การจัดหาแหล่งทุนที่

หลากหลายจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน รวมทั้งการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การบริหารงบประมาณที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และคำนึงถึงความยั่งยืนในระยะยาว เพื่อให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ

6. การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาแผนงานอยู่เสมอ เป็นหลักการที่มุ่งเน้นการสร้างระบบการติดตามและประเมินผลที่เป็นระบบและต่อเนื่อง หลักการนี้ให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและการพัฒนา การติดตามผลจะช่วยให้สถานศึกษาทราบว่าการดำเนินงานได้ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และควรปรับปรุงแก้ไขในส่วใด ระบบการติดตามผลที่ดีจะต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน เครื่องมือการติดตามที่เหมาะสม และกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ถูกต้อง ผลจากการติดตามจะนำไปสู่การปรับปรุงแผนงานและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

โดยหลักการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทั้ง 6 หลักการนี้มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ การนำไปใช้อย่างบูรณาการจะช่วยให้สถานศึกษา ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน สร้างนวัตกรรมทางการศึกษาที่เป็นประโยชน์ และเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับสถานศึกษาอื่น ๆ ในการพัฒนาการศึกษาของประเทศต่อไป หลักการเหล่านี้จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงในระบบการศึกษา โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

องค์ความรู้ใหม่

การบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Education Sandbox) ซึ่งเป็นพื้นที่ทดลองนวัตกรรมการจัดการศึกษารูปแบบใหม่ที่มีความยืดหยุ่นและมีอิสระทางการบริหาร โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เหมาะสม และสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชนและพื้นที่ โดยการขับเคลื่อนสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมศึกษามีหลักการสำคัญ ได้แก่ 1) การกระจายอำนาจการบริหารจัดการ 2) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 3) การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น 4) การส่งเสริมนวัตกรรมและการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา 5) การบริหารงบประมาณและทรัพยากร และ 6) การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาแผนงานอยู่เสมอ ซึ่งหลักการสำคัญเหล่านี้เป็นแนวทางสำคัญในการบริหารจัดการศึกษาทั้งในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาและสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาไทยให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน สามารถแสดงเป็นผังภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 หลักการบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562. (2562, 30 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136*, ตอนที่ 56 ก, หน้า 102-120.
- ภูมิภควัธจ ภูมิพงศ์คชศร. (2566). การพัฒนารูปแบบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากลเพื่อส่งเสริมพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 8(6),1-16.
- วาทีณี พูลทรัพย์. (2563). *องค์ประกอบการบริหารโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2563). *การพัฒนารูปแบบ กลไกและแนวโน้มนโยบายของนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในจังหวัดสตูล*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). *เจตนารมณ์พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ : กองกฎหมายการศึกษาและวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา. (2567). *พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 อนุบัญญัติและหนังสือที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุภาพ ผู้รุ่งเรือง. (2567). กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ตามแนวคิดองค์การแห่งนวัตกรรม. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 12(46), 223-233.

อรพนิต ลิ้มสุวรรณโรจน์. (2565). แนวทางการพัฒนาเพื่อการเป็นองค์กรนวัตกรรมการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาของประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุชฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ). คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยออร์ทกรุงเทพ.

อิศรา โสทธิสงค์ และภัชธิญา ปัญญารัมย์. (2565). นายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี พร้อมคณะ เดินหน้าขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเชิงนโยบาย ร่วมประชุมคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ครั้งที่ 1/2565 อย่างพร้อมเพรียง. เข้าถึงได้จาก <https://www.edusandbox.com/10th-may-22-forward-news/>

การบริหารสถานศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่าน

School Administration in a Transformational age

ภาวิณี รุ่มรวย¹ สมใจ สืบเสาะ² และสมชัย สิ้นแท้³

Pavinee Rumruay, Somjai Suebsor and Somchai Sintae

Received: March 08, 2025

Revised: April 30, 2025

Accepted: July 17, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่าน โดยเน้นการดำเนินงานตามพันธกิจหลักของสถานศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารงานทั่วไป ซึ่งมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรขับเคลื่อนการพัฒนาบุคลากรด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการศึกษาในอนาคต โดยมุ่งเน้นการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้การศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่านมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการในอนาคต อีกทั้งควรบริหารเพื่อส่งเสริม สนับสนุน การจัดการเรียนรู้ที่เกิดจากการรับรู้และร่วมมือของบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาทั้งหมด โดยสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและส่งเสริมความร่วมมือและความรับผิดชอบระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด

คำสำคัญ : การบริหารสถานศึกษา, การพัฒนาองค์กร, ยุคเปลี่ยนผ่าน

Abstract

This academic article aimed to study school administration in a transitional age, focusing on the operation of the school's core missions in academics, budget, personnel management, and general administration, with the application of information technology and communication to increase the efficiency and effectiveness of school administration. Furthermore, school administrators should drive personnel development using digital technology to prepare for future

¹⁻³ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์; Rajamangala University of Technology Rattanakosin
Corresponding author, e-mail: pavinee.rum@rmutr.ac.th. Tel. 061-6153650

education, focusing on using technology to develop personnel potential and learning activities. This will ensure that education in the transitional age was effective and responsive to future needs. Additionally, Furthermore, there should be administration to promote and support learning resulting from the awareness and collaboration of all educational personnel in the school. This involved creating job satisfaction and fostering cooperation and responsibility among school administrators, teachers, students, parents, and all stakeholders.

Keywords: school administration, organizational development, transitional age

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากยุคอนาล็อกสู่ยุคดิจิทัลและโรบอติก ซึ่งมีผลกระทบอย่างมากต่อองค์กร โดยมีความผันผวน ความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และความคลุมเครือ สถานการณ์เหล่านี้เรียกว่า “VUCA World” ทำให้การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลเป็นสิ่งจำเป็นโดยองค์กรที่สามารถปรับตัว และเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้เร็วย่อมได้เปรียบองค์กรที่ปรับตัวได้ช้า การเข้าสู่โลกยุคดิจิทัลเป็นความท้าทายที่ผู้บริหารต้องหาวิธีเปลี่ยนผ่านให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด และสร้างวิสัยทัศน์ขององค์กรให้เติบโตไปพร้อมกับธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลจึงเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรทางการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ (ปุ่นฉวีรุฐา มาเชค, 2565)

ยุคเปลี่ยนผ่านดิจิทัลมีความสำคัญต่อผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องวางเป้าหมาย ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ดังนี้ 1) พัฒนาดตนเองให้มีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญและสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการยกระดับการบริหารสถานศึกษา และการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งเป็นผู้นำในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ ในทุกมิติ 2) ส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีวิสัยทัศน์ ตระหนัก และเห็นถึงความสำคัญ มีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียนรู้ มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 3) เพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการสถานศึกษาและยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสำคัญ 4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยเทคนิควิธีการที่ทันสมัย โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และ 5) สร้างโอกาสเพื่อความเท่าเทียมกันของผู้เรียนและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในการพัฒนาผู้เรียน และยกระดับคุณภาพทางการศึกษาและคุณภาพผู้เรียนบนฐานของเทคโนโลยีสารสนเทศ (ทินกร เผ่ากันทะ และกัลยารัตน์ เมธีวีรวงศ์, 2563)

หลักการการบริหารสถานศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่าน คือ การพัฒนาระบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ยกระดับผู้เรียน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียน

ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา พร้อมทั้งเข้าถึงเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสารของโรงเรียน สื่อการเรียน และการให้บริการของสถานศึกษาได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

เป้าหมายการบริหารสถานศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่าน

ผู้บริหารสถานศึกษาต้องวางเป้าหมายการบริหารสถานศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่านโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ หลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่นและทันสมัย สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการ ของผู้เรียนและบริบทของสังคม การจัดการเรียนรู้ต้องเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

2. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา นำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการ และการสื่อสาร พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ และสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลที่หลากหลาย ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และมีจริยธรรม

3. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียน สร้างบรรยากาศที่อบอุ่น เป็นมิตร และส่งเสริมการเรียนรู้ ดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ส่งเสริมกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

4. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะสูง ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง ให้ความสำคัญกับการสร้างภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม

5. ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน สถานประกอบการ และหน่วยงานต่าง ๆ รับฟังความคิดเห็นและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ร่วมกันพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

การบริหารสถานศึกษา

1. ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายของสถานศึกษา ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม โดยใช้หลักการบริหารจัดการ ทรัพยากร และเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

2. ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เพื่อให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญ

ในการกำหนดแผนงาน ขั้นตอนการดำเนินงาน และใช้เทคนิคต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของสังคม

3. กระบวนการบริหารสถานศึกษา

กระบวนการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การวางแผน (Planning) คือการกำหนดแผนงานไว้ล่วงหน้า 2) การจัดองค์การ (Organizing) คือ การกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากร 3) การสั่งการ (Directing) คือ การพิจารณาสั่งการและมอบหมายงาน 4) การประสานงาน (Coordinating) คือ การสร้างความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงานและบุคลากรต่าง ๆ 5) การควบคุมงาน (Controlling) คือ การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และ 6) การจัดกำลังคน (Staffing) คือ การสรรหา คัดเลือกบรรจุ แต่งตั้ง และพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพและเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กร

1. แนวคิดการบริหาร

แนวคิดการบริหารแบบดั้งเดิม เน้นการบริหารแบบลำดับขั้น, การแบ่งงาน, การควบคุม, และประสิทธิภาพสูงสุด โดย Taylor เขาเชื่อในวิธีแบ่งงานกันทำ ผู้ปฏิบัติระดับล่างต้องรับผิดชอบต่อระดับบน ประกอบด้วย 3 หลักการ คือ 1) การแบ่งงาน 2) การควบคุมดูแลบังคับบัญชา ตามสายงาน และ 3) การจ่ายค่าจ้างเพื่อสร้างแรงจูงใจ (Taylor, F. W., 1911) และ Fayol จะเน้นตัวบุคคล ปฏิบัติงาน + วิธีการทำงาน ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลแต่ก็ไม่มองด้าน “จิตวิทยา” (Fayol, H., 1916) ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่านที่ต้องการความยืดหยุ่น และการมีส่วนร่วม

แนวคิดการบริหารเชิงพฤติกรรม เน้นความสำคัญของมนุษย์ในองค์กร, แรงจูงใจ, การสื่อสาร, และการทำงานเป็นทีม (Mayo, E., 1933) และ McGregor, D. (1960) ซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของบุคลากร

แนวคิดการบริหารเชิงสถานการณ์ เน้นการปรับรูปแบบการบริหารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน (Fiedler, F. E., 1967) และ Hersey, P. & Blanchard, K. H. (1969) ซึ่งมีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่านที่ต้องเผชิญกับความท้าทายและความเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย

สรุปได้ว่าในยุคเปลี่ยนผ่าน สถานศึกษาควรผสมผสานแนวคิดการบริหารเชิงพฤติกรรม และเชิงสถานการณ์ เพื่อสร้างความยืดหยุ่นและส่งเสริมการมีส่วนร่วม การเข้าใจความแตกต่างของบุคลากรและปรับรูปแบบการบริหารให้เหมาะสมกับสถานการณ์จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถเผชิญกับความท้าทายและความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวคิดภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำแบบดั้งเดิม เน้นการสั่งการ, การควบคุม และการใช้อำนาจ ซึ่งอาจไม่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่านที่ต้องการผู้นำที่มีวิสัยทัศน์, การสร้างแรงบันดาลใจ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป เน้นการสร้างวิสัยทัศน์, การสร้างแรงบันดาลใจ, การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความต้องการของบุคลากร (Burns, J. M., 1978) และ Bass, B. M. (1985) ซึ่งมีความสำคัญต่อการนำสถานศึกษาให้ก้าวผ่านความท้าทายและบรรลุเป้าหมายในยุคเปลี่ยนผ่าน กรณีศึกษา Steve Jobs กับ Apple เป็นตัวอย่างของผู้นำเชิงปฏิรูปที่ประสบความสำเร็จ ในการนำพา Apple ไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เขาได้สร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เปลี่ยนแปลงโลก และสร้างแรงบันดาลใจให้ทีมงานมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมายนั้น (Isaacson, W., 2011) 1) มีความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจ โดยการสื่อสารวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและน่าตื่นเต้น 2) เป็นแบบอย่างของความมุ่งมั่นและความคิดสร้างสรรค์ 3) กระตุ้นให้ทีมงานคิดนอกกรอบและแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการใหม่ ๆ และ 4) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของทีมงานแต่ละคน

ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ เน้นการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบในการนำให้กับบุคลากรในระดับต่าง ๆ (Spillane, J. P., 2006) ซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งของทีมงานและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา

สรุปได้ว่าในยุคปัจจุบัน ภาวะผู้นำที่ประสบความสำเร็จมักเป็นการผสมผสานของภาวะผู้นำหลายรูปแบบ โดยปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทขององค์กร ผู้นำสถานศึกษาควรพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำเชิงปฏิรูปและภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ เพื่อให้สามารถนำสถานศึกษาให้ก้าวผ่านความท้าทายและบรรลุเป้าหมายในยุคเปลี่ยนผ่านได้

3. แนวคิดการเปลี่ยนแปลง

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของ Lewin (Lewin's Change Theory) อธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลง 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การละลายพฤติกรรมเดิม เป็นการสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง 2) การเปลี่ยนแปลง เป็นการนำการเปลี่ยนแปลงมาใช้ และ 3) การทำให้คงสภาพ เป็นการทำให้การเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร (Lewin, K., 1951) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญในการวางแผนและดำเนินการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา

แนวคิดการบริหารการเปลี่ยนแปลง เน้นการวางแผน, การสื่อสาร, การมีส่วนร่วมและการประเมินผลการเปลี่ยนแปลง (Kotter, J. P., 1996) ซึ่งมีความสำคัญต่อการทำให้การเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของ Lewin (Lewin's Change Theory) 1) การละลายพฤติกรรมเดิม เป็นขั้นตอนการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลง โดยการสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงและลดแรงต้านต่อการเปลี่ยนแปลง 2) การเปลี่ยนแปลง เป็นขั้นตอนการดำเนินการเปลี่ยนแปลง โดยการนำวิธีการหรือแนวปฏิบัติใหม่ ๆ มาใช้ และ 3) การทำให้มั่นคง เป็นขั้นตอนการทำให้การเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร

โดยการสร้างความมั่นใจว่าวิธีการหรือแนวปฏิบัติใหม่ ๆ จะถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง ส่วนแนวคิด การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) 1) การวางแผน เป็นการกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการสำหรับการเปลี่ยนแปลง 2) การสื่อสารเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการ เปลี่ยนแปลงให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างชัดเจนและสม่ำเสมอ 3) การมีส่วนร่วม เป็นการเปิด โอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการเปลี่ยนแปลง และ 4) การ ประเมินผล เป็นการประเมินผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงแผนปฏิบัติการตามความ เหมาะสม

ยุคการเปลี่ยนผ่าน

1. ความหมายของสังคม 5.0

บทความฉบับนี้ผู้เขียนได้ศึกษาเอกสารทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับคำว่า สังคม 5.0 (Society 5.0) ซึ่งนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่า สังคม 5.0 ไว้หลายทัศนะ ดังเช่น

สำนักงานที่ปรึกษาด้านอุตสาหกรรมประจำญี่ปุ่น (2561) กล่าวว่า สังคม 5.0 หมายถึง สังคมที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาสังคมได้อย่างราบรื่นด้วยระบบที่รวมพื้นที่ไซเบอร์ (พื้นที่เสมือนจริง) และพื้นที่ทางกายภาพ (พื้นที่จริง) เข้าด้วยกันด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง เป็นสังคม รูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นต่อจากสังคมการล่าสัตว์ (Society 1.0) สังคมเกษตรกรรม (Society 2.0) สังคมอุตสาหกรรม (Society 3.0) และสังคม IT (Society 4.0) โดยรัฐบาลของประเทศญี่ปุ่นเป็น ประเทศแรกที่น่าเสนอเกี่ยวกับสังคม 5.0 และกำหนดในแผนแม่บทด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฉบับที่ 5 โดยที่ผ่านมา สังคม 4.0 (Society 4.0) มีประเด็นปัญหาในเรื่องที่ความรู้หรือข้อมูลไม่ได้ ถูกนำมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน การเชื่อมโยงระหว่างกันในแขนงนั้น ๆ ไม่เพียงพอและจากการที่มนุษย์ มีขีดความสามารถจำกัด ทำให้การหาข้อมูลที่จำเป็นจากข้อมูลจำนวนมาก และการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นเรื่องที่เป็นภาระ ประกอบกับมีข้อจำกัดด้านแรงงานและขอบข่ายการดำเนินการต่าง ๆ จากอายุ หรืออุปสรรคต่าง ๆ หรือมีข้อจำกัดด้านอื่น ๆ เช่น อัตราการเกิดที่ลดลง สังคมสูงอายุ ประชากรใน ท้องที่ชนบทลดลง ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

มนพวงา เล็กขาว (2560) กล่าวว่า สังคม 5.0 หมายถึง ยุคของ Super Smart Society ที่โลกแห่งความเป็นจริงและโลกเสมือนจะถูกหลอมรวมเข้าด้วยกัน คนจะอยู่ท่ามกลาง การ ผสมผสานของโลก 2 มิติ ผู้คนจะต้องมีชีวิตที่มั่นคง ปลอดภัย สะดวกสบาย มีสุขภาพดีและมีวิถีการ ดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามความต้องการ ซึ่งประกอบด้วย การทำงาน การพักผ่อน การ บริโภค การศึกษา การเดินทาง และการดูแลสุขภาพ ทั้งนี้ รัฐและเอกชนต้องร่วมมือกันในการพัฒนา ประเทศ โดยภาคเอกชนจะปรับเพิ่มผลิตภาพด้วยการใช้ดิจิทัลและต้องปฏิรูปรูปแบบในการทำธุรกิจ ระบบ เศรษฐกิจ และสังคมใหม่ จะอยู่บนพื้นฐาน ของการสร้างนวัตกรรม

จากความหมายของสังคม 5.0 ที่นักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ไว้ ผู้เขียนสามารถสรุปความหมายสังคม 5.0 ได้ว่า สังคม 5.0 หมายถึง สังคมที่ทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะ

เป็นคนหรือสิ่งของถูกเชื่อมเข้าด้วยกัน ความรู้และข้อมูลต่าง ๆ ถูกแชร์ร่วมกัน ทำให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มใหม่ ๆ นอกจากนี้ ด้วยปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) จะทำให้ได้รับข้อมูลที่จำเป็นเมื่อต้องการและด้วยเทคโนโลยี เช่น หุ่นยนต์และรถยนต์ขับเคลื่อนโดยอัตโนมัติ ทำให้สามารถแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ เช่น ปัญหาอัตราการเกิดที่ลดลงของประชากรในพื้นที่ชนบท ความเหลื่อมล้ำของคนรวยและคนจน เป็นต้น เกิดเป็นสังคมที่ทุกคนมีความหวัง สังคมที่ต่างเพศต่างวัยเคารพซึ่งกันและกัน สังคมที่แต่ละคนมีความสะดวกสบายในการใช้ชีวิต

2. ความหมายของยุคดิจิทัล

นักวิชาการได้ให้ความหมายของยุคดิจิทัลไว้ ดังนี้ เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2560) กล่าวว่า ยุคดิจิทัลเป็นยุคของอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีที่มีความรวดเร็วในการสื่อสาร มีการส่งผ่านข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข่าวสาร ภาพ หรือวิดีโอ ซึ่งทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ทุกที่ ทุกเวลา และสัญญาณ แคมป์ช้อย (2562) ยังได้กล่าวว่า ยุคดิจิทัล คือ ยุคที่เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้า การส่งผ่านข้อมูลข่าวสาร และองค์ความรู้ต่าง ๆ ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ทุกที่ และตลอดเวลา รวมทั้งเข้าถึงแหล่งข้อมูลผ่านโลกออนไลน์ได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ศศิวิมล ม่วงกล้า และต้องลักษณะ บุญธรรม (2563) ยังได้กล่าวว่า ยุคดิจิทัล เป็นยุคของอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีที่มีความรวดเร็วในการสื่อสาร การส่งข้อมูลต่าง ๆ ที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ ทุกเวลา อย่างรวดเร็ว สังคมยุคดิจิทัลเป็นสังคมที่เทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต ทำให้คนในยุคปัจจุบันจะต้องปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาความรู้ การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับข้อมูลในโลกออนไลน์ได้อย่างเป็นเหตุผล และศิริ ถีอาสนา, เสน่ห์ คำสมหมาย และเฉลิมเกียรติ ถีอาสนา (2564) กล่าวว่า ยุคดิจิทัลเริ่มต้นราว ค.ศ.1980 เป็นจุดเริ่มต้นของยุคข้อมูลดิจิทัลเป็นยุคเทคโนโลยีที่สร้างหรือก่อให้เกิดระบบต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 4 ยุคย่อย คือ ยุค Digital 1.0 เป็นยุคบุกเบิกการทำกิจกรรมออนไลน์ เช่น Email, Website ยุค Digital 2.0 เป็นสังคมยุคสังคมออนไลน์ ผู้บริโภคเริ่มสร้างเครือข่ายเพื่อการสื่อสาร ยุค Digital 3.0 เป็นยุคข้อมูลและแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟน และยุค Digital 4.0 เป็นยุคที่ลดบทบาทของมนุษย์เพิ่มความฉลาดให้กับเทคโนโลยี

สรุปได้ว่า ยุคดิจิทัล เป็นยุคแห่งการสื่อสารและส่งข้อมูลสารสนเทศที่รวดเร็วและเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของทุกคนเพราะทุกคนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศชาติสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ ทุกคนจึงต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าในสังคมต่อไป

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาในยุคการเปลี่ยนผ่าน

1. ปัจจัยภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนมีความสามารถในการนำการเปลี่ยนแปลง มีทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมี

ความสามารถในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ (Sergiovanni, T.J., 2006) มีวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของบุคลากร จะส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา (Deal, T. E. & Peterson, K. D., 2009) ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถ มีความมุ่งมั่นในการทำงาน และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ (Hattie, J., 2009) หลักสูตรที่ทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในยุคเปลี่ยนผ่าน (Darling-Hammond, L., 2010) และทรัพยากรที่เพียงพอและเหมาะสมทั้งด้านการเงิน วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี จะช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ (Odden, A. R. & Picus, L. O., 2010)

2. ปัจจัยภายนอกสถานศึกษา นโยบายการศึกษาที่ชัดเจนและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงจะเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาสถานศึกษา (Fullan, M., 2016) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา จะช่วยสร้างความเข้มแข็งและสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษา (Epstein, J. L., 2001) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการบริหารสถานศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่าน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการการเรียนการสอนและการสื่อสารจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน (Christensen, C. M. & Eyring, H. J., 2011) และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่รวดเร็วและซับซ้อน ทำให้สถานศึกษาต้องปรับตัวและพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคม (Brown, J. S. & Adler, R. P., 2008)

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการศึกษาในยุคการเปลี่ยนผ่านแบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายในสถานศึกษา เป็นปัจจัยที่ควบคุมได้ภายในสถานศึกษา เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร วัฒนธรรมองค์กร และบุคลากร ส่วนปัจจัยภายนอกสถานศึกษาเป็นปัจจัยที่ควบคุมได้ยากกว่า เช่น นโยบายการศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชน และเทคโนโลยี ดังนั้นความสำเร็จของการบริหารการศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่านจะเกิดจากการผสมผสานและการจัดการปัจจัยทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่าน

แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่านเป็นการดำเนินการต่าง ๆ ตามพันธกิจของการบริหารสถานศึกษาใน 4 ฝ่ายงาน การบริหารงานวิชาการ การบริหารงบประมาณการบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นหลัก และใช้วิธีการการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการบริหาร เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน เกิดความร่วมมือและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากร ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด มีแนวทางการบริหารสถานศึกษา ดังนี้

1. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย การบริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน) ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา การมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและเป็นเจ้าของ และกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษา

2. พัฒนาศักยภาพของผู้บริหารและครู ผู้บริหารและครูเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการศึกษา การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเหล่านี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง สถานศึกษาควรให้การสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถที่ทันสมัยและสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้

3. นำเทคโนโลยีมาใช้ ในการบริหารจัดการและจัดการเรียนการสอน เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน สถานศึกษาควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูล การสื่อสาร การจัดการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผล

4. สร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ สถานศึกษาควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งสำหรับบุคลากรและนักเรียน การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะช่วยให้บุคลากรและนักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องและทันต่อการเปลี่ยนแปลง

บทสรุป

การบริหารสถานศึกษายุคเปลี่ยนผ่าน เป็นสิ่งที่ท้าทายผู้บริหารสถานศึกษาอย่างมาก เพราะต้องบริหารคน บริหารงาน บริหารการใช้ และการดูแลสื่ออุปกรณ์เทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ของสถานศึกษา เพื่อเตรียมในการเข้าสู่ยุคเปลี่ยนผ่านอย่างเต็มตัว

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

สิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่านต้องเตรียมพร้อมคือรูปแบบและวิธีการกระบวนการบริหาร ที่จะต้องในการขับเคลื่อนภารกิจของสถานศึกษาในอนาคตและจัดลำดับความสำคัญในการบริหารงานเพื่อเข้าสู่ยุคเปลี่ยนผ่านอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. ด้านวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ขององค์กร เป็นการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป (Kotter, J. P., 1996)

2. ด้านโครงสร้างองค์กร เป็นการปรับโครงสร้างการบริหารให้มีความยืดหยุ่น คล่องตัว และเอื้อต่อการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน (Burns, T. & Stalker, G. M., 1961)

3. ด้านระบบการสื่อสารและการจัดการข้อมูล เป็นการพัฒนาระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารไหลเวียนได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง (Davenport, T. H. & Prusak, L., 1998)

4. ด้านระบบการจัดการบุคคล เป็นการสรรหา พัฒนา และรักษาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Ulrich, D., 1997)

5. ด้านวัฒนธรรมองค์กร เป็นการสร้างวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีมและการยอมรับความแตกต่าง (Schein, E. H., 2010)

6. ด้านบรรยากาศขององค์กร เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิดค้นและพัฒนานวัตกรรม (Amabile, T. M., 1996)

7. ด้านผู้นำที่พร้อมจะสนับสนุนและผลักดัน เป็นการมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะสนับสนุนการนำนวัตกรรมมาใช้ (Bass, B. M., 1985)

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่าน

เอกสารอ้างอิง

ทินกร เผ่ากันทะ และกัลยารัตน์ เมธิ์วีรวงศ์. (2563). แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.)*, 4(2), 37-46.

ปุกณัฐฐา มาเขค. (2565). *การบริหารองค์กรทางการศึกษาในยุคดิจิทัล*. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

มนพะงา เล็กขาว. (2560). *เปิดมุมมองระบบราชการไทยผ่านหน้าต่าง Society 5.0*. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ก.พ.ร.

- ศศิวิมล ม่วงกล้า และต้องลักษณะ บุญธรรม. (2563). การวิเคราะห์องค์ประกอบด้านความสามารถทางดิจิทัลของครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดสระบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต*, 15(1), 68-85.
- ศิริ ถีอาสนา, เสน่ห์ คำสมหมาย, และเฉลิมเกียรติ ถีอาสนา. (2564). คำศัพท์ร่วมสมัย: ยุคศตวรรษที่ 21 ยุคดิจิทัลและยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมการอาชีวศึกษา*, 5(2), 113-123.
- สำนักงานที่ปรึกษาด้านอุตสาหกรรมประจำญี่ปุ่น. (2561). *Society 5.0*. กรุงเทพฯ : กระทรวงอุตสาหกรรม.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2562). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2560). *การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล (School management in digital era)* ทรูปลูกปัญญา. เข้าถึงได้จาก <http://www.trueplookpanya.com/knowledge/52232/-edu>
- Amabile, T. M. (1996). *Creativity in context*. Boulder, CO : Westview Press.
- Bass, B. M. (1985). *Leadership and performance beyond expectations*. New York : Free Press.
- Brown, J. S., & Adler, R. P. (2008). Minds on fire: Open education, the long tail, and learning 2.0. *Educause review*, 43(1), 16-32.
- Burns, J. M. (1978). *Leadership*. New York : Harper & Row.
- Burns, T., & Stalker, G. M. (1961). *The management of innovation*. London : Tavistock Publications.
- Christensen, C. M., & Eyring, H. J. (2011). *The innovative university : Changing the DNA of higher education from the inside out*. New Jersey : John Wiley & Sons.
- Darling-Hammond, L. (2015). *The Flat World and Education: How America's Commitment to Equity Will Determine Our Future*. New York : Teachers College Press.
- Davenport, T. H., & Prusak, L. (1998). *Working knowledge: How organizations manage what they know*. Boston : Harvard Business School Press.
- Deal, T. E., & Peterson, K. D. (2009). *Shaping school culture: The heart of leadership*. San Francisco, CA : Jossey-Bass.
- Epstein, J. L. (2001). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools*. Boulder, CO : Westview press.
- Fayol, H. (1916) *General and Industrial Management*. Paris : Institute of Electrical and Electronics Engineering.

- Fiedler, F. E. (1967). *A theory of leadership effectiveness*. New York : McGraw-Hill.
- Fullan, M. (2016). *The new meaning of educational change*. New York : Teachers College Press.
- Hattie, J. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. New York : Routledge.
- Hersey, P., & Blanchard, K. H. (1969). *Management of organizational behavior: Utilizing human resources*. New Jersey : Prentice-Hall.
- Isaacson, W. (2011). *Steve Jobs*. New York : Simon & Schuster.
- Kotter, J. P. (1996). *Leading change*. Boston : Harvard Business Review Press.
- Lewin, K. (1951). *Field theory in social science: Selected theoretical papers*. New York : Harper & Row.
- Mayo, E. (1933). *The human problems of an industrial civilization*. New York : Macmillan.
- McGregor, D. (1960). *The human side of enterprise*. New York : McGraw-Hill.
- Odden, A. R., & Picus, L. O. (2010). *School finance: A policy perspective*. New York : McGraw-Hill Education.
- Schein, E. H. (2010). *Organizational culture and leadership* (Vol. 2). New Jersey : John Wiley & Sons.
- Sergiovanni, T.J. (2006). *The principalship: A reflective practice perspective*. Boston : Allyn & Bacon.
- Spillane, J. P. (2006). Distributed leadership. *Educational Leadership*, 69(2), 143-150.
- Taylor, F. W. (1911). *The principles of scientific management*. New York : Harper & Brothers.
- Ulrich, D. (1997). *Human resource champions: The next agenda for adding value and delivering results*. Boston : Harvard Business School Press.

รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล

Management Model of Demonstration Schools in the Digital Transformation age

พิชิต สุขสี¹ โกสุม สายใจ² และปญชร์สมิ์ โตสัมพันธ์³

Pichit Suksee, Kosoom Saichai and Pucharat Tosamphan

Received: March 08, 2025

Revised: April 04, 2025

Accepted: August 06, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารโรงเรียนสาธิตในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล เนื่องจากการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคดิจิทัลนั้นมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากโรงเรียนในสังกัดอื่น โดยมีภารกิจเฉพาะในการเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพสำหรับนักศึกษาครู การพัฒนาและวิจัยนวัตกรรมทางการศึกษา ตลอดจนเป็นต้นแบบของการจัดการเรียนการสอนที่มีคณะศึกษาศาสตร์หรือคณะครุศาสตร์ในฐานมหาวิทยาลัยต้นสังกัดกำกับดูแล เพื่อให้สามารถบูรณาการทรัพยากรและความเชี่ยวชาญของบุคลากรข้ามสาขาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารโรงเรียนสาธิตในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 มิติที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการ ได้แก่ 1) การปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล 2) การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและบุคลากร 3) การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศดิจิทัล และ 4) การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ การบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการองค์ประกอบทั้ง 4 มิติอย่างเป็นระบบ โดยมีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์เป็นผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรม และสร้างความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งบทความนี้ได้นำเสนอรูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคดิจิทัลที่สามารถนำไปบูรณาการและประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดหรือแนวทางสำหรับพัฒนาการบริหารโรงเรียนสาธิตให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การบริหารโรงเรียนสาธิต, การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล, สมรรถนะดิจิทัล, นวัตกรรมการเรียนรู้, ระบบนิเวศดิจิทัล

¹⁻³ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, Rajamangala University of Technology Rattanakosin
Corresponding author, e-mail: pichit.suk@rmutr.ac.th, Tel. 081-5947746

Abstract

This academic article aimed to present guidelines for managing demonstration schools in the context of digital transformation. The management of demonstration schools in the digital age had unique characteristics that differed from other affiliated schools. Their specific missions included serving as a professional practice training ground for student teachers, developing and researching educational innovations, and acting as a model for teaching and learning management under the supervision of the Faculty of Education or Faculty of Teacher Training as the parent university. This ensured the effective integration of resources and expertise across disciplines. The results of the study and relevant literature review analyzed and synthesized information to present guidelines for managing demonstration schools in the context of digital transformation, focusing on four key dimensions that contributed to successful management, namely 1) shifting the management paradigm to focus on integrating digital technology; 2) developing digital competencies of administrators and personnel; 3) improving digital infrastructure and ecosystem; and 4) creating innovative learning that responded to change. Therefore, management of demonstration school in the digital age required the systematic integration of all four dimensions, driven by visionary administrators who fostered an innovative organizational culture and built collaboration among all stakeholders. This article presented a model for managing demonstration schools in the digital age that can be integrated and applied as a conceptual framework or guideline for developing demonstration school management to keep pace with the changes in the digital age in a concrete manner.

Keywords: demonstration school management, digital transformation, digital competencies, innovative learning, digital ecosystem

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงของการศึกษา (ศักดิ์ชัย ไชยรักษ์ และปณิตา วรณพิรุณ, 2563) โรงเรียนสาธิตซึ่งมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นแหล่งทดลองและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรองรับกับความท้าทายและโอกาสที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการโรงเรียนสาธิตในยุคดิจิทัลจึงไม่ได้จำกัดแค่การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้เท่านั้น แต่ยังต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการขั้นตอนในการบริหารจัดการ รวมถึงการพัฒนาสมรรถนะ

ของบุคลากรให้ก้าวหน้า ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและการสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (รัตตาวรรณ วงศ์คำจันทร์ และคณะ, 2568)

ในบริบทการจัดการเรียนการสอนของประเทศไทย โรงเรียนสาธิตมีบทบาทเป็นทั้งแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและเป็นต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โรงเรียนสาธิตจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาระบบการบริหารจัดการเพื่อรักษาบทบาทความเป็นผู้นำทางการศึกษา และเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ (ประภาส จันทร์โคตร, พงษ์สุวรรณ ศรีสุวรรณ และวีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย, 2568)

การทบทวนเอกสาร งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล พบว่า ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการ เช่น ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร การพัฒนาสมรรถนะบุคลากร โครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย การบริหารจัดการข้อมูล วัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรม การบูรณาการเทคโนโลยีในการเรียนการสอน ความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย และการประเมินเพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต้องบูรณาการและผสมผสานกันอย่างสมดุล เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอกรอบแนวคิดที่นำไปสู่การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล โดยเน้นการบูรณาการองค์ประกอบสำคัญใน 4 มิติ ประกอบด้วย 1) การปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล 2) การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและบุคลากร 3) การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศดิจิทัล และ 4) การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางการบูรณาการและประยุกต์ใช้ที่เป็นรูปธรรม

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนสาธิต

โรงเรียนสาธิตในประเทศไทยมีประวัติความเป็นมายาวนาน โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและเป็นสถานศึกษาต้นแบบในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา (บรรจง ฟารุ่งแสง, 2539) การบริหารโรงเรียนสาธิตมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป เนื่องจากต้องดำเนินการตามพันธกิจที่หลากหลาย ทั้งการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การพัฒนานวัตกรรม ตลอดจนการเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพและการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมและชุมชน (ศิริโรจน์ ผลพันธิน, 2564)

ศรรัก ผลาเมธากุล และฉลอง ชาตुरुประชีวิน (2565) ได้นำเสนอปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร 2) การพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง 3) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นคุณภาพและนวัตกรรม 4) การบริหารจัดการที่ใช้ข้อมูลเป็นฐาน และ 5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก สอดคล้องกับงานวิจัย

ของอนัญญา ทิพย์กำจร และสุชาดา บุบผา (2567) ที่พบว่า การบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จในยุคปัจจุบันต้องอาศัยการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ การพัฒนาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ของผู้บริหาร การสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง

การสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนสาธิต สรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศประกอบด้วย ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร การพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นคุณภาพและนวัตกรรม การบริหารจัดการที่ใช้ข้อมูลเป็นฐาน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ตลอดจนการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ และการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง

แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (Digital Transformation) ในบริบทการศึกษาเป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานและการให้บริการทางการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประสิทธิผล และสร้างคุณค่าใหม่ให้กับผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลจึงไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้ แต่ยังรวมถึงการปรับเปลี่ยนวิถีทางการคิด กระบวนการทำงาน การปรับวัฒนธรรมองค์กรและรูปแบบการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ครอบคลุมทุกมิติ (Khatir, N., & Madani, H., 2024)

กระทรวงศึกษาธิการ (2564) จัดทำแผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา และนำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในการศึกษาของไทย วิเคราะห์และสรุปประเด็นสำคัญได้ 4 องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย 1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลเพื่อการศึกษา 2) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการการศึกษาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล 3) การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา และ 4) การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้

Babalola, S. S. & Genga, C. A. (2024) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในการศึกษาว่าควรมุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง (Deep Learning) ซึ่งประกอบด้วยสมรรถนะสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา 2) การสื่อสาร 3) การร่วมมือ 4) ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ 5) การเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ และ 6) คุณลักษณะส่วนบุคคล โดยเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมและขยายขอบเขตการเรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

การสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในการศึกษา สรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (Digital Transformation) ในบริบทการศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งปรับเปลี่ยนวิถีคิด วัฒนธรรมองค์กร และรูปแบบการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างครอบคลุมทุกมิติ โดยไม่ได้จำกัดเพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้เท่านั้น แต่ต้องมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ระบบบริหารจัดการการศึกษาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ และสมรรถนะดิจิทัลของบุคลากร โดยมุ่งพัฒนาสมรรถนะสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์

และการแก้ปัญหา การสื่อสาร การร่วมมือ ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ การเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ และคุณลักษณะส่วนบุคคล

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา

สมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในสถานศึกษา โดยการกำหนดกรอบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับนักการศึกษา ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารและพัฒนาวิชาชีพ 2) การจัดการและแบ่งปันทรัพยากรดิจิทัล 3) การจัดการและบริหารการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสอน 4) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการประเมินผล 5) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมพลังผู้เรียน และ 6) การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้เรียน (Madrid, C., Chimborazo, L., Morales-García, W. C., Quispe-Sanca, D., Huanchuire-Vega, S., Sánchez-Garcés, J. & Saintila, J. 2024)

สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ชูและคณะ (Xu, C., Hania, A. & Waqas, M., 2024) ได้เสนอสมรรถนะดิจิทัลที่จำเป็น ต่อการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership) 2) การกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ดิจิทัล 3) การบริหารการเปลี่ยนแปลง 4) การบริหารจัดการข้อมูลและสารสนเทศ และ 5) การสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมในองค์กร สอดคล้องกับ So-Oabeb, J. & du Plessis, A. (2023) ที่นำเสนอว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องมีสมรรถนะในการวิเคราะห์และใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ การบริหารทรัพยากรดิจิทัล และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือผ่านช่องทางดิจิทัล

การสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัล สรุปได้ว่า สมรรถนะดิจิทัลเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในสถานศึกษา เนื่องจากเป็นพื้นฐานในการออกแบบ บูรณาการ และใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยครอบคลุมตั้งแต่การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร การจัดการทรัพยากร การบริหารการสอน การประเมินผล การเสริมพลังผู้เรียน และการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้เรียน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีสมรรถนะด้านภาวะผู้นำดิจิทัล เพื่อให้สามารถกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ แนวทางการบริหารการเปลี่ยนแปลง การจัดการข้อมูลสารสนเทศ การสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรม รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือผ่านช่องทางดิจิทัล

ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาสรุปและนำเสนอเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล โดยเน้นการบูรณาการองค์ประกอบสำคัญ 4 มิติ ดังนี้

มิติที่ 1 การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ การบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การบริหารจัดการเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในโรงเรียนสาธิต ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1) การพัฒนาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ดิจิทัล ผู้บริหารโรงเรียนสาธิตต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ดิจิทัลควรสอดคล้องกับพันธกิจหลักของโรงเรียนสาธิต และตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (Madrid, C., Chimbrazo, L., Morales-García, W. C., Quispe-Sanca, D., Huanchuire-Vega, S., Sánchez-Garcés, J. & Saintila, J. 2024) สอดคล้องกับ So-Oabeb, J. & du Plessis, A. (2023) ที่เสนอแนวทางในการพัฒนาวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ดิจิทัลสำหรับสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและบริบทของโรงเรียน 2) การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจน 3) การออกแบบกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม และ 4) การสื่อสารวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเข้าใจและมีส่วนร่วม

2) การปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการ การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการบริหารจัดการจากดั้งเดิมที่เน้นโครงสร้างและกระบวนการที่ไม่ยืดหยุ่นไปสู่รูปแบบที่มีความยืดหยุ่น คล่องตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว การนำแนวคิด Agile Management มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาจึงช่วยเพิ่มความคล่องตัวและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Hacer Tercanli, B. J., & van der Meulen, B., 2024) จากการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการแบบ “SMART School” ของไชยรักษ์ และคณะ (Chaiyarak, S., Koednet, A. & Nilsook, P., 2020) นำมาสรุปเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) การบริหารเชิงกลยุทธ์ 2) การกำกับติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ 3) ภาวะผู้นำเชิงปรับตัว 4) การบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และ 5) การบูรณาการเทคโนโลยีในการบริหารจัดการ

3) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเปิดกว้างต่อการทดลองสิ่งใหม่ ๆ เป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในสถานศึกษา (Abdulkareem, R. L., Sheu, A. A. & Kayode, D. J., 2015; Zsatku, B. & Kováts, G. (2022) ได้เสนอแนวทางการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรมในสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมให้บุคลากรกล้าคิด กล้าทำ และกล้าเสี่ยง 2) การให้คุณค่ากับความคิดสร้างสรรค์และการทดลองนวัตกรรมใหม่ ๆ 3) การสร้างระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการแบ่งปันความรู้ภายในองค์กร และ 4) การให้รางวัลและการยกย่องชมเชยผู้ริเริ่มและพัฒนานวัตกรรม

มิติที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและบุคลากร

การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและบุคลากร เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในโรงเรียนสาธิต โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1) การพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร

ภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership) เป็นสมรรถนะสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำดิจิทัลจะสามารถกำหนดวิสัยทัศน์

วางแผนกลยุทธ์ และขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Asante, K. & Novak, P. 2024) นอกจากนี้ Kurkan, G. & Çetin, M. (2024) ได้เสนอองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สรุปเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้ 1) การสื่อสาร (Communication) 2) ประชาสัมพันธ์ (Public Relations) 3) ภาพลักษณ์ (Branding) 4) การพัฒนาวิชาชีพ (Professional Growth) 5) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) 6) ทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐาน (Resources and Infrastructure) และ (7) การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่าย (Engagement and Networking)

2) การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูและบุคลากร

สมรรถนะดิจิทัลของครูและบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในสถานศึกษา การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูไม่เพียงแต่มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีในการสอนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการออกแบบการเรียนรู้ การประเมินผลและการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นฐาน แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูประกอบด้วย 1) การประเมินสมรรถนะดิจิทัลของครูเพื่อวางแผนการพัฒนารายบุคคล 2) การจัดการอบรมและพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของโรงเรียน 3) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนการสอน และ 4) การสร้างระบบพี่เลี้ยงและการโค้ชเพื่อสนับสนุนครูในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (อลงกรณ์ เกิดเนตร และศักดิ์ชัย ไชยรักษ์, 2564)

3) การบริหารการเปลี่ยนแปลงและการสร้างการมีส่วนร่วม

การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) เป็นกระบวนการสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในสถานศึกษา การสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลง รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลง 2) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมและการสื่อสารวิสัยทัศน์ 3) การเสริมพลังให้บุคลากรสามารถดำเนินการเปลี่ยนแปลง 4) การสร้างผลสำเร็จระยะสั้นและการขยายผล และ 5) การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรเพื่อให้เกิดความยั่งยืน (Jedaman, P., Singma, S., Srichaiwong, P. & Kenaphoom, S., 2024)

มิตินี้ที่ 3 การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศดิจิทัล

การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศดิจิทัลเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในสถานศึกษา โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล เป็นรากฐานสำคัญในการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในทุกสถานศึกษา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ เชื่อถือได้และมีความปลอดภัยจะช่วยสนับสนุนการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล แนวทางในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลสำหรับโรงเรียนสาธิต ประกอบด้วย 1) การพัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่ครอบคลุมทั่วทั้งโรงเรียน 2) การจัดหาและบำรุงรักษา

อุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเพียงพอต่อความต้องการ 3) การพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลและสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ และ 4) การสร้างระบบรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (McKenzie, M. & Gulson, K. N., 2023)

2) การพัฒนาระบบบริหารจัดการการศึกษาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียนสาธิต เครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการโรงเรียนในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ (Management Information System: MIS) ระบบบริหารทรัพยากรองค์กร (Enterprise Resource Planning: ERP) ระบบบริหารจัดการการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS) และแนวทางในการพัฒนาระบบบริหารจัดการการศึกษาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ความต้องการและกระบวนการทำงานของโรงเรียน 2) การออกแบบและพัฒนาระบบที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ 3) การบูรณาการระบบต่าง ๆ ให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) การประเมินและปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง (Saini, S., Gomis, K., Polychronakis, Y., Saini, M. & Sapountzis, S., 2024)

3) การสร้างระบบนิเวศดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ เป็นสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล การสร้างระบบนิเวศดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการเรียนรู้ สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและช่วยส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม การเรียนรู้ การสร้างระบบนิเวศดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ที่เข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา 2) การสร้างคลังทรัพยากรการเรียนรู้ดิจิทัลที่หลากหลายและมีคุณภาพ 3) การส่งเสริมการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อสร้างสรรค์และการร่วมมือ และ 4) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงผู้เรียน ครู ผู้ปกครองและชุมชน (Meepung, T., Pratsri, S. & Nilsook, P., 2021)

มิติที่ 4 การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง

การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นพันธกิจสำคัญของโรงเรียนสาธิตในยุคดิจิทัล โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1) การออกแบบการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นฐาน เป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการออกแบบการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน พัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนในการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ แนวทางการออกแบบการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นฐานสำหรับสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) วิเคราะห์ผู้เรียนและบริบทการเรียนรู้ 2) กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน 3) เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และบริบทของการเรียนรู้ 4) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และ 5) ประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Chaiyarak, S., Nilsook, P. & Wannapiroon, P., 2022)

2) การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล เป็นกระบวนการสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล สื่อและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลที่มีคุณภาพช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ตามความสนใจและความสามารถของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา แนวทางในการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลสำหรับสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีความรู้และทักษะในการผลิตสื่อดิจิทัล 2) สร้างคลังทรัพยากรการเรียนรู้ดิจิทัลที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวกต่อการใช้งาน 3) ส่งเสริมการแบ่งปันและการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างครูและโรงเรียน และ 4) ประเมินและปรับปรุงคุณภาพสื่อและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง (Wannapiroon, P., Nilsook, P., Jitsupa, J. & Chaiyarak, S., 2021)

3) การส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ เป็นพันธกิจสำคัญของโรงเรียนสาธิต ในฐานะแหล่งทดลองและพัฒนาวัตกรรมการศึกษา การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการทดลองและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาและเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษาอื่น ๆ แนวทางในการส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรมและการทดลอง 2) การจัดสรรทรัพยากรและเวลาสำหรับการพัฒนานวัตกรรม 3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการพัฒนาวัตกรรม และ 4) การสร้างกลไกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่นวัตกรรม (Mao, J., Chen, B. & Liu, J. C., 2024)

สรุปผล

การบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลเป็นความท้าทายที่สำคัญสำหรับผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีมาใช้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการ การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน และการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ การบูรณาการองค์ประกอบทั้ง 4 มิติอย่างเป็นระบบจะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคดิจิทัล รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลที่นำเสนอในบทความนี้เป็นกรอบแนวคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับพัฒนาการบริหารโรงเรียนสาธิตให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล โดยการประยุกต์ใช้รูปแบบนี้ควรคำนึงถึงบริบทและความพร้อมของแต่ละโรงเรียนและควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำดิจิทัลเป็นผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

การบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคดิจิทัลจะมีความท้าทายมากขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วและความคาดหวังที่สูงขึ้นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การพัฒนาการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องและการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงจะช่วยให้โรงเรียนสาธิตสามารถรักษาบทบาทความเป็นผู้นำทางการศึกษาและเป็นต้นแบบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคดิจิทัลเป็นแนวทางการบูรณาการและประยุกต์ใช้ องค์ประกอบทั้ง 4 มิติที่ตอบสนองต่อพันธกิจเฉพาะในการเป็นต้นแบบด้านการจัดการเรียนการสอน ที่มีคณะศึกษาศาสตร์หรือคณะครุศาสตร์ในฐานะมหาวิทยาลัยต้นสังกัดกำกับดูแล เพื่อให้สามารถ บูรณาการทรัพยากรและความเชี่ยวชาญของบุคลากรข้ามสาขาให้สามารถพัฒนาการบริหารได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ซึ่งต้องอาศัยระบบนิเวศดิจิทัลที่เชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัย สมรรถนะดิจิทัลที่ หลากหลายของบุคลากรและการเป็นแหล่งฝึกปฏิบัติการทางการศึกษาเพื่อทดลองและขยายผล นวัตกรรมสู่ระบบการศึกษาในวงกว้างของโรงเรียนสาธิต

ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการเปลี่ยนแปลง ทางดิจิทัล นำเสนอเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทั้ง 4 มิติในการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการ เปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล โดยสามารถสังเคราะห์เป็นรูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคดิจิทัล ดัง แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบและแนวทางการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล

มิติ	องค์ประกอบ	แนวทางการดำเนินงาน	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
1. การปรับเปลี่ยน กระบวนทัศน์ การบริหารจัดการ	1.1 การพัฒนา วิสัยทัศน์และ กลยุทธ์ดิจิทัล	<ul style="list-style-type: none"> - การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและ บริบทของโรงเรียน - การกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด ความสำเร็จที่ชัดเจน - การออกแบบกลยุทธ์และ แผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม - การสื่อสารอย่างมีวิสัยทัศน์และ กลยุทธ์ 	โรงเรียนมีทิศทางสำหรับการ พัฒนาที่ชัดเจนและ สอดคล้องต่อการ เปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล
	1.2 การ ปรับเปลี่ยน รูปแบบสำหรับการ บริหาร การจัดการ	<ul style="list-style-type: none"> - การนำแนวคิด Agile Management มาประยุกต์ใช้ - การบริหารจัดการแบบ SMART School - การบริหารเชิงกลยุทธ์และการ บริหารการเปลี่ยนแปลง 	การบริหารจัดการมีความ ยืดหยุ่น คล่องตัว และ ตอบสนองต่อการ เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว
	1.3 การสร้าง วัฒนธรรม องค์กรที่เปิดรับ นวัตกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - การส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วม กล้าคิด กล้าทำและกล้า ตัดสินใจ - การให้คุณค่ากับความคิด สร้างสรรค์และการทดลอง - สร้างระบบการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ 	วัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับ นวัตกรรมจะช่วยส่งเสริมการ เรียนรู้และเปิดกว้างต่อการ เปลี่ยนแปลง

มิติ	องค์ประกอบ	แนวทางการดำเนินงาน	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
		- การเสริมแรง ให้รางวัลและการยกย่องชมเชย	
2. การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและบุคลากร	2.1 การพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร	- การพัฒนาความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล - การพัฒนาทักษะการบริหารการเปลี่ยนแปลง - การพัฒนาทักษะการบริหารจัดการข้อมูลและสารสนเทศ - การพัฒนาวิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ดิจิทัล	ผู้บริหารมีภาวะผู้นำดิจิทัลที่สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
	2.2 การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูและบุคลากร	- การประเมินและวางแผน การพัฒนารายบุคคล - การจัดการอบรมและพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลให้บุคลากร - การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) - การสร้างระบบพี่เลี้ยงและการโค้ช	ครูและบุคลากรมีสมรรถนะดิจิทัลที่สามารถใช้เทคโนโลยีสำหรับจัดการเรียนการสอนและประยุกต์ใช้เพื่อปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
	2.3 การบริหารการเปลี่ยนแปลงและการสร้างการมีส่วนร่วม	- การสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นการเปลี่ยนแปลง - การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมและการสื่อสาร - การเสริมพลังบวกให้กับบุคลากร - การสร้างผลสำเร็จระยะสั้นและการขยายผลสู่ระยะยาว	บุคลากรทุกระดับมีความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในโรงเรียน
3. การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศดิจิทัล	3.1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล	- การพัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง - การจัดหาและบำรุงรักษาอุปกรณ์เทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการใช้งาน - การพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลและสารสนเทศ - การสร้างระบบป้องกันและรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์	โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ เชื่อถือได้ และมีความปลอดภัย

มิติ	องค์ประกอบ	แนวทางการดำเนินงาน	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
	3.2 การพัฒนาระบบบริหารจัดการ การศึกษาด้วยเทคโนโลยี ดิจิทัล	<ul style="list-style-type: none"> - การวิเคราะห์ความต้องการและ กระบวนการทำงาน - การออกแบบและพัฒนาระบบ - การบูรณาการระบบต่าง ๆ - การประเมินและปรับปรุงระบบ 	ระบบบริหารจัดการ การศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล
	3.3 การสร้างระบบ นิเวศดิจิทัลเพื่อ การเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาแพลตฟอร์มการ เรียนรู้ออนไลน์ - การสร้างคลังทรัพยากรการ เรียนรู้ดิจิทัล - การส่งเสริมการใช้เครื่องมือ ดิจิทัล - การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ 	ระบบนิเวศดิจิทัลที่ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ใน ยุคดิจิทัล
4. การสร้าง นวัตกรรม การเรียนรู้ที่ ตอบสนองต่อ การเปลี่ยนแปลง	4.1 การออกแบบ การเรียนรู้ที่ใช้ เทคโนโลยีเป็น ฐาน	<ul style="list-style-type: none"> - การวิเคราะห์ผู้เรียนและบริบท การเรียนรู้ - การกำหนดวัตถุประสงค์การ เรียนรู้ - การเลือกใช้เทคโนโลยีที่ เหมาะสม - การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ - การประเมินผลการเรียนรู้ 	การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ผู้เรียน และพัฒนาทักษะที่ จำเป็นในศตวรรษที่ 21
	4.2 การพัฒนาสื่อ และแหล่ง เรียนรู้ดิจิทัล	<ul style="list-style-type: none"> - การส่งเสริมความรู้และทักษะใน การผลิตสื่อดิจิทัล - การสร้างคลังทรัพยากรการ เรียนรู้ดิจิทัล - การส่งเสริมการแบ่งปันและการ ใช้ทรัพยากรร่วมกัน - การประเมินและปรับปรุง คุณภาพของสื่อ 	สื่อและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลที่มี คุณภาพ หลากหลาย และ เข้าถึงได้ง่าย
	4.3 การส่งเสริม การสร้าง นวัตกรรม การเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> - การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ เปิดรับนวัตกรรม - การจัดสรรทรัพยากรและเวลา - การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ - การสร้างกลไกในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้และเผยแพร่ 	นวัตกรรม การเรียนรู้ที่ ตอบสนองต่อการ เปลี่ยนแปลงและเป็นต้นแบบ ทางการศึกษา

จากตารางสังเคราะห์องค์ประกอบและแนวทางการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล สามารถนำมาออกแบบเพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของ

รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (Demonstration School Management in the Era of Digital Transformation Model) ได้ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล

จากภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 มิติที่มีความสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกัน โดยมีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำดิจิทัลเป็นผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง การบูรณาการองค์ประกอบทั้ง 4 มิติอย่างเป็นระบบจะนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษาอื่น ๆ

แนวทางการประยุกต์ใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนสาธิตในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ให้ประสบความสำเร็จ มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. การประเมินความพร้อมและวางแผนการเปลี่ยนแปลง การประเมินความพร้อมเป็นขั้นตอนแรกในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในโรงเรียนสาธิต การประเมินความพร้อมครอบคลุมทั้งด้านบุคลากร โครงสร้างพื้นฐาน ระบบการบริหารจัดการ และวัฒนธรรมองค์กร เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ

แนวทางในการประเมินความพร้อมและวางแผนการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 1) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร (SWOT Analysis) 2) ประเมินสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารและบุคลากร 3) ประเมินความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบสารสนเทศ 4) กำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และตัวชี้วัดความสำเร็จ และ 5) จัดทำแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง

2. การสร้างทีมงานและการพัฒนาสมรรถนะ เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในโรงเรียนสาธิต การสร้างทีมงานที่มีความหลากหลายและมีทักษะที่เหมาะสมช่วยสนับสนุนการดำเนินงานในทุกมิติของการเปลี่ยนแปลง

แนวทางในการสร้างทีมงานและการพัฒนาสมรรถนะ ประกอบด้วย 1) จัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล 2) กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของทีมงานที่ชัดเจน 3) ประเมินความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะและการจัดทำแผนพัฒนารายบุคคล 4) จัดการอบรมและพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของโรงเรียน และ 5) สร้างระบบพี่เลี้ยงและการโค้ชเพื่อให้การสนับสนุนบุคลากรในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัล

3. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสารสนเทศ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในโรงเรียนสาธิต การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน

แนวทางในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสารสนเทศ ประกอบด้วย 1) ประเมินความต้องการและจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสารสนเทศ 2) จัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT Master Plan) 3) พัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่ครอบคลุมทั่วทั้งโรงเรียน 4) พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน และ 5) สร้างระบบรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

4. การสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมและการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในโรงเรียนสาธิต ประกอบด้วย วัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ และเปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลงช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในทุกมิติ

แนวทางในการสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมและการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมให้บุคลากรกล้าคิด กล้าทำ และกล้าเสี่ยงในการทดลองนวัตกรรมใหม่ ๆ 2) สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 3) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการนำเสนอวัฒนธรรมภายใน

โรงเรียน 4) การให้รางวัลและการยกย่องชมเชยผู้ที่เริ่มและพัฒนานวัตกรรม และ 5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการพัฒนานวัตกรรม

5. การกำกับติดตามและประเมินผล เป็นกระบวนการสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลในโรงเรียนสาธิต โดยการกำกับติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบจะช่วยให้ทราบความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค และแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงาน

แนวทางในการกำกับติดตามและประเมินผล ประกอบด้วย 1) การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จที่ชัดเจนในแต่ละมิติของการเปลี่ยนแปลง 2) การสร้างระบบการกำกับติดตามและประเมินผลที่เป็นระบบและต่อเนื่อง 3) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล 4) การนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงาน และ 5) การรายงานผลการดำเนินงานต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสาธารณชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *แผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2563-2565*. เข้าถึงได้จาก <https://bict.moe.go.th/wp-content/uploads/2022/03/digital-63-65.pdf>
- บรรจง ฟารุ่งสาง. (2539). ความหมายของโรงเรียนสาธิตในประเทศไทย. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 7(1), 1-8.
- ประภาส จันทรโคตร, พงษ์สุวรรณ ศรีสุวรรณ และวีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย. (2568). รูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 8(2), 363-384. <https://doi.org/10.14456/jra.2025.50>
- รัตดาวรรณ วงศ์คำจันทร์, วาโร เฟ็งสวัสดิ์ และเอกลักษณ์ เพ็ญสา. (2568). การศึกษาองค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 8(2), 145-160. <https://doi.org/10.14456/jra.2025.37>
- ศรรัก ผลเมธากุล และฉลอง ชาตรุประชีวิน. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาแพร่. *ศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 6(2), 134-148.
- ศักดิ์ชัย ไชยรักษ์ และปณิตา วรณพิรุณ. (2563). เทคโนโลยีทางปัญญาเพื่อการศึกษาอัจฉริยะ. *วารสารปัญญาทัศน์*, 12(3), 315-328.
- ศิโรจน์ ผลพันธิน. (2564). *ประวัติโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ*. เข้าถึงได้จาก https://la-orutis.dusit.ac.th/history_school
- อนัญญา ทิพย์กำจร และสุชาดา บุปผา. (2567). กระบวนการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาสถานศึกษาท้องถิ่นสู่สากล สำหรับห้องเรียนพิเศษภาษาอังกฤษ (Mini English Program: MEP) โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี. *วารสารราชนครินทร์*, 21(1), 80-96.

- อลงกรณ์ เกิดเนตร และศักดิ์ชัย ไชยรักษ์. (2564). คุณลักษณะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูและนักศึกษาคูในยุคดิจิทัล. *OEC Journal*, 18(1), 22-30.
- Abdulkareem, R. L., Sheu, A. A., & Kayode, D. J. (2015). Corporate Culture and University Goal Achievement in South-West Zone, Nigeria. *EJEP: EJournal of Education Policy*, 1-14.
- Asante, K. & Novak, P. (2024). When the push and pull factors in digital educational resources backfire: the role of digital leader in digital educational resources usage. *Education and Information Technologies*, 29(6), 6553-6578. <https://doi.org/10.1007/s10639-023-12095-8>
- Babalola, S. S. & Genga, C. A. (2024). Managing Digital Transformation in African Higher Education Institutions: Challenges and Opportunities. *International Journal of E-Learning & Distance Education Revue Internationale Du E-Learning Et La Formation à Distance*, 39(1), 1-44. <https://doi.org/10.55667/10.55667/ijede.2024.v39.i1.1333>
- Chaiyarak, S., Koednet, A. & Nilsook, P. (2020). Blockchain, IoT and Fog Computing for Smart Education Management. *International Journal of Education and Information Technologies*, 14, 52-61. <https://doi.org/10.46300/9109.2020.14.7>
- Chaiyarak, S., Nilsook, P. & Wannapiroon, P. (2022). IVUL Model: An Intelligent Learning Development Process. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 17(14), 39-51. <https://doi.org/10.3991/ijet.v17i14.31527>
- Hacer Tercanli, B. J. & van der Meulen, B. (2024). Exploring prescriptive and agile management of university-based living labs. *European Journal of Higher Education*, 14(sup1), 29-49. <https://doi.org/10.1080/21568235.2024.2405551>
- Jedaman, P., Singma, S., Srichaiwong, P. & Kenaphoom, S. (2023). *Paradigm Shift of Change Management in the 21st Century to Sustainable Educational Organization*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/377183311_Paradigm_Shift_of_Change_Management_in_the_21_st_Century_to_Sustainable_Educational_Organization
- Khatir, N. & Madani, H. (2024). The impact of digital transformation on achieving outstanding performance in educational administration. *International Journal of Educational Management*, 38(7), 1821-1838. <https://doi.org/10.1108/IJEM-06-2023-0289>

- Kurkan, G. & Çetin, M. (2024). The Perceptions of Educational Administrators towards Digital Leadership in the Age of Artificial Intelligence: A Qualitative Study. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 11(3), 425-439.
- Madrid, C., Chimborazo, L., Morales-García, W. C., Quispe-Sanca, D., Huanchuire-Vega, S., Sánchez-Garcés, J., & Saintila, J. (2024). Digital Competencies and Transformational Leadership as Predictors of Job Performance in University Teachers. *Journal of Educators Online*, 21(3), 1-15. <https://doi.org/10.9743/JEO.2024.21.3.18>
- Mao, J., Chen, B. & Liu, J. C. (2024). Generative Artificial Intelligence in Education and Its Implications for Assessment. *TechTrends*, 68(1), 58-66. <https://doi.org/10.1007/s11528-023-00911-4>
- McKenzie, M. & Gulson, K. N. (2023). The incommensurability of digital and climate change priorities in schooling: An infrastructural analysis and implications for education governance. *Research in Education*, 117(1), 58-72. <https://doi.org/10.1177/00345237231208658>
- Meepung, T., Pratsri, S. & Nilsook, P. (2021). Interactive Tool in Digital Learning Ecosystem for Adaptive Online Learning Performance. *Higher Education Studies*, 11(3), 70-77. <https://doi.org/10.5539/hes.v11n3p70>
- Saini, S., Gomis, K., Polychronakis, Y., Saini, M. & Sapountzis, S. (2024). Identifying challenges in implementing digital transformation in UK higher education. *Quality Assurance in Education*, 33(1), 109-123. <https://doi.org/10.1108/QAE-05-2024-0076>
- So-Oabeb, J. & du Plessis, A. (2023). Leadership competencies for teacher professional development: perspectives of Namibian principals, heads of departments and teachers. *Perspectives in Education*, 41(2), 16-32. <https://doi.org/10.38140/pie.v41i2.7097>
- Wannapiroon, P., Nilsook, P., Jitsupa, J. & Chaiyarak, S. (2021). Technology acceptance of online instruction for vocational instructors in new normal education. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*, 13(4), 635-650. <https://doi.org/10.18844/wjet.v13i4.6234>

- Xu, C., Hania, A. & Waqas, M. (2024). Guiding the digital generation: role of principals' leadership, ICT competence, and teacher professional competence in fostering digital citizenship among university students. *Education and Information Technologies*, 30(1), 1165-1189. <https://doi.org/10.1007/S10639-024-13180-2>
- Zsatku, B. & Kováts, G. (2022). The impact of institutional governance reforms on organisational culture -- Two case studies from Finland and Hungary. *Hungarian Educational Research Journal*, 13(1), 64-85. <https://doi.org/10.1556/063.2022.00165>

การพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนประถมศึกษายุคดิจิทัล

Development of Emotional and Social Skills of Elementary School Students in the Digital Age

ธาริณี ธารทอง¹ วีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย² และทอง ทองภูเบศร์³

Tharinee Tharnthong, Weerawat Pattanakulchai and Thanong Thongphubate

Received: November 01, 2024

Revised: April 15, 2025

Accepted: April 29, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนประถมศึกษายุคดิจิทัล ผลการศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนประถมศึกษายุคดิจิทัลมี 5 แนวทางสำคัญ ได้แก่ 1) การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างทักษะทางปัญญาและสังคมอารมณ์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัลที่เน้นการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ทดลอง และสร้างสรรค์ ซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้เชิงรุก 2) การเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ในบริบทดิจิทัลที่ช่วยพัฒนาความสามารถในการจัดการอารมณ์ การเห็นอกเห็นใจ การสร้างความสัมพันธ์ การทำงานร่วมกัน และการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ 3) การส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสร้างสัมพันธ์ภาพ และความมั่นใจในตนเอง 4) การบูรณาการทักษะทางสังคมและอารมณ์ในการใช้เทคโนโลยี โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบต่อผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การทำงานกลุ่มออนไลน์และเกมเพื่อการศึกษา และ 5) การเข้าถึงสื่อดิจิทัลอย่างเหมาะสม โดยต้องมีการกำกับดูแลและส่งเสริมการใช้สื่อที่มีคุณภาพเพื่อป้องกันผลกระทบจากเนื้อหาหรือค่านิยมที่ไม่เหมาะสมซึ่งอาจนำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

คำสำคัญ: แนวทาง, การพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคม, นักเรียนประถมศึกษา, ยุคดิจิทัล

¹⁻³ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์; Rajamangala University of Technology Rattanakosin
Corresponding author, e-mail: tharinee.tha@rmutr.ac.th

Abstract

This academic article aimed to present guidelines for developing emotional and social skills of primary school students in the digital age. The study results showed that there were five key approaches to developing emotional and social skills of primary school students in the digital age, namely 1) integrating digital technology to enhance cognitive and emotional-social skills using digital learning processes that emphasized analytical thinking, problem-solving, experimentation, and creativity, leading to active learning; 2) social and emotional learning in a digital context that helped develop the ability to manage emotions, empathy, relationship building, collaboration, and responsible decision-making; 3) promoting collaborative learning and social interaction through online channels to develop communication skills, exchange of ideas, relationship building, and self-confidence; 4) integrating social and emotional skills in the use of technology, emphasizing responsible technology use through diverse activities such as online group work and educational games; and 5) appropriate access to digital media, requiring supervision and promotion of quality media use to prevent the negative impact of inappropriate content or values that may lead to undesirable behaviors.

Keywords: guidelines, emotional and social skills development, primary school students, digital age

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกในปัจจุบันทั้งด้านเทคโนโลยี สังคม และเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดความจำเป็นในการปรับการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียน โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคม (Emotional and Social Skills Development: ESSD) ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข การพัฒนาทักษะเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของประเทศไทย ซึ่งพบว่าปัญหาของเยาวชนในสังคมมีความรุนแรงและกลายเป็นปัญหาสังคมที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการปรับตัวของคนไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 และ 2553) ได้เน้นถึงความสำคัญของการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งการดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนานักเรียนและการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียนมีความจำเป็นในการสร้างสภาพแวดล้อมที่

เหมาะสมต่อการพัฒนานักเรียน (ซ็ชวาลย์ ระดาฤทธิ์, 2567) กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนผ่านการบริหารจัดการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างความสามารถในการจัดการอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการทำงานเป็นทีม ทักษะเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับตัว และประสบความสำเร็จในโลกปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D. & Schellinger, K. B., 2011) การพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และเพิ่มความสามารถในการจัดการกับความเครียดและความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พิชิตชัย เทียงท่า และมนตรี วงษ์สะพาน, 2566) นอกจากนี้ ยังช่วยให้นักเรียนสามารถสื่อสารและทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างความมั่นใจและการเห็นคุณค่าในตนเอง ตลอดจนเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคต (ชนอนงค์ ชูรา และคณะ, 2567) ในขณะเดียวกัน การสอนทักษะทางอารมณ์และสังคมยังเป็นการป้องกันปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การก่อกวนและการละเมิดกฎระเบียบในโรงเรียน (Ahmed, I., Hamzah, A. B. & Abdullah, M. N. L. Y. B., 2020) ดังนั้น การนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาประยุกต์ใช้ในโรงเรียนจึงมีความจำเป็นเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวในด้านการเรียนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น รวมถึงสุขภาพทางอารมณ์ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการเรียนรู้ (พชรภมล คำไวย และคณะ, 2567)

บทความวิชาการฉบับนี้ ผู้เขียนมีเจตนาที่จะนำเสนอข้อมูลที่ครอบคลุมและสรุปผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิธีการและกลยุทธ์ที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะดังกล่าวในบริบทของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยรวบรวมและวิเคราะห์ผลการวิจัยล่าสุด เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจแนวโน้มและประเด็นสำคัญในการพัฒนาทักษะเหล่านี้ ประโยชน์ที่ได้รับจากบทความวิชาการนี้ คือการให้ข้อมูลที่เป็ปัจจุบันและน่าเชื่อถือ ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการออกแบบนโยบายการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นักเรียนประถมศึกษายุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัล นักเรียนประถมศึกษาเติบโตขึ้นในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยี และข้อมูลที่เข้าถึงได้อย่างง่ายดาย แตกต่างจากนักเรียนในยุคก่อนอย่างสิ้นเชิง โดยพวกเขามีความคุ้นเคยกับการใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และคอมพิวเตอร์ ซึ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และการค้นคว้าข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ นักเรียนในยุคนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา โดยเฉพาะการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ที่พัฒนาขึ้นจากการใช้สื่อดิจิทัล เทคโนโลยีดิจิทัลและการเข้าถึงข้อมูลอย่างรวดเร็วผ่านเว็บไซต์และแพลตฟอร์มออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจและความต้องการเฉพาะบุคคล ซึ่ง

สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง โดยเทคโนโลยีดังกล่าวยังช่วยเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง (วรพล ศรีเทพ และสุดคณิง อาจชอบการ, 2567) อย่างไรก็ตาม ความสะดวกสบายและการเข้าถึงข้อมูลที่ง่ายขึ้นยังนำมาซึ่งความท้าทายด้านพฤติกรรมและค่านิยมของนักเรียนประถมศึกษาในยุคดิจิทัล พวกเขาเริ่มมีความเสี่ยงที่จะได้รับอิทธิพลจากเนื้อหาที่มีค่าเฮโดนิค (Hedonistic Values) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน (Aslan, A. & Shiong, P. K., 2023) นักเรียนในยุคดิจิทัลมีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ชอบที่จะเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายผ่านอุปกรณ์ดิจิทัล เห็นได้จากการที่พวกเขามักจะใช้สมาร์ทโฟนและแท็บเล็ตในการเรียนรู้และสื่อสาร นอกจากนี้ยังมีทักษะการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการศึกษา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมออนไลน์ และการสำรวจข้อมูลผ่านเครื่องมือออนไลน์ (สุวัชรพร สวยอารมณ์ และปิยะฉัตร เอื้อชินกุล, 2567)

พฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนประถมศึกษาในยุคดิจิทัล

พฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนประถมศึกษาในยุคดิจิทัลได้พัฒนาไปในทิศทางที่แตกต่างและหลากหลายมากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต พวกเขาแสดงออกด้วยความมั่นใจและเปิดเผยผ่านช่องทางดิจิทัลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโซเชียลมีเดียหรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของพวกเขา การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อดิจิทัลกลายเป็นวิธีที่พวกเขาใช้ในการแสดงออกถึงความคิดเห็นและความรู้สึกต่อนโยบายการเรียนรู้หรือประเด็นต่าง ๆ ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นอิสระ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมออนไลน์ เช่น การเข้าร่วมชั้นเรียนเสมือนจริงหรือการแสดงความคิดเห็นในการสนทนากลุ่ม ทำให้นักเรียนสามารถแสดงออกถึงความสนใจในเนื้อหาที่พวกเขาเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมที่กระตือรือร้นและการปฏิสัมพันธ์ที่มีคุณภาพกับเพื่อนร่วมชั้นและครูผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล (วรพล ศรีเทพ และสุดคณิง อาจชอบการ, 2567) นอกจากนี้ นักเรียนยังมีแนวโน้มที่จะทำงานร่วมกันในกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากพวกเขาได้รับการฝึกฝนในด้านการทำงานกลุ่มและการนำเสนอข้อมูลอย่างมีระบบ การที่นักเรียนในยุคดิจิทัลสามารถเข้าถึงข้อมูลและเทคโนโลยีอย่างง่ายทำให้พวกเขาพัฒนาทักษะการสื่อสารที่ซับซ้อนและมีความหลากหลายมากขึ้น การสื่อสารผ่านช่องทางดิจิทัลไม่เพียงแต่เพิ่มความสะดวกสบายในการแสดงความคิดเห็นเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้พวกเขามีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกันและการสื่อสารระหว่างนักเรียนกับเพื่อนร่วมชั้นและครูผ่านช่องทางดิจิทัลยังช่วยเสริมสร้างทักษะทางสังคมและการทำงานเป็นทีมให้กับนักเรียนเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการใช้สื่อดิจิทัลจะเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระ แต่ก็ยังมีความเสี่ยงที่พวกเขาจะถูกชักจูงไปในทางที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากการใช้โทรศัพท์มือถือและสื่อดิจิทัลที่เพิ่มขึ้น อาจทำให้นักเรียนบางกลุ่มแสดงพฤติกรรมที่มุ่งเน้นความสนุกสนานและความพึงพอใจในระยะสั้น เช่น การดูวิดีโอหรือเล่นเกมที่มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม และเนื่องจากการขาดการควบคุมจากผู้ปกครอง อาจทำให้เด็ก ๆ มีแนวโน้มที่จะบริโภคเนื้อหาที่มีค่าเฮโดนิคมากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและค่านิยมของพวกเขา (Aslan, A. & Shiong,

P. K., 2023) พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องในด้านการเรียนรู้กลายเป็นมีความหลากหลายมากขึ้น นักเรียนมักจะแสดงออกผ่านการใช้สื่อดิจิทัล เช่น การสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันต่างๆ เล่นเกมออนไลน์ และสร้างคอนเทนต์สำหรับสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสามารถสะท้อนถึงความสนใจและความคิดสร้างสรรค์ของพวกเขา แต่อาจมีการแสดงออกด้านพฤติกรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ เช่น การใช้อุปกรณ์มากเกินไปจนทำให้การมีสมาธิลดลง (สุวัชรพร สวยอารมณ์, และปิยะฉัตร เอื้อชินกุล, 2567)

รูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) ของนักเรียนประถมศึกษายุคดิจิทัล

นักเรียนประถมศึกษาในยุคดิจิทัลมีรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและซับซ้อนยิ่งขึ้น เนื่องจากพวกเขาเติบโตขึ้นท่ามกลางความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยผู้เขียนได้สรุปรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนประถมศึกษายุคดิจิทัล ได้ดังนี้

1) การเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ผสมผสานเทคโนโลยี ซึ่งนักเรียนในยุคนี้มักจะเรียนรู้ได้ดีจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ผสมผสานเทคโนโลยี เช่น การใช้เกมเพื่อการศึกษา สื่อมัลติมีเดีย และโครงการที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี โดยรูปแบบการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ผสมผสานเทคโนโลยีไม่ได้เน้นเพียงการรับข้อมูล แต่ยังเน้นการมีส่วนร่วมและการปฏิสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์กับเนื้อหา ส่งผลให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลจึงไม่ใช่เพียงการรับสารเพียงด้านเดียว แต่เป็นกระบวนการที่นักเรียนมีบทบาทในการสร้างสรรค์และทดลองสิ่งใหม่ ๆ ด้วยตนเอง อีกทั้งนักเรียนยังมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้ได้ดีขึ้นจากการทำงานร่วมกันกับเพื่อน ๆ และการได้รับข้อเสนอแนะในทันที ซึ่งช่วยเสริมสร้างการเข้าใจเนื้อหาที่เรียนและการพัฒนาทักษะทางสังคม (วรพล ศรีเทพ และสุดคะนิง อาจชอบการ, 2567)

2) การเรียนรู้แบบออนไลน์ เป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนมีทางเลือกในการเรียนรู้ที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งการเรียนรู้แบบออนไลน์เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นทั้งในแง่ของการเข้าถึงเนื้อหาและการปรับเปลี่ยนตามระดับความรู้และความสามารถของแต่ละบุคคล นักเรียนสามารถเลือกเรียนรู้ในรูปแบบที่เหมาะสมกับตนเอง ทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องที่สะดวกและเหมาะสมกับความต้องการเฉพาะของแต่ละคน นักเรียนบางคนอาจจะเรียนรู้ได้ดีจากการใช้สื่อดิจิทัลและการปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหาผ่านเทคโนโลยี แต่ในขณะเดียวกัน นักเรียนบางกลุ่มอาจต้องการการสนับสนุนจากผู้ปกครองหรือครูเพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้เกิดความจำเป็นในการปรับตัวและการสนับสนุนที่เหมาะสมเพื่อให้นักเรียนเหล่านี้สามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลจึงเป็นการผสมผสานระหว่างความเป็นอิสระในการเรียนรู้และการได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสมจากบุคคลรอบข้าง (Aslan, A. & Shiong, P. K., 2023)

3) การเรียนรู้แบบใช้เทคโนโลยี นักเรียนในยุคดิจิทัลมักมีสไตล์การเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบใช้เทคโนโลยี โดยมีการเรียนรู้ที่ผ่านสื่อออนไลน์และกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์สูง เช่น การ

เรียนรู้แบบรวมกลุ่ม การใช้โปรแกรมการสอนที่มีความเคลื่อนไหว และการเรียนรู้แบบโครงการ นอกจากนี้ยังต้องการความรู้สึกร่วมและการได้รับข้อมูลแบบทันที (สุวัชรพร สายอารมณ และปิยะฉัตรเอื้อ ชินกุล, 2567) การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลยังมีการปรับเปลี่ยนตามเทคโนโลยีที่มีอยู่ นักเรียนมักจะเรียนรู้ได้ดีผ่านการใช้สื่อมัลติมีเดีย เช่น วิดีโอ เกมการศึกษา และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ไม่จำกัดเพียงการอ่านหรือการฟัง แต่เป็นการเรียนรู้ที่มาจากปฏิสัมพันธ์และการทดลองจริง ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจและจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น

4) การเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เป็นรูปแบบการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นที่นิยมในหมู่นักเรียนยุคนี้ เพราะช่วยให้นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนประถมศึกษา

หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ช่วยพัฒนาความสามารถในการรับรู้และจัดการอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การแก้ปัญหาทางสังคม และการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนประถมศึกษา คือ การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม (Social and Emotional Learning : SEL) ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของเด็ก (ESSD) การเรียนรู้ทักษะเหล่านี้ช่วยให้เด็กปรับตัวได้ดีในสภาพแวดล้อมทางสังคมและส่งผลในระยะยาว ทั้งนี้ การมีทักษะทางอารมณ์และสังคมยังช่วยเสริมสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและจัดการกับความเครียดในชีวิตประจำวัน (สุนิสา วงศ์อารีย์ และคณะ, 2566) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม ประกอบด้วยห้าคุณสมบัติหลัก ได้แก่ การตระหนักรู้ในตนเอง การบริหารจัดการอารมณ์ การตระหนักรู้ด้านสังคม ทักษะความสัมพันธ์ และความรับผิดชอบในการตัดสินใจ การพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมอย่างต่อเนื่องช่วยให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เข้าใจเหตุผลและความแตกต่างของผู้อื่น รวมถึงส่งเสริมทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งส่งผลต่อการประสบความสำเร็จในการเรียนและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชีวิต (นันทญณ์ภัก พรหมมา และศิริวรรณ วณิชวัฒน์วรชัย, 2567) นอกจากนี้ การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างความสามารถในการตระหนักรู้และจัดการอารมณ์ตนเอง ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ รวมถึงการสร้างและรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีทั้งในและนอกห้องเรียน การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมยังช่วยเตรียมความพร้อมให้นักเรียนเผชิญกับความท้าทายและโอกาสในชีวิตประจำวัน พร้อมพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต (ยศวดี ดีเย็น และจักรกฤษณ์ จันทะคุณ, 2567)

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนานักเรียนประถมศึกษาให้มีทักษะในการตระหนักรู้และควบคุมอารมณ์ เข้าใจผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์ที่ดี และ

ตัดสินใจอย่างรับผิดชอบ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของความสามารถในการปรับตัว การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการเผชิญความท้าทายในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมยังเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการเตรียมความพร้อมสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

การพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนประถมศึกษาในยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของนักเรียนประถมศึกษา การพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมควบคู่กับการเรียนรู้ทางวิชาการจึงเป็นสิ่งจำเป็น นักเรียนควรได้รับการส่งเสริมให้ใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและสร้างสรรค์ สามารถจัดการอารมณ์ของตนเอง เข้าใจผู้อื่น และมีปฏิสัมพันธ์อย่างเหมาะสมในสื่อออนไลน์ ซึ่งจะช่วยลดความเข้าใจผิดจากการสื่อสารที่ไม่ตรงบริบท กิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม เช่น การอภิปรายออนไลน์หรือการทำงานกลุ่มผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ช่วยเสริมสร้างทักษะการสื่อสาร การเคารพความคิดเห็น การร่วมมือ และการรับผิดชอบต่อร่วมกัน ทักษะเหล่านี้มีความสำคัญต่อการปรับตัวในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังช่วยให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง มีความยืดหยุ่น และสามารถสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกในสังคมดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วรพล ศรีเทพ และสุตตะนิง อาจชอบการ, 2567)

ขณะที่ อุษา น่วมเพชร และคณะ (2567) อธิบายว่า การพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนประถมศึกษาในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการที่สำคัญเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความร่วมมือในสังคม โดยการใช้โมเดลการสนับสนุนระหว่างเพื่อน (Peer-to-Peer Support) เป็นแนวทางหลักในการพัฒนา ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและครู รวมถึงการเรียนรู้และจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมยังช่วยเพิ่มความมั่นใจและความรับผิดชอบต่อตัวนักเรียน ซึ่งเป็นผลสำคัญในการเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล

นอกจากนี้ ไชยชาญ เผือดคล้าย (2565) ยังอธิบายว่า การพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนประถมศึกษาในยุคดิจิทัลมีความสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถในการรับรู้และจัดการอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น ทักษะเหล่านี้รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การตัดสินใจที่มีความรับผิดชอบ และการจัดการกับความเครียด โดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีส่วนร่วม เช่น การอภิปรายกลุ่มและการใช้สื่อสังคมในการแบ่งปันประสบการณ์ ช่วยให้เด็กมีโอกาสฝึกปฏิสัมพันธ์ที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังสามารถเสริมสร้างความปลอดภัยทางจิตใจและการสนับสนุนซึ่งกันและกันในสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลาย ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมในสังคมสมัยใหม่

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมทักษะทางอารมณ์และสังคมยังสำคัญเนื่องจากเด็กในวัยประถมยังอยู่ในช่วงพัฒนาที่สำคัญ โดยการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัลอาจมีทั้งผลบวกและลบ ในช่วงการเรียนออนไลน์ที่เกิดขึ้นระหว่างการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (COVID-19) นักเรียนประถมศึกษา มักใช้โทรศัพท์มือถือเป็นเครื่องมือหลัก แต่การขาดการควบคุมจากผู้ปกครอง

ทำให้เกิดความเสี่ยงในการเสพติดที่มีคุณค่าทางอารมณ์ (Hedonic Values) ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น การใช้เวลามากเกินไปในการเล่นเกมหรือเสพติดที่ไม่สร้างสรรค์ แทนที่จะปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือครอบครัว ดังนั้น การพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมจึงต้องได้รับการสนับสนุนจากทั้งโรงเรียนและครอบครัว เพื่อให้นักเรียนประถมศึกษาเรียนรู้การจัดการอารมณ์ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนประถมศึกษาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสามารถในการจัดการอารมณ์และความสัมพันธ์ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Aslan, A. & Shiong, P. K., 2023)

กล่าวโดยสรุป ในยุคดิจิทัล การพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนประถมศึกษาที่มีความสำคัญควบคู่กับการเรียนรู้ทางวิชาการ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการอารมณ์ เข้าใจผู้อื่น สื่อสารอย่างเหมาะสม และสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกผ่านสื่อออนไลน์ กิจกรรมแบบมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากเพื่อน ครอบครัว และโรงเรียน ช่วยส่งเสริมความมั่นใจ ความรับผิดชอบ และความปลอดภัยทางจิตใจ ขณะที่การใช้เทคโนโลยีโดยขาดการกำกับอาจส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์อย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อพัฒนาการในสังคมยุคใหม่

สรุปผล

นักเรียนประถมศึกษาในยุคดิจิทัลเติบโตขึ้นท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีและข้อมูลที่เข้าถึงได้ง่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของพวกเขา ผู้เขียนสรุปได้ ดังนี้

1) บริบทการเติบโตของนักเรียนประถมศึกษายุคดิจิทัล นักเรียนประถมศึกษาในยุคดิจิทัลเติบโตขึ้นท่ามกลางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้ง่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อรูปแบบการเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านอารมณ์และสังคม

2) ความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีและผลต่อการเรียนรู้ เด็กนักเรียนมีความคุ้นเคยกับอุปกรณ์ดิจิทัล เช่น สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และคอมพิวเตอร์ ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ เช่น การค้นคว้าข้อมูล การเรียนรู้อย่างเป็นอิสระ และการเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย

3) ความสามารถในการปรับตัวต่อสื่อดิจิทัล นักเรียนมีความสามารถในการปรับตัวต่อสื่อและระบบการเรียนการสอนที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยสามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านช่องทางดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว

4) ความท้าทายจากการเข้าถึงข้อมูลอย่างเสรี แม้การเข้าถึงข้อมูลจะมีข้อดี แต่ก็แฝงมาด้วยความเสี่ยง เช่น การได้รับอิทธิพลจากเนื้อหาที่เน้นความบันเทิงหรือ “ค่าเฮโดนิค” (hedonic content) ที่อาจส่งผลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจของนักเรียนในชีวิตประจำวัน

5) ลักษณะการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไป การเรียนรู้ของนักเรียนยุคดิจิทัลมีลักษณะเป็นการมีส่วนร่วมสูง โดยเน้นการใช้สื่อมัลติมีเดีย เกมเพื่อการศึกษา และกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ ส่งผลให้เด็กสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ร่วมกันได้ดียิ่งขึ้น

6) การเรียนรู้แบบร่วมมือและการได้รับข้อเสนอแนะทันที นักเรียนมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้ได้ดีจากการทำงานเป็นกลุ่มผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล และการได้รับข้อเสนอแนะที่รวดเร็ว ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงบูรณาการและพัฒนาแรงจูงใจภายใน

7) ความเสี่ยงจากการใช้เทคโนโลยีอย่างไม่มี การควบคุม การใช้เทคโนโลยีโดยไม่มี การควบคุมจากผู้ปกครองหรือครู อาจนำไปสู่พฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น การเสพติดสื่อ การให้ความสำคัญกับความสนุกสนานสั้นมากกว่าการพัฒนาทักษะในระยะยาว

8) ความสำคัญของทักษะทางอารมณ์และสังคมในยุคดิจิทัล เด็กยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีทักษะด้านอารมณ์และสังคม เพื่อสามารถปรับตัวในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รู้จักจัดการอารมณ์ของตนเอง เข้าใจผู้อื่น และสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

9) แนวทางการพัฒนาอย่างมีเป้าหมาย การส่งเสริมให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ ควบคู่กับการเรียนรู้ทักษะทางอารมณ์และสังคม เช่น การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การควบคุมตนเอง และการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ จะช่วยให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

10) การเตรียมความพร้อมเพื่อเผชิญกับอนาคต การพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมในยุคดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมนักเรียนให้สามารถเผชิญกับความท้าทายจากเทคโนโลยีใหม่ ๆ และสามารถใช้ชีวิตในสังคมอย่างมั่นคงและมีประสิทธิภาพในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคม (ESSD) ของนักเรียนประถมศึกษาในยุคดิจิทัล ถือเป็นความท้าทายใหม่ที่สำคัญ เนื่องจากนักเรียนในปัจจุบันเติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทอย่างมาก พวกเขาเข้าถึงข้อมูลและเครื่องมือดิจิทัลที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้และการสื่อสาร แต่ในขณะเดียวกันก็มีความเสี่ยงในการได้รับอิทธิพลจากเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม การเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคมในบริบทของยุคดิจิทัลจึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เน้นถึงวิธีการส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะในการจัดการอารมณ์ การทำงานร่วมกัน การแก้ปัญหา และการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนสามารถปรับตัวในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยผู้เขียนสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนประถมศึกษายุคดิจิทัล ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคม (ESSD) ของนักเรียนประถมศึกษาในยุคดิจิทัล

จากภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และสังคมของนักเรียนประถมศึกษา ยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 5 แนวทาง ดังนี้

1) การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาและทักษะทางสังคม อารมณ์ของผู้เรียน การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการ พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของผู้เรียน โดยกระบวนการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัลไม่ เพียงมุ่งเน้นการรับข้อมูล แต่ยังส่งเสริมกระบวนการทดลองและการสร้างสรรค์ที่นำไปสู่การเรียนรู้ เชิงรุกและประสบการณ์การเรียนรู้เชิงลึก

2) การเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ ในบริบทสังคมดิจิทัล มีความสำคัญต่อการพัฒนา สมรรถนะด้านการจัดการอารมณ์ การแสดงความเห็นอกเห็นใจ การสร้างสัมพันธภาพเชิงบวก การ ทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ และการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการ ปรับตัวต่อพลวัตทางสังคม และช่วยลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

3) การส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เอื้อให้ผู้เรียนพัฒนา ทักษะการทำงานเป็นทีมและการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลต่อ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสร้างสัมพันธภาพ และการพัฒนาความมั่นใจในตนเอง

4) การบูรณาการทักษะทางสังคมและอารมณ์ในการใช้เทคโนโลยี จำเป็นต้องมุ่งเน้น การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบและสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่ หลากหลาย อาทิ การทำงานกลุ่มออนไลน์และการใช้เกมเพื่อการศึกษา

5) การเข้าถึงสื่อดิจิทัล คือ การที่ผู้เรียนอาจได้รับอิทธิพลจากเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมหรือ ค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้น การกำกับดูแลการเข้าถึงและการส่งเสริมการใช้สื่อที่มีคุณภาพจึงเป็น มาตรการสำคัญในการป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

เอกสารอ้างอิง

- ไชยชาญ เผื่อดคล้าย. (2565). แนวทางการแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งรังแกกันในห้องเรียนชั้น ประถมศึกษาด้วยการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ทางอารมณ์และสังคม (Social and emotional learning: SEL). *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 27(1), 219-232.
- ชัชวาลย์ ระดาฤทธิ. (2567). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน การศึกษายุค 4.0. *วารสารวิจัยนวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยี*, 2(2), 97-105.
- นันทญณ์ภัก พรหมมา และศิริวรรณ วณิชวัฒน์วรชัย. (2567). Social Emotional Learning (SEL): การเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์สามารถแก้ปัญหาการเรียนรู้อดถอยได้อย่างไร. *วารสาร รามคำแหง ฉบับคณะศึกษาศาสตร์ (มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์)*, 5(1), 72-82.
- พชรภมล คำไว้อย และคณะ. (2567). รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อ ส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา เขตภาคเหนือ ตอนล่าง. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พิชิตชัย เทียงท่า และมนตรี วงษ์สะพาน. (2566). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บทบาท สมมติร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชันที่ส่งเสริมทักษะทางสังคมและผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- ยศวดี ดีเย็น และจักรกฤษณ์ จันทะคุณ. (2567). การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการตระหนักรู้ใน ตนเองตามแนวคิด CASEL ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *Journal of Modern Learning Development*, 9(11), 49-63.
- วรพล ศรีเทพ และสุดคณิง อาจชอบการ. (2567). กระบวนการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมี ประสิทธิภาพสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาในยุคดิจิทัลด้วยกระบวนการ ACTMARR 7 ขั้นตอน. *วารสารวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์*, 3(1), 113-141.
- ชนอนงค์ ชูรา, อธิศักดิ์ อุปไมยอริชัย, สติพร เซวานชัย และณัฐกานต์ ประจันบาน. (2567). รูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียน ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *Journal of Education and Innovation*, 26(4), 356-369.

- สุนิสา วงศ์อารีย์, สุปรีชา วงศ์อารีย์, เรวดี หมวดดาร์กซ์, ชาศรียา พันธุ์ทอง และทรศนีย์ วันชาติ. (2566). รูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 1. *วารสารมหาจุฬานาคทรรศน์*, 10(10), 201-210.
- สุวัชรภาพร สวยอารมณ์, และปิยะฉัตร เอื้อชินกุล. (2567). การพัฒนาคู่มือระบบการให้การปรึกษาและดูแลช่วยเหลือแก่นักเรียนวัยรุ่นในยุคดิจิทัลสำหรับครูที่ปรึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 6(3), 527-540.
- อุษา น่วมเพชร, ศิรินทรา ต้วงใส, ชัดเจน จันทรพัฒน์, ธนเทพ นำพรวัฒนากุล, สายฝน เอกวรารังกูร, & เกวลี วัชราทักซิณ. (2567). การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ทักษะทางอารมณ์และสังคมโดยเพื่อนช่วยเพื่อนของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 38(2), 87-100.
- Ahmed, I., Hamzah, A. B. & Abdullah, M. N. L. Y. B. (2020). Effect of Social and Emotional Learning Approach on Students' Social-Emotional Competence. *International Journal of Instruction*, 13(4), 663-676.
- Aslan, A. & Shiong, P. K. (2023). Learning in the Digital Age Full of Hedonistic Cultural Values Among Elementary School Students. *Bulletin of Pedagogical Research*, 3(2), 94-102.
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D. & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*, 82(1), 405-432.

การประยุกต์ใช้ทักษะดิจิทัลของบุคลากรสายสนับสนุนในสถาบันการศึกษา

Application of Digital Skills among Support Staff in Educational Institutions

อรรถพล ผลประเสริฐ¹ ชาวฤทธิ์ เชาว์แสงรัตน์² และศุภวัฒน์ สุขะประเมษฐ์³

Auttapon Phonprasert, Chaowarit Chaowsangrat and Supawat Sukhaparamate

Received: March 19, 2025

Revised: April 12, 2025

Accepted: April 15, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอองค์ประกอบของทักษะดิจิทัลที่สำคัญสำหรับการปฏิบัติงาน และการประยุกต์ใช้ทักษะดิจิทัลของบุคลากรสายสนับสนุนในสถาบันการศึกษา โดยพบว่าองค์ประกอบของทักษะดิจิทัลที่สำคัญสำหรับการปฏิบัติงาน สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ทักษะพื้นฐาน ทักษะทางเทคนิค และทักษะข้ามสายงาน เพื่อให้สามารถปรับตัวและพัฒนาไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยีและการทำงานในยุคดิจิทัล ซึ่งทักษะเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนในสถาบันการศึกษารอบคอบ 7 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านธุรการและสารบรรณ ด้านการวางแผนงาน และยุทธศาสตร์ ด้านบริหารงานบุคคล ด้านการคลังและการบริหารการเงิน ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านการบริการนักศึกษา และด้านการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งได้พบองค์ความรู้ใหม่ คือ ทักษะดิจิทัลของบุคลากรสายสนับสนุนในสถาบันการศึกษา ประกอบด้วย 12 ทักษะ ได้แก่ ทักษะการเข้าใจ ทักษะการเข้าถึง ทักษะการใช้ ทักษะการสร้าง ทักษะการวิเคราะห์ ทักษะการจัดการ ทักษะการประยุกต์ใช้ ทักษะการสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะการปฏิบัติตามและใช้กฎหมายด้านดิจิทัล และทักษะความปลอดภัยทางดิจิทัล ซึ่งการประยุกต์ใช้ทักษะดิจิทัลเหล่านี้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและยกระดับการจัดการในสถาบันการศึกษาให้ตอบสนองต่อความท้าทายในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันจะทำให้สถาบันการศึกษาสามารถสร้างความสามารถในการแข่งขันในระดับสูงในวงการการศึกษาและพัฒนาไปในทิศทางที่ทันสมัยและยั่งยืน

คำสำคัญ: ทักษะดิจิทัล, บุคลากรสายสนับสนุน, สถาบันการศึกษา

¹⁻³ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี; Rajamangala University of Technology Rattanakosin
Corresponding author, e-mail: auttapon.pho@rmutr.ac.th, Tel. 082-2423620

Abstract

This academic article aimed to present the components of essential digital skills for job performance and the application of digital skills among support staff in educational institutions. It was found that the components of essential digital skills for job performance can be divided into three groups: basic skills, technical skills, and cross-functional skills. This enabled adaptation and development alongside changes in technology and work in the digital age. These skills can be applied to the work of support staff in educational institutions across seven key areas: general administration and clerical work, planning and strategy, human resource management, finance and financial management, information technology and communication, student services, and arts and culture dissemination, new knowledge was discovered regarding the digital skills of support staff in educational institutions. These 12 skills included: understanding skills, accessing skills, using skills, creating skills, analyzing skills, managing skills, applying skills, innovating skills, communicating skills, collaborating skills, complying skills with and applying digital laws, and digital security skills. Applying these digital skills will enhance work efficiency and elevate management in educational institutions to effectively respond to the challenges of the digital age. This will enable institutions to adapt to rapid changes, build high competitiveness in the education sector, and develop in a modern and sustainable direction.

Keywords: digital skills, support staff, educational institutions

บทนำ

ในปัจจุบันที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญต่อทุกภาคส่วนของสังคมในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง หรือการดำเนินชีวิตของประชาชน การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล (Digital Transformation) เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้องค์กรภาครัฐปรับตัว การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการและให้บริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ (พระมหาไถยน้อย ญาณเมธี (สลาภสิงห์) และพระศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง), 2564) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์กรภาครัฐ ที่สำคัญคือ การเสริมทักษะที่จำเป็น เพิ่มความสามารถที่จะเรียนรู้และอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ รวมถึงการปรับปรุงกระบวนการทำงาน พัฒนาเครื่องมือ และเสริมสร้างกลไกสนับสนุน เพื่อให้การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์สูงสุด (โสมวลี ชยามฤต, 2564) ทักษะดิจิทัลทำให้บุคคลสามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร การจัดการข้อมูล และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทักษะดิจิทัลยังเกี่ยวข้องกับการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น

ในทุกช่วงเวลา เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมต่าง ๆ หรือการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่สามารถช่วยในการพัฒนาหรือเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้ นอกจากนี้ การมีทักษะดิจิทัลยังช่วยให้บุคคลสามารถเข้าใจและตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีได้อย่างมีวิจารณญาณ เช่น การเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลที่เหมาะสมกับการทำงานหรือการศึกษาของตนเอง (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2561)

การพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรจึงถือเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถาบันการศึกษา ที่ไม่เพียงแต่จะต้องเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียนหรือนักศึกษาเท่านั้น แต่ยังต้องพัฒนาบุคลากร ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรอย่างเต็มศักยภาพ มีระบบการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ เชื่อมโยงระบบไซเบอร์กับการศึกษา เสริมสร้างทักษะดิจิทัลให้กับบุคลากรภายในองค์กร เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานและปรับตัวต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน (ยงยุทธ สงพะโยม, 2565) ซึ่งในการขับเคลื่อนองค์กรในการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตามภารกิจของหน่วยงานนั้น บุคลากรสายสนับสนุนในสถาบันการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรไปข้างหน้า ท่ามกลางการแข่งขันที่เข้มข้นในแวดวงสถานศึกษา การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรจึงไม่ใช่การพัฒนาเฉพาะด้านวิชาการ หรือหลักสูตรเพียงเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาด้านการบริหารจัดการและการให้บริการในทุกด้าน (อารีรัตน์ สายทอง, 2564)

การประยุกต์ใช้ทักษะดิจิทัลของบุคลากรสายสนับสนุนในสถาบันการศึกษาเป็นประเด็นสำคัญและเป็นปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญ ทักษะดิจิทัลในบริบทของบุคลากรสายสนับสนุนไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน แต่ครอบคลุมถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อจัดการข้อมูล ติดตามผลการดำเนินงาน และสนับสนุนการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งล้วนส่งผลโดยตรงต่อความสามารถขององค์กรในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและตอบสนองต่อความท้าทายที่เกิดขึ้นในยุคดิจิทัล ซึ่งตัวอย่างเชิงประจักษ์ ได้แก่ การนำระบบจัดการฐานข้อมูล (Database Management Systems) มาใช้ในการจัดเก็บและค้นหาข้อมูลนักศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยลดภาระงานซ้ำซ้อน เพิ่มความแม่นยำ และย่นระยะเวลาในการให้บริการ อีกทั้งยังมีการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการประชุม การติดต่อสื่อสาร และการประสานงานภายในหน่วยงาน ซึ่งส่งผลให้การสื่อสารมีความต่อเนื่อง คล่องตัว และสามารถดำเนินการได้แม้ในสถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานในรูปแบบดั้งเดิม (จกกรีช มีสี และทวนทอง เขาวงกิตพิงค์, 2566)

จากมิติที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ทักษะดิจิทัลไม่เพียงเป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงานในระดับปฏิบัติการเท่านั้น แต่ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในระยะยาว อันเป็นเหตุผลสำคัญที่บทความนี้ผู้เขียนต้องการสื่อให้เห็นถึงความสำคัญกับการศึกษาประเด็นดังกล่าวอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน

ความหมายของทักษะดิจิทัล

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า ทักษะดิจิทัล (Digital Skills) ในหลาย ความหมายด้วยกัน อาทิ ความหมายที่อธิบายว่าทักษะดิจิทัลเป็นความสามารถในการใช้งานคอมพิวเตอร์ และเครือข่าย Bawden, D. (2001) ได้เสนอคำนิยามของทักษะดิจิทัลไว้ว่า เป็นความสามารถในการอ่าน และประมวลผลรายการสารสนเทศในรูปแบบของมัลติมีเดียเพื่อนำไปใช้งาน สอดคล้องกับ Jun, F. & Pow, J. (2011) ที่ได้ให้ความหมายของทักษะดิจิทัลว่า เป็นผลมาจากพัฒนาการทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ เกิดความตระหนัก ทศนคติ และความสามารถของแต่ละบุคคลในการใช้เครื่องมือและสื่ออำนวยความสะดวก อย่างเหมาะสม เพื่อระบุการเข้าถึง การจัดการ การบูรณาการ การประเมิน การวิเคราะห์ และการ สังเคราะห์ทรัพยากรดิจิทัล สร้างการนำเสนอผ่านสื่อเพื่อสื่อสารกับผู้อื่น โดยผู้ที่มีทักษะดิจิทัลต้องเป็นผู้ที่มี ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการจัดการสารสนเทศในยุคดิจิทัล และมีนักวิชาการอีก หลายท่านได้สนับสนุนแนวคิดดังกล่าวว่า ทักษะดิจิทัล เป็นทักษะที่มีความจำเป็นในการใช้งาน คอมพิวเตอร์และเครือข่าย สอดคล้องกับ Kiss, M. (2017) ได้ให้ความหมายของทักษะดิจิทัลว่า เป็นทักษะ ที่จำเป็นในการค้นหา รวบรวม ประมวลผลข้อมูล และใช้งานอย่างมีวิจารณญาณและเป็นระบบ สามารถ ประเมินความเชื่อมโยงและแยกแยะความเป็นจริงออกจากโลกเสมือน มีทักษะในการใช้เครื่องมือในการ ผลิต นำเสนอ และเข้าใจข้อมูลที่ซับซ้อน และความสามารถในการเข้าถึงค้นหาและใช้บริการบน อินเทอร์เน็ต บุคคลควรสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งนอกจาก ความสามารถในการค้นหา ตีความ ประเมินค่าและแบ่งปันข้อมูลในสภาพแวดล้อมแบบดิจิทัลได้แล้วนั้น Khan, S. A. & Waheed, A. (2015) กล่าวว่า ผู้ที่มีทักษะดิจิทัลจะต้องมีความตระหนักในการนำ สารสนเทศดิจิทัลมาใช้ โดยพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูล รวมทั้งต้องมึ ความสามารถในการใช้เครื่องมือดิจิทัล เพื่อสร้างและพัฒนาสื่อดิจิทัลในรูปแบบต่าง ๆ

ทั้งนี้ ความหมายโดยสรุปของทักษะดิจิทัล หมายถึง ความสามารถในการสืบค้น รวบรวม ประมวลผล การใช้งานคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ดิจิทัล จัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและนำมาใช้ให้เกิด ประโยชน์สูงสุดในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน การทำงานร่วมกัน การจัดการ การบูรณาการ การประเมิน การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ทรัพยากรดิจิทัล รวมถึงการสร้างและนำเสนอผ่านสื่อเพื่อสื่อสารกับผู้อื่น เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตและทำงานในโลกที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญ สามารถปฏิบัติตามและใช้กฎหมาย ด้านดิจิทัล รวมถึงความสามารถในการจัดการความเสี่ยงจากพฤติกรรมการใช้งานและการติดต่อกับบุคคล อื่น

องค์ประกอบของทักษะดิจิทัลที่สำคัญสำหรับการปฏิบัติงาน

องค์ประกอบของทักษะดิจิทัลที่สำคัญสำหรับการปฏิบัติงานได้รับการศึกษาและอธิบาย โดยนักวิชาการหลายท่าน หลากหลายหน่วยงาน และหลากหลายมุมมอง ดังนี้

Kempster Group (2008) ได้นำเสนอองค์ประกอบขั้นพื้นฐานของการรู้ดิจิทัล ที่พัฒนาขึ้นจากกรอบหลักสูตรและการประเมินการรู้ดิจิทัลของรัฐแคลิฟอร์เนีย โดยระบุว่าทักษะ การรู้ดิจิทัลมี 6 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ทักษะการเข้าถึง ซึ่งเป็นการพัฒนาและใช้กลยุทธ์ใน การค้นหาและคัดกรองข้อมูลจากแหล่งที่เชื่อถือได้ 2) ทักษะการประเมิน ที่เน้นการวิเคราะห์ความ ถูกต้อง 3) ทักษะการจัดการ ซึ่งเป็นการจัดระบบและจำแนกข้อมูลให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ 4) ทักษะการบูรณาการ ที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการและสรุปสารสนเทศจากหลายแหล่ง 5) ทักษะการสร้าง ซึ่งเป็นการออกแบบข้อมูลให้เหมาะสมกับบริบทดิจิทัล และ 6) ทักษะการสื่อสาร ที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดสารสนเทศอย่างเหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้

Jun, F. & Pow, J. (2011) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับทักษะดิจิทัลที่ส่งเสริมการเรียนรู้และความรู้ด้านดิจิทัล ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ทักษะการรวบรวม ประเมิน วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากสื่อดิจิทัลเพื่อให้ได้สารสนเทศที่ถูกต้องและมีคุณภาพ 2) ทักษะการสร้าง สิ่งประดิษฐ์ที่เกี่ยวข้องกับมัลติมีเดียเพื่อนำเสนอและสื่อสารข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ 3) ทักษะการสื่อสาร ผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนและเผยแพร่ความรู้ และ 4) ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อย่างเหมาะสมเพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และการทำงาน

Hobbs, R. (2011) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับทักษะการรู้ดิจิทัล ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ทักษะการเข้าถึง ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อค้นหาและเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ 2) ทักษะการวิเคราะห์และสังเคราะห์ และการประเมินสารสนเทศเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ 3) ทักษะการสร้าง ผลผลิตองค์ความรู้หรือเนื้อหาในรูปแบบต่าง ๆ 4) ทักษะการสะท้อนคิด ช่วยกระตุ้นให้เกิดการทบทวนและพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ และ 5) ทักษะการนำเสนอ ซึ่งเป็นการแบ่งปันความรู้และสร้างความร่วมมือกับผู้อื่น

Chinien, C. & Boutin, F. (2011) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับทักษะดิจิทัลที่จำเป็นในการทำงานของแคนาดา โดยทักษะดิจิทัลที่สำคัญออกเป็น 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ทักษะด้านการประมวลผลสารสนเทศดิจิทัล ซึ่งครอบคลุมกระบวนการกำหนดความต้องการ เข้าถึง จัดระเบียบ บูรณาการ ประเมิน ใช้ สร้าง และสื่อสารข้อมูล 2) ทักษะทางเทคนิคด้านดิจิทัล เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมือดิจิทัล ซอฟต์แวร์ประยุกต์ และมาตรการรักษาความปลอดภัยทางดิจิทัล 3) ทักษะทักษะพื้นฐาน ซึ่งรวมถึงความสามารถด้านการอ่าน การเขียน และการสื่อสาร และ 4) ทักษะข้ามสายงาน ซึ่งครอบคลุมทักษะการคิด การแก้ปัญหา การเรียนรู้ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

Van Laar, E., et al., (2017) ได้นำเสนอกรอบทักษะดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเชื่อมโยงกับทักษะที่จำเป็นสำหรับบุคลากรที่มีความรู้ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ทักษะทางเทคนิค ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมือดิจิทัลและการแก้ปัญหาขั้นพื้นฐานในการทำงาน 2) ทักษะการจัดการข้อมูล เน้นการจัดเก็บ จัดระเบียบ บำรุงรักษา และวางแผนการใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ 3) ทักษะการสื่อสาร ช่วยให้สามารถถ่ายทอดแนวคิด ข้อมูล และความรู้ได้อย่างชัดเจน 4) ทักษะการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ 5) ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ช่วยให้เห็นแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา 6) ทักษะการคิดวิเคราะห์ เป็นการคิดเชิงวิพากษ์ที่ช่วยให้สามารถประเมินข้อมูลและเชื่อมโยงข้อเท็จจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 7) ทักษะการแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้คนเข้าใจและจัดการกับปัญหาได้เป็นระบบ

สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน) และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (2557) กำหนดให้ข้าราชการและบุคลากรภาครัฐมีทักษะดิจิทัลที่เหมาะสมกับลักษณะงาน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ทักษะการสื่อสาร สามารถเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่

สร้างสรรค์และเหมาะสมกับงาน 2) ทักษะการใช้ สามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐาน และแก้ปัญหาเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับงาน 3) ทักษะในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถวิจัย พัฒนา และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับงาน 4) ทักษะด้านความปลอดภัย เข้าใจและสามารถ ป้องกันความเสี่ยงด้านความปลอดภัยไซเบอร์ 5) ทักษะในการประยุกต์ใช้ ความรู้เชิงทฤษฎีและ ประสบการณ์เพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา 6) ทักษะในการวางแผนและบริหารจัดการ กำหนด นโยบายและวางแผนการทำงานโดยใช้เทคโนโลยี 7) ทักษะการผลิต สามารถพัฒนาและให้บริการ นวัตกรรมทางเทคโนโลยี และ 8) ทักษะการวิเคราะห์ สถานการณ์ที่ซับซ้อนและสามารถพัฒนาองค์ ความรู้ใหม่ได้

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2567) ได้กำหนดทักษะดิจิทัล ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบสำคัญ เพื่อส่งเสริมให้ข้าราชการและบุคลากรภาครัฐสามารถนำ ความรู้ไปพัฒนางานได้อย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ 1) ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่ง ครอบคลุมความเข้าใจ การเข้าถึง การใช้ และการสร้างเนื้อหาดิจิทัล 2) ทักษะการปฏิบัติตามและใช้ กฎหมายด้านดิจิทัล เน้นการบริหารจัดการความเสี่ยงและกำกับดูแลมาตรฐานดิจิทัล 3) ทักษะความ เป็นผู้นำด้านดิจิทัล ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเทคโนโลยีและสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบดิจิทัล 4) ทักษะการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนางาน 5) ทักษะการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการบริหาร มุ่งเน้นการพัฒนาระบบบริการดิจิทัลที่เชื่อมโยงและมีประสิทธิภาพ 6) ทักษะการใช้ประโยชน์และ การใช้ข้อมูลร่วมกัน เน้นการบริหารจัดการข้อมูลตามมาตรฐาน Open Data และสนับสนุนการบูร ณาการข้อมูลของหน่วยงาน และ 7) ทักษะความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ เกี่ยวข้องกับการ ป้องกัน ตรวจจับ และตอบสนองต่อภัยคุกคามไซเบอร์

จากข้อมูลข้างต้น สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะดิจิทัลที่สำคัญสำหรับการ ปฏิบัติงาน ออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการใช้งานเครื่องมือดิจิทัลใน ชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นความสามารถขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติงาน ครอบคลุมถึง ทักษะความเข้าใจ ทักษะการเข้าถึง ทักษะการใช้เครื่องมือดิจิทัล ทักษะการวิเคราะห์และประเมินผล รวมถึงทักษะการ สื่อสารและการนำเสนอข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ทักษะทางเทคนิค ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ เครื่องมือ ซอฟต์แวร์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่ซับซ้อนขึ้น รวมถึงมาตรการรักษาความปลอดภัยทาง ดิจิทัล ครอบคลุมถึงทักษะการสร้าง ทักษะการปฏิบัติตามและใช้กฎหมายด้านดิจิทัล ทักษะความ มั่นคงปลอดภัยทางดิจิทัล ทักษะการประยุกต์ใช้ ทักษะการสร้างสรรค์ และ 3) ทักษะข้ามสายงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการ เรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถปรับตัวและพัฒนาไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยีและ การทำงานในยุคดิจิทัล ครอบคลุมถึง ทักษะการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ทักษะความเป็นผู้นำด้าน ดิจิทัล ทักษะการบูรณาการ ทักษะการจัดการ ทักษะการทำงานร่วมกัน

การประยุกต์ใช้ทักษะดิจิทัลของบุคลากรสายสนับสนุนในสถาบันการศึกษา

บุคลากรสายสนับสนุนในสถาบันการศึกษาเป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนความสำเร็จของสถาบันการศึกษาในด้านการสนับสนุนการเรียนการสอน และด้านการบริหารจัดการ และการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สถาบันการศึกษาสามารถปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นัทกร ประจุศิลป์ และคณะ, 2565) โดยมีหน้าที่สัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้ทักษะดิจิทัลในการปฏิบัติงาน 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านธุรการและสารบรรณ มีบทบาทสำคัญในการใช้ระบบดิจิทัล ได้แก่ ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ (e-Saraban) เพื่อจัดเก็บและส่งต่อหนังสือราชการ ระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (DMS-Document Management System) ช่วยลดการใช้กระดาษและเพิ่มประสิทธิภาพการค้นหาเอกสาร ระบบจัดการประชุมออนไลน์ (Microsoft Teams, Zoom) เพื่อให้การประชุมสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวก ซึ่งทักษะดิจิทัลที่ประยุกต์ใช้ ประกอบไปด้วย ทักษะการเข้าใจ ที่ช่วยให้บุคลากรสามารถตระหนักถึงบทบาทของระบบดิจิทัลและผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีต่อกระบวนการทำงาน ทักษะการเข้าถึง ช่วยให้สามารถใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ และระบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการใช้ สนับสนุนความคล่องแคล่วในการทำงานกับซอฟต์แวร์ เช่น e-Saraban, DMS และแพลตฟอร์มการประชุมออนไลน์ ทักษะการสร้าง มีบทบาทในกระบวนการจัดทำเอกสารและการปรับแต่งเนื้อหาดิจิทัลให้เหมาะสมกับการใช้งาน ทักษะการจัดการ ช่วยให้สามารถบริหารจัดการเอกสารอย่างเป็นระบบและเพิ่มประสิทธิภาพการค้นหา ทักษะการสื่อสาร ส่งเสริมการถ่ายทอดข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์และแพลตฟอร์มประชุมออนไลน์ ทักษะการทำงานร่วมกัน มีส่วนสำคัญในการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อประสานงานและแลกเปลี่ยนข้อมูลในทีมได้อย่างราบรื่น และทักษะการปฏิบัติตามและใช้กฎหมายด้านดิจิทัล ช่วยให้บุคลากรสามารถใช้งานระบบดิจิทัลโดยคำนึงถึงข้อกำหนดด้านความปลอดภัยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2. ด้านการวางแผนงานและยุทธศาสตร์ มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบวิเคราะห์ข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์ (Business Intelligence - BI Tools) เพื่อช่วยวางแผนและตัดสินใจจากข้อมูลขนาดใหญ่ การใช้ Google Sheets หรือ Microsoft Excel ขั้นสูง ในการวิเคราะห์งบประมาณและวางแผนการดำเนินงาน รวมถึงการใช้ระบบติดตามแผนปฏิบัติการออนไลน์ เพื่อตรวจสอบความคืบหน้าของแผนงานต่าง ๆ ซึ่งทักษะดิจิทัลที่ประยุกต์ใช้ ประกอบไปด้วย ทักษะการเข้าใจ ที่ช่วยให้บุคลากรสามารถตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยีในการวิเคราะห์และตัดสินใจ ทักษะการเข้าถึง ทำให้สามารถใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์ เช่น BI Tools ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการใช้ สามารถใช้ซอฟต์แวร์ เช่น Google Sheets และ Microsoft Excel ขั้นสูงเพื่อวิเคราะห์งบประมาณและวางแผนดำเนินงาน ทักษะการสร้าง สนับสนุนกระบวนการจัดทำรายงานและสรุปผลเชิงยุทธศาสตร์ ทักษะการวิเคราะห์ ช่วยให้สามารถแปลผลข้อมูลจากระบบวิเคราะห์ต่าง ๆ เพื่อใช้ในการตัดสินใจอย่างแม่นยำ ทักษะการจัดการ ช่วยบริหารจัดการข้อมูลและติดตามแผนปฏิบัติการออนไลน์อย่างเป็นระบบ ทักษะการประยุกต์ใช้ ทำให้สามารถเลือกใช้

เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการติดตามและประเมินผล ทักษะการสื่อสาร สนับสนุนการนำเสนอข้อมูล และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ทักษะการทำงานร่วมกัน ช่วยให้ทีมงานสามารถประสานงานและดำเนินการตามแผนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทักษะการปฏิบัติตาม และใช้กฎหมายด้านดิจิทัล ช่วยให้บุคลากรสามารถใช้งานระบบดิจิทัลโดยคำนึงถึงข้อกำหนดด้านความปลอดภัยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3. ด้านบริหารงานบุคคล มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในหลายด้าน ได้แก่ ระบบสารสนเทศบุคลากร (HRIS - Human Resource Information System) เพื่อจัดการข้อมูลบุคลากร ระบบ E-Learning สำหรับอบรมและพัฒนาศักยภาพบุคลากร แพลตฟอร์มการสมัครงานออนไลน์ ช่วยเพิ่มความสะดวกในการคัดเลือกบุคลากร ซึ่งทักษะดิจิทัลที่ประยุกต์ใช้ ประกอบไปด้วย ทักษะการเข้าใจ ช่วยให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของระบบดิจิทัล เช่น HRIS และ E-Learning ทักษะการเข้าถึง สนับสนุนการใช้ระบบจัดการข้อมูลบุคลากรและแพลตฟอร์มสมัครงานออนไลน์ ทักษะการใช้ ช่วยให้สามารถดำเนินงานผ่านระบบดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้าง มีบทบาทในการพัฒนาเนื้อหาอบรมและออกแบบกระบวนการคัดเลือกบุคลากร ทักษะการวิเคราะห์ สนับสนุนการใช้ข้อมูลเพื่อปรับปรุงกระบวนการบริหารบุคลากร ทักษะการจัดการ ช่วยให้สามารถบริหารข้อมูลพนักงานและกระบวนการพัฒนาองค์กรได้อย่างเป็นระบบ ทักษะการประยุกต์ใช้ ทำให้สามารถเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลที่เหมาะสมกับงานบริหารบุคคล ทักษะการสื่อสาร สนับสนุนการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการประสานงานและติดต่อสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกัน มีบทบาทสำคัญในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลและการทำงานเป็นทีม และทักษะการปฏิบัติตามและใช้กฎหมายด้านดิจิทัล ช่วยให้บุคลากรสามารถใช้งานระบบดิจิทัลโดยคำนึงถึงข้อกำหนดด้านความปลอดภัยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

4. ด้านการคลังและการบริหารการเงิน มีการนำระบบดิจิทัลมาใช้เพื่อความโปร่งใสและลดข้อผิดพลาด เช่น ระบบการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (E-Finance System) ช่วยให้การเบิกจ่ายงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (e-GP) เพื่อความโปร่งใสในการดำเนินงาน การใช้ Mobile Banking และ E-Payment ช่วยอำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมทางการเงิน ซึ่งทักษะดิจิทัลที่ประยุกต์ใช้ ประกอบไปด้วย ทักษะการเข้าใจ ช่วยให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของระบบดิจิทัล เช่น E-Finance และ e-GP ทักษะการเข้าถึง สนับสนุนการใช้งานระบบการเงินและการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ทักษะการใช้ ทำให้สามารถดำเนินธุรกรรมผ่าน Mobile Banking และ E-Payment ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการวิเคราะห์ ช่วยตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินเพื่อลดความผิดพลาด ทักษะการจัดการ สนับสนุนการวางแผนงบประมาณและควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไปตามนโยบาย ทักษะการสื่อสาร มีบทบาทในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อติดต่อประสานงานด้านการเงิน ทักษะการทำงานร่วมกัน ช่วยให้สามารถประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ผ่านระบบดิจิทัล ทักษะการปฏิบัติตามและใช้กฎหมายด้านดิจิทัล ช่วยให้บุคลากรสามารถใช้งานระบบดิจิทัลโดยคำนึงถึงข้อกำหนดด้านความปลอดภัยและกฎหมายที่

เกี่ยวข้อง และทักษะความปลอดภัยทางดิจิทัล ช่วยป้องกันความเสี่ยงด้านไซเบอร์ในการทำธุรกรรมทางการเงิน

5. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ดูแลโครงสร้างพื้นฐานด้านไอทีของสถาบันพัฒนาและดูแลระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของสถาบัน มีการใช้เทคโนโลยี เช่น การจัดการระบบอีเมลขององค์กรและ Cloud Computing การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานของสถาบัน และการสนับสนุนด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ ซึ่งทักษะดิจิทัลที่ประยุกต์ใช้ ประกอบไปด้วย ทักษะการเข้าใจ ช่วยให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของระบบเครือข่าย ความเป็นส่วนตัว และข้อมูลของทางราชการ ทักษะการเข้าถึง สนับสนุนการใช้และบริหารจัดการระบบไอทีให้มีประสิทธิภาพ ทักษะการใช้ ทำให้สามารถปฏิบัติงานกับระบบต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ทักษะการสร้างมีบทบาทในการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงาน ทักษะการจัดการ สนับสนุนการดูแลจัดการโครงสร้างพื้นฐานด้านไอทีและเครือข่ายของสถาบัน ทักษะการสื่อสาร มีความสำคัญในการให้ประชาสัมพันธ์ ให้คำแนะนำและสนับสนุนด้านไอทีแก่บุคลากร ทักษะการทำงานร่วมกัน ช่วยให้สามารถบูรณาการระบบไอทีร่วมกับหน่วยงานอื่น ทักษะการปฏิบัติตามและใช้กฎหมายด้านดิจิทัล ช่วยให้การใช้งานเทคโนโลยีเป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ และทักษะความปลอดภัยทางดิจิทัล ช่วยป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์เพื่อรักษาความมั่นคงของระบบสารสนเทศ

6. ด้านการบริการนักศึกษา มีการใช้เทคโนโลยี เช่น แพลตฟอร์มลงทะเบียนกิจกรรมออนไลน์ เพื่อลดภาระงานเอกสาร ระบบแจ้งข่าวสารผ่านแอปพลิเคชัน Line Official ระบบให้คำปรึกษานักศึกษาออนไลน์ (E-Counseling) เพื่อสนับสนุนด้านสุขภาพจิตและการแนะแนวอาชีพ ซึ่งทักษะดิจิทัลที่ประยุกต์ใช้ ประกอบไปด้วย ทักษะการเข้าใจ เพื่อรับรู้ถึงความสำคัญของระบบดิจิทัลในการสนับสนุนการเรียนและพัฒนาการศึกษา ทักษะการเข้าถึง ช่วยให้สามารถใช้งานแพลตฟอร์มลงทะเบียนรายวิชาและกิจกรรมออนไลน์ และระบบแจ้งข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการใช้ ทำให้สามารถจัดการและใช้งานแอปพลิเคชัน Line Official และระบบ E-Counseling ได้อย่างเหมาะสม ทักษะการสร้าง สนับสนุนการพัฒนาและสร้างระบบหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้บริการ ทักษะการจัดการ มีบทบาทในการบริหารข้อมูลนักศึกษาและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทักษะการสื่อสาร ช่วยให้สามารถถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร และคำปรึกษาไปยังนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทักษะการปฏิบัติตามและใช้กฎหมายด้านดิจิทัล ช่วยให้บุคลากรสามารถใช้งานระบบดิจิทัลโดยคำนึงถึงข้อกำหนดด้านความปลอดภัยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

7. ด้านการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม มีการใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media) เช่น Facebook, YouTube, Instagram และ TikTok ถูกใช้เป็นช่องทางสำคัญในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมผ่านวิดีโอสั้น การถ่ายทอดสด (Live Streaming) และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมเว็บไซต์และบล็อก (Websites & Blogs) ใช้ในการเผยแพร่เนื้อหาด้านศิลปะ รวมถึงการถ่ายทำการแสดง ซึ่งทักษะดิจิทัลที่ประยุกต์ใช้ ประกอบไปด้วย ทักษะการเข้าใจ ช่วยให้สามารถเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเผยแพร่วัฒนธรรม ทักษะการเข้าถึง ทำให้สามารถใช้โซเชียลมีเดีย เช่น

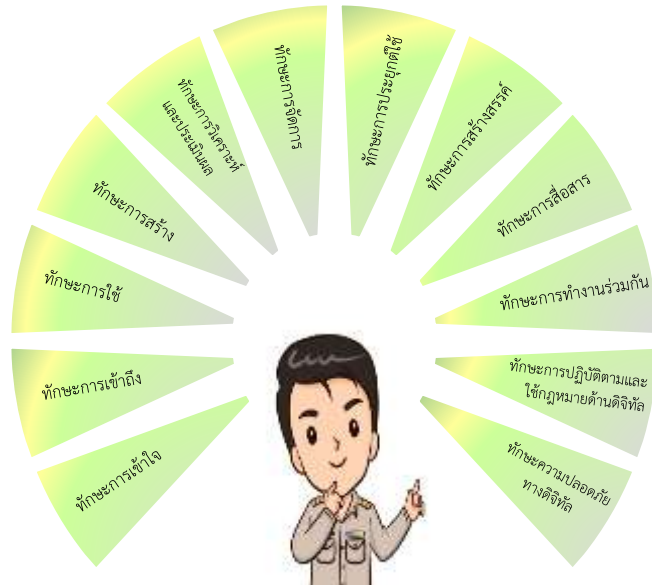
Facebook, YouTube, Instagram และ TikTok ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการใช้ ช่วยให้การจัดการแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นไปอย่างมืออาชีพ ทักษะการสร้าง สนับสนุนการผลิตเนื้อหาทางวัฒนธรรม เช่น วิดีโอสั้น การถ่ายทอดสด และบทความทางศิลปะ ทักษะการประยุกต์ใช้ ทำให้สามารถนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับการถ่ายทำการแสดง ทักษะการสร้างสรรค์ เป็นหัวใจสำคัญของการผลิตเนื้อหาที่น่าสนใจและดึงดูดผู้ชม ทักษะการสื่อสาร ช่วยให้การประชาสัมพันธ์กิจกรรมมีประสิทธิภาพ และทักษะการปฏิบัติตามและใช้กฎหมายด้านดิจิทัล ช่วยให้บุคลากรสามารถใช้งานระบบดิจิทัลโดยคำนึงถึงข้อกำหนดด้านความปลอดภัยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

สรุปผล

การประยุกต์ใช้ทักษะดิจิทัลของบุคลากรสายสนับสนุนในสถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จและความยั่งยืนขององค์กร การดำเนินงานของสถาบันในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการและการขับเคลื่อนเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลทั้งในด้านการสนับสนุนการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ความสามารถของบุคลากรในการใช้และบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการทำงานไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคุณภาพและความคล่องตัวในการดำเนินงานเท่านั้น แต่ยังสามารถถึงสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของสถาบันโดยรวม การจัดการและใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้สถาบันการศึกษาพัฒนาไปในทิศทางที่เป็นระบบ สอดคล้องกับแนวโน้มดิจิทัล และสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม คำถามที่สำคัญคือ สถาบันการศึกษาจะสามารถออกแบบและพัฒนากลยุทธ์ที่ส่งเสริมทักษะดิจิทัลของบุคลากรสายสนับสนุนให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีได้อย่างไร รวมถึงแนวทางใดที่จะช่วยให้บุคลากรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อการปฏิบัติงานและการพัฒนาองค์กร คำถามเหล่านี้ยังคงเป็นประเด็นที่ท้าทายและต้องการการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อสร้างแนวทางที่สามารถยกระดับศักยภาพของบุคลากรและเสริมสร้างความก้าวหน้าของสถาบันการศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างสมบูรณ์

องค์ความรู้ใหม่

ทักษะดิจิทัลที่บุคลากรสายสนับสนุนในสถาบันการศึกษานำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและเสริมสร้างศักยภาพในการดำเนินงานขององค์กร ทักษะเหล่านี้ครอบคลุมการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลในมิติต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการ การสื่อสาร และการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์ของสถาบันการศึกษาซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลและแนวโน้มของยุคสมัย โดยสามารถจำแนกออกเป็น 12 ทักษะหลัก ดังนี้

ภาพที่ 1 ทักษะดิจิทัลของบุคลากรสายสนับสนุนในสถาบันการศึกษา

1. ทักษะการเข้าใจ (Understand Skills) ความสามารถในการประเมินศักยภาพและผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อการปฏิบัติงาน เช่น เข้าใจระบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ และระบบวิเคราะห์ข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์ ตระหนักถึงความสำคัญของระบบดิจิทัล ความเป็นส่วนตัวและข้อมูลของทางราชการ

2. ทักษะการเข้าถึง (Access Skills) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเข้าถึงข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลาย การใช้เครื่องมือดิจิทัลและระบบสารสนเทศ เช่น e-Saraban, BI Tools และ HRIS ในการเข้าถึงข้อมูลและระบบการทำงาน

3. ทักษะการใช้ (Use Skills) ความชำนาญด้านเทคนิคในการใช้งานเครื่องมือดิจิทัล ตั้งแต่โปรแกรมพื้นฐานไปจนถึงเทคโนโลยีขั้นสูง รวมถึงการใช้ซอฟต์แวร์และแพลตฟอร์มดิจิทัลในการปฏิบัติงาน เช่น Cloud Computing และ Internet of Things (IoT), Google Sheets, Microsoft Excel ได้

4. ทักษะการสร้าง (Create Skills) ความสามารถในการผลิตและดัดแปลงเนื้อหาดิจิทัลให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและบริบทการใช้งาน รวมถึงการใช้เครื่องมือมัลติมีเดียและแพลตฟอร์ม Web 2.0 อย่างมีประสิทธิภาพ โดยครอบคลุมด้านต่าง ๆ เช่น การจัดทำเอกสารและการปรับแต่งเนื้อหาดิจิทัลให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และการใช้งาน การสร้างระบบหรือแพลตฟอร์มออนไลน์

5. ทักษะการวิเคราะห์ (Analysis Skills) ความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์สารสนเทศจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลและการอนุมาน

ข้อสรุปที่มีหลักฐานรองรับ และการแปลผลข้อมูลจากระบบวิเคราะห์ เช่น Big Data Analytics เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจอย่างแม่นยำ การใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนากระบวนการบริหารบุคลากร

6. ทักษะการจัดการ (Management Skills) ความสามารถในการจำแนก จัดลำดับ และบริหารจัดการสารสนเทศอย่างเป็นระบบ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและนโยบายองค์กร รวมถึงการจัดการเอกสาร ข้อมูลพนักงาน และแผนปฏิบัติการออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การบริหารโครงสร้างพื้นฐานด้านไอที และการจัดการข้อมูลนักศึกษาาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

7. ทักษะการประยุกต์ใช้ (Application Skills) ความสามารถในการใช้ความรู้เชิงทฤษฎี และประสบการณ์ปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาซับซ้อน และสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลในองค์กร รวมถึงการเลือกใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลที่เหมาะสมสำหรับการติดตาม ประเมินผล และบริหารบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ

8. ทักษะการสร้างสรรค์ (Creative Skills) – ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลและบริการดิจิทัลที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ รวมถึงการกำหนดมาตรฐานการให้บริการดิจิทัล เช่น ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมและบริการดิจิทัลที่ตอบโจทย์ผู้ใช้ และการสร้างสรรค์เนื้อหาที่น่าสนใจเพื่อดึงดูดผู้ชมอย่างมีประสิทธิภาพ

9. ทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) ความสามารถในการถ่ายทอดสารผ่านสื่อดิจิทัลให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และทำงานร่วมกันผ่านเทคโนโลยีออนไลน์ สนับสนุนการประชาสัมพันธ์ การให้คำปรึกษา และการประสานงานผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล รวมถึงการนำเสนอข้อมูลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีประสิทธิภาพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์และการประชุมออนไลน์

10. ทักษะการทำงานร่วมกัน (Collaboration Skills) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการบริหารจัดการร่วมกัน สนับสนุนการประสานงานภายในและระหว่างหน่วยงานผ่านระบบดิจิทัล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

11. ทักษะการปฏิบัติตามกฎหมายดิจิทัล (Digital Governance Skills) ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมาภิบาลดิจิทัล กฎหมายความเป็นส่วนตัว และมาตรฐานความมั่นคงดิจิทัล สนับสนุนการใช้งานเทคโนโลยีให้เป็นไปตามกฎระเบียบ

12. ทักษะความปลอดภัยทางดิจิทัล (Digital Security Skills) ความสามารถในการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ จัดการความเสี่ยงด้านดิจิทัล และรักษาความปลอดภัยของข้อมูล ช่วยป้องกันความเสี่ยงไซเบอร์ในการทำธุรกรรมทางการเงินและการดำเนินงานองค์กร เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของระบบสารสนเทศ

เอกสารอ้างอิง

- จักรกริช มีสี และทวนทอง เขาวกิริตพิงศ์. (2566). แนวทางการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลเพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. *วารสารสหวิทยาการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์*, 13(1), 1-21.
- นัทกร ประจุติลปะ, วันชัย ปานจันทร์, อรไท ชั่วเจริญ และนวลละออ แสงสุข. (2565). รูปแบบการพัฒนาบุคลากรสายสนับสนุนในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐให้มีศักยภาพสูง. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 35(2), 48-62.
- พระมหาไทยน้อย ญาณเมธี (สลางสิงห์) และพระศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง). (2564). การปรับตัวองค์กรภาครัฐสู่ยุคความเป็นรัฐบาลดิจิทัล. *วารสารวิชาการธรรมทรรคน์*, 21(3), 289-299.
- ยงยุทธ สงพะโยม. (2565). *กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในยุคปกติใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. (2561). *คู่มือพลเมืองดิจิทัล*. กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน) และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. (2557). *มาตรฐานสมรรถนะด้านการใช้ดิจิทัล*. กรุงเทพฯ : สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2567). *คู่มือการดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ พ.ศ. 2566-2570*. นนทบุรี : สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน.
- โสมวลี ชยามฤต. (2564). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับยุคดิจิทัลขององค์การภาครัฐและเอกชน. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 38-50.
- อารีรัตน์ สายทอง. (2562). การพัฒนาบุคลากรสายสนับสนุนของคณะศึกษาศาสตร์ กับการส่งเสริมการบริหารงานของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 19(2), 162-177.
- Bawden, D. (2001). Information and digital literacies; a review of concepts. *Journal of Documentation*, 57(2), 218-259.
- Chinien, C. & Boutin, F. (2011). *Defining essential digital skills in the Canadian workplace*. (Final report). Retrieved from <https://search.gesis.org/publication/zis-ChinienBoutin2011Defining>
- Hobbs, R. (2011). Empowering Learners with Digital and Media Literacy. *Knowledge Quest*, 39(5), 12-17.
- Jun, F. & Pow, J. (2011). Fostering Digital Literacy through Web-Based Collaborative Inquiry Learning-A Case Study. *Journal of Information Technology Education*, 10(1), 57-71.
- Kempster Group. (2008). *California ICT Digital Literacy Assessments and Curriculum Framework*. California : California Emerging Technology Fund.

Khan, S. A. & Waheed, A. (2015). Digital Literacy Practices for Library Users at Government College University Libraries, Lahore. *Pakistan Library & Information Science Journal*, 46(4), 50-54.

Kiss, M. (2017). *Digital skills in the EU labour market*. Brussels : European Union.

Van Laar, E., Van Deursen, A. J. A. M., Van Dijk, J. A. G. M. & De Haan, J. (2017). The relation between 21st-century skills and digital skills: A systematic literature review. *Computers in Human Behavior Journal*, 72, 577-588.

การเรียนรู้จากประสบการณ์: กระบวนการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ทางด้าน นาฏศิลป์โดยการลงมือปฏิบัติ

Experiential Learning: A Process for Promoting and Developing
Learning Dance through Hands-on Practice

ประวิทย์ ฤทธิบูลย์¹ และปิยวดี มากพา²
Pravit Rittibul and Piyawadee Makpa

Received: February 23, 2025

Revised: April 29, 2025

Accepted: December 09, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอแนวคิดและกระบวนการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ที่เกิดจากการเรียนรู้โดยได้ลงมือปฏิบัติจริง ในการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติโดยดึงเอาประสบการณ์ในอดีตมาใช้ จากนั้นจึงส่งเสริมให้ใคร่ครวญประสบการณ์นี้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการสร้างความรู้ใหม่จากชีวิต การทำงาน และการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) การสร้างประสบการณ์ เป็นการกระตุ้นให้บุคคลได้เรียนรู้และรับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม 2) การสังเกตอย่างไตร่ตรอง เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้คนมองเห็นความแตกต่างในมุมมองอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ แล้วไตร่ตรองแนวคิด 3) การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม เป็นการสรุปความรู้ผ่านการสังเกตและการไตร่ตรองโดยบูรณาการสิ่งที่รับรู้เข้ากับทฤษฎีซึ่งสมเหตุสมผล 4) การลงมือทดลอง เป็นการนำหลักการสรุปไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ใหม่

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, รูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์, การพัฒนาการเรียนรู้เรียนนาฏศิลป์

Abstract

This academic article aimed to present the concept and process of experiential learning, derived from hands-on practice, in order to create a learning model that enabled learners to construct knowledge, skills, and attitudes by drawing upon past experiences. It then encouraged reflection on these experiences to

¹ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี: Rajamangala University of Technology Thanyaburi

² มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: Srinakharinwirot University

Corresponding author, e-mail: Pravit@rmutt.ac.th, Tel. 081-2535439

develop learning in dance, which was a form of constructing new knowledge from life, work, and learning. The learning process consisted of the following steps: 1) creating experiences involved stimulating individuals to learn and gain tangible experiences; 2) reflective observation was a learning process that allowed people to see different perspectives related to a situation and then reflect on those ideas; 3) abstraction was the process of summarizing knowledge through observation and reflection, integrating perceived information with logical theories; 4) experimentation involved applying conclusions to new situations.

Keywords: learning management, experiential learning model, development of dance learning

บทนำ

การจัดการศึกษาด้านนาฏศิลป์ที่ผ่านมาเป็นไปตามหลักปรัชญาานิรันตรนิยม (Perennialism) ที่เน้นผู้สอนเป็นสำคัญเนื่องจากสรรพวิชาความรู้มาจากตัวผู้สอน เพราะนาฏศิลป์เน้นการถ่ายทอดความรู้ โดยการสืบทอดจากตัวบุคคลสู่บุคคลมากกว่าตำราหรือหนังสือ การจัดการองค์ความรู้จากบรมครูผู้สอนในศาสตร์คือบุคคลที่ได้รับการยกย่องในวิชาชีพว่ามีความเป็นเลิศในการสร้างสรรค์ และพัฒนาองค์ความรู้ ซึ่งองค์ความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นสมบัติทางการศึกษาที่นำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางด้านนาฏศิลป์ อีกทั้งนาฏศิลป์เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของวัฒนธรรม ในอดีตนาฏศิลป์เป็นเครื่องราชูปโภคของพระมหากษัตริย์ มีไว้เพื่อสำหรับการขับกล่อม ถวายความผ่อนคลาย และเพื่อความสำราญพระราชหฤทัยของพระมหากษัตริย์ ราชวงศ์ และขุนนางชั้นผู้ใหญ่ ต่อมานาฏศิลป์พัฒนาไปเป็นศาสตร์ที่พระราชโอรส พระราชธิดา กุลบุตร และกุลธิดา ต้องเรียนเพื่อพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ นาฏศิลป์เป็นศาสตร์ที่รวมสรรพวิชาไว้ จึงเป็นวิชาสำคัญที่ทุกคนต้องศึกษา นอกจากนั้นนาฏศิลป์เป็นภาษาสากลที่ทุกชาติ ทุกภาษา เข้าใจได้ด้วยอารมณ์และความรู้สึก รับรู้ถึงสภาวะแห่งอารมณ์ ทั้งหมดความนี้เรียกว่า “สุนทรียรส คือ รสแห่งความงาม” (มาโนช บุญทองเล็ก, 2558) การสอนนาฏศิลป์เป็นสาระวิชาที่เอื้อต่อการปลูกฝังความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการทางศิลปะของผู้เรียน ชื่นชมความงาม และคุณค่ากิจกรรมทางศิลปะจึงส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ จึงมีส่วนช่วยในการพัฒนาร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมของผู้เรียน และส่งเสริมการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเอง เพื่อเป็นรากฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) การจัดการเรียนรู้ทางด้านนาฏศิลป์ในระบบการศึกษาปัจจุบันได้นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมการสอนเข้ามา มีบทบาทอย่างแพร่หลาย เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมอันพึงประสงค์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นได้บรรลุผลตามที่คาดหวัง จากการศึกษาสภาพในปัจจุบันการเรียนนาฏศิลป์หลักสูตรมีการกำหนดให้ผู้เรียนได้บูรณาการทั้งในด้านเนื้อหาที่เป็นทฤษฎีและทักษะปฏิบัติ โดยผู้สอนจะทำหน้าที่

บรรยายเนื้อหา และถ่ายทอดทักษะด้านปฏิบัติโดยการสาธิตและให้ผู้เรียนอาศัยความจำจากการปฏิบัติเลียนแบบเป็นหลัก และให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้เรียนที่มีพื้นฐานเดิมก็จะพัฒนาการเรียนรู้ได้มากกว่า แต่ถ้าผู้เรียนไม่สนใจในการสังเกต หรือขาดการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง อาจส่งผลให้ตามเนื้อหาไม่ทัน ปฏิบัติไม่ได้ และมีความรู้สึกว่าการปฏิบัติทางยากเกินไปจะส่งผลให้ผู้เรียนนั้นเกิดความเบื่อหน่ายทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์หรือเป้าหมายของผู้สอนที่ได้กำหนดไว้ (วิรตี จินตะไล และปรวัน แพทยานนท์, 2561) จึงทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้มีการกำหนดกลยุทธ์และแนวทางในการพัฒนามนุษย์ให้มีทักษะความจำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่ง Mintzberg ได้กล่าวว่า กลยุทธ์เป็นวิธีการที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางหรือเป็นแนวทางการดำเนินงานในอนาคตหรือเป็นวิถีทางในการที่ก้าวเดินเพื่อไปให้ถึงที่หมายได้อย่างรวดเร็ว (วลิตา อุ่นเรือน และ Keith D. Aytch, 2566) จากการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางด้านนาฏศิลป์ และบริบทในการเปลี่ยนแปลง การจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ที่มีอยู่ในตัวบุคคลจึงเป็นปัจจัยที่ผู้เขียนเล็งเห็นและให้ความสำคัญที่นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนเชิงรุก เพราะการจัดการความรู้จากประสบการณ์ส่งผลในการกระตุ้นในการรับรู้และการตัดสินใจของผู้เรียนเกี่ยวกับประสบการณ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การสั่งสมความสามารถในการบริหารจัดการที่แข็งแกร่ง นี่คือการสัมพันธ์ที่ควรค่าแก่การสัมผัส มันสามารถมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ รวมถึงการยอมรับและการปฏิเสธ (Kolb, D.A., 1984) การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นวงจรประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจะนำประสบการณ์มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้ คิด และลงมือปฏิบัติได้เองในทุกขั้นตอน โดยผู้สอนและผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการสร้างความรู้ใหม่ โดยเริ่มจากการรับรู้ปัญหา คิดหาแนวทางแก้ไข ปรับเปลี่ยนตนเองตามกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถทำให้ปฏิบัติในสถานการณ์ใหม่ ๆ (Dewey, J., 1997) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการสร้างความรู้ ทักษะและเจตคติใหม่ โดยการนำประสบการณ์ ความรู้เดิม หรือสิ่งที่ได้เรียนรู้ผ่านมา นำมากระตุ้นให้สะท้อนคิดเกี่ยวกับประสบการณ์นั้น ๆ ออกมาเพื่อเป็นองค์ความรู้ใหม่ โดยมีผู้สอนคอยกระตุ้นและทำให้ผู้เรียนได้มีการสร้างความเข้าใจและให้เหตุผลต่อประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้โดยใช้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เพื่อนำมาสังเคราะห์ และประเมินองค์ความรู้โดยใช้วารณญาณความเป็นตัวเองและความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละบุคคล (Evan, N., 1994) ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นการให้ความหมายใหม่ต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเจตคติใหม่ ซึ่งในกระบวนการพัฒนาบุคคลนั้นต้องใช้ทั้งการเรียนรู้ประสบการณ์ ผู้เขียนจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของกระบวนการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์มาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทางด้านนาฏศิลป์ นำเสนอแนวคิด วิธีการ รูปแบบที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเสริมสร้างและปรับเปลี่ยนผู้เรียนที่พึงประสงค์

การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning)

การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นการเรียนรู้ที่มีรากฐานมาตั้งแต่เริ่มการเกิดของมนุษยชาติ โดยมีการกล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ภาพของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ที่มารวมกลุ่มกันเพื่อหาวิธีวิธีการล่าสัตว์ติดดาบรพีให้กับบรรดาสมาชิกกรุ่นเยาว์ได้ชมกัน ซึ่งก็ยังคงมีการสาธิตให้ดูรวมถึงการให้ลองปฏิบัติจริง จนกระทั่งสามารถรอดพ้นจากการถูกสัตว์เหล่านั้นทำร้ายและกลายเป็นอาหาร กลุ่มคนเหล่านั้นถือได้ว่าเป็นผู้ที่เรียนรู้วิธีการล่าสัตว์ได้เป็นอย่างดีและสามารถเป็นแบบอย่างและถ่ายทอดวิธีการให้กับรุ่นต่อ ๆ ไปได้จดจำเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการออกล่าหาอาหารด้วยตนเอง การเรียนรู้จากการกระทำจึงเป็นการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก (Trial and Error) โดยมีการประเมินผลที่ชัดเจน คือ การถูกสัตว์ฆ่าตายหรืออยู่รอดในการดำเนินชีวิตสำหรับคนในยุคหนึ่ง ๆ จึงได้เกิดการเรียนรู้กันว่าการศึกษาจากประสบการณ์นั้นเป็นการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน จากเพื่อนสู่เพื่อน จากผู้รู้ไปสู่ผู้เรียนรู้ จนเกิดเป็นการถ่ายทอดความรู้หลาย ๆ ลักษณะ

ดังนั้นขอบข่ายของการเรียนรู้จากประสบการณ์จึงมีนิยามที่กว้างมากในทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ โดยมีความเชื่อซึ่งเกิดจากการคิดค้น การทดลองปฏิบัติจริงของนักทฤษฎี นักการศึกษา และผู้นำการเปลี่ยนแปลงต่างก็ระบุมุมมองที่สอดคล้อง และสัมพันธ์กับสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์แทบทั้งสิ้นและทฤษฎีการเรียนรู้หลายทฤษฎีได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ เช่น งานของนักมานุษยวิทยา อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ซึ่งใช้เป็นทฤษฎีของการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นพื้นฐานสนับสนุนนักจิตวิทยาชาวสวิส ของ เปียเจท์ (Jean Piaget) ใช้ทฤษฎีนี้กับงานเกี่ยวกับขั้นตอนพัฒนาการทั้งสี่ในการเติบโตของมนุษย์ (The Four Developmental Stages of Human Growth) การศึกษาสรุปว่าการพัฒนามนุษย์เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมโดยรอบ บุคคลสำคัญที่ก่อให้เกิดทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่สำคัญได้แก่ John Dewey (จอห์น ดีวอี้), Jean Piaget (ซอง เปียเจท์), Kurt Lewin (เคิร์ต เลวิน) และ David Kolb (เคิร์ต เลวิน) ต่อเนื่องกันมาตามลำดับ

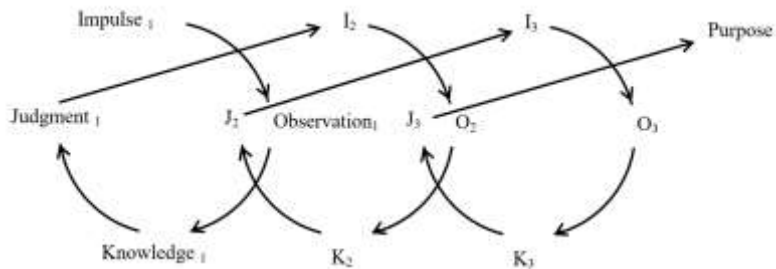
ความหมายการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning)

การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) คือ กระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติด้วยการนำเอาประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาบูรณาการเพื่อสร้างการเรียนรู้และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ ๆ โดยได้ลงมือปฏิบัติจริง แล้วกระตุ้นสะท้อนให้เกิดเป็นประสบการณ์นั้น ๆ ออกมาเพื่อเป็นความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากการศึกษา การดำเนินชีวิต และการทำงาน Kolb, D.A. (1984) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เป็นการสร้างความรู้จากการสังเกตโดยการปรับเปลี่ยนของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง นำมาสะท้อนไตร่ตรองทางความคิด และสรุปเป็นความคิดรวบยอดนำไปปฏิบัติ สอดคล้องกับ Craig, R. (1987) การเรียนรู้จากประสบการณ์ ของแต่ละบุคคลเกิดจากความรู้ที่ได้สังเกตและถูกกระตุ้นให้ลงมือปฏิบัติในกิจกรรม

อย่างมีส่วนร่วม ผ่านการวิเคราะห์ที่ไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล และสามารถตอบคำถามได้ด้วยตัวเอง และ Evan, N. (1994) กล่าวว่าความรู้และทักษะที่ได้รับเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ จนกลายเป็นบทเรียนจากการลงมือปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกัน การเรียนรู้จากการอ่านหนังสือ จากการเข้ารับฟังการสัมมนา การเรียนรู้จากการลองผิดลองถูกในการทดลอง นับว่าเป็นประสบการณ์และวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย และนงนุช เสือพุมิ, วัลลณี นาคศรี สังข์ และประไพพิศ สิงหเสม (2560) การเรียนรู้จากประสบการณ์หรือการเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนได้มีโอกาสรับประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียนรู้ก่อนแล้ว ได้รับการกระตุ้นหรือให้ผู้เรียนย้อนกลับไปสังเกต ทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นให้สะท้อนสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากประสบการณ์ออกมาเพื่อพัฒนาทักษะ เจตคติหรือวิธีคิดใหม่ ๆ เพื่อสามารถนำไปทดลองและประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ต่อไป จากแนวคิดดังกล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้โดยได้ลงมือปฏิบัติจริง ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติโดยนำมาจากประสบการณ์เดิม แล้วกระตุ้นสะท้อนให้เกิดเป็นประสบการณ์นั้น ๆ ออกมาเพื่อเป็นความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งเกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิต การทำงาน และการศึกษา

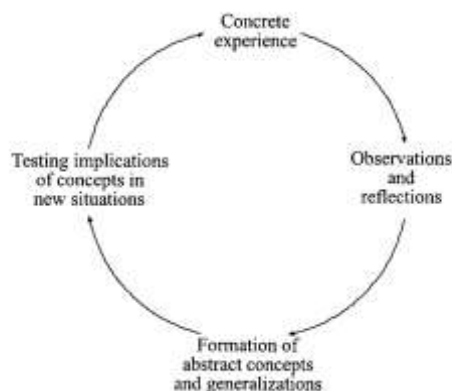
แนวคิดกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์

จากการศึกษาของ Dewey ในต้นปีคริสต์ศตวรรษที่ 1900 ซึ่งได้เผยแพร่ผลงานโดยตรงเกี่ยวกับเรื่องราวของประสบการณ์ซึ่งถือเป็นเครื่องมือในการศึกษาความเชื่อของเขาเรื่อง การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Learning by Doing) ที่ปัจจุบันประโยชน์นี้มีการยกมาใช้ในการศึกษาโดย นำมาพัฒนาเป็นรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความหลากหลายของ ประสบการณ์ของมนุษย์และสำคัญต่อการสนับสนุนมุมมองนักการศึกษาว่าประสบการณ์เป็นสิ่งที่ ผู้เรียนเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่ง จอห์น ดีวอี้ (John Dewey) เชื่อว่า ประสบการณ์เรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ แล้วสามารถสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วนำไปเพื่อตัดสินใจว่าสิ่งไหนที่สามารถใช้ประโยชน์หรือความสำคัญที่จะนำมาใช้เป็น บทเรียนในการปรับปรุงและพัฒนาในกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไป (Dewey, J., 1997) และจากความคิด นั้นก่อให้เกิดแรงกระตุ้นในการเรียนรู้ต่อไป เชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดจากการปฏิบัติจริง ใน กระบวนการเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาของ Dewey เป็นลักษณะวงจรการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกันอย่าง ต่อเนื่องคือ ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติในการสร้างแรงกระตุ้น (Impulse) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สร้างแนวคิด หรือแรงบันดาลใจให้ผู้เรียน ขั้นการสังเกตสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น (Observation) ที่ส่งผลให้เกิดขึ้น ที่นำสิ่งที่พบเห็นในสถานการณ์ต่าง ๆ ในอดีตมาการสรุปเป็นความรู้ (Knowledge) เพื่อนำไป ตัดสินใจในการประยุกต์ใช้ (Judgment) เป็นกระบวนการที่ใช้การสังเกตอย่างรอบคอบและความรู้ ที่กลั่นกรองมาเพื่อประเมินและทำความเข้าใจสถานการณ์ใหม่

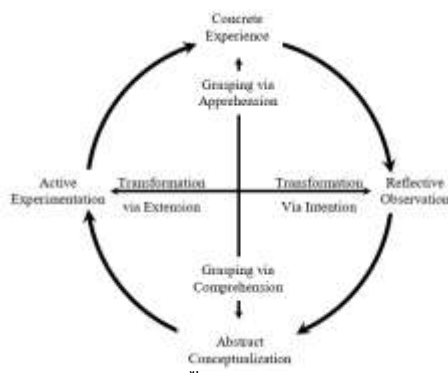
ภาพที่ 1 กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ตามแนวคิดของ Dewey
ที่มา: Kolb, D.A. (1984)

แนวคิดของ Lewin ได้ใช้มุมมองของ Dewey นำมาพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่มีความเชื่อว่าประสบการณ์สามารถสร้างการเรียนรู้ที่มากขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาตนเองหรือบุคคลอื่น ๆ ได้ ซึ่ง Lewin มีมุมมองที่สำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือ การเรียนรู้เป็นรูปธรรมของการนำประสบการณ์ที่เป็นนามธรรมมาใช้ในสถานการณ์เฉพาะหน้าประสบการณ์ของบุคคลนับเป็นจุดเน้นของการเรียนรู้ที่มีความหมาย เพื่อนำไปสู่การความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรม ในขณะที่ส่วนที่เป็นรูปธรรม คือ การแบ่งปันรูปธรรมเชิงประจักษ์เพื่อการทดสอบความหมายและความถูกต้องของความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ ประการที่สอง คือ การเรียนรู้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการทดลองการฝึกอบรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการสะท้อนกลับ Lewin เน้นถึงความสำคัญของการกระทำหรืออันมีส่วนร่วมเพื่อเรียนรู้ทักษะและทัศนคติใหม่ ๆ ซึ่งจะทำให้รูปแบบพฤติกรรมมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น การเรียนรู้จะสัมฤทธิ์ผลมากที่สุดในกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์กัน และสะท้อนออกมาเป็นประสบการณ์ร่วมกัน กระบวนการเรียนรู้ของ Lewin ประกอบด้วยวงจร 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม (Concrete Experience) ขั้นตอนการสังเกตและสะท้อนผล การสังเกต (Observation) ขั้นตอนการก่อตัวของแนวคิดเชิงนามธรรมและหลักการทั่วไป (Forming abstract) และขั้นตอนการทดสอบความหมายของแนวคิดในสถานการณ์ใหม่ ๆ (Testing in New Situation) (Kolb, D.A., 1984)

ภาพที่ 2 กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ตามแนวคิดของ Lewin
ที่มา: Kolb, D.A., (1984)

แนวคิดของ Kolb นำเสนอรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่มีแก่นักการศึกษาหรืองานวิจัยทางการศึกษาใช้อ้างอิงที่นำไปกำหนดการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการสร้างความรู้โดยพัฒนาและอ้างอิงมาจาก Lewin, Dewey และ Piaget Kolb นำมาอธิบายไว้ว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์มีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ 1) สร้างประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม ทำผู้คนได้สัมผัสกับประสบการณ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม 2) การสังเกตอย่างไตร่ตรอง เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้คนมองเห็นความหลากหลายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ แล้วไตร่ตรองแนวคิด 3) การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม เป็นการสรุปความรู้ผ่านการสังเกตและการไตร่ตรองโดยใช้สิ่งที่รับรู้เข้ากับทฤษฎีได้อย่างสมเหตุสมผล 4) การลงมือทดลอง เป็นการหลักการสรุปไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ใหม่

ที่มา: Kolb, D.A. (1984)

จากแนวคิดกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์อาจกล่าวโดยสรุปตามแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการ และองค์ประกอบของการเรียนรู้จากประสบการณ์ตามแนวคิดของ Dewey คือ เป็นกระบวนการหาเหตุผล และบูรณาการระหว่างประสบการณ์กับความคิดรวบยอด การสังเกต และการปฏิบัติก่อให้เกิดการเรียนรู้ต่อไปมีกระบวนการคือ การลงมือปฏิบัติในการสร้างแรงกระตุ้น การสังเกตสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดความรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ ในมุมมองประเด็นของ Lewin เชื่อว่าประสบการณ์นั้นนำไปสู่การเรียนรู้ที่ดีขึ้น มีแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการเกี่ยวกับประสบการณ์ ได้แก่ การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการประยุกต์ประสบการณ์เชิงนามธรรมมาใช้กับประสบการณ์ของผู้คน คือ การเรียนรู้ที่มีความหมายซึ่งนำไปสู่แนวคิดที่เป็นนามธรรม และประการต่อมา คือ การเรียนรู้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการทดลองเป็นกระบวนการสะท้อนกลับของพฤติกรรม กระบวนการของ Lewin ประกอบด้วย ขั้นตอนสร้างประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม ขั้นตอนสังเกตอย่างไตร่ตรอง และสะท้อนผลการสังเกต ขั้นตอนแนวคิดเชิงนามธรรม และขั้นลงมือในการทดสอบความหมายของแนวคิดในสถานการณ์ใหม่ ๆ และแนวคิดของ Kolb มีกระบวนการ คือ ขั้นตอนสร้างประสบการณ์ ขั้นสังเกตปฏิบัติตอบสนอง ขั้นมนทัศน์เชิงนามธรรม และขั้นทดลอง

ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

เดวิด โคลบ (David Kolb) ได้นำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่มีการพัฒนาและมักมีนักการศึกษาหรืองานวิจัยทางการศึกษานำไปใช้ในการอ้างอิงถึงจนถึงปัจจุบัน โดย Kolb, D.A. (1984) ได้กล่าวถึงลักษณะและความสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการที่เกิดในตัวผู้เรียนเป็นวงจรแห่งการเรียนรู้โดยอาจจะเริ่มจากจุดใดจุดหนึ่งของวงจรแห่งการเรียนรู้ก็ได้ แต่ต้องดำเนินการให้ครบวงจรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้นำเสนอและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง มีลักษณะสำคัญ 4 อย่าง ดังนี้

1. ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning experience) เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อผู้เรียนที่สร้างขึ้น สามารถใช้ในการจัดระเบียบและสร้างความสัมพันธ์อันทรงคุณค่าจากประสบการณ์ใดที่อาจมีผลกระทบสามารถเรียนรู้ต่อไปได้ทั้งในแง่ของการยอมรับและการปฏิเสธ

2. การสังเกต และการไตร่ตรอง (Observe and reflect) การเรียนรู้ที่ดีที่สุดโดยให้ผู้เรียนได้มีการสะท้อนกลับ มีการไตร่ตรองประสบการณ์ที่ได้รับ เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาว่า สิ่งใดเป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์

3. การพิจารณาถึงความเห็น และการสร้างแนวคิด (Generalize and Conceptualize) เป็นการรวบรวมความรู้เพื่อสร้างกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอื่น ๆ ที่ได้จากประสบการณ์ในอดีตและความรู้ที่ได้จากการกระทำหรือได้รับมาหรือการได้รับความรู้จากข้อมูลจากครูผู้สอน การสนทนาพูดคุย แล้วนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดของตนเอง

4. การตรวจสอบและการบูรณาการ (Experiment and Integrate) เป็นสิ่งท้าทายที่สุดคือการฝึกปฏิบัติจริง เป็นการทดลอง ฝึกปฏิบัติ และตรวจสอบ เพื่อการลองผิดลองถูก เป็นการตรวจสอบแนวคิดหาความจริงในสถานที่แตกต่างกัน และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ Kolb ยังได้จำแนก ผู้เรียน ออกเป็น 4 ประเภทภายใต้ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory or ELT) ดังนี้

1. ผู้เรียนที่มีความคิดหลากหลายมุมมอง (Divergent knowledge)
2. ผู้เรียนที่มีความคิดซึมซับ (Assimilative knowledge)
3. ผู้เรียนที่มีความคิดแบบสรุป (Convergent knowledge)
4. ผู้เรียนที่มีความคิดแบบปรับตัว (Accommodative knowledge)

ผู้เรียนที่มีความคิดหลากหลายมุมมอง (Divergent knowledge) จะเรียนรู้ได้ดีระหว่างขั้นการสร้างประสบการณ์ (Concrete experience) และขั้นการสะท้อน Convergent Knowledge Assimilative Knowledge Accommodative Knowledge Concrete Experience Reflective Observation Active Experimentation Abstract Conceptualization Divergent Knowledge การเรียนรู้ (Reflective observation) ผู้เรียนที่มีความคิดซึมซับ (Assimilative knowledge) จะเรียนรู้ได้ดีระหว่างขั้นการสะท้อนการเรียนรู้ (Reflective observation) และขั้นการสรุปองค์ความรู้ (Abstract conceptualization) ผู้เรียนที่มีความคิดแบบปรับตัว

(Accommodative knowledge) จะเรียนรู้ได้ดีระหว่างขั้นการสรุปองค์ความรู้ (Abstract conceptualization) และขั้นการประยุกต์ใช้ความรู้ (Active experimentation) และผู้เรียนที่มีความคิดแบบสรุป (Convergent knowledge) จะเรียนรู้ได้ดีในระหว่างขั้นการประยุกต์ใช้ความรู้ (Active experimentation) และขั้นการสร้างประสบการณ์ (Concrete experience)

บทบาทสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุกจากประสบการณ์ในยุคปัจจุบัน

บทบาทของผู้เรียน และผู้สอนในการเรียนนวัตศิลป์โดยทั่วไปในการปฏิบัติจะใช้วิธีการสอนแบบสาธิตและฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยการปฏิบัติซ้ำ ๆ จนกระทั่งผู้เรียนสามารถจดจำเนื้อหาและท่าทางได้ หลังจากนั้นผู้สอนจะสอดแทรกเทคนิคกลวิธีให้ผู้เรียนได้ฝึกการสังเกตท่าทางของตนเอง และสามารถปรับให้ตรงตามยิ่งขึ้นซึ่งอาจจะเป็นแค่บุคคลบางกลุ่มที่ได้รับ ในปัจจุบัน นวัตศิลป์มีการกำหนดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในเนื้อหาทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ โดยความรู้ทางทฤษฎีผู้สอนมักอธิบายตามรายละเอียดตามเนื้อหาในหนังสือส่วนในด้านทักษะปฏิบัติจะเกิดจากการจดจำท่าทางจากการเลียนแบบผู้สอนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแน่นอนว่าจะต้องมีผู้เรียนบางกลุ่มที่มีทักษะหรือมีความตั้งใจอยากเรียนรู้เพื่อที่จะพัฒนาตนเอง และก็จะมีส่วนที่ไม่สนใจในกระบวนการสอนของผู้สอน เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในบทเรียน และมองว่าสิ่งที่ปฏิบัติอยู่เป็นเรื่องยากที่จะทำได้ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนนวัตศิลป์โดยรวมอยู่ในระดับที่ไม่ดี หรือไม่เป็นไปตามที่ต้องการของผู้สอน ผู้เขียนจึงได้วิเคราะห์และนำเสนอแนวทาง และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ตามบทบาทของผู้สอนในฐานะเป็นผู้เตรียมการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียนในฐานะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ จากการสังเคราะห์จากนักการศึกษาหลายท่านดังนี้ (Joyce, B. & Shower, B., 1992; DuFour, R. et al., 2006; Bakir, S., 2014; ทิศนา แชมมณี, 2558)

1. ผู้สอนจัดประสบการณ์การเรียนรู้เฉพาะเจาะจงเพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับสิ่งที่ได้เรียนรู้
2. ผู้เรียนไตร่ตรองและอภิปรายร่วมกันถึงสิ่งที่เคยประสบมา หรือเกิดขึ้นในสถานการณ์การเรียนรู้นั้นๆ
3. ผู้เรียนสร้างแนวคิด/หลักการ/สมมติฐานจากประสบการณ์ที่ได้รับ
4. ผู้เรียนใช้แนวคิด/หลักการ/สมมติฐานต่างๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อทดลองหรือประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ใหม่ ๆ
5. ผู้สอนมีการติดตามผล และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนผลการทดลอง/ประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อขยายขอบเขตของการเรียนรู้ หรือปรับเปลี่ยนความคิด/ หลักการ/ สมมติฐานต่าง ๆ ตามความเหมาะสม
6. ผู้สอนมีการวัดและประเมินผล โดยใช้การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองของผู้เรียน ประกอบกับการประเมินผลของผู้สอนด้วย

กล่าวโดยสรุปจากการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ข้างต้นได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ นวัตศิลป์ เป็นวิชาที่เน้นทักษะการลงมือปฏิบัติที่จะส่งเสริมและทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

และค้นพบ และสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม นอกจากนี้ผู้เรียนจะต้องมีการค้นคว้า และแสวงหา ความรู้ด้วยตนเอง และสามารถประยุกต์ใช้ทฤษฎีที่ใหม่สู่การปฏิบัติผู้สอนจะเป็นผู้วางเนื้อหา วิธีการ เรียน เตรียมสื่อ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน นอกจากนี้ผู้สอนยังต้องมีปฏิสัมพันธ์ กับผู้เรียนโดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และปัญหาาร่วมกัน และผู้สอนจะต้องมีการติดตามประเมินผล ว่าสิ่งที่ผู้เรียนปฏิบัติมานั้นเกิดจากการเชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้จริง โดยสามารถวิเคราะห์และสรุปการประยุกต์ใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกจากประสบการณ์ได้ดังนี้

วิธีการ	เทคนิคผู้สอน	เทคนิคผู้เรียน
1. การคัดแยกผู้เรียน	- ผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอด	- รับการคัดเลือกจากผู้สอนตามหลักสรีระ
2. การฝึกหัดเบื้องต้น	- ผู้สอนรู้จริงในเนื้อหาที่สอน	- รับการฝึกหัดเบื้องต้นอย่างตั้งใจ
3. การทบทวนความรู้ก่อนสอน		
4. การให้ความรู้ทฤษฎีก่อนปฏิบัติ	- ผู้สอนคอยแนะนำและเสริมกำลังใจ	- จัดจำเทคนิควิธีการถ่ายทอด
5. การสอนตัวต่อตัว	- ผู้สอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม	- เลียนแบบ และปฏิบัติตามผู้สอน
6. การสาธิต	- ผู้สอนเป็นผู้สาธิต	- สังเกตลีลา เทคนิควิธีการรำ
	- ปฏิบัติอย่างเต็มลีลา และรำอย่างตั้งใจ	- จดจำเทคนิควิธีการถ่ายทอด
	- ผู้สอนรำนำเป็นกระจกให้ผู้เรียน	- เลียนแบบ และปฏิบัติตามผู้สอน
7. การปฏิบัติการ	- เน้นให้ผู้เรียนฝึกฝนฝึกซ้อม	- สังเกตลีลา เทคนิควิธีการรำ
	- เน้นการพัฒนาจับท่ารำ	- จดจำเทคนิควิธีการถ่ายทอด
	- แก้ไขสรีระของผู้เรียน	- เลียนแบบ และปฏิบัติตามผู้สอน
	- มีข้อเสนอแนะ/บทรองโทษเมื่อผู้เรียนกระทำผิด	- ฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ
8. การสังเกต การฝึกปฏิบัติของผู้เรียน	- สังเกตลีลาท่ารำผู้เรียนเป็นรายบุคคล	- จัดจำการแก้ไขสรีระของตนเอง
9. การแก้ไขท่ารำ	- ปรับแก้ไขจับท่ารำให้ถูกต้อง	- ฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความชำนาญ
	- การพัฒนาทักษะตามคุณลักษณะของผู้เรียน	- ฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความคล่องตัว
		- หมั่นสังเกตท่ารำของผู้สอน

วิธีการ	เทคนิคผู้สอน	เทคนิคผู้เรียน
10. การฝึกปฏิบัติของผู้เรียนให้มีทักษะสูงขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> - คอยสังเกตผู้เรียน - ให้ความช่วยเหลือตามความเหมาะสม - แก้ไขท่าท่าผู้เรียนเมื่อผู้เรียนรำผิดพลาด 	<ul style="list-style-type: none"> - ฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดทักษะ - รับการแก้ไขท่าท่าเมื่อผู้สอนทักท้วง - ต้องมีความเกรงใจผู้สอน - คอยสังเกต คอยเลียนแบบปฏิบัติตามที่ผู้สอนถ่ายทอดและฝึกซ้อมจนเกิดความชำนาญ
11. การสอดแทรกทักษะชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นต้นแบบการอยู่ร่วมกัน - เป็นต้นแบบการเคารพผู้ใหญ่ - เป็นต้นแบบการให้เกียรติซึ่งกันและกัน - เป็นต้นแบบการวางตน 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้เกียรติซึ่งกันและกันเพื่อสร้างความผูกพัน ความใกล้ชิด - อ่อนน้อมถ่อมตน กตัญญู - ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สอน

ข้อควรคำนึงในการประยุกต์ใช้การเรียนรู้จากประสบการณ์

1. การประยุกต์ใช้การเรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นบทเรียนก่อให้เกิดความน่าสนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนสนุกสนาน อาจจะทำให้ให้ถูกมองว่าเป็นวิธีการที่ไม่มีประโยชน์มากพอเพราะใช้เวลาหมดไปกับกิจกรรมที่ไม่มีเนื้อหาสาระที่เป็นวิชาการ

2. กิจกรรมการเรียนรู้จะทำให้สับสนและซับซ้อนก่อให้เกิดสภาพที่ผู้เรียนไม่สามารถดึงเอาความรู้ที่เป็นประโยชน์จริง ๆ ออกมาจากกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าว เพราะมีการโต้แย้งในวงการศึกษาว่าการจัดประสบการณ์เรียนรู้แทนการเรียนการสอนปกติไม่ใช่วิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

3. การประเมินผลความมีประสิทธิภาพของการเรียนรู้จากประสบการณ์นั้นเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ กล่าวได้ว่าการประเมินผลไม่สามารถระบุได้ว่าผู้เรียนได้ความรู้อะไรถ้าไม่มีการทดสอบ และผู้เรียนไม่สามารถวัดระดับความรู้หรือสะท้อนออกมาว่าเข้าได้เรียนรู้อะไรไปบ้างจากในชั้นเรียน การประเมินประสิทธิภาพของการเรียนรู้จากประสบการณ์นั้นยังไม่มีขั้นตอนที่ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับ แต่ก็มีคำแนะนำแนะคำตอบที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งมักจะถูกถกเถียงกันระหว่างการประเมินในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดย Ewert ได้กล่าวว่า แม้การพัฒนาารูปแบบการประเมินผลอนาคตของการศึกษาจากประสบการณ์ยังไม่ชัดเจน แต่ก็เป็นเวลากว่า 40 ปีแล้วที่มีการวัดและประเมินผลได้แสดงผลว่ากิจกรรมหรือโครงการการเรียนรู้จากกิจกรรมมีประสิทธิภาพในลักษณะของผลกระทบที่มีกับผู้เรียนแต่ละคนและสังคมโดยรวม (Ewert, A. W., 1989)

4. ถ้าผู้สอนต้องการที่จะใช้ประสบการณ์เพื่อเป็นเครื่องมือนำไปสู่การเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเราต้องการให้อยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ที่เรากำหนดขึ้นมานอกเหนือจากกิจกรรมที่

ทำอยู่ในแต่ละวันของผู้เรียน ผู้สอนต้องพิจารณาก่อนว่าต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับอะไร และทำไมถึงต้องการเรียนรู้ในสิ่ง ๆ นั้น การหาความจำเป็นในการเรียนการสอน หรือ การฝึกปฏิบัติ และการกำหนดความคาดหวังที่เป็นจริงสมเหตุสมผล ซึ่งจะเท่ากับเป็นการวางกรอบประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้สอน หากเป็นการคิดใช้การเรียนรู้เพื่อให้เกิดแค่ความสนุกสนาน ถือเป็นการทำลายความน่าเชื่อถือของการใช้ทฤษฎีนี้เป็นอย่างมาก เพราะการกระทำเช่นนี้เป็นการเน้นที่กิจกรรมมากกว่าผลของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับ และนำผลเสียมาให้แก่ผู้เรียน

5. การเรียนรู้จากประสบการณ์จะทำให้เกิดความกลมกลืนของผู้เรียนและผู้สอนในด้านของความสัมพันธ์ ลำดับขั้นตอน กาลเทศะ การแสวงหาแหล่งความรู้ และขั้นตอนในการตัดสินใจในการออกแบบสถานการณ์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์นั้น จุดเริ่มแรกผู้สอนหรือผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องให้ชัดเจนว่าอยากให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรจากการจัดสถานการณ์นี้ขึ้นมา โดยคำตอบนั้นจะนำไปสู่ทางเลือกต่าง ๆ ที่เป็นผลตามมา ซึ่งทำให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนดำเนินการได้เกิดการเรียนรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์อย่างมากมาไม่มีขีดจำกัด ผู้สอนประสบการณ์การเรียนรู้จึงต้องมั่นใจว่าวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่จัดขึ้นจะเป็นส่วนหนึ่งที่มีผลมาจากประสบการณ์ดังกล่าว

6. ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดผลของการเรียนรู้ที่คาดว่าจะได้รับและให้เสนอแนะเพิ่มเติมได้ การออกแบบการเรียนรู้ควรมีการยืดหยุ่นพอสมควร เนื่องจากผลลัพธ์ของการเรียนรู้มักจะขยายกว้างออกไปในระหว่างขั้นตอนการออกแบบและการนำไปปฏิบัติ ซึ่งควรระมัดระวังว่าการขยายวงออกไปดังกล่าวมีผลทำให้การเรียนการสอนไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ที่กำหนดตั้งไว้หรือไม่ ทั้งนี้ผู้สอนสามารถป้องกันได้ด้วยเครื่องมือซึ่งรวมถึงแผนการทำงานตามกำหนดที่ได้วางแผนไว้ ความรับผิดชอบ ช่วงเวลาที่เหมาะสม และผลลัพธ์ของกิจกรรมที่ต้องการให้แน่ใจว่าได้มีการเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์ของผู้เรียนกับการประยุกต์ใช้กับสิ่งที่ได้เรียนรู้

สรุปผล

การเรียนรู้จากประสบการณ์นั้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นกรอบแนวคิดที่เป็นการบูรณาการโดยมีหลักการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เป็นนามธรรม เกิดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการกระทำใหม่ที่เป็นรูปธรรม (Learning by Doing) ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนารูปแบบของการสะท้อนกลับประสบการณ์หลากหลายที่รับรู้ความเข้าใจที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดเป็นความรู้ ทักษะและเจตคติใหม่ โดยผ่านขั้นตอนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ คือ การค้นหาปัญหา การตั้งคำถาม การปฏิสัมพันธ์ในโต้ตอบ และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ และการสะท้อนคิดในการระบุเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน การประเมินสถานการณ์ การวิเคราะห์สถานการณ์ การวางแผนเพื่อบริหารจัดการปัญหา และการปฏิบัติตามแผนและสรุป ซึ่งรูปแบบดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการเสริมสร้าง

สมรรถนะในการทำงานต่าง ๆ และควรมีการศึกษาและปรับปรุงรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับงานแต่ละด้าน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างถาวรและยั่งยืน ซึ่งในการฝึกทักษะและการลงมือปฏิบัติควรใช้สถานการณ์จริง หรือสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด ผู้เรียนควรได้ฝึกในสถานการณ์หลากหลายเพื่อเพิ่มความแม่นยำและความยืดหยุ่น การสาธิตหรือใช้สื่อการเรียนรู้การแสดงช่วยประหยัดเวลาและลดความเข้าใจผิด แต่ต้องให้ผู้เรียนฝึกทันทีหลังการสาธิต พร้อมรับคำแนะนำเพื่อพัฒนาต่อไป ครูควรให้คำแนะนำอย่างสงบ ไม่วิจารณ์รุนแรง และสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมแรงจูงใจ ต้องจัดสรรเวลาให้เหมาะสม พักเบรกเป็นระยะเพื่อป้องกันความเหนื่อยล้า การฝึกแบบแบ่งช่วงมีประสิทธิภาพมากกว่าการฝึกต่อเนื่องโดยไม่พัก และการรู้ผลการฝึกจะช่วยพัฒนาทักษะได้ดี การฝึกโดยสังเกต สาธิต หรือชมสื่อการแสดงที่มีประสิทธิภาพกว่าการฟังคำอธิบายเพียงอย่างเดียว จึงควรเน้นการฝึกฝนตามหลักการอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้โดยได้ลงมือปฏิบัติจริงเป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติโดยดึงเอาประสบการณ์ในอดีตมาใช้ จากนั้นจึงส่งเสริมให้ใคร่ครวญจากบทเรียนที่ผ่านมาพัฒนาการเรียนรู้ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งของการสร้างความรู้ใหม่จากการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการทำงาน และการศึกษา กระบวนการเรียนรู้มีขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ 1) การสร้างประสบการณ์ (Concrete Experience) เป็นการกระตุ้นให้บุคคลได้เรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม 2) การสังเกตอย่างไตร่ตรอง (Reflective Observation) เป็นการทำให้ผู้คนมีมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ แล้วนำมาไตร่ตรอง 3) การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม (Abstract Conceptualization) เป็นการสรุปความรู้ที่ได้จากการสังเกตและไตร่ตรองอย่างสมเหตุสมผล 4) การลงมือทดลอง (Active Experimentation) เป็นการนำบทเรียนไปประยุกต์ใช้และสร้างการเรียนรู้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- ทิตินา แชมมณี. (2558). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงนุช เสือพูนี, วัลลภณี นาคศรีสังข์, และประไพพิศ สิงหเสม. (2560). *การจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์ทางการพยาบาล*. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 27(1), 12-21.
- มานุช บุญทองเล็ก. (2558). *นาฏศิลป์ในระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : พลิบเปิ้ลเอ็ก.
- วลิดา อุ้นเรือน และ Keith D. Aytch. (2566). กลยุทธ์การสอนที่มีประสิทธิภาพโดยใช้สะเต็มศึกษา สำหรับผู้เรียน Generation Z. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(6), 383-398.

- วีรดี จินตะไล และปรวิ้น แพทยานนท์. (2561). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ฐานศิลปะเพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติตามแนวคิด ของซิมพ์สัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลบ้านศรีมหาธาธา. *วารสารพัฒนาศิลปวิชาการ*, 2(ฉบับพิเศษ), 97-112.
- Bakir, S. (2014). 5th grad students, opinions about active learning environment. *Procedia-Social and Behavioral Science*, 116(2014), 3553-3558.
- Craig, R. (1987). *Training and development handbook; a guide to human resources development*. (3rd ed.). New York: Mc Gray-Hill Companies.
- Dewey, J. (1997). *Experience and Education*. New York: Touchstone.
- Dufour, R., Dufour, R., Eaker, R. & Many, T. (2006). *Learning by Doing. A Handbook for Professional Learning Communities at Work*. Bloomington, IN: Solution Tree Press.
- Evan, N. (1994). *Experiential Learning for All*. New York: Cassell.
- Ewert, A. W. (1989). *Outdoor Adventure Pursuits: Foundations, Models and Theories*. Columbus. OH: Publishing Horizons, Inc.
- Joyce, B. & Shower, B. (1992). *The Coaching of Teaching*. London: Allyn and Bacon.
- Kolb, D. A. (1984), *Experiential learning: Experience as The Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.